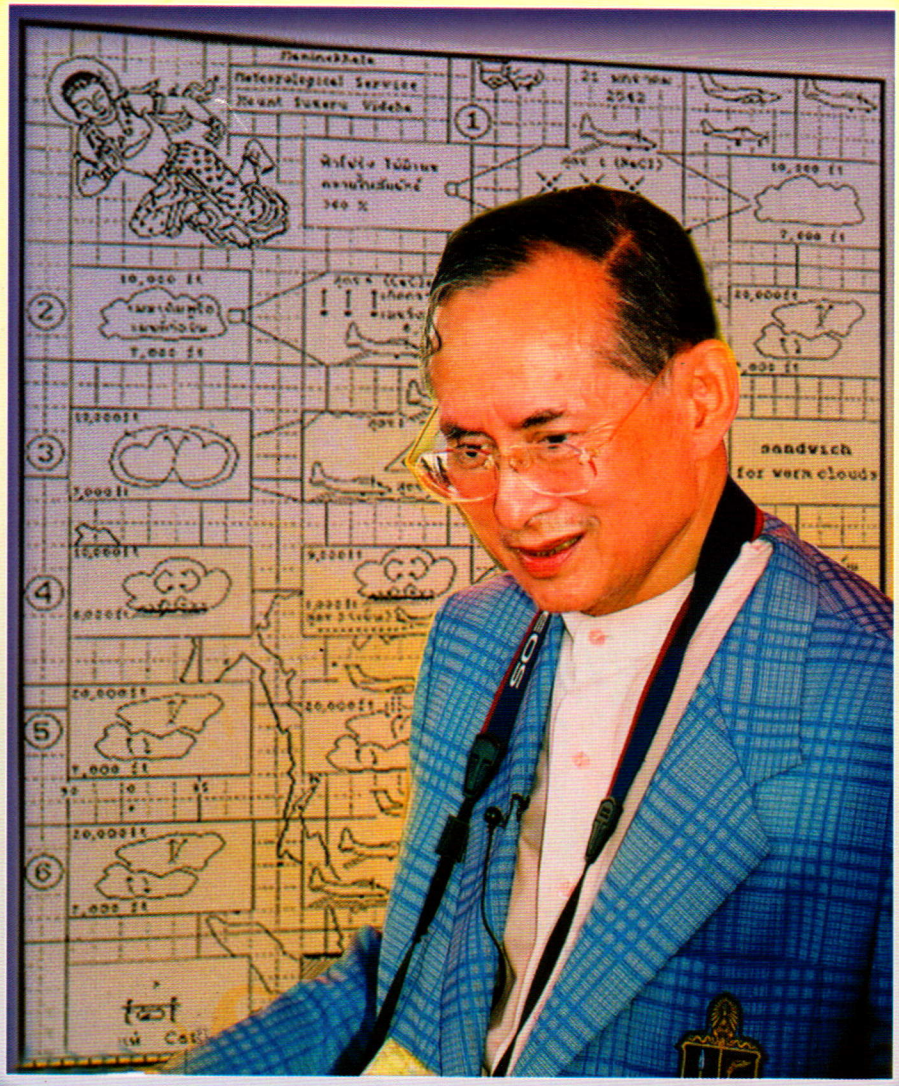

สดุดีบุคคลสำคัญ

เล่ม ๒๐

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สดุดีบุคคลสำคัญ

เล่ม ๒๐

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๕๑

เรื่อง สดุดีบุคคลสำคัญ เล่ม ๒๐

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์เผยแพร่ ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๑ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

๙๒๐.๐๕๙๓ เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักงาน.

ส ๙๒๕ ส สดุดีบุคคลสำคัญ เล่ม ๒๐. กรุงเทพฯ, ๒๕๕๑

๓๒๐ หน้า ภาพประกอบ.

๑. ไทย - - ชีวประวัติ, ๒. ชื่อเรื่อง

ISBN 974-7770-60-1

บรรณาธิการ **นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง**

ผู้ช่วยบรรณาธิการ **นางเบญจมาส แพทอง** **นางสุมาลี เกตุแก้ว**

นางสมจิตต์ เทียนสว่าง **นางสาววณิภา พินธุวัฒน์**

พิมพ์ที่ : บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง จำกัด

๕๙/๔ หมู่ ๑๐ ซอยวัดพระเงิน ถนนกาญจนาภิเษก บางม่วง

บางใหญ่ นนทบุรี

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๐๓ ๘๒๕๗-๙ โทรสาร ๐ ๒๙๒๑ ๔๕๘๗

คำนำ

ด้วยความสำนึกในพระคุณที่บรรพบุรุษของชาติได้กระทำไว้แก่บ้านเมือง และเพื่อให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ในการสร้างสรรค์อนุชนไทยให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ มีกตเวทิตาคุณตามวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จึงมอบให้คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญนำบทความประวัติบุคคลสำคัญของชาติซึ่งได้ประกอบกรณียกิจด้านต่างๆ อันเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบันออกเผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในโอกาสอันเป็นวันที่ระลึกของท่านเหล่านั้นมาโดยลำดับ รวมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือด้วย

บุคคลสำคัญที่ได้นำประวัติมาเผยแพร่นั้น ล้วนเป็นผู้มีผลงานสำคัญๆ ในสาขาต่างๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศโดยส่วนรวม ความเจริญก้าวหน้าทางการทหารก็ดี การปกครองก็ดี วิทยาการแขนงต่างๆ ในทางศิลปะและวัฒนธรรรมก็ดี ได้พัฒนาการมาจนประเทศชาติและประชาชนชาวไทยมีเอกลักษณ์แสดงความเป็นชาติอันควรแก่การภาคภูมิใจได้ ดังที่เห็นทุกวันนี้ ก็ด้วยความอุตสาหะพากเพียร ด้วยอัจฉริยภาพและความเสียสละของบรรพชนร่วมชาติของเราทั้งสิ้น ท่านเหล่านี้ได้แสดงความรักชาติด้วยการปฏิบัติ ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วและสุจริตใจให้ประจักษ์ มิได้กล่าวแต่เพียงวาจาเท่านั้น ประวัติชีวิตและผลงานของแต่ละท่าน ล้วนเป็นชีวิตที่มีอุดมคติสร้างสรรค์ เป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งอนุชนไทยสมควรศึกษาและนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติด้วยความชื่นชมและภาคภูมิใจ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดพิมพ์ประวัติบุคคลสำคัญที่เผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแล้วเป็นหนังสือหลายลักษณะคือ สดุดีบุคคลสำคัญ สดุดีพระราชวงศ์ฝ่ายใน นารีผู้มีคุณ และหนังสือ ทวยราษฎร์รักบาทแม้ ยิ่งด้วยบิตุรงค์ ซึ่งรวมบทความเกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันไว้โดยเฉพาะ หนังสือ **สดุดีบุคคลสำคัญ** เล่มแรกจัดพิมพ์เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ และในการจัดพิมพ์เล่ม ๒๐ พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้รวบรวมบทความที่เกี่ยวกับพระราชวงศ์ฝ่ายใน และนารีผู้มีคุณ ไว้ในเล่มเดียวกันนี้ด้วย

การเผยแพร่เกียรติคุณของบุคคลสำคัญ เป็นอนุสรณ์เตือนใจให้มุ่งกระทำความดีด้วยประวัติบุคคลผู้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองทั้งปวงที่นำมาจัดพิมพ์ไว้ คือพลังสร้างสรรค์ให้แก่อนุชนชาวไทยได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเมื่อหาชีวิตไม่แล้ว บำเหน็จรางวัลที่ท่านสร้างคือ เกียรติคุณที่เชิดชูวงศ์ตระกูลให้เป็นที่ประจักษ์

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

๑. นายขวัญแก้ว	วัชโรทัย	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางสาวทรงสรรค์	นิลกำแหง	รองประธานอนุกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียง-แห่งประเทศไทย หรือผู้แทน		อนุกรรมการ
(นางสาวสุมาวลี	หงษ์ทอง)	
(นางสาวมยุรี	สุขใย)	
๔. นางจารุดี	ผโลประการ	อนุกรรมการ
๕. นายชัชพล	ไชยพร	อนุกรรมการ
๖. นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ	อนุกรรมการ
๗. นางเบญจมาส	แพทอง	อนุกรรมการ
๘. นางสาวปริญญา	ฤทธิ์เจริญ	อนุกรรมการ
๙. นางสาวเพลินพิศ	กำราญ	อนุกรรมการ
๑๐. นางสายไหม	จบกลศึก	อนุกรรมการ
๑๑. นางสุมาลี	เกตุแก้ว	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นางสมจิตต์	เทียนสว่าง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. นางสาววณิภา	พินธุวัฒน์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

หมวดพระมหากษัตริย์

๑. **พ่อขุนรามคำแหงมหาราชกับลายสือไทย** ๑๓
นางสิริพร ทองคำวงศ์

๒. **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับปัญหาการใช้ภาษาไทย** ๒๑
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๓. **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการนับวันเดือนปีอย่างสากลของไทย** ๒๙
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๔. **งานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ : พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและพาณิชยกรรม** ๓๗
นายชัชพล ไชยพร

๕. **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับหัวเมืองปักษ์ใต้** ๔๕
นายชัชพล ไชยพร

๖. **แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการจัดตั้งสมาคมชาวไทยในต่างประเทศ** ๕๕
นายชัชพล ไชยพร

๗. **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันกับวันภาษาไทยแห่งชาติ** ๖๓
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๘. **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระผู้ทรงเป็นดวงประทีปแห่งความรู้และคุณธรรม** ๗๓
นายชัชพล ไชยพร

๙. **พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ต่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา : การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม** ๗๙
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๑๐. **คำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน** ๘๙
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๑๑. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช องค์อุปถัมภ์วัดโสธรวราราม วรวิหาร** ๙๗
นางจารุดี ผลโลประการ

๑๒. “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระราชพิธีในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ๑๐๓
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง
๑๓. พระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑๑๔
นางสายไหม จบกลศึก

หมวดพระบรมวงศานุวงศ์
๑๔. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซีย ๑๒๗
นางสาวเพลินพิศ กำราญ
๑๕. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร กับงานด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา ๑๓๓
นายชัชพล ไชยพร
๑๖. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับโรงเรียนผู้ใหญ่
พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง-วิทยาลัยในวังชาย) ๑๓๙
นางสาวเพลินพิศ กำราญ
๑๗. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ผู้ประทานกำเนิดสายส่งหนังสือพิมพ์ของไทย ๑๔๗
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง
๑๘. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต
กับงานวางมาตรฐานการใช้ตัวสะกดและอักขรวิธี ๑๕๗
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง
๑๙. สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายาในรัชกาลที่ ๖ ๑๖๕
นายชัชพล ไชยพร
๒๐. พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖ ๑๗๓
นายชัชพล ไชยพร
๒๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ : คนดีไม่มีวันตาย ๑๘๓
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ
๒๒. พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา
แบบฉบับของกุลสตรีไทย ๑๙๑
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ
๒๓. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
นายกกิตติมศักดิ์ตลอดชีพ มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก ๑๙๗
นายชัชพล ไชยพร

๒๔. พลตรี หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทองใหญ่ ผู้เชี่ยวชาญกิจการทหารม้าและ
อาจารย์สอนประวัติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๐๓
นางจารุดี ผโลประการ

หมวดพระสงฆ์

๒๕. พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภัทโท) จากวัดหนองป่าพงถึงวัดป่านานาชาติ ๒๑๑
นางจารุดี ผโลประการ

๒๖. ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาลของพุทธทาสภิกขุ บุคคลสำคัญของโลก ๒๑๙
นางจารุดี ผโลประการ

หมวดบุคคลทั่วไป

๒๗. นายก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เจ้าของนามปากกา “ไม้ เมืองเดิม” ๒๒๙
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

๒๘. หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ กับงานด้านกีฏวิทยา ๒๓๕
นางจารุดี ผโลประการ

๒๙. นายจำนง รังสิกุล ผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการโทรทัศน์ไทย ๒๔๑
นางอัจฉรา หัศบำเรอ

๓๐. พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร (พงษ์ อาศนะเสน) ผู้พัฒนากรมอุทกศาสตร์
ผู้ก่อตั้งกรมอุตุนิยมวิทยา และองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป (อสร.) ๒๔๗
นางจารุดี ผโลประการ

๓๑. นายชาญ เย็นแข นักร้องเสียงระฆังทอง ๒๕๗
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

๓๒. นายดุสิต กฤษณัมพก ข้าแผ่นดินคนดีเมืองพระแสง ๒๖๓
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๓๓. ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ข้าราชการสามัญ
ชั้นพิเศษหญิงและศาสตราจารย์หญิงคนแรกของประเทศไทย ๒๗๑
นางจารุดี ผโลประการ

๓๔. นายบรรยง เสนาลักษณ์ (เทิ่ง สติเฟื่อง) ๒๗๗
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

๓๕. ๑๐๐ ปี นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล กับงานอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒๘๓
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

๓๖. **นายปรีชา ทรัพย์โสภา ผู้ดำเนินรายการข่าวยามเช้าทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย** ๒๙๑
นางอัจฉรา หัศบำเรอ
๓๗. **นายพูน เกษจำรัส** ๒๙๗
นางสิริพร ทองคำวงศ์
๓๘. **นายไพบูลย์ ประณีต ครูเพลงนาม "ไพบูลย์ บุตรขัน"** ๓๐๕
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง
๓๙. **เสวกโท จมื่นมานิตย์นเรศร์ (เฉลิม เศวตนันท์) โฆษกและผู้อ่านข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยยุคแรก** ๓๑๑
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง
๔๐. **นายเมธา หมู่เย็น นักระนาดเอกแห่งกรมประชาสัมพันธ์** ๓๑๗
นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

หมวด
พระมหากษัตริย์

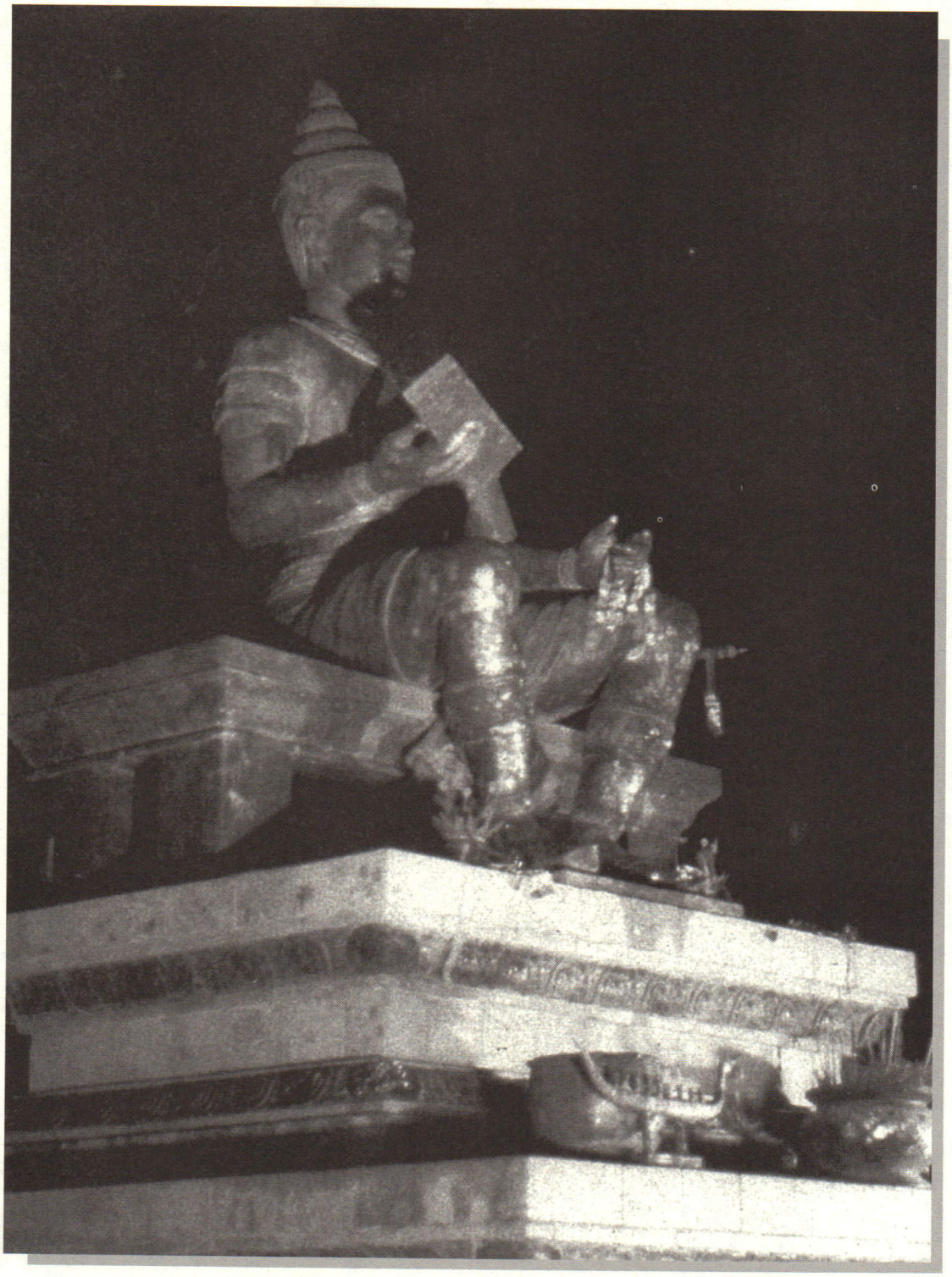

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช จังหวัดสุโขทัย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชกับลายสือไทย

นางสิริพร ทองคำวงศ์

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง กรุงสุโขทัย ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติมากมายนานัปการ กรุงสุโขทัยเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม ชลประทาน สังคม การศึกษา การศาสนา และศิลปวัฒนธรรม พระราชกรณียกิจสำคัญที่ประชาชนคนไทยทุกคนทราบกันดีก็คือ **การประดิษฐ์อักษรไทย** อันเป็นเอกลักษณ์ของประเทศสืบต่อมาจนปัจจุบัน

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ และนางเสือง พระเชษฐาคือพ่อขุนบานเมือง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ โดยทรงร่วมมือกับพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด ขจัดกองกำลังและอิทธิพลของขอมหรือเขมรโบราณออกไปจากเมืองสุโขทัย อันเป็นเมืองใหญ่ในสมัยนั้น แล้วตั้งเป็นเมืองราชธานีสืบต่อมา

พระนามเดิมของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ไม่สามารถทราบได้อย่างแน่ชัด บ้างก็เรียก *"เจ้าราม"* บ้างก็เรียกว่า *"เจ้าร่วง"* แต่นาม *"รามคำแหง"* มีที่มาปรากฏตามศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่าได้เสด็จยกกองทัพร่วมกับพระราชบิดาไปรบกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ซึ่งขุนสามชนคงจะทราบว่า

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์เพิ่งเสด็จขึ้นครองกรุงสุโขทัย บ้านเมืองคงจะยังไม่สงบเรียบร้อย จึงได้ถือโอกาสยกกองทัพมาตีกรุงสุโขทัย ในการรบเพื่อป้องกันเมืองครั้งนี้ ทหารของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เสียทีข้าศึกได้แตกพ่ายถอยร่นลงมา แต่ทว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงช้างนำไพร่พลบุกเข้าต่อสู้เข้าไปถึงตัวขุนสามชนที่เป็นแม่ทัพ แล้วทรงชนช้างกับขุนสามชนได้รับชัยชนะ กองทหารของขุนสามชนก็พ่ายหนีไป ถือเป็นการยุทธหัตถีครั้งแรกที่เป็นพระเกียรติยศอันสูงของพระมหากษัตริย์ไทย

เมื่อเสร็จสงครามในคราวนั้นแล้ว พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงปูนบำเหน็จรางวัลแก่พระองค์อย่างสูง แล้วพระราชทานพระนามว่า *"พระรามคำแหง"* ซึ่งแปลตามตัวก็น่าจะแปลว่า *"เจ้ารามผู้เข้มแข็ง"* หรือ *"เจ้ารามผู้กล้าแข็ง"* ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงทำสงครามขยายราชอาณาจักรออกไปอย่างกว้างขวาง ด้วยการรบพุ่งบ้าง ด้วยวิธีการสันติบ้าง ทำให้พระเกียรติคุณแผ่กว้างออกไป บรรดาเมืองใหญ่น้อยต่างพากันเกรงขามพระเดชานุภาพของพระองค์ และเมื่อได้เสวยราชสมบัติต่อจากขุนบานเมืองแล้ว เมืองใหญ่น้อยต่างเข้ามาสวามิภักดิ์ ซึ่งพระองค์ทรงใช้วิธีการขยายดินแดนอย่างสุขุมคัมภีรภาพ ดังปรากฏในศิลาจารึกว่า

"คนใดขี่ช้างมาหาพาเมืองมาสู่ ช่อยเหนือเฟื้อกู้ มันบ่มีช้างบ่มีม้า บ่มีปั่วบ่มีนาง บ่มีเงือนบ่มีทอง ให้แก่มัน ช่อยมันตวงเป็นบ้านเป็นเมือง ได้ข้าเสือกข้าเสือ หัวพุ่งหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี"

แสดงให้เห็นว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีแสนยานุภาพมาก โดยที่พระองค์ทรงเห็นว่าดินแดนของกรุงสุโขทัยยังกว้างขวางอีกมากมาย จึงทรงให้ความช่วยเหลือคนเหล่านี้ เพื่อให้สามารถไปตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองแล้วขึ้นแก่กรุงสุโขทัยต่อไป ทรัพย์สินที่พระองค์พระราชทานไปเพื่อสร้างบ้านสร้างเมืองใหม่นั้น ก็สุดแท้แต่ความจำเป็นของหัวหน้าหมู่คนนั้น ๆ เช่น ช้าง ม้า สำหรับเป็นพาหนะขนข้าวของไปตั้ง ณ ที่จะสร้างเมืองใหม่ขึ้น บางหมู่บางพวกก็พระราชทานเงินพระราชทานทอง สำหรับไปทำทุนรอนซื้อหาเครื่องใช้สัมภาระที่จำเป็นแก่การปลูกบ้านสร้างเรือน เมื่อสร้างหมู่บ้านลงได้แล้ว ในที่สุดคนก็จะพากันอพยพไปร่วมตั้งถิ่นทำมาหากิน กลายเป็นเมืองใหญ่ขึ้น ทำให้ผู้คนในอาณาเขตกรุงสุโขทัยหนาแน่นขึ้นอีก

การบริหารราชการแผ่นดินในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นแบบพ่อปกครองลูก กล่าวคือ โปรดให้ข้าราชการผู้ใหญ่รวมทั้งประชาชนผู้ที่มีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยมีการจัดประชุมทุกวัน เว้นวันธรรมสวนะ ซึ่งพระองค์โปรดให้สร้างพระแท่นศิลาขึ้นองค์หนึ่ง เรียกว่า *"มนังศิลาบาตร"* ตั้งไว้กลางดงตาล แล้วเสด็จประทับบนแท่นนี้เมื่อทรงเป็นประธานในการประชุมบริหารบ้านเมือง โดยที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงใช้อำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ลูกขุนตลอดจนประชาชนร่วมแรงร่วมใจสามัคคีในการปฏิบัติงานด้วยดี นับเป็นสิ่งแปลกใหม่จากดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมา ในด้านตุลาการ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชโปรดให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนเหมือนดั่งบิดารักลูกเท่ากัน

สิ่งสำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง ที่ไม่ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์องค์ใดที่ครองเมืองต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ได้เคยประพฤติปฏิบัติกันมาก่อน แต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงคิดทำขึ้นเป็นครั้งแรกก็คือ การแขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง เพื่อให้ประชาชนในกรุงสุโขทัยเมื่อมีเรื่องทุกข์ร้อนอันใดให้ไปสั่นกระดิ่งที่แขวนไว้ แล้วเข้าไปกราบทูลความเดือดร้อนให้พระองค์ทรงทราบ ดังที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกของพระองค์ว่า *"ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปก กลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวเถิงเจ้าเถิงขุนบ่ไร้ ไปสั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยิน เรียกเมือถาม สวนความแก่มันด้วยซื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึ่งชม"*

ด้านการเกษตรทรงส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวทุกแหล่ง ทุกตำบลที่ปลูกได้ ในทุกพื้นที่จึงมีนาข้าวเขียวชอุ่ม พลเมืองไม่มีความอดอยากทั้งยังสามารถนำไปแลกเปลี่ยนซื้อขายกันเป็นอย่างดี ตามแม่น้ำลำคลองก็อุดมไปด้วยปลา เรียกว่าในน้ำมีปลา ในนามีข้าว อาหารการกินอุดมสมบูรณ์

ด้านการค้าขายก็ทรงทำนุบำรุงให้มีการค้าขาย โดยไม่ห้ามปราม ใครต้องการจะค้าขายสินค้าสิ่งใดก็ค้าขายตามใจชอบ ไม่ว่าจะเป็นช้าง ม้า หรือ เงินทอง สำหรับการค้าขายต่างเมืองก็ทรงอำนวยความสะดวกโดยไม่ตั้งด่านเก็บภาษีสินค้าผ่านทาง หรือจังกอบ ผู้คนพลเมืองต่างได้รับความสุขสมบูรณ์ทั่วหน้ากัน

นอกจากการบำรุงเศรษฐกิจภายในอย่างทั่วถึงแล้วพระองค์ยังได้ทรงนำวิธีการทำหัตถกรรม เช่น การทำเครื่องถ้วยชามต่าง ๆ ซึ่งชาวจีนนำเข้ามาขายให้แก่ประเทศไทยในครั้งนั้น

มาสอนให้คนไทยได้หัดทำด้วย เริ่มแรกก็ทำไว้ซื้อขายกันเองภายในประเทศ เพราะสมัยนั้นการไปมาค้าขายลำบาก นาน ๆ จึงจะมีเรือบรรทุกสินค้าเหล่านี้เข้ามาสักลำหนึ่ง เครื่องถ้วยชามที่ทำกันในครั้งนั้นเรียกว่า *"เครื่องสังคโลก"* เตาที่เผาถ้วยชามเหล่านี้เรียกกันว่า *"เตาทุเรียง"* เช่น บริเวณเหนือวัดพระพายหลวง ใกล้ ๆ กับเตาทุเรียงเป็นหล่มลึก ซึ่งคงจะเป็นที่ที่ชาวสุโขทัยขุดดินขึ้นมาปั้นเป็นถ้วยชามก็เป็นได้ การทำเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยนับเป็นอุตสาหกรรมอันยิ่งใหญ่อย่างหนึ่งของไทยซึ่งทำส่งไปขายยังแหลมมลายูและหมู่เกาะฟิลิปปินส์ พร้อมกับสินค้าอื่น ๆ ในสมัยนั้น

พระราชกรณียกิจสำคัญซึ่งยังประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมหาศาลและเป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบต่อมาจนปัจจุบันคือ**การประดิษฐ์อักษรไทย** ทั้งตัวพยัญชนะและตัวเลข นับเป็นการปลดแอกทางวัฒนธรรมครั้งยิ่งใหญ่ให้กับคนไทย เพราะแต่เดิมเราไม่มีตัวอักษรใช้ต้องอาศัยตัวอักษรของชาติอื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอักษรขอม ด้วยชนชาติขอมมีอำนาจมากในสมัยนั้น

อย่างไรก็ตาม พ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีพระราชดำริว่าตัวขอมที่นำมาใช้เขียนภาษาไทยนั้น ไม่สะดวกทั้งการเขียนและการอ่าน เพราะบางคำต้องซ้อนตัวพยัญชนะเข้าด้วยกัน ส่วนสระก็มีไม่เพียงพอที่จะเขียนถ้อยคำในภาษาไทยได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ ทั้งยังใช้สระไว้ข้างบนพยัญชนะบ้างข้างล่างบ้างไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ข้อสำคัญคืออักษรขอมไม่มีวรรณยุกต์เป็นเครื่องหมายกำหนดเสียงสูงต่ำ ยากแก่การออกเสียงให้ตรงตามภาษาไทยได้ทุกคำ

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช จึงทรงคิดแบบอย่างตัวหนังสือขึ้นใหม่ เพื่อให้ใช้เขียนภาษาไทยได้ตรงตามสำเนียงพูด โดยทรงนำแบบตัวอักษรขอมหวัดที่ไทยเคยใช้อยู่ก่อนนั้นมาดัดแปลงให้เขียนง่ายขึ้น แล้วเพิ่มสระและพยัญชนะ ให้เขียนภาษาไทยได้ครบทุกเสียงตลอดจนได้ทรงคิดวรรณยุกต์ ซึ่งเป็นเครื่องหมายในการอ่านออกเสียงที่แน่นอนขึ้นใหม่คือ ไม้เอกและไม้โท ตัวอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดขึ้นใหม่นี้ เรียกว่า *"ลายสือไทย"*

ลายสือไทยตามแบบอย่างที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดขึ้นใหม่นี้ได้วางสระและพยัญชนะไว้ในบรรทัดเดียวกันหมด และตั้งต้นเขียนจากทางซ้ายไปทางขวา ผิดกับวิธีเขียนของชาวจีนและชาวอาหรับซึ่งเขียนกลับกัน แต่ไปตรงกับชาวยุโรปและอาณาจักรข้างเคียง อาทิ ล้านนา เชียงตุง หลวงพระบาง ไทยขาว ไทยดำ ไทยแดง เจ้าไทยในตังเกี๋ย ผู้ไทยในญวนและลาว

เป็นต้น ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนแปลงเอาสระและวรรณยุกต์ไว้ข้างบนและข้างล่างพยัญชนะ

ตัวอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดขึ้นใหม่หรือ *"ลายสือไทย"* ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑ เฉพาะข้อความตั้งแต่บรรทัดที่ ๑ ถึง ๑๘ ในด้านที่หนึ่ง ยังนับเป็นวรรณคดีแรกเริ่มในสมัยสุโขทัยอีกด้วย เชื่อกันว่าเป็นข้อความที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงแต่งขึ้นด้วยพระองค์เอง ศิลาจารึกหลักที่ ๑ นี้แม้จะเขียนขึ้นแบบร้อยแก้วแต่เป็นการใช้ภาษาที่รัดกุมอย่างยิ่ง บางประโยคยังประกอบด้วยภาษาที่คล้องจองกันฟังแล้วเกิดความไพเราะซาบซึ้งและง่ายต่อการท่องจำ เช่น

"ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอา จกอบในไพร่"

"เห็นข้าวท่านบ่ใคร่พืน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือด"

"คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่อยเหนือเฟื้อกู้"

ดังนั้นจึงนับได้ว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เป็นวรรณคดีเรื่องแรกของสุโขทัยและของชาติไทย ซึ่งได้พบต้นฉบับที่เขียนขึ้นโดยไม่มีผู้ใดมาแก้ไขแต่งเติมให้เปลี่ยนไป

นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงคิดประดิษฐ์ลายสือไทย รูปแบบอักษรไทยได้รับการยอมรับเป็นอักษรประจำชาติของไทยและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับทั้งรูปแบบอักษรและวิธีการเขียนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวขึ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ทำและสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบอักษรอย่างใหม่ขึ้น มีพระราชวินิจฉัยในการนำอักษรไทยมาใช้สำหรับการเขียนภาษาบาลีแทนอักษรขอม โดยมีพระราชดำริจะพิมพ์พระไตรปิฎก แต่พิมพ์เป็นอักษรขอมไม่ได้ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระสังฆราช (สา) คิดวิธีเขียนอักษรไทยเป็นภาษาบาลี

จากคำนำของหนังสือ ๗๐๐ ปี ลายสือไทย คุณหญิงอารี กุลตัณฑ์ อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้นได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า *"การที่ชาติไทยมีรูปแบบอักษรและอักขรวิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และถึงแม้ว่าจะได้มีวิวัฒนาการเป็นลำดับตลอดระยะเวลาอันยาวนาน แต่โครงสร้างของรูปแบบมิได้เปลี่ยนแปลงไป และรูปอักษรไทยนั้นยังมีรูปแบบที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการเขียนได้สะดวกคล่องตัวและรวดเร็วนั้น นับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของปวงชนชาวไทย เพราะนอกจากจะแสดงถึงความพัฒนาสถาพรของประเทศชาติแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้คนไทยได้ทราบถึงกำเนิด*

และวิวัฒนาการของรูปอักษรและภาษาไทย การศึกษาค้นคว้าเรื่องของอักษรและภาษาไทย จึงไม่เพียงแต่จะทำให้ได้ทราบถึงยุคสมัยแห่งอารยธรรมของกลุ่มชนที่ใช้ภาษาและอักษรไทย ซึ่งอาศัยอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ เท่านั้น ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้ในด้านความเจริญแห่งอารยธรรม ของบรรพชนไทยให้ชาวโลกได้รู้จักกว้างขวางออกไปด้วย" และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งเป็นปีที่อักษรไทยมีอายุครบ ๗๐๐ ปี รัฐบาลได้จัดงานฉลอง ๗๐๐ ปีลายสือไทยขึ้น เพื่อเผยแพร่เกียรติภูมิของชาติและชนชาวไทยในด้านอักษรและภาษาอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้ทรงประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้น จนวิวัฒนาการมาเป็นรูปอักษรและภาษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

จึงเป็นที่น่าภาคภูมิใจที่ประเทศไทยของเรามีเอกราช มีภาษาของเราเอง มีตัวหนังสือซึ่งคิดค้นขึ้นเองด้วยพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์แต่โบราณกาล

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับปัญหาการใช้ภาษาไทย

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ความสำคัญของภาษาไทยและปัญหาการใช้ภาษาไทย หากพินิจดูพระราชกรณียกิจและพระราชกระแสของสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ในพระบรมราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ จะเห็นได้ว่า บางพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยต่อการใช้ภาษาไทย บางพระองค์มีพระปรีชาญาณและพระอัจฉริยภาพในการใช้ภาษาไทยอย่างยอดเยี่ยมด้วยพระองค์เอง ดังปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ต่างๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง และบางพระองค์ก็มีพระคุณลักษณะครบถ้วนทั้งสองประการ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมอัยกาธิราชแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระคุณูปการต่อวงการภาษาไทยในทั้งสองลักษณะ คือทั้งทรงสนพระราชหฤทัยต่อปัญหาการใช้คำในภาษาไทย และทรงพระปรีชาในการพระราชนิพนธ์วรรณกรรมภาษาไทยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ดังเช่น พระราชนิพนธ์เรื่อง**พระราชพิธีสิบสองเดือน** นอกจากจะได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมประเภทความเรียงร้อยแก้วที่ดีเด่นที่สุดแล้ว ยังได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในวรรณกรรมร้อยเรื่องที่คนไทยควรอ่านอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของภาษาไทยและปัญหาของภาษาไทยอยู่เป็นนิจ ปัญหาของภาษาไทยที่เกิดขึ้นเมื่อร้อยปีก่อนนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับปัญหาของภาษาไทยในปัจจุบันก็มีสภาวะไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะปัญหาที่ทรงใฝ่พระราชหฤทัยมาก คือเรื่องของ **ภาษาวิบัติ** หรือที่ทรงเรียกว่า *"ภาษาอย่างเลวทราม"*

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเสนอแนวทางแก้ปัญหา *"ภาษาวิบัติ"* หรือ *"ภาษาอย่างเลวทราม"* อย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรก เมื่อทรงอยู่ระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินเยือนยุโรปครั้งที่ ๒ ขณะประทับอยู่ที่เมืองฮอมเบิค หรือเมืองบาดฮอมบูร์ก รัฐเฮสส์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในปัจจุบัน เมื่อทรงพอมีเวลาว่างจากพระราชกิจน้อยใหญ่ ก็ทรงหยิบยกปัญหาการใช้ภาษาไทยขึ้นมาวิเคราะห์ ทรงเสนอแนวทางแก้ไข และทรงเชิญชวนผู้สนใจให้ร่วมมือกันดำเนินการ ที่น่าชื่นชมคือ**กลยุทธ** ที่ทรงเสนอให้นำมาใช้แก้ปัญหานั้น น่าจะเป็นวิธีการที่**ล้ำสมัย**อย่างน่าประหลาดใจ เพราะเป็นวิธีที่คนในสมัยร้อยปีต่อมา คือในสมัยปัจจุบัน นิยมนำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ นั่นคือทรงเสนอให้มีการรวมพลังของผู้รักภาษาไทย ให้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมที่จะทรงตั้งขึ้น แล้วกระทำตนเป็นศูนย์กลาง (hub) สร้างเครือข่ายขึ้นรณรงค์การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ไม่ยอมรับหรือ *"แอนตี"* (anti) ผู้ที่นำภาษาอย่างเลวทรามมาพูดด้วย

เอกสาร ***"กระแสพระราชดำริห์เรื่องตั้งสมาคม คำชักชวน"*** ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ส่งมาดำเนินการในกรุงเทพฯ โดยทันที กระแสพระราชดำริดังกล่าวเน้นขอบเขตปัญหาของภาษาว่า ต้องพระราชประสงค์ให้หมายถึงภาษาที่ใช้อยู่ในกรุงเทพฯ ในราชสำนัก และในราชการ ตลอดทั่วพระราชอาณาจักรเป็นสำคัญ โดยทรงจำแนกภาษาวิบัติ หรือ *"ภาษาอย่างเลวทราม"* เป็น ๔ จำพวก คือ

*"ในประจุบันนี้ มี**คำพูดแปลก ๆ หู**มาใหม่ เช่น กับกินเข้า เรียกว่า รับ เปนต้น อย่างหนึ่ง*

***คำลัดตัดสั้น** ซึ่งมิใช่ทำนองพูดของชาวสยามฝ่ายตวันตก เช่นเรียกตพาน ว่า พาน เรียกตลาด ว่า หลาด แต่ได้เกิดขึ้นใหม่ เช่นกับขีดไฟ เรียกว่า ไม้ขีด ฤๅขีด เปล่า เข็มกลัด เรียกว่า กลัด เปล่า เสื้อครุยเรียกว่า ครุย เปล่า นี้อย่างหนึ่ง*

กระแสพระราชดำริห์เรื่องตั้งสมาคม

คำชักชวน

ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ได้เกิดแล้ว ในประเทศสยามเป็นชาติไทย ได้พูดภาษาซึ่งชาวสยามพูดมากว่า ๕๐ ปีแล้ว จึงเป็นผู้รักแลหวังจะให้ภาษานี้ยั่งยืนมั่นคงอยู่ ไม่ให้กลับกลายเป็นภาษาเดาซึ่งไปกว่าที่เคยพูด

ภาษาไทยย่อมแพร่หลายไปในฝูงคนที่พูดเป็นหลายล้าน ไม่ใช่แต่ในประเทศสยาม ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้ประสงค์จะกล่าวถึงภาษาไทยเดิมนั้น แต่ไม่ได้ตั้งใจเพาะจะกล่าวถึงภาษาที่พูดอยู่ในแผ่นแผ่นดินสยาม ที่ควรเรียกว่าภาษาสยาม แต่หากท่างไวหาบัยยำยักเยื้องกันไปบ้างนั้น ประสงค์จะกล่าวถึงภาษาสยามที่พูดกันอยู่ในพระมหานครราชธานี ในราชสำนักและในราชการตลอดทั่วพระราชอาณาเขตร์เป็นที่ตั้ง จะให้เข้าใจความประสงค์ไว้ขั้นหนึ่งดังนี้

ในประจุบันนี้ มีคำพูดแปลก ๆ หูมาใหม่ เช่นกับกินเข้าเรียกว่า รับ แปลกันอย่างหนึ่ง

คำสัพท์สัพ์นั้น ซึ่งมิใช่คำเดิมของพูดของชาวสยามแต่ก่อนมีมาก เช่นเรียกคนว่า พาน เรียกกลางว่า หลาด แต่ได้เกิดขึ้นใหม่ เช่นกับรีดไพ เรียกว่าไม้รีด ฤๅรีดเปล่า เริ่มกดีเรียกว่า กดี เปล่าเสื้อกรุย เรียกว่า กรุย เปล่า นี้อย่างหนึ่ง

คำที่จะยืมมาจากภาษาฝรั่ง เช่น ยูนิฟอม มาเรียกว่า อยู่ในฟอม นอกฟอม แต่งตัวนอกฟอม นัมเบอ เรียกว่า เบอ เป็นต้น นี้อย่างหนึ่ง

ยังคำที่พูดไม่มีภาษา เช่น ๖ โมง ๓ ทุ่ม จะเป็นภาษาฝรั่งก็ไม่ใช่ ภาษาไทยก็ไม่ใช่ นี้เป็นทีอีกอย่างหนึ่ง

คำพูดทั้งหลายตามที่ได้ยกตัวอย่างมาใหญ่ดังเช่น ๕ จำพวกนี้ เป็นเหตุให้ภาษาสยาม ในพระราชธานีเสื่อมเสียไปเป็นอันมาก และแพร่หลายออกไปยังหัวเมืองไทยรอบ ๆ ด้วย ความเข้าใจผิด ในคำพูดเล่นของเจ้าแผ่นดิน และเจ้านายชั้นสูง ฤๅพระบรมราชาธิบายบ้าง ไทยความมักง่ายบ้าง ไทยทำเป็นที่ว่ารู้ภาษาฝรั่งแต่ความจริงไม่รู้บ้าง พูดเลยไปตามเลย เขาพูดกันมากก็พูดตามเขาไปบ้าง จึงทำให้เสื่อภาษาลงไปโดยลำดับ สาเหตุเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าอาจจะชี้บุดเหตุของสัพท์ที่พูดภาษาคำเช่นนี้ได้ ว่าเกิดจากเหตุอันใดแทบทุกอย่าง แต่หากควรที่จะกล่าวในหนังสือฉบับนี้ ให้พ้นเยื่อไปไม่

ความปรารถนาที่จะเชื้อเชิญท่านทั้งหลาย ให้พิจารณาข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้น ให้เห็นความเสื่อมเสียของภาษาแล้ว จะคิดอ่านแก้ไขต่อไปอย่างใดนั้น มีความคิดดังนี้

การที่จะแก้ภาษาผิดเช่นนี้ จะแก้โดยหมายประกาศฤๅแต่งตำราเรียนอย่างหนึ่งอย่างใด ได้เคยทดลองแล้ว ไม่ใคร่มีผลเร็วทันใจ ฤๅไม่มีผลเสียเลย เช่นกับเรื่องทุ่มโมงได้ประกาศแล้วครั้งในราชกิจจานุเบกษา แลกระทรวง ก็หาสำเร็จไม่ ถ้าจะรอแต่งตำราเรียน จะไปแก้ภาษาได้ต่อเด็ก ๆ ขึ้นหลัง ในเวลานี้ภาษาจะยิ่งเสื่อมหนักลงไป แก้ไรไม่ทันท่วงทีได้

ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าควรจะตั้งเป็นสมาคมอันหนึ่งขึ้นได้ ในหมู่ท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะรับเป็นหัวหน้าเป็นประธาน ให้มกุฎราชกุมารเป็นอุปนายก รองเจ้าคุณท่านทั้งหลายเข้าเป็นสมาชิก ให้มีเลขานุการสำหรับชื่อสมาชิกไว้เป็นสำคัญ

สมาคมนี้ สมาชิกไม่จำเป็นจะต้องออกเงินเข้าเรี่ยรายอย่างหนึ่งอย่างใดในชั้นต้น แต่จะต้องกระทำความสัมมิทธิฐานให้มั่นคงในใจตัวก่อนเวลาที่จะรับเข้าเป็นสมาชิก ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑ ต้องตั้งใจว่าจะไม่ใช้ภาษาอย่างแต่ความที่เกิดขึ้นนี้ด้วยตนเองเป็นอันขาด

๒ จะไม่ยอมรับเข้าใจภาษาเดาความชนิดนี้ ซึ่งผู้ใดจะมาพูดด้วยเป็นอันขาด

๓ จะตั้งใจแนะนำบอกเล่าสั่งสอนแก่บริษัทบริวารของตัว ฤๅเพื่อนข้าราชการ มลผู้หนึ่งผู้ใดที่ใช้มาพูดแก่ตัว ด้วยภาษาเดาความเช่นนี้ ให้รู้ว่าคำสิ่งนี้ผิด ไม่เหมาะไม่เพราะไม่เพิกเฉยตามแต่จะเป็นไปด้วยถือว่าไม่ใช่ธุระ

๔ จะสอนโทษแก่ผู้ที่อยู่ในอำนาจ เช่นเสมียนหมายเขียนหนังสือมีคำผิดมา ต้องให้ไปเขียนใหม่ อย่าให้ยอมรับคำที่ผิดนั้นว่าเป็นที่เข้าใจ

ถ้าหากว่าสมาชิกผู้ใดได้กระทำไม่ได้ตามใจมั่นคงว่าจะประพฤติดังนี้แล้ว จึงให้จดชื่อลงในสมุดที่เลขานุการว่าคนเป็นสมาชิกของสมาคมอันนี้

ในคำพูดเช่นนี้ บางทีมีคำที่ต้องการวินิจฉัยว่าจะใช้อย่างไรจึงจะควร ถ้ามีวิสัยบัณฑิตดังนี้ขึ้น ให้สมาชิกทั้งปวงที่มีความรู้แลสุติบัญญาปฤกษาหารือกันนำเสนอในที่ประชุมให้วินิจฉัย ถ้าวินิจฉัยฉันใดได้ตกลงบรมราชานุมัติแล้ว จึงจดคำนั้นลงไว้ในบาญชีที่เลขานุการถ้าสมาชิกผู้ใดอยากจะทราบคำที่ควรใช้อย่างไร ให้มาถามที่เลขานุการ

ฤๅเมื่อมีมากอาจจะพิมพ์เป็นตำราขึ้นขายได้ จึงค่อยคิดอ่านต่อไป ในเวลานี้ขอเริ่มต้นไว้เพียงเท่านี้ หวังว่าท่านผู้ที่มีความรู้แลมีสติปัญญา ทั้งฤๅศัลย์บรรพริก คงจะมีน้ำใจช่วยรักษาภาษาสยามสำหรับราชสำนักแลพระมหานครราชธานี ให้มั่นคงถาวรเป็นภาษาอันดีสืบไปในภายน่า

(พระบรมนามาภิธัย) จุฬาลงกรณ์ ป. ร.

ยอมเบิก วันที่ ๒๖ สิงหาคม

รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

คำที่ขอยืมมาจากภาษาฝรั่ง *เช่น ยูนิฟอม มาเรียกว่า อยู่ในฟอม นอกฟอม แต่งตัวนอกฟอม นัมเบอ เรียกว่า เบอ เปนต้น นี้อย่างหนึ่ง*

*ยัง**คำที่พูดไม่มีภาษา** เช่น ๖ โมง ๓ ทุ่ม* จะเปนภาษาฝรั่งก็ไม่ใช่ ภาษาไทยก็ไม่ใช่ นี้เปนต้นอีกอย่างหนึ่ง*

คำพูดทั้งหลายตามที่ได้ยกตัวอย่างมาโดยสังเขป ๔ จำพวกนี้ เปนเหตุให้ภาษาสยามในพระราชธานีเสื่อมเสียไปเปนอันมาก แลแพร่หลายออกไปยังหัวเมืองโดยรอบคอบแล้ว ภาษาเช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นเนือง ๆ ด้วยความเข้าใจผิด ในคำพูดเล่นของเจ้าแผ่นดิน แลเจ้านายชั้นสูง ฤๅพระบรมราชาธิบายบ้าง โดยความมักง่ายบ้าง โดยทำเปนทีว่ารู้ภาษาฝรั่ง แต่ความจริงไม่รู้บ้าง พูดเลยไปตามเลย เขาพูดกันมากก็พูดตามเขาไปบ้าง จึงทำให้เสียภาษาลงไปโดยลำดับ...

ความปราดถนาที่จะเชื้อเชิญท่านทั้งหลาย ให้พิจารณาข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้นให้เห็นความเสื่อมเสียของภาษาแล้ว จะคิดอ่านแก้ไขต่อไปอย่างใดนั้น มีความคิดดังนี้

การที่จะแก้ภาษาผิดเช่นนี้ จะแก้โดยหมายประกาศฤๅแต่งตำราเรียนอย่างหนึ่งอย่างใดได้เคยทดลองแล้ว ไม่ใคร่มีผลเร็วทันใจ ฤๅไม่มีผลเสียเลย... ถ้าจะรอแต่งตำราเรียน จะไปแก้ภาษาได้ต่อเด็ก ๆ ชั้นหลัง ในเวลานี้ภาษาจะยิ่งเสียหนักลงไป แก้ไขไม่ทันท่วงทีได้

ข้าพเจ้า [หมายถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว -ผู้เรียบเรียง] จึงเห็นว่าควรจะตั้งเปนสมาคมอันหนึ่งขึ้นไว้ ในหมู่ท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะรับเปนหัวหน้าเปนประธาน...

สมาคมนี้ สมาชิกไม่จำเปนจะต้องออกเงินเข้าเรี่ยรายอย่างหนึ่งอย่างใดในชั้นต้น แต่จะต้องกระทำความสันนิฐานให้มั่นคงในใจตัวก่อนเวลาที่จะรับเข้าเปนสมาชิก ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

---

* วิธีนับเวลากลางวันและกลางคืนตามแบบโบราณของไทย คือ เวลา ๖ นาฬิกา เรียก ย่ำรุ่ง เวลา ๗ นาฬิกา เรียก โมงหนึ่ง เวลา ๘ นาฬิกา ถึง ๑๑ นาฬิกา เรียก ๒ โมงเช้า ถึง ๕ โมงเช้า เวลา ๑๒ นาฬิกา เรียก ย่ำเที่ยง เวลา ๑๓ นาฬิกา เรียก บ่ายโมง เวลา ๑๔ นาฬิกา ถึง ๑๗ นาฬิกา เรียก บ่าย ๒ โมง ถึง บ่าย ๕ โมง เวลา ๑๘ นาฬิกา เรียก ย่ำค่ำ เวลา ๑๙ นาฬิกา ถึง ๒๐ นาฬิกา เรียก ทุ่มหนึ่ง ๒ ทุ่ม เวลา ๒๑ นาฬิกา เรียก ยามหนึ่ง เวลา ๒๒ นาฬิกา ถึง ๒๓ นาฬิกา เรียก ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม เวลา ๒๔ นาฬิกา เรียก ๒ ยาม เวลา ๑ นาฬิกา ถึง ๒ นาฬิกา เรียก ๗ ทุ่ม ๘ ทุ่ม เวลา ๓ นาฬิกา เรียก ๓ ยาม เวลา ๔ นาฬิกา ถึง ๕ นาฬิกา เรียก ๑๐ ทุ่ม ๑๑ ทุ่ม รายละเอียดซับซ้อนเช่นนี้ จึงมักเรียกกันผิดเพี้ยน - ผู้เรียบเรียง.

๑. ต้องตั้งใจว่าจะไม่ใช้ภาษาอย่างเลวทรามที่เกิดขึ้นนี้ด้วยตนเองเปนอันขาด

๒. จะไม่ยอมรับเข้าใจภาษาเลวทรามชนิดนี้ ซึ่งผู้ใดจะมาพูดด้วยเปนอันขาด

๓. จะตั้งใจแนะนำบอกเล่าสั่งสอนแก่บริษัทบริวารของตัว ฤๅเพื่อนข้าราชการแลผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้มาพูดแก่ตัว ด้วยภาษาเลวทรามเช่นนี้ ให้รู้ว่าคำที่พูดนั้นผิด ไม่เกรงใจแลไม่เพิกเฉยตามแต่จะเปนไปด้วยถือว่าไม่ใช่ธุระ

๔. จะลงโทษแก่ผู้ที่อยู่ในอำนาจ เช่น เสมียนทนายเขียนหนังสือมีคำผิดมา ต้องให้ไปเขียนเสียใหม่ อย่าให้ยอมรับคำที่ผิดนั้นว่าเปนที่เข้าใจ...

ในคำพูดเช่นนี้ บางทีมีคำที่ต้องการวินิจฉัยว่าจะใช้อย่างไรจึงจะควร ถ้ามีข้อปัณหาดังนี้ขึ้น ให้สมาชิกทั้งปวงที่มีความรู้ แลสติปัญญาปฤกษาหารือกัน นำเสนอในที่ประชุมให้วินิจฉัย ถ้าวินิจฉัยฉันใดได้พระบรมราชานุมัติแล้ว จึงจดคำนั้นลงไว้ในบาญชีที่เลขานุการ ถ้าสมาชิกผู้ใดอยากจะทราบคำที่ควรใช้อย่างไร ให้มาถามที่เลขานุการ ฤๅเมื่อมีมากอาจจะพิมพ์เปนตำราซื้อขายได้ จึงค่อยคิดอ่านต่อไป ในเวลานี้ขอเริ่มต้นไว้เพียงเท่านี้ หวังว่าท่านผู้มีความรู้แลมีสติปัญญาทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต คงจะมีน้ำใจช่วยรักษาภาษาสยามสำหรับราชสำนักแลพระมหานครราชธานีให้มั่นคงถาวรเปนภาษาอันดีสืบไปในภายน่า

(พระบรมนามาภิไธย) จุฬาลงกรณ์ ป.ร.
ฮอมเบิค วันที่ ๒๖ สิงหาคม
รัตนโกสินทรศก[๔๐] ๑๒๖
(สะกดการันต์และวรรคตอนตามต้นฉบับ)

สมาคมนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงคิดชื่อถวายว่า **"นิรุกติสมาคม"** กิจการของสมาคมให้เรียกว่า **"นิรุกติคดี"** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงลงพระนามประกาศตั้งสมาคม เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก[๔๐] ๑๒๖ พุทธศักราช ๒๔๕๐ ในฐานะอุปนายกสมาคม

นิรุกติสมาคม ที่ตั้งขึ้นตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังกล่าวมาข้างต้น แม้บทบาทของสมาคมนี้จะไม่มีหลักฐานให้ศึกษาได้มากนัก ด้วยตั้งขึ้นในตอนปลายรัชกาล แต่สาระสำคัญในพระราชกระแสที่กล่าวถึงปัญหาการใช้ภาษาไทย จากวันที่

๒๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๐ มาบรรจบเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ นี้ ก็เป็นเวลาถึง ๙๙ ปี แนวพระราชดำริที่ทรงเสนอทางแก้ไขที่เป็น**รูปธรรม** ด้วยการให้แต่ละคน**สร้างวินัย**ในตนเอง รณรงค์**สร้างเครือข่ายและแนวร่วม**ในการใช้ภาษาที่ถูกต้อง งดงาม เหมาะสม ร่วมกัน**ทักท้วง แนะนำ ตักเตือน** ผู้ใช้ภาษาไม่ถูกต้องให้รู้ว่าคำที่พูดนั้นผิดโดยไม่เกรงใจ ไม่เพิกเฉยว่าไม่ใช่ธุระ ยังเป็นข้อเสนอที่ดำเนินการได้ทุกยุคสมัย ควรที่เราชาวไทยจะรับใส่เกล้าใส่กระหม่อมน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติว่า

เราจะรักษาภาษาไทยด้วยการใช้ภาษาให้ถูกต้อง
โดยเริ่มที่ตนเอง เราจะชักชวนผู้อื่นให้ร่วมสืบสาน
ความคิดนี้ต่อ ๆ กันไป เราจะไม่เพิกเฉยต่อผู้ที่ใช้
ภาษาไม่ถูกต้อง ด้วยถือว่าไม่ใช่ธุระ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการนับวันเดือนปีอย่างสากลของไทย

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

วันนี้คือวันที่ ๑ เดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๙

การใช้วันเดือนปีที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการนับวันเดือนปีอย่างสากลที่คนไทยในปัจจุบันจะใช้กันจนชิน และยกเอาการนับวันเดือนปีขึ้นแรมและนับเดือนตามลำดับเลขเริ่มแต่เดือนอ้ายไปจนถึงเดือนสิบสอง ไปเป็นการนับวันเดือนปีทางพระพุทธศาสนาและเทศกาล แท้ที่จริงแล้วการนับวันเดือนปีตาม**จันทรคติ** โดยถือเอาการเดินทางของดวงจันทร์เป็นหลัก เช่น ขึ้น ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ เป็นเดือนหนึ่ง และนับเดือนโดยเริ่มจากเดือนอ้ายซึ่งตกประมาณเดือนธันวาคมไปจนถึงเดือน ๑๒ ซึ่งตกประมาณเดือนพฤศจิกายน ครบ ๑๒ เดือนเป็น ๑ ปี การนับปีนั้นก็นับตามปีนักษัตร เริ่มจากปีชวดไปจนถึงปีกุน ครบ ๑๒ ปีเป็น ๑ รอบนักษัตร นอกจากนี้ยังใช้ศักราชกำกับ เช่น จุลศักราช มหาศักราช ดังตัวอย่างวันเดือนปีที่ใช้ในเอกสารโบราณว่า วันเสาร์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ ถ้าใช้อย่างสากลคือ วันเสาร์ ที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การใช้วันเดือนปีอย่างไทยโบราณเช่นนี้มักมีการสอบเทียบวันเดือนปีให้ตรงกับความเป็นจริงเพราะมีข้อมูลไม่ชัดเจนพอ เช่น ในปี **ปรกติสุรทิน** คือปีที่มีเดือนทางสุริยคติ ๒๘ วัน อันตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ ปี **อธิกสุรทิน** คือปีที่มีเดือนทางสุริยคติ ๒๙ วัน อันตรงกับ

เดือนกุมภาพันธ์เช่นกัน ปี **อธิกมาส** คือปีที่มีจำนวนเดือนทางจันทรคติเพิ่มขึ้น ๑ เดือนเป็น ๑๓ เดือน เพิ่มเดือน ๘ สองหน เรียกว่า เดือน ๘ สอง ๘ ปี **อธิกวาร** คือปีที่มีจำนวนวันของเดือนทางจันทรคติเพิ่มขึ้นอีก ๑ วัน คือเดือน ๗ มี ๓๐ วัน เมื่อกาลเวลาผ่านไปเป็นร้อยๆปีก็ทำให้ยากต่อการเทียบเคียงให้แม่นยำ แม้แต่ผู้เชี่ยวชาญทางโหราศาสตร์แต่ละคนก็อาจคำนวณไปได้ต่าง ๆ กัน

วันที่ ๑ เดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๙ เป็นการใช้วันเดือนปีทางสุริยคติแบบสากล โดยถือเอากำหนดตำแหน่งดวงอาทิตย์เป็นหลัก เช่น การนับวันที่ ๑ ถึงวันที่ ๓๑ เป็นเดือนหนึ่ง หรือบางเดือนอาจมี ๒๘, ๒๙ หรือ ๓๐ วัน กับการนับว่าปีหนึ่งมี ๑๒ เดือน เริ่มแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม ประเทศไทยได้เริ่มรับมาใช้โดยพระราชดำริของสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพระองค์หนึ่ง คือ **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ด้วยการติดต่อกับต่างประเทศตลอดจนหนังสือและพระราชสาส์นที่มีไปมาระหว่างกัน การนับวันเดือนปีที่ต่างระบบย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการสื่อสารนัดหมายอ้างอิงกัน กระแสพระราชดำริที่ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในรายละเอียดแม้เรื่องที่ดูเสมือนเป็นเรื่องเล็กน้อยนี้ ได้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยเยี่ยงนานาอารยประเทศนอกเหนือไปจากการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ในรัชสมัยของพระองค์ แม้ว่าจะยังโปรดให้เปลี่ยนปีในวันที่ ๑ เมษายน ไว้เช่นเดิมก็ตาม

ปัญหาการนับวันเดือนปีอย่างไทยโบราณ ปรากฏในกระแสพระราชปรารภเรื่อง **"ประกาศให้ใช้วันอย่างใหม่"** เมื่อวันพุธ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๔ ปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ อันตรงกับวันที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ มีความโดยสรุปว่า วิธีนับวันเดือนปีที่ดีที่สุดนั้นควรประกอบด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ **"ถูกต้องใกล้ชิดกับฤดูกาลอย่างหนึ่ง มีประมาณคือจำนวนวันอันเสมอไม่มากไม่น้อยกว่ากันนักอย่างหนึ่ง และคนทั้งปวงรู้ง่ายทั่วไปได้ดีกว่าอย่างหนึ่ง"** ก็วิธีนับวันเดือนปีอย่างไทยโบราณนั้น ปีปรกติ ๑๒ เดือน มี ๓๕๔ วัน ปีอธิกวารมี ๓๕๕ วัน ปีอธิกมาสมี ๑๓ เดือน เป็น ๓๘๔ วัน ซึ่งวิธีนับปีเดือนเช่นนี้ ถ้าพ้นจากปูมปฏิทินที่มีอย่างสูงเพียง ๒๐๐ ปีเศษแล้ว ก็จะรู้แน่ชัดไม่ได้ว่าปีใดเป็นอธิกวารหรืออธิกมาส แม้ผู้มีความรู้ทางคำนวณเก่งกล้าเสมอกันก็อาจทำให้ต่างกันได้ และเป็นของที่รู้ได้น้อยคน ไม่เป็นสาธารณะทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า วิธีนับวันเดือนปีตาม**สุริยคติกาลอย่างสากล** กำหนดปีหนึ่งประมาณ ๓๖๕ วัน ๕ ชั่วโมง ๔๘ นาที ๔๙ วินาที ใช้เป็น**ปรกติสุรทิน** ๓๖๕ วัน และปีอธิกสุรทิน ๓๖๖ วัน ปีปรกติ ๓ ปี มีปีอธิกมาส ๑ ปี อันนับว่าสมกับเหตุผล ๓ ประการดังกล่าวมาข้างต้น จึงมีพระราชประสงค์ให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง *"ให้มีวิชาเจริญเร็ว ให้ละสิ่งซึ่งไม่เป็นประโยชน์มาประกอบสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์จริง"* จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราไว้เป็นพระราชบัญญัติสืบไปว่า

"ข้อ ๑ ให้ตั้งวิธีนับปีเดือนตามสุริยคติกาลดังว่าต่อไปนี้ เปนปีปรกติ ๓๖๕ วัน ปีอธิกสุร์ธิน ๓๖๖ วัน ให้ใช้ศักราชตามปีตั้งแต่ตั้งกรุงเทพมหานครบวรรัตนโกสินทรมหินทรายุธยาบรมราชธานีนั้น เรียกว่ารัตนโกสินทรศก ใช้เลขปีรัชกาลทับหลังศกด้วย แต่เลขทับศกที่ประกาศไว้ในหมายประกาศสงกรานต์ ใช้เปลี่ยนต่อเมื่อเปลี่ยนจุลศักราชนั้นให้ยกเสีย ให้เปลี่ยนเลขทับศกตามกาลที่เปลี่ยนรัตนโกสินทรศก

ข้อ ๒ ปีหนึ่ง ๑๒ เดือน มีชื่อตามราษีที่เดือนนั้นเกี่ยวข้องอยู่ มีลำดับดังนี้

เดือนที่	*๑*	*ชื่อ เมษายน*	*มี ๓๐ วัน*
เดือนที่	*๒*	*ชื่อ พฤษภาคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๓*	*ชื่อ มิถุนายน*	*มี ๓๐ วัน*
เดือนที่	*๔*	*ชื่อ กรกฎาคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๕*	*ชื่อ สิงหาคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๖*	*ชื่อ กันยายน*	*มี ๓๐ วัน*
เดือนที่	*๗*	*ชื่อ ตุลาคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๘*	*ชื่อ พฤศจิกายน*	*มี ๓๐ วัน*
เดือนที่	*๙*	*ชื่อ ธันวาคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๑๐*	*ชื่อ มกราคม*	*มี ๓๑ วัน*
เดือนที่	*๑๑*	*ชื่อ กุมภาพันธ์*	*มี ๒๘ วัน ในปีปรกติสุร์ทิน มี ๒๙ วัน ในปีอธิกสุร์ทิน*
เดือนที่	*๑๒*	*ชื่อ มีนาคม*	*มี ๓๑ วัน*

ในเดือนหนึ่งนั้น ให้เรียกว่าวันที่ ๑ , ๒, , ๓๐ , ๓๑,

ข้อ ๓ ให้นับใช้วิธีนี้ในราชการแลการสารบาญชีทั้งปวง ***ตั้งแต่วัน ๒ เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีฉลูยังเปนสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ นั้น เปนวันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘*** *ต่อไป แต่วิธีวันเดือนปีตามจันทรคติซึ่งเคยใช้มาในการกำหนดพระราชพิธีประจำเดือนต่างๆ ก็ดี แลใช้สังเกตเปนวันกำหนดหยุดทำการก็ดีให้คงใช้ตามเดิมนั้น*

ข้อ ๔ ถ้าจะใคร่รู้ว่าปีใดเปนอธิกสุร์ทิน ให้ตั้งรัตนโกสินทรศกลงเอา ๑๘๒ บวกเอา ๔ หาร ขาดปีใดปีนั้นเปนปีอธิกสุร์ทิน เว้นไว้แต่บวกแล้วเลขครบ ๑๐๐ ก็ดี ๒๐๐ ก็ดี ๓๐๐ ก็ดี อย่าให้เปนอธิกสุร์ทินในปีนั้น ต่อเมื่อครบ ๔๐๐ จึ่งคงเปนไปตามที่ว่ามาทุก ๔๐๐ ปีเสมอไป

ข้อ ๕ เงินภาษีอากรทั้งปวงนั้นให้ส่งตามเดือนปีที่ว่ามานี้ เงินเดือนเงินปีในราชการทั้งปวง ก็ให้จ่ายตามเดือนตามปีนี้เหมือนกัน ประกาศมาแต่วัน ๕ เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐"

(คัดจากกฎหมายในรัชกาลที่ ๕
เล่ม ๓ หน้า ๘๕๗- ๘๕๙
สะกดการันต์ตามต้นฉบับ)

อนึ่ง วันเดือนปีที่ออกประกาศฉบับนี้ลงไว้ว่า วัน ๕ เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ นั้น **วันเดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เป็นวันพุธ คือวัน ๔** มิใช่วันพฤหัสบดีหรือวัน ๕ ดังที่พิมพ์ไว้ในหนังสือกฎหมายรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๓ เทียบกับวันเดือนปีอย่างสากลตรงกับวันที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑

ชื่อเดือนทั้ง ๑๒ เดือนที่มีพระมหากรุณาให้นำมาใช้นั้น เป็นชื่อที่ชาวไทยรู้จักกันดี เพราะโปรดให้นำมาจาก**จักรราศี** คือ วงโคจรของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ ที่สมมติขึ้นในทางโหราศาสตร์ ประกอบด้วย ๑๒ ราศี คือ ราศีเมษ ราศีพฤษภ ราศีมิถุน ราศีกรกฎ ราศีสิงห์ ราศีกันย์ ราศีตุลหรือราศีดุล ราศีพฤศจิกหรือราศีพิจิก ราศีธนู ราศีมังกร ราศีกุมภ์ และราศีมีน ชื่อเดือนที่ทรงบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ทั้ง ๑๒ เดือนนี้จึงมิใช่ศัพท์ใหม่ที่ยากแก่การจดจำนำไปใช้ จึงเป็นศัพท์ที่ "ติด" และเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างรวดเร็ว และที่เป็นพระบรมราโชบายอันชาญฉลาดยิ่ง คือทรงกำหนดให้เปลี่ยนแปลงการจ่ายเงินภาษี เงินเดือน เงินปี ในราชการเป็นจ่ายทุกวันสิ้นเดือนตามที่ทรงกำหนดใหม่ด้วย จึงทำให้การใช้วันเดือนปีตามมาตรฐานสากลเป็นไปอย่างมีประสิทธิผล

ประเทศไทยได้ใช้วันเดือนปีอย่างใหม่นี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ พุทธศักราช ๒๔๓๑ เป็นต้นมา โดยเปลี่ยนศักราชใหม่ทุกวันที่ ๑ เมษายน จนถึงพุทธศักราช ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงได้ประกาศให้เปลี่ยนศักราชใหม่ในวันที่ ๑ มกราคม เต็มรูปแบบการนับวันเดือนปีตามมาตรฐานสากลมาจนปัจจุบัน

การใช้วันเดือนปีตามมาตรฐานสากล นับเป็นสื่อสำคัญในการติดต่อระหว่างผู้คนในประเทศต่างๆ และในทวีปต่างๆ ทั่วโลก แต่ก็มีข้อพึงสำเหนียกว่า โดยเหตุที่โลกหมุนรอบตัวเองในชั่วเวลา ๒๔ ชั่วโมงอันนับเป็นหนึ่งวัน เวลาของประเทศในซีกโลกตะวันตกจะช้ากว่าเวลาของประเทศในซีกโลกตะวันออก บางครั้งจะมีวันที่แตกต่างกันไปถึง ๑ วัน ดังตัวอย่างการเกิดแผ่นดินไหวอันนำไปสู่เหตุการณ์ธรณีพิบัติจากคลื่นสึนามิในประเทศริมฝั่งมหาสมุทรอินเดียและหกจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย เมื่อเวลา ๗ นาฬิกา ๕๘ นาที ๕๓ วินาที ของวันที่ ๒๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ อันเป็นเวลาท้องถิ่นของไทย แต่ศูนย์เตือนภัยจากคลื่นสึนามิในมหาสมุทรแปซิฟิก ตั้งอยู่ที่รัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเวลาช้ากว่าประเทศไทยประมาณ ๑๕ ชั่วโมง ได้บันทึกเหตุการณ์ที่ตรวจพบโดยใช้เวลาท้องถิ่นของรัฐฮาวายว่าเกิดแผ่นดินไหวเมื่อเวลา ๑๔ นาฬิกา ๕๘ นาที ๕๓ วินาที ของวันที่ ๒๕ ธันวาคม คริสต์ศักราช ๒๐๐๔ ดังนี้เป็นต้น

อนึ่ง ในประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้วันอย่างใหม่ฉบับนี้ กำหนดให้นับเลขปีรัชกาลตามกาลที่เปลี่ยนรัตนโกสินทรศกด้วย มิได้ถือเอาวันบรรจบรอบปีที่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ และยังคงถือปฏิบัติในราชสำนักมาจนปัจจุบัน ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ถือเป็นเริ่มปีที่ ๑ ในรัชกาล ครั้นวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๐ จึงถือเป็นปีที่ ๒ ในรัชกาล และในวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ ถือเป็นปีที่ ๖๑ ในรัชกาล แต่การจัดงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ถือเวลาที่บรรจบครบรอบปีแห่งการเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปีที่ ๖๐ ในวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ดังนี้เป็นต้น

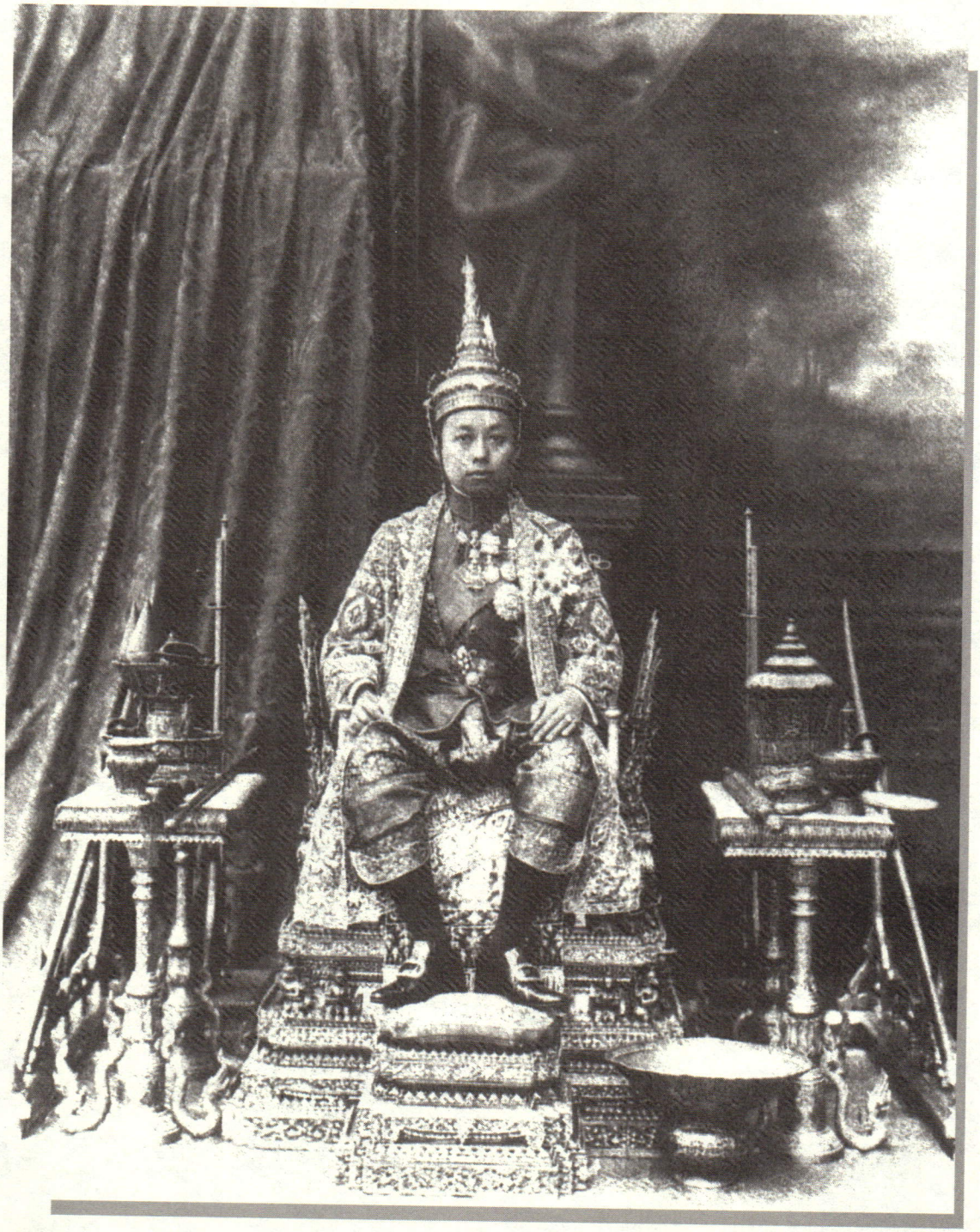

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

งานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ : พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและพาณิชยกรรม

นายชัชพล ไชยพร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์จอมปราชญ์ผู้มิได้มีเพียงพระราชอัจฉริยภาพเฉพาะแต่ด้านอักษรศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ดังที่เราท่านทราบกันแพร่หลายอยู่แล้วเท่านั้น หากแต่ยังทรงพระปรีชาสามารถล้ำเลิศในการดำเนินรัฐประศาสโนบายอย่างลึกซึ้งแยบคาย ทั้งในการทำนุบำรุงความผาสุกของพลเมือง และในการแก้ไขปัญหาอันเกิดแต่ปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจที่กำลังคืบคลานเข้ามา ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทุกข์ยากแก่ประชาชนผู้อาศัยพระบรมโพธิสมภารในรัชสมัยของพระองค์อีกด้วย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ สิ้นสุดลง ได้เกิดกระแสเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประเทศสยามก็ได้รับผลกระทบนั้นเช่นกัน ประกอบกับเกิดภัยแล้งอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง ยังผลให้เกิดภาวะข้าวยากหมากแพงเศรษฐกิจฝืดเคืองเป็นอันมาก การนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชปรารภที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจด้วยการจัดงานแสดงสินค้าครั้งใหญ่เป็นครั้งแรกของประเทศ เพื่อส่งเสริมการพาณิชย์และเกียรติภูมิของชาวสยามให้ขจรขจายไปในสากล อนุโลมตามแบบงาน Exposition หรือ World Fair ที่นานาอารยประเทศในโลกตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ได้จัดขึ้นเพื่อช่วยกระตุ้นกระแสเศรษฐกิจและพาณิชยกรรม อีกทั้งเพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศ สามารถนำรายได้มหาศาลทั้งในส่วนการค้าและการท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศของตนจนประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างอยู่แล้ว

เมื่อมีพระราชดำริดังนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินส่วนพระองค์ จำนวนประมาณ ๓๖๐ ไร่ บริเวณทุ่งศาลาแดงให้เป็นสมบัติของชาติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปราบพื้นที่ให้เรียบร้อยงดงาม กับทั้งวางแผนด้านภูมิสถาปัตยกรรมให้เหมาะเจาะลงตัว มีการขุดสระน้ำ ปลูกไม้ดอกไม้ใบ และไม้ยืนต้นเพิ่มเติม พร้อมทั้งพระราชทานนามพื้นที่ดังกล่าวว่า *"สวนลุมพินี"* ตามนาม *"สวนลุมพินีวัน"* ณ ประเทศเนปาล ในปัจจุบัน อันเป็นภูมิสถานที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสูติ เพื่อจัดงาน *"สยามรัฐพิพิธภัณฑ์"* ในฤดูหนาวของพุทธศักราช ๒๔๖๘ ซึ่งประจวบเหมาะเป็นสมัยแห่งการฉลองสิริราชสมบัติครบ ๑๕ ปีเสมอด้วยรัชพรรษาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน ประกอบไปด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งผู้มีฐานะในวงสังคมยุคนั้น เพื่อให้การดำเนินงานประสานสอดคล้องจากทุกฝ่ายทรงพระราชปรารถนาให้งานนี้เอิกเกริกยิ่งใหญ่ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไม่มีพระราชประสงค์ให้ใช้วัสดุสิ่งของที่หรูหราฟุ่มเฟือยหรือมีคุณภาพดีเลิศจนเกินความจำเป็นมาปลูกสร้างหรือตกแต่งสถานที่ จึงทรงพระมหากรุณาพระราชทานแนวทางในการจัดงานให้เป็นไปอย่างประณีตงดงามแต่ประหยัด โปรดให้ใช้วัสดุพื้นถิ่น เช่น จาก แฝก และไม้เนื้ออ่อน มาปลูกสร้างอาคารจัดแสดงสิ่งของเป็นการชั่วคราว จะโปรดให้ใช้วัสดุที่คงทนถาวร และมีราคาแพง ก็เพียงเฉพาะสำหรับก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างซึ่งจะเป็นจุดสังเกตที่โดดเด่นของงาน และจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างถาวรต่อไปได้แม้ภายหลังเสร็จสิ้นงานแล้วเท่านั้น เช่น หอนาฬิกา ซึ่งยังตั้งเด่นเป็นอนุสรณ์อยู่ในสวนลุมพินีตราบจนบัดนี้ เป็นอาทิ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริที่จะจัดแบ่งพื้นที่ของสวนลุมพินีออกเป็นภาคต่างๆ ตามภูมิภาคของประเทศสยาม ในแต่ละภาคก็ทรงตั้งพระราชหฤทัยให้นำของสวยของดีที่มีคุณสมบัติโดดเด่นในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะผลิตผลทางการเกษตร และผลงานศิลปหัตถกรรมของชาวบ้าน มาจัดแสดงและจำหน่าย ให้ชาวต่างชาติได้ชมและเลือกซื้อหา เพื่อเป็นการเปิดตัวและเปิดตลาดสินค้าไทยสู่สายตาชาวโลก อันจะยังผลให้กระแสเงินตราจากภายนอกหลั่งไหลเข้าสู่สยามประเทศเป็นจำนวนมหาศาล หากลองเทียบเคียงแนวพระราชดำริดังกล่าวกับนโยบายของภาครัฐในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและทันสมัยยิ่ง เพราะแม้กาลเวลาจะล่วงเลยมาถึง ๘ ทศวรรษแล้วก็ตาม หากแต่พระบรมราโชบายเชิงพาณิชย์ที่ทรงวางแนวทางไว้ ได้แก่ การหยิบยกคุณสมบัติเด่นของผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละภาค มาโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เป็นสินค้าหลักนำร่อง

ในการเปิดตลาดสินค้าไทยสู่สายตาชาวโลก ยังคงเป็นวิธีที่ใช้ได้ดีและทันสมัยอยู่เสมอ

ในโอกาสดังกล่าว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำหนังสือ *"ที่ระลึกสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ สวนลุมพินี พระพุทธศักราช ๒๔๖๘"* ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ โดยมีเป้าหมายให้ชาวต่างชาติทั้งหลายได้ยอมรับนับถือและเกรงขามในความเป็นอารยะของสยามประเทศ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมตำนานของสยามนับแต่ครั้งกรุงสุโขทัย จวบถึงรัชสมัยของพระองค์ไว้ในหนังสือนี้เป็นภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับภาษาไทย

หนังสือที่ระลึกงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ เป็นหนึ่งในหนังสือหายากยิ่งในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นเอกสารสำคัญที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้อย่างน่าสนใจ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการจัดรูปหน้า ภาพ และลวดลายประกอบได้อย่างประณีตงดงาม ตลอดจนมีหน้าโฆษณาของห้างร้านต่างๆ ในสมัยนั้นอยู่เป็นจำนวนมาก นับได้ว่าเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ด้านสังคมและการพาณิชย์ที่สำคัญยิ่งอีกชิ้นหนึ่งของประเทศไทย

นอกจากหนังสือที่ระลึกดังกล่าวแล้ว บรรดาข้าราชการผู้ใหญ่หลายท่าน ยังมีดำริที่จะจัดพิมพ์หนังสือซึ่งแสดงเกียรติภูมิของประเทศ และเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับจำหน่ายในงาน เป็นการโดยเสด็จพระราชดำริที่จะให้ผู้มาร่วมงานได้ตระหนักในความเป็นอารยชาติของชนชาวไทย

ตัวอย่างหนังสือสำคัญที่มีผู้เรียบเรียงขึ้น และตั้งใจจะพิมพ์จำหน่ายในงาน ได้แก่ หนังสือ *"จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๖ เสด็จพระราชดำเนินประพาสประเทศมะลายู พ.ศ. ๒๔๖๗"* ที่พระยาสมบัติบริหาร (เอื้อ ศุภมิตร) เรียบเรียงขึ้น ซึ่งต่อมาในราวพุทธศักราช ๒๔๘๐ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้คัดเลือกให้ใช้หนังสือนี้เป็นแบบเรียน ด้วยเหตุผลว่า *"เป็นเรื่องประกอบด้วยราชประเพณีพร้อมด้วยคุณภาพ ส่วนใหญ่คือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นอาทิ แสดงขนบธรรมเนียมอันเป็นไปในสมัยนั้น ผลรวบยอดก็คือได้ชื่นชมพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร พระราชเกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์ของชาวเราในด้าวต่างแดน"*

คงไม่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง หากจะกล่าวว่าแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ คือ จุดกำเนิดของสิ่งดีๆ นานัปการที่ยังปรากฏเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนแก่สาธารณชนอยู่ตราบกระทั่งปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะให้งานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์เป็นมหกรรมยิ่งใหญ่ และเป็นที่ประทับใจของชาวต่างชาติที่มาร่วมงาน ซึ่งจะประกอบไปด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ทูตานุทูต และคหบดีชาวต่างชาติ เป็นจำนวนมาก แต่ก็ทรงกังวลว่าประเทศสยามในยามนั้น ยังไม่มีโรงแรมชั้นหนึ่งที่โอ่โถงและมีมาตรฐานทัดเทียมโรงแรม

คณะกรรมการงานแสดงกสิกรรมและพาณิชยกรรม

การแสดงกสิกรรมและหัตถกรรม

ต่างๆ ในยุโรป จึงทรงพระราชปรารภว่าจะพระราชทานพระราชวังพญาไท ให้จัดเป็นโรงแรมที่ได้มาตรฐาน สำหรับรับรองแขกผู้มีเกียรติที่จะมาในงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์เป็นประเดิม จากนั้นจะเปิดให้เป็นโรงแรมชั้นหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนเมืองไทย แต่การดังกล่าวก็มิทันลุล่วง ในรัชสมัยต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมรถไฟหลวงจัดพระราชวังพญาไทเป็นโรงแรมอยู่ระยะหนึ่ง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศสยาม ตามที่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้

การจัดเตรียมงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ได้ดำเนินไปแล้วในระดับหนึ่ง แต่แล้วก็เกิดเหตุการณ์ที่มิมีผู้ใดคาดฝันในเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวรหนักอย่างกะทันหันด้วยโรคพระอันตะ และเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ศกนั้น เป็นเหตุให้งานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์เป็นอันต้องถูกยกเลิกไปอย่างน่าเสียดาย คงเหลือแต่สิ่งอนุสรณ์บางประการ ได้แก่ *"สวนลุมพินี"* ซึ่งได้ทรงพระมหากรุณาพระราชทานไว้เป็นสมบัติของชาติ โดยทรงพระราชดำริไว้แต่ต้นแล้วว่าเมื่อเสร็จงานจะได้จัดเป็นสวนสาธารณะสำหรับประชาชน และหนังสือ *"ที่ระลึกสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ สวนลุมพินี พระพุทธศักราช ๒๔๖๘"* ซึ่งจัดพิมพ์แล้วเสร็จภายหลังจากเสด็จสวรรคตแล้ว

แนวพระราชดำริเรื่องการจัดงานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์นี้ นับเป็นหนึ่งในพระบรมราโชบายอันสุขุมคัมภีรภาพในอันที่เร่งส่งเสริมการส่งออกสินค้าของไทยไปสู่เวทีการค้าระดับโลก เป็นเครื่องยืนยันพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะทรงส่งเสริมเศรษฐกิจและพาณิชยกรรมให้รุ่งเรือง เพื่อเป็นกำลังผลักดันสยามประเทศ ให้ก้าวหน้าไปสู่ความเจริญ ทัดเทียมและนำหน้านานาอารยประเทศให้จงได้ สมดังกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ได้พระราชทานไว้ในพิธีเปิดการแสดงกสิกรรมและพาณิชยการ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๔ ความว่า

"พาณิชยการนั้น ทุกชาติทุกภาษาย่อมนิยมกันว่าเป็นสิ่งสำคัญแห่งชาติ เปรียบประหนึ่งกำลังของบุคคล ฉะนั้น บุคคลใดมีกำลังกายบริบูรณ์อยู่ ก็อาจจะมีความเจริญทันเพื่อนบ้านได้ ถ้าผู้ใดมีกำลังกายมาก ก็ยิ่งมีหนทางจำเริญได้มากและรวดเร็วขึ้นเป็นลำดับ ดังนี้ฉันใด พาณิชยการก็เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองฉันนั้น"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับหัวเมืองปักษ์ใต้

นายชัชพล ไชยพร

คงต้องยอมรับความจริงว่าความสัมพันธ์ระหว่างหัวเมืองปักษ์ใต้โดยเฉพาะดินแดนปัตตานี ในฐานะประเทศราช กับกรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ดำเนินไปในวิถีที่ไม่ค่อยราบรื่น มีการรบพุ่งและการกบฏอยู่เนืองๆ อย่างไรก็ดี สายสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวงกับดินแดนภาคใต้นั้น จำเริญวัฒนาไปในทางไมตรีจนเป็นที่ประจักษ์ชัดได้ในรัชกาลที่ ๖ เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชหฤทัยในวิถีชีวิต และพื้นภูมิทั้งด้านประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และศาสนา ในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพิเศษ จึงทรงพยายามทุกวิถีทางที่จะสมานไมตรีของชนในชาติไว้ให้ได้อย่างแน่นแฟ้นในภูมิภาคนั้น พระองค์ได้เสด็จฯ เยือนมณฑลปักษ์ใต้บ่อยครั้งที่สุด นับตั้งแต่ยังทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร กระทั่งก่อนเสด็จสวรรคตเพียงปีเดียว

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเยือนหัวเมืองปักษ์ใต้ นับแต่ชุมพร เรื่อยไปจนถึงนครศรีธรรมราช พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์ *"จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. ๑๒๘"* ไว้ได้อย่างสนุกสนาน

ในพระนามแฝงว่า *"นายแก้ว"* การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นเป็นอย่างกึ่งราชการ พระองค์โปรดที่จะทอดพระเนตรสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนอย่างใกล้ชิด จึงต้องทรงพระราชอุตสาหะไปตามหนทางทุรกันดาร บางครั้งก็ต้องทรงเรือ ทรงช้าง หรือทรงม้าเข้าไปในท้องที่ เมื่อชาวบ้านจัดการแสดงมหรสพต่างๆ เช่น หนังตะลุง โนรา มวย ฯลฯ มาสมโภชรับเสด็จ ก็ทรงร่วมทอดพระเนตรด้วยอย่างไม่ถือพระองค์ ทรงศึกษาเรื่องการปกครองในหัวเมือง อัธยาศัยใจคอของข้าราชการที่ประจำอยู่ในภาคใต้ พร้อมทั้งการประกอบอาชีพของชาวบ้าน เช่น การทำประมง ทำเหมืองแร่ เกษตรกรรม และความเป็นอยู่ของชาวพื้นเมือง เช่น ชาวซาไก อย่างถี่ถ้วน แม้แต่ตลาดและย่านค้าขายของทุกเมืองก็โปรดที่จะเสด็จไปเพื่อทรงศึกษาสภาพกิจการค้าขายยังชีพ นอกจากนั้น ยังทรงนำพาความเจริญมาสู่แดนปักษ์ใต้เป็นอเนกประการ เช่น การเสด็จฯ ไปทรงเปิดและพระราชทานนามถนน คลอง และโรงเรียน เช่น ถนนวิชิตสงคราม โรงเรียนปลูกปัญญา จังหวัดภูเก็ต คลองพูลผล จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ครั้นเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระราชอุตสาหะเสด็จเลียบมณฑลปักษ์ใต้ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๘ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนหัวเมืองต่างๆ ลงไปจรดใต้สุด พร้อมทั้งพระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำจังหวัด อีกทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองและสถานที่สำคัญในภาคใต้หลายแห่ง เช่น นามเมืองนราธิวาส นามเมืองสุราษฎร์ธานี แม่น้ำตาปี สวนสราญรมย์ในเมืองสุราษฎร์ธานี ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงสร้างเสริมความสนิทสนมคุ้นเคยอย่างจริงใจกับบรรดาเจ้าเมืองและขุนนางในหัวเมืองปัตตานี เรื่อยไปจนถึงเจ้าหัวเมืองมลายูที่ไทยต้องเสียแก่อังกฤษไปเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๕ เพื่อมิให้เกิดเรื่องวิวาทคลางแคลงใจกันอีกดังอดีตสมัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาศาสนาอิสลามอย่างลึกซึ้ง ถึงกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โต๊ะอิหม่ามมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายวิสัชนาพระราชปุจฉาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเสมอ เพื่อจักได้ทรงกำหนดรัฐประศาสโนบายที่สามารถสมานน้ำใจของชนในชาติได้อย่างสุขุมคัมภีรภาพ ส่วนบรรดาเชื้อสายเจ้าเจ็ดหัวเมืองใต้ ก็ทรงพระเมตตาพระราชทานนามสกุล ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยง โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และทรงรับเป็นมหาดเล็กไว้ใช้สอยใกล้ชิดติดพระองค์อยู่มากราย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้แบ่งอาณาเขตการปกครองภาคใต้ใหม่ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๙ โดยปรับเจ็ดหัวเมืองให้เหลือเป็น ๔ เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี (รวมหนองจิก และยะหริ่ง) เมืองยะลา (รวมราห์มัน) เมืองสายบุรี และเมืองระแงะ ทั้ง ๔ เมืองนี้รวมกันอยู่ในมณฑลเรียกว่า *"มณฑลปัตตานี"*

ครั้นวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๖๕ ได้มีพระราชหัตถเลขาที่ ๓/๗๘ เป็นหลักรัฐประศาสโนบายสำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานีไว้ว่า

"ข้อ ๑ ระเบียบการหรือวิธีปฏิบัติการอย่างใดเป็นทางให้พลเมืองรู้สึกเห็นไปว่า เป็นการเบียดเบียน กดขี่ศาสนาอิสลาม ต้องยกเลิกหรือแก้ไขเสียทันที การใดจะจัดขึ้นใหม่ต้องอย่าให้ขัดกับลัทธินิยมของอิสลาม หรือยิ่งทำให้เห็นเป็นการอุดหนุนศาสนามะหะหมัดได้ยิ่งดี

ข้อ ๒ การกะเกณฑ์อย่างใดๆก็ดี การเก็บภาษีอากรหรืออย่างใด ๆ ก็ดี เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมเทียบกันต้องอย่าให้ยิ่งกว่าที่พลเมืองในแว่นแคว้นของต่างประเทศ ซึ่งอยู่ใกล้เคียงติดต่อกันนั้นต้องเกณฑ์ต้องเสียอยู่เป็นธรรมดา เมื่อพิจารณาเทียบกันแต่เฉพาะอย่างต้องอย่าให้ยิ่งหย่อนกว่ากันจนถึงเป็นเหตุเสียหายในทางปกครองได้

ข้อ ๓ การกดขี่บีบคั้นแต่เจ้าพนักงานของรัฐบาล เนื่องแต่การใช้อำนาจในทางที่ผิดมิเป็นธรรมก็ดี เนื่องแต่การหมิ่นลู่ดูแคลนพลเมืองชาติแขกโดยฐานที่เป็นคนถ่วงชาติก็ดี เนื่องแต่การหน่วงเหนี่ยวชักช้าในกิจการตามหน้าที่เป็นเหตุให้ราษฎรเสียความสะดวกในทางหาเลี้ยงชีพก็ดี พึงต้องแก้ไขและระมัดระวังมิให้มีขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องให้ผู้ทำผิดรองรับผลตามความผิดโดยยุติธรรม ไม่ใช่สักแต่ว่าจัดการกลบเกลื่อนให้เงียบไปเสีย เพื่อจะไว้หน้าสงวนศักดิ์ของข้าราชการ

ข้อ ๔ กิจการใดทั้งหมดอันเจ้าพนักงานจะต้องบังคับแก่ราษฎรต้องระวังอย่าให้ราษฎรขัดข้องเสียเวลา เสียการในทางหาเลี้ยงชีพของเขาเกินสมควร แม้จะเป็นการจำเป็นโดยระเบียบการก็ดี เจ้าหน้าที่พึงสอดส่องแก้ไขอยู่เสมอเท่าที่สุดจะทำได้

ข้อ ๕ ข้าราชการที่จะแต่งตั้งออกไปประจำตำแหน่งในมณฑลปัตตานี พึงเลือกเฟ้นแต่คนที่นิสัยซื่อสัตย์ สุจริต สงบเสงี่ยมเยือกเย็น ไม่ใช่สักแต่ว่าส่งไปบรรจุให้เต็มตำแหน่ง หรือส่งไปเป็นทางลงโทษเพราะเลว

ข้อ ๖ เจ้ากระทรวงทั้งหลายจะจัดการวางระเบียบการอย่างใดในมณฑลปัตตานี อันจะเป็นการพากพานถึงสุขทุกข์ราษฎร ก็ควรพิจารณาหาเหตุผลแก้ไขหรือยับยั้ง ถ้าไม่เห็นด้วยว่ามีมูลขัดข้อง ก็ควรหารือกับกระทรวงมหาดไทย แม้ยังไม่ตกลงกันได้ระหว่างกระทรวง ก็พึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย"

หลักรัฐประศาสโนบายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ทรงเข้าพระราชหฤทัยเป็นอย่างดีว่าความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาในมณฑลปัตตานีนั้นเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ การขู่เข็ญเพื่อให้คนในท้องที่ต้องปฏิบัติตามวิถีอย่างหมู่ชนเมืองหลวงไปทั้งหมด โดยไม่รู้จักผ่อนปรน ย่อมไม่ถูกต้อง แม้เครื่องแต่งกายของลูกเสือและเสือป่า ก็ทรงผ่อนผันให้แต่งกายตามลักษณะที่ไม่ขัดกับธรรมเนียมชาวมุสลิม เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลูกเสือในมณฑลปัตตานีสวมกางเกงขายาวได้และทรงกำหนดให้เปลี่ยนแบบหมวกสำหรับลูกเสือและเสือป่าในมณฑลปัตตานี ดังประกาศกรมบัญชาการคณะเสือป่า เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๖ ที่ว่า *"เพราะเสือป่ามณฑลนี้คนพื้นเมืองเป็นคนนับถือศาสนาอิศลาม เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลูกเสือมณฑลนี้ใช้หมวกกลมแบบมลายูแล้ว เป็นการสมควรจะให้สมาชิกเสือป่ามณฑลนี้ใช้หมวกทรงกลมแบบมลายูเช่นเดียวกัน"*

ในปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยเจ้าจอมสุวัทนา ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานสถาปนาพระอิสริยยศเป็น พระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวี โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งสายใต้ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อเลียบหัวเมืองปักษ์ใต้เรื่อยไป จนถึงประเทศมลายูซึ่งได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และ ประเทศสิงคโปร์ในปัจจุบัน พระองค์ได้ทรงพบปะกับเจ้าผู้ครองเมืองปะลิส และไทรบุรี ที่เคยเป็นประเทศราชของไทย ตลอดจนสุลต่านรัฐเคดะห์ ยะโฮร์ เประ และผู้สำเร็จราชการและข้าราชการอังกฤษที่มาประจำในมลายูและสิงคโปร์ พร้อมทั้งได้ทอดพระเนตรกิจการบ้านเมืองอย่างทั่วถึง นับเป็นพระบรมราโชบายที่แยบคายอย่างยิ่งในการเจริญพระราชไมตรีไว้ให้แน่นแฟ้นกับประเทศที่เชื่อมพรมแดนกับภาคใต้ของประเทศไทย และก่อให้เกิดความสวามิภักดิ์ชื่นชมในพระราชอัธยาศัยของพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ในหมู่เจ้าเมืองมลายูตลอดจนชนชาติมหาอำนาจเช่น อังกฤษ ทำให้ดินแดนปักษ์ใต้ตลอดจนพระราชอาณาเขตโดยรวมดำรงอยู่ได้อย่างผาสุก ปราศจากยุทธภัยและการเบียดเบียนแทรกแซง ทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศมหาอำนาจในแดนยุโรป

น่าเสียดายที่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีระยะเวลาอันสั้นเพียง ๑๕ ปี อย่างไรก็ดี พระบรมราโชบายในการเสริมสร้างความรักความสามัคคีในชาติ โดยเฉพาะในดินแดนภาคใต้นั้น ยังคงดำเนินสืบต่อมา ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ กระทั่งทรงสนิทสนมเป็นอันดีกับบรรดาเจ้าเมืองและขุนนางในหัวเมืองมลายู ยิ่งในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ทรงพระราชอัจฉริยภาพในการดำเนินพระบรมราโชบายผูกประสานน้ำใจอาณาประชาราษฎรในเขตจังหวัดภาคใต้ที่มีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลาย ได้อย่างยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ในจังหวัดนราธิวาส เป็นพระราชฐานที่ประทับประจำภาคใต้ ทั้งยังทรงอุปการะกิจการของศาสนาอิสลามด้วยดี โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินานาโครงการก็บังเกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความอยู่ดีกินดีของราษฎร ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะมีเชื้อชาติหรือศาสนาใดก็ล้วนอาศัยอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารอันร่มเย็นของพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน นับเป็นการดำเนินพระบรมราโชบายที่สอดคล้องกับสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทุกประการ

ยิ่งไปกว่านั้น พระวรราชเทวีและพระราชธิดาพระองค์เดียวในรัชกาลที่ ๖ ก็ทรงดำเนินรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อย่างมั่นคง ด้วยเหตุที่ได้ทรงใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทตลอดเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศมลายู พระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖ จึงทรงมีโอกาสได้ซึมซับแนวพระบรมราโชบายในการดูแลผูกน้ำใจประชาชนชาวปักษ์ใต้ไว้ได้เป็นอย่างดี และทรงนำพระคุณลักษณะอันวิเศษในรัชกาลที่ ๖ มาเป็นแนวทางอบรมสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ให้ทรงมีน้ำพระทัยเอื้อเฟื้องดงาม และทรงห่วงใยทุกข์สุขของราษฎรในหัวเมืองปักษ์ใต้เป็นพิเศษ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงเจริญรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยการเสด็จไปทรงเยี่ยมราษฎรในจังหวัดภาคใต้เรื่อยไปจนถึงจังหวัดยะลา ซึ่งอยู่ใต้สุดของประเทศหลายวาระ เช่น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๑ ได้ทรงเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปทอดถวาย ณ วัดตานีสโมสร ปัตตานี

รัชกาลที่ ๖ เสด็จเลียบมณฑลปักษ์ใต้ พ.ศ. ๒๔๕๘

และพระกฐินส่วนพระองค์ ณ วัดชลเฉลิมเขต นราธิวาส และวัดพุทธภูมิ ยะลา นอกจากจะทรงถวายผ้าพระกฐินแล้ว ยังเสด็จไปทรงเยี่ยมโรงพยาบาล สมาคมจีน นิคมสร้างตนเอง สถานสงเคราะห์คนชรา พร้อมทั้งทรงนำข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นไปพระราชทาน โปรดที่จะมีรับสั่งไต่ถามทุกข์สุขกับชาวบ้านอย่างไม่ถือพระองค์ บรรดาข้าราชการที่รับเสด็จก็โปรดพระราชทานเลี้ยงอย่างทั่วถึง และโปรดที่จะทรงใช้ทรัพย์ส่วนพระองค์ตลอดการเดินทาง เพื่อมิให้เป็นการรบกวนงบประมาณของแต่ละจังหวัด เป็นที่ประทับใจและซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณกันถ้วนหน้า

เมื่อเร็วๆนี้ ทันทีที่เกิดเหตุธรณีพิบัติภัยสึนามิ ในเขตจังหวัดภาคใต้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินสมทบมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ และทรงพระกรุณาโปรดให้มูลนิธิจัดทำถุงยังชีพพระราชทานไปมอบแก่ราษฎรผู้ประสบภัย นอกจากนี้ ในเวลาที่เกิดความไม่สงบขึ้น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเหตุให้มีทหาร ตำรวจ และข้าราชการที่ลงไปปฏิบัติหน้าที่อยู่ต้องประสบเหตุก่อการร้ายจนถึงแก่ชีวิต ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้เชิญพวงมาลาของส่วนพระองค์ไปวางหน้าศพ เพื่อเป็นเกียรติยศและเป็นกำลังใจแก่ทายาทผู้เสียสละอยู่เสมอ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชปรารภถึงภาคใต้ว่า *"ถ้าการที่เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ในครั้งนี้ เป็นเครื่องเตือนให้ชาวเราผู้มีทรัพย์เหลียวไปมองดูทางภาคนี้แห่งพระราชอาณาจักรบ้าง ก็จะเป็นผลดีเป็นอันมาก ตามที่เป็นมาแล้ว พวกเราที่เป็นชาวกรุงมักจะเผลอๆ ไปเสียว่า พระราชอาณาจักรหมดอยู่เพียงกรุงเทพฯ ... ดินแดนในมณฑลปักษ์ใต้แห่งพระราชอาณาจักรสยามนี้ เป็นสิ่งซึ่งมีราคาอันจะแลเห็นปรากฏชัดขึ้นทุกวัน เพราะฉะนั้นคงจะต้องเป็นที่พึงปราถนาแห่งคนเป็นแน่แท้"*

แล้วพวกเราทั้งหลายจะยอมนิ่งดูดาย ปล่อยให้ผู้ไม่หวังดีมาปั่นป่วนยุแยกให้แตกสามัคคีด้วยมุ่งหมายจะแย่งชิงดินแดนอันมีค่าที่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงหวงแหนยิ่งนี้ไปได้อย่างไร ?

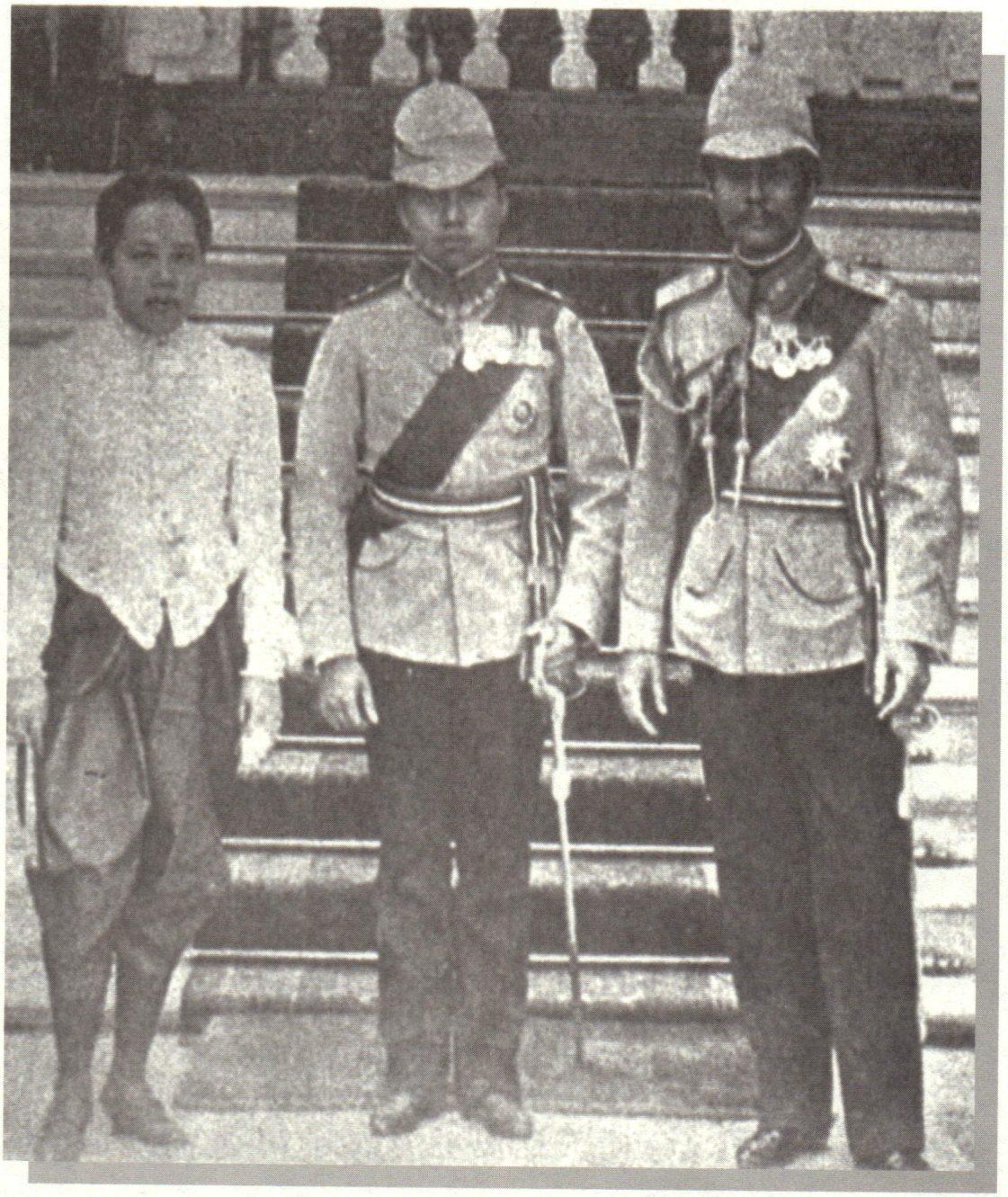

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายร่วมกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

แนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการจัดตั้งสมาคมชาวไทยในต่างประเทศ

นายชัชพล ไชยพร

"การรู้เขารู้เรา" เป็นพระบรมราชวิเทโศบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ซึ่งทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกมาได้ ทั้งนี้ วิธีที่จะ *"รู้เขา"* คือรู้วิทยาการตลอดจนวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งได้อย่างลึกซึ้งกว้างขวางนั้น ย่อมได้แก่การเดินทางไปศึกษาและใช้ชีวิตในประเทศนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงส่งพระราชอนุชา พระราชโอรส ตลอดจนสามัญชนผู้มีความรู้ความสามารถ ไปศึกษาศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ ในทวีปยุโรปเป็นจำนวนมาก เพื่อจักได้เดินทางกลับมาเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองในวันข้างหน้า อนึ่ง บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ตลอดจนขุนนางผู้ใหญ่ ก็นิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ เป็นการโดยเสด็จพระราชนิยมดังกล่าวอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีพระชนมายุ ๑๒ พรรษา ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวาราวดี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ นับแต่พุทธศักราช ๒๔๓๖ ครั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จสวรรคต เมื่อพุทธศักราช

๒๔๓๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวาราวดี ให้ทรงดำรงพระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สืบแทน

ตลอดระยะเวลาเกือบ ๑๐ ปีที่ประทับ ณ ประเทศอังกฤษนั้น พระองค์ได้ทรงศึกษาศิลปวิทยาการหลากสาขาที่เหมาะสมแก่การเตรียมพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ เช่น การทหาร ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ตลอดจนทรงเรียนรู้วัฒนธรรม และการเข้าสังคมอย่างตะวันตก ในขณะเดียวกัน ก็มิได้ทรงละเลยความเป็นไทย และยังทรงคบหาสมาคมกับบรรดาชาวไทยในประเทศอังกฤษและประเทศใกล้เคียงซึ่งมีเป็นจำนวนไม่น้อยอยู่เสมอ

พระมหากรุณาธิคุณประการสำคัญยิ่งต่อชาวไทยในต่างประเทศ คือการที่ทรงตระหนักถึงปัญหาเรื่องความรู้สึกว้าเหว่ใจที่เรียกว่า *"โรคคิดถึงบ้าน"* หรือที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Home Sick ซึ่งนักเรียนไทยในต่างประเทศต่างประสบกันอยู่ทั่วไป ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๔ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ก่อตั้ง *"สามัคคีสมาคม"* เป็นสมาคมคนไทยในสหราชอาณาจักรขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาโรคคิดถึงบ้านอันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการใช้ชีวิตในต่างแดน ตลอดจนเพื่อกระชับความสามัคคีในหมู่ชาวไทยที่เดินทางไปศึกษา หรือทำงาน ณ ประเทศอังกฤษ กับทั้งเป็นพระบรมราชกุศโลบายที่จะอบรมและปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามวิถีประชาธิปไตย

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร มีพระราชปรารภกำหนดข้อบังคับการดำเนินงานของสมาคมไว้ สรุปใจความได้ ๓ ประการ กล่าวคือ

๑. จัดการเลือกตั้งคณะกรรมการอำนวยการให้เปลี่ยนกันเข้ามาบริหารงาน ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นมีโอกาสเข้ามารับผิดชอบสมาคม อันเป็นการฝึกคนจำนวนมากให้มีทักษะในการทำงานเพื่อส่วนรวม และเป็นการฝึกหัดการบริหารงานไปในตัว

๒. กรรมการทุกตำแหน่ง ได้แก่ สภานายก อุปนายก เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ นายทะเบียน ปฏิคม สนทนากรรมการ เกฬากรรมการ บันเทิงกรรมการ บรรณาธิการ สามัคคีสาร และบรรณารักษ์ นั้นให้สมาชิกเลือกตั้งโดยตรง มิใช่กำหนดตำแหน่งแต่งตั้งกันเองภายหลัง ทั้งนี้ มีพระราชประสงค์ที่จะทรงทดลองประชาธิปไตย และศิลปะในการอยู่ร่วมกัน

แบบประชาธิปไตย ภายในขอบเขตของสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรขนาดเล็ก

๓. มีการประชุมประจำปีเรียกว่า *"มีตติ้ง"* ในลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ นอกจากประชุมเรื่องกิจการของสมาคมแล้ว ยังมีการพบปะสังสรรค์กันเป็นกิจกรรมต่อเนื่องหลายวัน สำหรับกิจกรรมต่างๆ นั้น ได้แก่ การแข่งขันกีฬา การเล่นดนตรี การเสวนาทางวิชาการ การโต้วาที ตลอดจนร่วมรับประทานอาหารและพำนักในสถานที่เดียวกันเพื่อกระชับไมตรีในหมู่สมาชิก

เมื่อสมาคมดำเนินกิจการอย่างเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ทรงตั้งไว้แล้วในระดับหนึ่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งขณะนั้นเสด็จนิวัตประเทศไทยแล้ว จึงทรงรับสามัคคีสมาคมไว้ในพระราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๑ พร้อมพระราชทานพระราชานุญาตให้เชิญรูปเพชรและอุณาโลม ซึ่งเป็นพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์มาประกอบกับรูปช้าง เพื่อใช้เป็นตราของสมาคม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ในพุทธศักราช ๒๔๕๓ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร จึงได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย-ราชสมบัติสืบสนองพระองค์สมเด็จพระบรมชนกาธิราชเป็น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

แม้เมื่อเสวยราชย์แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีพระมหากรุณาติดตามความก้าวหน้าในกิจการของสามัคคีสมาคมในประเทศอังกฤษ ที่ได้พระราชทานกำเนิดไว้ และยังพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์อยู่อย่างต่อเนื่อง

กิจการของสามัคคีสมาคมนั้นส่งผลดีต่อคนไทยในประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นศูนย์รวมใจของคนไทย ให้ได้รู้สึกอบอุ่นคลายเหงาแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางการติดต่อรับทราบข่าวสารความเป็นไปในประเทศไทย เป็นศูนย์พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนทัศนคติตามวิถีประชาธิปไตย และยังเป็นองค์กรที่ช่วยเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้ขจรขจายไปสู่สายตาชาวต่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ บรรดาชาวไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาผู้ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มกันเพื่อความสามัคคีของชาวไทยในต่างแดน จึงได้ร่วมกันจัดตั้งสามัคคีสมาคม

ในประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้น โดยการนำของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เมื่อครั้งทรงดำรงพระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดล-อดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ เมื่อเดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ ตามลักษณะการดำเนินงานซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางแนวทางไว้

ในพุทธศักราช ๒๔๖๕ สามัคคีสมาคม ในประเทศอังกฤษ ได้ขอพระราชทานเครื่องหมายที่แสดงพระบรมราชูปถัมภ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมขอพระราชทานสีสำหรับเสื้อเบลเซอร์และผ้าพันคอ การนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สามัคคีสมาคม ในประเทศอังกฤษ ใช้ตราช้างไอยราพตทรงเครื่อง ยืนแท่น หันหน้าตรง บนศีรษะช้างมีพระมหาวชิราวุธ พร้อมกูบครอบ บนกูบมีพระมหามงกุฎ ส่วนเสื้อนั้นทรงกำหนดให้ใช้สีน้ำเงินเข้ม และผ้าพันคอใช้สีน้ำเงินมีริ้วแดงกับขาวเป็นคู่ ต่อมาได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สามัคคีสมาคม ในประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้เครื่องหมาย พร้อมสีของเสื้อและผ้าพันคออย่างเดียวกัน เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ด้วย

สามัคคีสมาคมในประเทศอังกฤษ ได้จัดกิจกรรมเพื่อคนไทยในต่างประเทศสืบเนื่องมาโดยตลอด ตราบจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังมีการออกวารสารภาษาไทยราย ๔ เดือน ชื่อ *"สามัคคีสาร"* นับแต่พุทธศักราช ๒๔๖๕ เพื่อรายงานข่าวของชาวไทยในอังกฤษ ข่าวการศึกษา ตลอดจนกิจการของสมาคม นอกจากนี้สามัคคีสมาคมยังเคยเป็นศูนย์ประสานงานจัดตั้งขบวนการเสรีไทยในประเทศอังกฤษและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยังผลให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการตกอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงสืบสานกิจการสามัคคีสมาคม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราชได้พระราชทานกำเนิดไว้ด้วยดี โดยทรงรับไว้เป็นสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมกันนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ทรงรับไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ และสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงรับไว้ในพระอุปถัมภ์

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาพระองค์เดียวในรัชกาลที่ ๖ พร้อมด้วยพระชนนี คือพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ขณะประทับ ณ ประเทศอังกฤษ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๘๐ ถึง ๒๕๐๒ นั้น ก็ทรงพระกรุณาเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมนี้เสมอ ทั้งยังพระราชทานพระวโรกาสให้สมาชิกสามัคคีสมาคมเฝ้ากราบทูลปรึกษาและขอพึ่งพระบารมีในกิจการต่างๆ กับทั้งรับพระราชทานเลี้ยงอาหารในงานสังสรรค์ที่ทรงจัดขึ้น ณ ตำหนักที่ประทับเป็นประจำ ยิ่งไปกว่านั้นยังได้เสด็จไปทรงร่วมงานประชุมประจำปีและทรงร่วมลีลาศในงานเลี้ยงของสมาคม ยังความประทับใจเป็นที่กล่าวขานกันในหมู่ชาวไทยในประเทศอังกฤษ ถึงพระจริยวัตรอันงามข้อนี้อยู่มิรู้ลืม

กิจการสามัคคีสมาคม ในประเทศอังกฤษ และในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีวิวัฒนาการสืบเนื่องมาเป็นสมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมนักเรียนเก่าอังกฤษ และนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยอีกด้วย ต่อมาเมื่อมีคนไทยเดินทางไปทำงานและไปศึกษาต่อ ณ ประเทศต่างๆ ในแต่ละภูมิภาคของโลกมากขึ้น แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการรวมกลุ่มคนไทยในต่างประเทศเป็นสมาคมนั้น ก็ยิ่งแพร่หลายไปทั่วจนเกิดเป็นสมาคมชาวไทย และสมาคมนักเรียนไทยในประเทศต่างๆ อีกเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

ชาวไทยทุกคนจึงไม่ควรลืมเลือนพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์จอมปราชญ์ผู้ทรงวางแนวทางการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นในหมู่คนไทย ไม่ว่าที่อาศัยอยู่ในพระราชอาณาเขตหรือว่าที่อาศัยประกอบอาชีพการงาน และศึกษาเล่าเรียนอยู่ในต่างบ้านต่างเมืองก็ตาม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน กับวันภาษาไทยแห่งชาติ

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

วันภาษาไทยแห่งชาติ ตรงกับวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปี ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กำหนดขึ้นตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๒ เพื่อเฉลิมพระเกียรติและสนองพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ในด้านภาษาไทย ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ ในพุทธศักราช ๒๕๔๒

เหตุใดจึงกำหนดเอาวันที่ ๒๙ กรกฎาคมเป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ และวันภาษาไทยแห่งชาติเกี่ยวเนื่องในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไร

คำตอบในเรื่องนี้สืบเนื่องมาแต่เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ไปในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมคณะอักษรศาสตร์ และได้ทรงทำหน้าที่ประธานการอภิปรายและทรงร่วมอภิปรายเรื่อง ***"การชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย"*** กับผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน กระแสพระราชดำรัสในการอภิปรายได้แสดงถึงพระปรีชาสามารถและความสนพระราชหฤทัยต่อภาษาไทย ทั้งทรงให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาการใช้คำในภาษาไทยเป็นหลายประการ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ

เป็นล้นพ้นอย่างหาที่สุดมิได้ต่อวงการภาษาไทย

ความสนพระราชหฤทัย พระปรีชาญาณ และพระอัจฉริยภาพในด้านการใช้ภาษาไทยของพระบาทสมเด็จปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน มิใช่ว่าจะเพิ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ นั้น ด้วยพสกนิกรชาวไทยทุกผู้ต่างประจักษ์อยู่แก่ใจว่า แม้เมื่อทรงพระเยาว์จะเสด็จประทับในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ และทรงสำเร็จการศึกษาวิชาการจากสถาบันในต่างประเทศ เพิ่งจะเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในพระราชอาณาจักรเป็นการถาวรหลังจากมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว แต่ด้วยความเอาพระทัยใส่ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงกวดขันมิให้ทรงลืมภาษาไทยอย่างหนึ่ง และพระอัจฉริยภาพในทางภาษาของพระองค์เองอีกอย่างหนึ่ง จึงทรงพระอักษรเป็นภาษาไทยและตรัสภาษาไทยได้อย่างแคล่วคล่องมาแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างพระราชนิพนธ์เรื่อง *"พระราชานุกิจรัชกาลที่ ๘"* เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ และเรื่อง *"เมื่อข้าพเจ้าจากสยามสู่สวิทเซอร์แลนด์"* ในปีเดียวกันนั้น แม้ในเพลงพระราชนิพนธ์อันเป็นอมตะ นอกจากจะทรงประพันธ์ทำนองเพลงแล้วยังทรงพระราชนิพนธ์เนื้อร้องบางเพลงอีกด้วย และเหตุที่พระองค์ทรงเชี่ยวชาญหลายภาษา การถ่ายทอดเนื้อหาสาระเรื่องราวจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย จึงทรงทำได้อย่างมีอรรถรส ที่สำคัญคือทรงแปลขยายความด้วยสำนวนไทยที่เข้าใจง่าย ทรงเลือกใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหารอย่างเหมาะสม บทพระราชนิพนธ์แปลของพระองค์ไม่เพียงแสดงถึงพระอัจฉริยภาพทางด้านการใช้ภาษาเท่านั้น แต่ผู้อ่านจะได้ประจักษ์ถึงพระวิริยะอุตสาหะ ความแยบคายในการที่ทรงเข้าใจสถานการณ์ เหตุการณ์และอุดมการณ์ ทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของโลกอย่างแท้จริง ดังปรากฏในบทพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง *"ฝันร้ายไม่จำเป็นจะต้องเป็นจริง"* *"นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ"* และ *"ติโต"* เป็นต้น

นอกจากพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพทางภาษาไทยในงานพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันยังทรงใฝ่พระราชหฤทัยเป็นพิเศษ ที่จะพระราชทานพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทแก่พสกนิกรชาวไทยและคณะบุคคล ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ โดยทรงย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาไทยและปัญหาของภาษาไทยอยู่เป็นนิจ ดังตัวอย่างพระบรมราโชวาทในวันพระราชทานปริญญาบัตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นประธาน
การอภิปราย เรื่อง "การชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย"
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

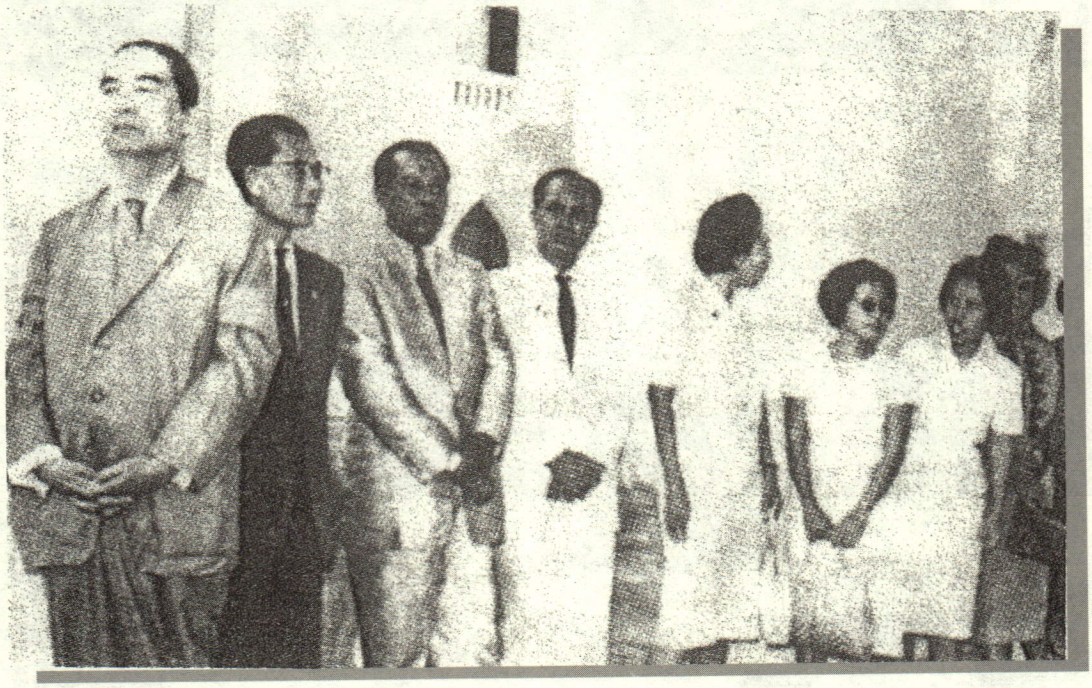

ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ ความตอนหนึ่งว่า

"...ชาติไทยเรามีภาษาของเราใช้เอง เป็นสิ่งอันประเสริฐอยู่แล้ว เป็นมรดกอันมีค่าตกทอดมาถึงเราทุกคน จึงมีหน้าที่ต้องรักษาไว้ ฉะนั้น จึงขอได้ช่วยกันรักษาและส่งเสริมภาษาซึ่งเป็นอุปกรณ์และหลักประกัน เพื่อความวัฒนาของประเทศชาติ..."

และที่มีพระบรมราชวินิจฉัยและพระบรมราชาธิบายถึงความสำคัญและปัญหาการใช้คำไทยร่วมกับชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ จนทำให้วันดังกล่าวกลายเป็นวันประวัติศาสตร์ของวงการภาษาไทย และเป็น **วันภาษาไทยแห่งชาติ** ในเวลาต่อมาดังกล่าวมาข้างต้น กระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้ นับเนื่องถึงปัจจุบันคือพุทธศักราช ๒๕๔๙ ก็เป็นเวลาผ่านมาถึง ๔๕ ปี แต่เนื้อความแห่งกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับ**ปัญหาการใช้คำไทย** ก็มิได้ล่วงพ้นยุคสมัยแต่ประการใด ดังความบางตอนที่อัญเชิญมาต่อไปนี้

"...ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี... เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ ในวิธีใช้หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยคนับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้...

สำหรับคำใหม่ที่ตั้งขึ้นมีความจำเป็นในทางวิชาการไม่ใช่น้อย แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรจะมี ควรจะใช้คำเก่า ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมาตั้งศัพท์ใหม่ให้ยุ่งยาก... การตั้งคำใหม่นั้นมีหลักหลายประการ และผู้ที่ตั้งคำนั้นต้องรู้คำและหลักของภาษาลึกซึ้งทั้งภาษาไทยทั้งภาษาต่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะภาษาอังกฤษ ต้องทราบถึงภาษาอื่น ๆ ด้วย ต้องทราบถึงหลักภาษาอังกฤษเอง คือมาจากไหน มาจากความคิดอะไร เพื่อจะไม่ให้ผิดไปอย่างตลกขบขันทีเดียว...

ขอมีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า ภาษาไทยหรือภาษาทั้งหลายที่ใช้กันในปัจจุบันนั้นเป็นภาษาที่มีชีวิต เป็นภาษาที่ประชาชนใช้ ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความหมาย ถ้าเราบัญญัติศัพท์

อะไรขึ้นมา ก็จะขอให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีความคิดในด้านภาษา เป็นศัพท์บัญญัติกรกันทั้งชาติหรือเป็นวิทยากรผู้ที่มีความรู้ทั้งชาติก็ไม่ได้ เราจะไปโกรธประชาชนแทนโกรธตัวเองไม่ได้แก้ตัวไม่หลุด ทางที่ดีเราบัญญัติศัพท์แล้วก็ต้องลองดูว่าเขาเข้าใจหรือเปล่า การบัญญัติศัพท์หรือการมีคำใหม่มีบ่อเกิดหลายทาง...ท่านทั้งหลายที่เป็นศัพท์บัญญัติกรก็เป็นบ่อเกิด... บ่อเกิดอีกบ่อเกิดหนึ่งคือ สำนักข่าวต่าง ๆ ที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ก็ออกมาเป็นภาษาประหลาด ๆ เหมือนกัน อีกอย่างหนึ่งภาษาชาวบ้านหรือภาษาเด็ก ๆ Slang นั้นซึ่งใช้กันด้วยความหมายพิเศษของหมู่คณะ บางทีก็ติดเหมือนกัน...

ขออย่างหนึ่ง การบัญญัติศัพท์ก็ตาม การใช้ศัพท์ก็ตาม กิจการใด ๆ ก็ตามต้องมีเหตุมีผลเสมอที่จะทำลงไป อย่าให้เหตุผลนั้นเขวไปเป็นเหตุผลทางการเมือง เหตุผลทางรักชาติเกินควร หรือเป็นความรู้สึกรักตัวเองเกินไป จนแสดงว่าตัวรู้หรือตัวเก่งเกินไป เพราะว่าไม่ใช่เหตุผลไม่ใช่หลักที่ถูก หลักของภาษาคืออย่างที่บอกไว้แล้วในตอนต้นว่า เป็นประโยชน์เพื่อให้คนเข้าใจซึ่งกันและกัน..."

กระแสพระราชดำรัสที่ทรงอภิปรายถึง**ปัญหาการใช้คำไทย** เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ที่อัญเชิญมาเป็นบางตอนนี้ ล้วนมีสาระที่แสดงถึงพระราชดำริ พระราชปรารภ และพระบรมราชวินิจฉัยในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่วงการภาษาไทยและคนไทยทั้งชาติ เป็นกระแสพระราชดำรัสองค์หนึ่งที่ถูกอัญเชิญมาพิมพ์เผยแพร่ซ้ำในโอกาสต่าง ๆ มากที่สุด แม้เมื่อคณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดให้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปี เป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็นต้นมา ความบางตอนในกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว ก็ยังได้รับพระราชทานเป็นพระบรมราโชวาท เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติว่า

"เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือ ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สาม คือความร่ำรวยของคำในภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้"

พระบรมราโชวาทองค์นี้ นอกจากแสดงถึงพระราชหฤทัยของ ***"ผู้รักภาษาไทย"*** ที่บรรดาพสกนิกรชาวไทยทั้งปวง โดยเฉพาะผู้มีใจรักษาไทยเช่นกัน จะได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทและเชิดชูเป็นหลักชัยแห่งชีวิตและงานของตนแล้ว ยังมีสาระอันมิได้จำกัดด้วยกาล ดังจะเห็นได้จากบทบาทการดำเนินงานของผู้รักภาษาไทยทั้งหลาย ล้วนอยู่ในกรอบแห่งพระบรมราโชวาทองค์นี้ทั้งสิ้น

งานของผู้รักภาษาไทย ในด้าน ***"ปัญหาการใช้ภาษาไทย"*** อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระแสแห่งการสร้างสรรค์ที่สืบเนื่องกันมามิได้ขาดสายหรือเป็นงานที่เกิดมาพร้อมกับกำเนิดของภาษาไทยก็ว่าได้ เพียงแต่รูปแบบและวิธีการดำเนินงานจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามความเจริญแห่งยุคสมัย เป็นงานที่มีความเคลื่อนไหว มีเครือข่าย มีพลัง มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างมากกว่างานวงการอื่น ๆ และยิ่งเมื่อมี ***"วันภาษาไทยแห่งชาติ"*** ขึ้น พลังใจของผู้รักภาษาไทยที่จะดำเนินต่อไปก็ยิ่งทบทวี สมดั่งคำขวัญของวันภาษาไทยแห่งชาติที่ว่า

"ภาษาไทยคือหัวใจของชาติ"

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระผู้ทรงเป็นดวงประทีปแห่งความรู้และคุณธรรม

นายชัชพล ไชยพร

ตลอดระยะเวลากว่า ๖๐ ปีที่ทรงดำรงสิริราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสไว้นับร้อยนับพันครั้ง แต่ละครั้ง ทรงเลือกสรรองค์ประกอบของพลความที่แตกต่างกันไปให้เหมาะแก่กลุ่มผู้ฟัง แต่แนวพระราชดำริหลักซึ่งปรากฏในพระบรมราชานุศาสน์สั่งสอนที่พวกเราได้ยินได้ฟังกันอยู่แทบทุกครั้งนั้น ได้แก่แนวคิดเรื่อง *"ความรู้คู่คุณธรรม"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาท เน้นย้ำเรื่องการฝึกฝนความรู้ที่ต้องควบคู่ไปกับการอบรมคุณธรรมอยู่เสมอ เช่น เมื่อวันเสาร์ ที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ได้พระราชทานพระราชดำรัสในพิธีเปิดสัมมนาเรื่องการพัฒนาสังคมในด้านศีลธรรมและจิตใจไว้ว่า

"...จิตใจและความประพฤติที่สะอาดและมีระเบียบ เป็นรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งจิตใจทั้งความประพฤติดังนั้นใช่จะเกิดมีขึ้นเองได้ หากแต่จำต้องฝึกหัดอบรมและสนับสนุนส่งเสริมกันอย่างจริงจังสม่ำเสมอ นับตั้งแต่บุคคลเกิด ดังที่มนุษย์ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ได้เฝ้าพยายามกระทำสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรักษาตัวและมีความสุข ความสำเร็จในการครองชีวิต ทั้งให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความผาสุกสงบ ดังนั้น

แม้เราจะอยู่ในท่ามกลางความเจริญรุดหน้าแห่งยุคปัจจุบัน อย่างไรเราก็ทอดทิ้งการศึกษาทางด้านจิตใจและศีลธรรมจรรยาไปไม่ได้ ตรงข้าม เราควรเอาใจใส่สั่งสอนกันให้หนักแน่นทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความคิดความเข้าใจถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพการณ์แวดล้อมทั้งหลายที่วิวัฒนาไปไม่หยุดยั้ง..."

การศึกษานั้นเป็นมูลเหตุหลักแห่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำแนวคิดเรื่องคนเก่งและคนดีให้ควบคู่กันไป ดังจะพิจารณาได้จากความตอนหนึ่งของพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ ที่ว่า

"...การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมา ก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูง และอบรมจิตใจ ให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป"

แนวพระราชดำริดังกล่าว ยังปรากฏในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๑ ความตอนหนึ่งว่า *"...การให้เรียนดีนั้นจะทำอย่างไร ข้อแรกจะต้องสอนให้มีวิชาการที่ดี ที่ถูกต้องแน่นแฟ้น ให้มีความสามารถและมีหลักในการปฏิบัติ ข้อสอง ต้องฝึกหัดอบรมในจิตใจและความประพฤติปฏิบัติให้รู้เหตุรู้ผล และความผิดชอบชั่วดี เพื่อมิให้นำความรู้ไปใช้ในทางเบียดเบียนกันและกัน"*

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูอาจารย์ผู้มีหน้าที่อบรมพัฒนาเยาวชนโดยตรง พระองค์ได้พระราชทานข้อคิดไว้เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ ว่า *"...ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใช่ว่าจะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้นไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ และในฐานะที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้น ต่างกับการอบรม การสอนคือการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่อย่างเดียว ให้อบรมให้ได้รับความรู้ดังกล่าวมาแล้วด้วย"*

เมื่อมีพัฒนาการทางวัตถุและเทคโนโลยีเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยิ่งทรงพระราชปรารภบ่อยครั้งถึงพระราชวิตกเรื่องคุณธรรมที่ขาดหายไปจากสังคม ดังเช่น พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ เมื่อพุทธศักราช

๒๕๒๑ ว่า *"...ผู้ใหญ่เรามักพากันละทิ้งวิธีการเก่าๆ ในการอบรมฝึกฝนคุณธรรมและความสุภาพเรียบร้อยในกาย วาจา ใจของเยาวชน โดยมิได้หาวิธีการที่เหมาะสมมาทดแทนให้เพียงพอ ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะโดยมากเราไม่ค่อยจะคิดถึงเรื่องนี้กันนัก ด้วยเหตุที่มัวสนใจและตื่นเต้นกับวิชาการอย่างใหม่กันหมด"*

การพัฒนาทรัพยากรอื่นๆ เชิงวัตถุธรรมนั้น ทรงพิจารณาเห็นว่าอาจก้าวหน้าไปได้ด้วยเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ ในขณะที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นการพัฒนาเชิงนามธรรมจำต้องอาศัยคนอบรมคน และคนที่จะเป็นผู้สอนผู้อบรมก็ต้องมีคุณภาพและคุณธรรม ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ ตอนหนึ่งที่ว่า

"เมื่อก่อนนี้ ด้านการศึกษาคนในเมืองไทยนี่ ความรู้การอ่านหนังสือ เขียนหนังสือเป็น มีมาก เปรียบเทียบกับประเทศอื่นค่อนข้างจะสูง คือมีการอ่านเขียนได้เปอร์เซ็นต์สูง แต่มาปัจจุบันนี้ น้อยลง เพราะว่าคนเพิ่ม โรงเรียนหรือผู้ที่มีหน้าที่สอนน้อยลง. เปรียบเทียบกัน อาจจะแย้งว่าสมัยนี้มีเทคโนโลยีสูง ทำให้สามารถที่จะทำกิจการโรงเรียน กิจการสั่งสอนแพร่ออกไปได้มากกว่า. แต่ไม่มีอะไรแทนการอบรม ไม่มีอะไรแทนการบ่มนิสัย. คือการสอนนี่มีแบ่งเป็นอบรมแล้วก็บ่มนิสัย. แต่ถ้าไม่มีผู้อบรม ไม่มีผู้ที่บ่มนิสัย หรือผู้ที่อบรม หรือผู้ที่บ่มนิสัยเป็นคนที่คุณภาพต่ำ ผู้ที่ได้รับอบรมบ่มนิสัยย่อมคุณภาพต่ำเหมือนกัน อาจจะยิ่งร้ายกว่า แม้จะมีเทคโนโลยีชั้นสูง..."

เมื่อมีความรู้และคุณธรรมแล้ว คนที่หวังจะพัฒนาตนก็ต้องรู้จักนำคุณสมบัติอันดีงามทั้งสองประการนี้มาผสานกันให้เกื้อกูลกันได้อย่างลงตัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำความสำคัญของทั้งวิทยาการและคุณธรรมอย่างเท่าเทียมกัน มิได้ทรงละเลยหรือเน้นหนักทางใดทางหนึ่งไปจนเสียสมดุล และทรงแสดงให้เห็นประโยชน์ที่เนื่องกันระหว่างคุณสมบัติทั้งสองส่วน ไว้ในพระบรมราโชวาท เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๔ ความว่า

"...วิทยาการแต่ละสาขาที่ท่านทั้งหลายศึกษาสำเร็จมานั้น มีคุณค่าสูงมาก เพราะหากได้นำออกใช้ด้วยความฉลาดไตร่ตรองให้ถูกต้องพอเหมาะกับเหตุผลและจุดประสงค์แล้ว ก็อาจยังประโยชน์ให้เกิดได้มากมายไม่มีประมาณ จึงเป็นการสมควรและจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละคนจะเรียนรู้และฝึกฝน ให้สามารถใช้วิทยาการได้อย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าว ปัจจัยสำคัญที่เป็นพื้นฐานและส่งเสริมให้เกิดความสามารถดังนั้น ก็คือ ความสุจริตเป็นระเบียบ ซึ่งประกอบด้วยความสุจริตเป็นระเบียบในความประพฤติ หรือในทางกายอย่างหนึ่ง ความสุจริตเป็นระเบียบ

ในความคิดนึก หรือ ในทางใจ อีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการต่างอาศัยและเกื้อกูลกันอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องอบรมบำรุงให้เจริญมั่นคงขึ้นด้วยกัน เมื่อจัดระเบียบในการกระทำและในความคิดนึกได้เที่ยงตรงแน่นอนแล้ว ปัญญา หรือความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องถ่องแท้และตรงจุดก็จะเกิดขึ้น คือจะพิจารณาเรื่องราวหรือปัญหาใดๆ ก็สามารถเข้าถึงสาระของเรื่องนั้น ปัญหานั้นได้ทันที โดยกระจ่างแจ่มชัด ปราศจากความลังเลสับสน และย่อมทำให้สามารถใช้ความคิดวิทยาการปฏิบัติงานทุกอย่างได้โดยถูกต้องพอเหมาะพอดี ทั้งบรรลุผลสมบูรณ์บริบูรณ์ตามวัตถุประสงค์..."

กล่าวโดยสรุป การจะพัฒนาคนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ย่อมต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมทั้งความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป จึงจะเรียกได้ว่าเป็น *"คนที่ครบคน"* ตามที่ปรากฏในพระราชดำรัสพระราชทานในวันปิดภาคเรียนของโรงเรียนจิตรลดา ปีการศึกษา ๒๕๑๔ ความว่า

"...ความรู้ในวิชาการเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ และทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ เป็นคนที่สามารถ เป็นคนที่มีความพอใจได้ในตัวว่า ทำประโยชน์แก่ตนเองและแก่ส่วนรวม นอกจากวิชาความรู้ก็จะต้องฝึกฝนในสิ่งที่ตัวจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคมสอดคล้องกับสมัย และสอดคล้องกับศีลธรรมที่ดีงาม ถ้าได้ทั้งวิชาการ ทั้งความรู้รอบตัวและความรู้ในชีวิต ก็จะทำให้เป็น ***คนที่ครบคน*** *ที่จะภูมิใจได้"*

พวกเราชาวไทยทั้งหลาย อย่าเพียงแต่บูชาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยอามิส-บูชา หรือด้วยการกล่าวพรรณนาพระเกียรติคุณแต่เพียงเท่านั้น แต่ขอจงปฏิบัติบูชาด้วยการเพ่งพินิจไปยังพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร และพระบรมราชานุศาสน์อันประเสริฐไปพร้อมกันด้วย เพื่อจักได้น้อมนำแนวพระราชจริยาทั้งนั้นอันเปรียบได้ดั่งแสงสว่างที่ถาวรมาจุดไฟแห่งความรู้และคุณธรรมในตน ให้สุกสว่างขึ้น จากคนหนึ่งสู่คนหนึ่ง จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพื่อแสงสว่างนั้นจักได้กระจ่างในใจจนครบถ้วนทั่วทั้งกว่า ๖๐ ล้านคนบนแผ่นดิน และเมื่อนั้นบ้านเมืองไทยก็จักประสบความรุ่งโรจน์และผาสุก สมดังพระบรมราชปณิธานปรารถนาเป็นนิจนิรันดร์

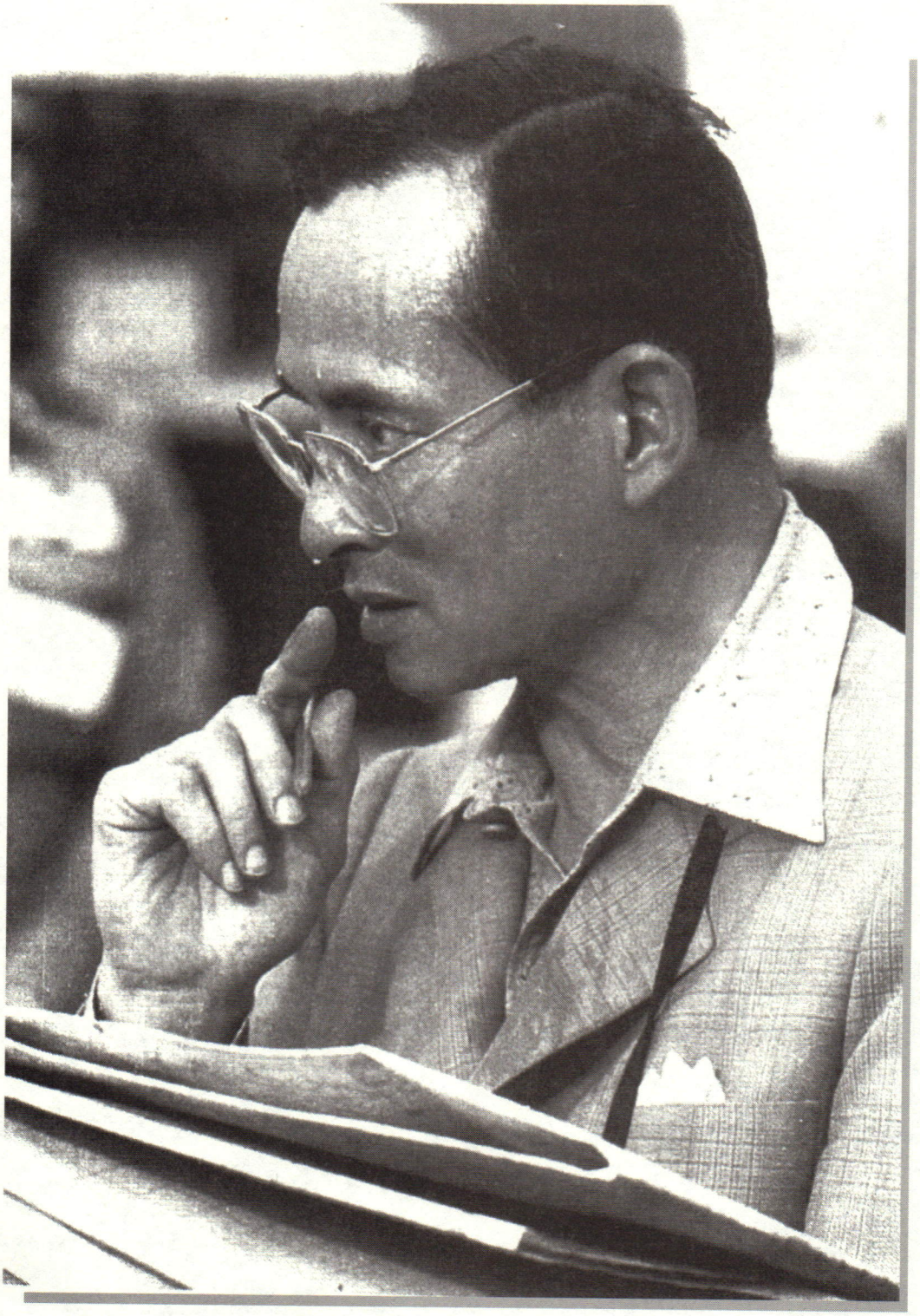

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

พระมหากรุณาธิคุณของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

ต่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา : การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

การให้การศึกษาอบรมบ่มนิสัยแก่เยาวชนไทย แม้จะเริ่มมีระบบการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และในปัจจุบันการเรียนการสอนบางระดับ บางสถาบันได้พัฒนาศักยภาพขึ้นถึงระดับนานาชาติแล้วก็ตาม แต่สถานศึกษาระดับต้นส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพเหลื่อมล้ำที่ค่อนไปข้าง *"ปลายแถว"* เยาวชนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารยังด้อยโอกาสทางการศึกษา อันจะเป็นความด้อยของทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตของประเทศที่จะบั่นทอนความมั่นคงของชาติอย่างแท้จริง หากไม่ได้รับความเอาใจใส่แก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงที

ปัญหาของผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา มิได้อยู่เฉพาะการขาดงบประมาณมาสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาให้รองรับเด็กที่จบประถมศึกษาได้ทั้งหมด ซึ่งในพุทธศักราช ๒๕๔๙ มีอัตราส่วนต่างกันถึง ๑ : ๑๐ กล่าวคือ โรงเรียนมัธยมศึกษามี ๒,๗๖๕ โรง ในขณะที่โรงเรียนประถมศึกษามีกว่า ๓๐,๐๐๐ โรง การขาดแคลนครู และการพัฒนาความรู้ ความสามารถของครู โดยเฉพาะในวิชาภาษาอังกฤษ ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ก็เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราโชบาย เรื่อง **ความสำคัญของการอบรมบ่มนิสัย สร้างคนให้เป็นคนดี มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยการศึกษาและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต** อยู่เสมอ เมื่อมีบุคคลในวงการศึกษาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นองค์กรแรกที่สนองพระบรมราโชบาย เรื่อง ***"การอบรมบ่มนิสัย"*** อย่างจริงจัง นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๔ โรงเรียนทั่วประเทศ ซึ่งล้วนเป็นเด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะ จะได้รับการอบรมบ่มนิสัยจากครูในโรงเรียนให้มีความ *"สะอาดกาย สะอาดใจ"* และปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ประหยัด รู้รักสามัคคี รู้จักช่วยเหลือตนเอง สามารถดูแลตนเองและครอบครัว มีความกตัญญูกตเวทิตา มีความขยันหมั่นเพียร โดยการฝึกนักเรียนให้ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ นำผลผลิตที่ได้ขายให้แก่โรงครัว และให้รู้จักการเก็บออมเพื่ออนาคต อันเป็นฐานรากของเศรษฐกิจพอเพียง ที่นักเรียนที่จบการศึกษาจะสามารถพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตต่อไปได้ โดยไม่ต้องมุ่งเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย หรือการทำงานในบริษัทห้างร้านใด

มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นองค์กรที่ ๒ ที่ต่อยอด *"การอบรมบ่มนิสัย"* ของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ ให้สนองพระบรมราโชบาย เรื่อง *"การอบรมบ่มนิสัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต"* ได้อย่างสัมฤทธิผล โดยนายขวัญแก้ว วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวัง ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ได้ริเริ่มความคิดใน **การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเฉลิมพระเกียรติ** ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนครู และได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น ดำเนินการจนโครงการดังกล่าวเป็นรูปธรรมขึ้นมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานทุนประเดิม ๕๐ ล้านบาท ที่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เพื่อตั้งมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และทรงพระกรุณาพระราชทานตราสัญลักษณ์ พระราชพิธีกาญจนาภิเษก ในโอกาสเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ให้เป็นตราของมูลนิธิ โดยนายขวัญแก้ว วัชโรทัย ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม อีกมูลนิธิหนึ่ง

การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ได้เริ่มออกอากาศเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ อันเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยออกอากาศถ่ายทอดสดการสอนชั้นมัธยมศึกษา จากโรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และได้ออกอากาศสืบมาจนทุกวันนี้ นับเนื่องได้ถึง ๑๒ ปี ที่โรงเรียน

วังไกลกังวลก็ยังคงเป็นห้องเรียนที่ใช้สอนออกอากาศ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๒ ห้อง และเป็นการสอนสด ทั้งยังมีกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ที่มูลนิธิได้ริเริ่มดำเนินการและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลา ๑๒ ปี

การสอนออกอากาศจากห้องเรียนของโรงเรียนวังไกลกังวล มิใช่จัดเป็นสตูดิโอ หากเป็นห้องเรียนปกติธรรมดาเช่นโรงเรียนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผนังห้อง หลอดฟลูออเรสเซนต์ หรือม่านปรับแสง ใช้กระดานไวต์บอร์ดเขียนด้วยปากกาเมจิกแทนชอล์ก เพื่อมิให้เกิดฝุ่นเป็นอันตรายต่อกล้องโทรทัศน์ ครูไม่ต้องแต่งหน้าเมื่อออกอากาศ ที่จะต่างจากห้องเรียนทั่วไปคือภายในห้องเรียนมีกล้องโทรทัศน์ ๒ กล้อง กล้องแรกโฟกัสที่ครู กล้องที่ ๒ ถ่ายกิจกรรมของนักเรียน มีโทรทัศน์ ๒ เครื่อง ติดตั้งไว้ด้านซ้ายและด้านขวาของกระดานไวต์บอร์ด ในมุมที่นักเรียนจะมองได้ถนัดโดยไม่เมื่อยคอ ท้ายห้องมีโทรทัศน์มอนิเตอร์ ที่ครูผู้สอนสามารถมองเห็นอิริยาบถของตนเองขณะสอนออกอากาศได้

ในกรณีที่โรงเรียนปลายทางมีคำถามสามารถถามมาได้ทันที ทางโทรศัพท์และโทรสารที่วางอยู่บนโต๊ะครูผู้สอน หรืออาจสอบถามได้ทางอีเมล นอกจากนี้ บนโต๊ะครูยังมีเครื่องฉายเอกสารที่สามารถนำภาพ หนังสือ หรือสิ่งของวางไว้หน้าเลนส์ ปรับที่มอนิเตอร์ แล้วฉายออกอากาศได้ทันที

นอกจากการถ่ายทอดสด *"๑ ช่อง ๑ ชั้น"* ตามหลักสูตรการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ รวม ๑๒ ชั้น ๑๒ ช่องแล้ว ยังมีช่องการอาชีพ ช่องมหาวิทยาลัย และช่องรายการนานาชาติ เช่น การสอนภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน อีกอย่างละ ๑ ช่อง รวม ๑๕ ช่อง ออกอากาศ ๒๔ ชั่วโมง อันเป็นการให้บริการทางการศึกษาพระราชทานโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และนับเป็น *"หนึ่งเดียวในโลก"* โดยแท้

ผู้มีจาน Kuband หรือเป็นสมาชิก UBC Dstv สามารถชมการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมได้ทั้ง ๑๕ ช่อง หรือชมผ่านทางอินเทอร์เน็ตที่ www.dlf.ac.th โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

รายการถ่ายทอดสดที่สำคัญรายการหนึ่งคือ **รายการศึกษาทัศน์** หรือ Quest for Knowledge เป็นรายการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานชื่อ โดยนักเรียนและครูจะเดินทางไปศึกษานอกสถานที่ ศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในเรื่องภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว และศิลปะแขนงต่างๆ โดย**พระบาทสมเด็จ**

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน
ทรงสอนนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล
*ในรายการ **"ศึกษาทัศน์"** ด้วยพระองค์เอง*

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็น "ครู" ด้วยพระองค์หนึ่ง ทรงสอนนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวล เรื่องโครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า เรื่องการดูแลปรับปรุงคุณภาพดิน และเรื่องฝนหลวง โดยมีพระสุรเสียงออกอากาศ เสียงนักเรียนกราบบังคมทูลถาม และทรงตอบคำถามของนักเรียน นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ทรงสอนหนังสือนักเรียนในลักษณะเช่นนี้

ปัจจุบัน มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ได้พัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน มีคุณภาพ มีมาตรฐานเดียวกัน ระหว่างโรงเรียนในชนบทกับโรงเรียนในเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่จะแก้ปัญหาครูขาดแคลนและการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและครูในทุกภูมิภาคของประเทศไทย แต่ได้ขยายออกไปสู่**ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ลาว เวียดนาม พม่า และจีน ที่ได้ขอพระราชทานอุปกรณ์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ไปติดตั้งใช้งานในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย**

กัมพูชา	ติดตั้งที่วิทยาลัยกัมปงเชอร์เตียร จังหวัดกัมปงธม
ลาว	ติดตั้งที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กม. ๘ โรงเรียนวัฒนธรรม เด็กกำพร้าหลัก ๖๗ โรงเรียนเด็กกำพร้ากระทรวงภายในหลัก ๖๒ โรงเรียนมัธยม สมบูนเวียงจันทน์ และโรงเรียนมัธยม สันติภาพแขวงบ่อแก้ว
พม่า	ติดตั้งที่มหาวิทยาลัยการศึกษาทางไกล กรุงย่างกุ้ง
เวียดนาม	ติดตั้งที่วิทยาลัยเทคนิคและเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม กรุงฮานอย และมหาวิทยาลัยเปิดฮานอย
จีน	ติดตั้งที่ Yunnan Normal University, Yunnan Normal University Business School, Yunnan Radio and Television University, Yunnan University, Yunnan Nationalities University

นอกจากภารกิจหลักในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสำหรับนักเรียนดังกล่าวมาข้างต้น มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ยังได้จัดกิจกรรมพิเศษอื่นอีก เช่น การฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การพัฒนาทักษะครูสอนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ การจัด DLF eschool สำหรับคนไทยในต่างประเทศ

การฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม และปาปัวนิวกินี สามารถสร้างระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของตนขึ้นได้ในอนาคต รวมทั้งจัดการศึกษาดูงานให้แก่ผู้บริหารการศึกษาจากประเทศปาปัวนิวกินี มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น

การพัฒนาทักษะครูสอนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (videoteleconference) เป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ด้วยความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยโอเรกอน ยูจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากการถ่ายทอดสดไปยังครูโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศแล้ว ครูในประเทศลาว กัมพูชา เวียดนาม และยูนนาน ยังได้ร่วมชมการอบรมจากการถ่ายทอดสดไปยังประเทศของตนด้วย นับเป็นโครงการสำคัญที่ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก คณาจารย์ผู้สอนไม่จำเป็นต้องเดินทางมายังประเทศไทย หรือผู้เข้ารับการอบรมก็ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปสหรัฐอเมริกา ทั้งเมื่อจบหลักสูตรยังได้รับประกาศนียบัตรการฝึกอบรมจากมหาวิทยาลัยโอเรกอน ด้วย

DLF eschool เป็นอีกโครงการหนึ่งที่มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้รับความร่วมมือจากกระทรวงการต่างประเทศ และวัดไทยในสหรัฐอเมริกา จัดการศึกษาทางไกลทางอินเทอร์เน็ตเป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับลูกหลานคนไทยและคนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนคนต่างชาติที่สนใจเรียนรู้ภาษาไทยและความเป็นไทย

คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ได้จัดการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากนานาประเทศในเอเชียและแปซิฟิก เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอวกาศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ ที่ประชุมลงความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าความร่วมมือหลายฝ่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้งานจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมปรากฏผลสัมฤทธิ์ที่พิสูจน์ได้ว่า **สมควรเป็นแบบอย่างของความร่วมมือด้านการจัดการศึกษาทางไกลในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก**

ความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อผู้ด้อยโอกาสของไทยอาจกล่าวได้ว่าเป็น ***"หนึ่งเดียวในโลก"*** ยากที่ประเทศอื่นจะใช้วิธีการเดียวกันนี้ได้ เพราะเป็นโครงการที่อาศัย ***"พระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม"*** โดยแท้ จึงสามารถระดมจิตใจ ระดมแรงกาย

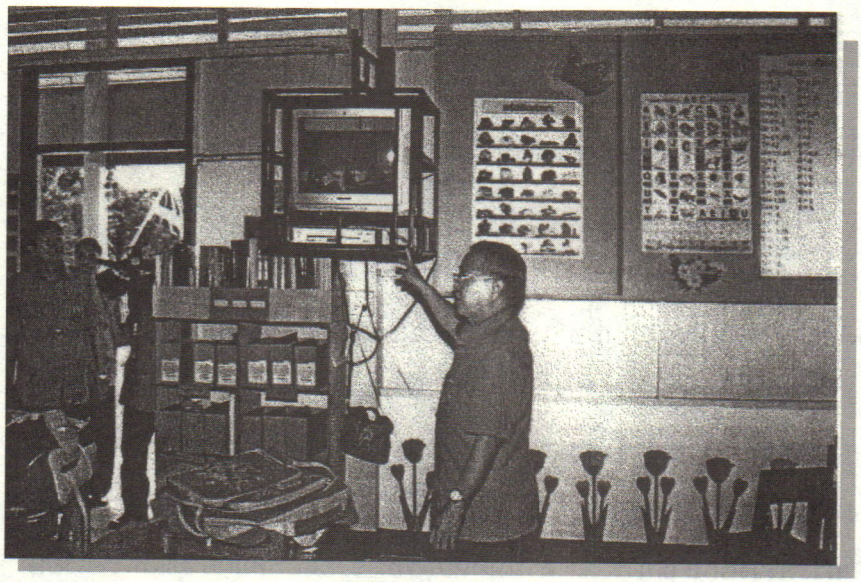

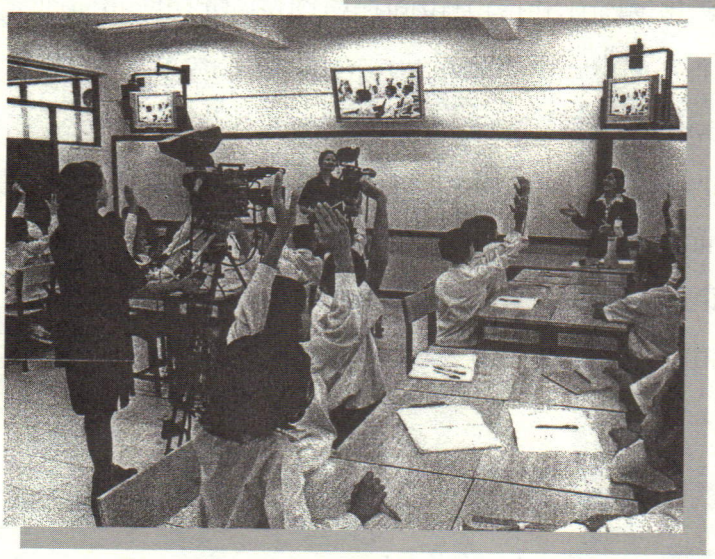

ห้องเรียน
ที่ออกอากาศถ่ายทอดสด
การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

และระดมกำลังทรัพย์จากทุกภาคส่วนทั้งของประเทศไทยและนานาประเทศมาดำเนินการได้ เริ่มแต่พระมหากรุณาธิคุณของ**พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช** ในการพระราชทานพระบรมราโชบาย พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้บริหารงานและเจ้าหน้าที่มูลนิธิเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี จนถึงทรงร่วมเป็น *"ครู"* สอนด้วยพระองค์เอง มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม แม้จะมี**บุคลากร**ประดุจเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพ แต่ปัจจัยหลักที่หล่อเลี้ยงการดำเนินงานให้ขับเคลื่อนไปได้นั้นคือ **ความร่วมมือ** จากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน สถานเอกอัครราชทูตไทยในต่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ สถาบันการศึกษาในนานาประเทศ ตลอดจนประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่างโดยเสด็จพระราชกุศลสนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิ โดยเฉพาะความช่วยเหลือหลักจาก**กระทรวงศึกษาธิการ** จัดครูที่มีคุณภาพมาช่วยสอนออกอากาศที่โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นประจำ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนค่าเช่าช่อง ค่ายิงสัญญาณขึ้นดาวเทียม ค่าอุปกรณ์สำหรับติดตั้งในโรงเรียนปลายทางทั่วประเทศกว่า ๑๕,๐๐๐ โรงเรียน ความช่วยเหลือจาก **องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย หรือบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)** ไม่คิดค่าใช้จ่ายในการเช่าสายเคเบิล ค่าโทรศัพท์ระหว่างโรงเรียนปลายทางกับโรงเรียนต้นทาง ค่าจัดการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ต่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่เป็นเยาวชนไทย สมตามพระบรมราโชบายในเรื่อง *"การอบรมบ่มนิสัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต"* ที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดคือ ความสำเร็จของนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ซึ่งเป็นเด็กกำพร้า ขาดผู้อุปการะ ที่ได้ใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมฝึกฝนตนเองตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา จนจบชั้นมัธยมศึกษา ออกไปเป็นพลเมืองดี พึ่งพาตนเองได้ และเป็นกำลังของชาติบ้านเมือง ส่วนผู้ที่มีผลการศึกษาดีเด่น จะได้รับพระราชทานทุนการศึกษาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ จนจบปริญญาตรี ปรากฏว่าระหว่างปีการศึกษา ๒๕๔๔ ถึง ๒๕๔๘ มีนักเรียนราชประชานุเคราะห์เรียนจบปริญญาตรี ได้รับเกียรตินิยมอันดับหนึ่งถึง ๔๕ คน เกียรตินิยมอันดับสอง ๒๗ คน และยังมีบางคนได้รับพระราชทานทุนการศึกษาต่อจนจบปริญญาเอก การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อเด็กด้อยโอกาสจึงเป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

คำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพระราชนิพนธ์เรื่อง *"พระมหาชนก"* ได้กล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณไว้เพียงสั้นๆ แต่ก็เป็นถ้อยคำที่ประมวลพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาญาณไว้ได้อย่างบริบูรณ์ ข้อความนั้นมีว่า

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักพัฒนาที่อาศัยทฤษฎีทางวิชาการ กับประสบการณ์อันกว้างขวางเป็นหลักในการปฏิบัติ ทั้งทรงเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ได้ทรงพระราชอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย และความเจริญมั่นคงของบ้านเมือง สืบต่อพระราชปณิธานในสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช และสมเด็จพระบรมชนกนาถ ที่ทรงมุ่งมั่นจะพัฒนาสยามประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ พระจริยาวัตรส่วนนี้เป็นที่ประจักษ์กันดีทั้งชาวไทยและชาวโลก"

พระอัจฉริยภาพและพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อพินิจจากคำถวายราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในโอกาสพระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา หรือพระราชพิธีในมหามงคลสมัยอันวิเศษ โดยเฉพาะ **คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณของมหาวิทยาลัยและสถาบันทางวิชาการและวิชาชีพ** ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญากิตติมศักดิ์ เหรียญ และ

รางวัลต่างๆ ล้วนสะท้อนถึงพระราชภารกิจที่พระองค์ทรงปฏิบัติ และสัมฤทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมในการพัฒนาประเทศชาติ เสริมสร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่พสกนิกรของพระองค์ทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนสร้างความสุขสงบแก่แผ่นดิน ทั้งยังเผื่อแผ่ไปถึงประชาชาติอื่น ที่น้อมนำแนวพระราชดำริบางด้านไปปรับปรุงใช้ในการพัฒนาประเทศของตนด้วย จนในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย **รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์** เพื่อเฉลิมพระเกียรติที่ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและทรงพระวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการเพื่อยังประโยชน์และความเจริญอย่างยั่งยืนมาสู่ประชาชนชาวไทยและประชาชาติอื่นๆ และเป็นรางวัลที่องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระองค์แรกของโลก

นับแต่ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ มาจนปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับ **ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์** ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเป็นมหาวิทยาลัยแรก เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ส่วนมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ มหาวิทยาลัยไซ่ง่อน สาธารณรัฐเวียดนาม ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย **ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์**เป็นมหาวิทยาลัยแรก เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒ เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐเวียดนาม ส่วนเหรียญหรือรางวัลที่องค์การต่างประเทศทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเป็นสถาบันแรก คือ รัฐสภายุโรป แห่งกรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย**เหรียญรัฐสภายุโรป** เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘ ในโอกาสที่นายจอร์จ สเปนาล ประธานรัฐสภายุโรปเดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของรัฐสภา หากจะนับเนื่องจนถึงเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้ ปริญญากิตติมศักดิ์ที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายจะมีจำนวนร่วม ๑๐๐ ปริญญา ในขณะที่ปริญญากิตติมศักดิ์ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมีประมาณ ๒๕ ปริญญา และเหรียญหรือรางวัลขององค์การต่างประเทศทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายประมาณ ๔๐ รางวัล

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๙ ในมหามงคลสมัยพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการอุดมศึกษาในขณะนั้น ได้จัดพิมพ์หนังสือ

ที่ระลึกแห่งงานพระราชพิธี ให้ชื่อว่า **"จดหมายเหตุคำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"** ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๓ - ๒๕๓๘ แม้กาลเวลาจะผ่านเลยมากว่า ๑๐ ปี เป็นเหตุให้ข้อมูลในหนังสือดังกล่าวไม่สมบูรณ์ถึงปัจจุบัน แต่หนังสือนั้นได้สรุปพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาญาณ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำมาเรียบเรียงเป็นคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณตามสาขาวิชาการต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ และเป็นการสรุปความที่มิได้พ้นสมัยไปแต่ประการใด ตัวอย่างเช่น

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ทรงเห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล อีกทั้งการศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ ทรงกระตุ้นเตือนและบำรุงขวัญของผู้มีอาชีพครู ให้รู้สึกภาคภูมิใจในเกียรติและหน้าที่

สาขาวิชามนุษยศาสตร์ ทรงตระหนักว่า ภาษาเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้สร้าง ผู้อุปถัมภ์ และผู้มีคุณูปการยิ่งต่อภาษาไทย และทรงเห็นว่าภาษาดนตรีเท่านั้นที่สามารถติดต่อทำความเข้าใจกันได้ทุกชาติทุกภาษา

สาขาวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ ทรงแสดงพระปรีชาสามารถในงานศิลปะทุกแขนง โดยเฉพาะจิตรกรรมและดนตรี ทรงเชี่ยวชาญการบรรเลงเครื่องดนตรีเกือบทุกชนิด เพลงพระราชนิพนธ์เป็นบทเพลงที่ทรงคุณค่าในเชิงศิลปะชั้นสูง และทรงริเริ่มให้มีการวิจัยปัญหาความแตกต่างระหว่างบันไดเสียงของเครื่องดนตรีไทย

สาขาวิชานิติศาสตร์ ทรงเข้าพระทัยอย่างลึกซึ้งในหลักแห่งกฎหมายและการใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรมในสภาพสังคมที่เป็นจริง ทรงเป็นสัญลักษณ์ในการผดุงความเที่ยงธรรมและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในภาวะวิกฤตทุกครั้งตลอดมาอย่างแท้จริง

สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนามาโดยตลอด ทรงตระหนักถึงความสำคัญของ**คน**ต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาทั้งปวง ทรงเน้นการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ และการพัฒนาจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการยกระดับและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และทรงตั้งมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยและหาทางป้องกัน

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ทรงเป็นนักนวัตกรรมทางการสื่อสาร ทรงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยการคิดค้นทฤษฎีใหม่ๆ ที่ทรงสร้างขึ้นจากบริบทไทย ทรงสร้างและพัฒนาข่าวสาร ทรงเลือกใช้สื่อและวิธีการสื่อสารให้เหมาะสม และเข้าถึงจิตใจของคนทุกเพศทุกวัยได้อย่างมี

ประสิทธิผล บรรลุตรงเป้าหมายของการสื่อสารอย่างแท้จริง

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทรงเปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถในการคิดค้นหาเหตุผลเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่พระองค์ทรงพบจากการเสด็จพระราชดำเนินไปในที่ต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งตามลักษณะของนักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง

สาขาวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูล ทรงรวบรวมข้อมูลและสถิติด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะข้อมูลของท้องที่ต่างๆ ที่ทรงจดบันทึกลงในแผนที่ ทรงทดลองและใช้คอมพิวเตอร์ด้วยพระองค์เอง จนถึงขั้นทรงสร้างโปรแกรมอักษรเทวนาครีที่ยุ่งยากซับซ้อนได้สำเร็จ

สาขาวิชาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ทรงเอื้ออาทรในสุขภาพของประชาชน ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ในแขนงต่างๆ ด้วยพระองค์เองและจากแพทย์ในขอบเขตที่สามารถพระราชทานความคิดเห็นในทางปฏิบัติได้อย่างดีเยี่ยม ทรงก่อตั้งมูลนิธิอานันทมหิดล และพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนมากสนับสนุนกิจการด้านการแพทย์และสาธารณสุข

สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ทรงวิจัยค้นคว้าและปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้สะดวกมีคุณภาพเหมาะสมแก่สภาพบ้านเมืองของไทย ทรงเป็นนักสำรวจและเชี่ยวชาญการใช้แผนที่อย่างแท้จริง ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรงยึดหลักการใช้วิทยาการที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ และประหยัด อีกทั้งหลีกเลี่ยงการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเป็นสำคัญ ทรงประดิษฐ์คิดค้นเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย หรือกังหันน้ำชัยพัฒนา

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ ทรงแก้ไขปัญหาของเกษตรกรโดยการค้นคว้าและทดลองทางการเกษตร ทรงแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จในการพึ่งตนเองของราษฎรในชนบทภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ ทรงจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อเป็นศูนย์สาธิตและอบรมวิทยาการการเกษตรแบบใหม่ และทรงใช้ความรู้สหวิชาการในด้านต่างๆ ในการสร้างปัจจัยพื้นฐานโดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำ และการนำพื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำในการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ปริญญากิตติมศักดิ์และรางวัลต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีสาระครอบคลุมสาขาวิชาตามที่องค์กรบริหารการศึกษาของนานาประเทศยอมรับเป็น

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย "รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์" เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙

มาตรฐานร่วมกันว่า เป็นองค์รวมแห่งวิชาความรู้ที่จัดให้มีการเรียนการสอน และการวิจัยในระดับอุดมศึกษา คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณในสาขาวิชาต่างๆ จึงเป็นเครื่องยืนยันจากมหาวิทยาลัยและสถาบันเหล่านั้นถึง**ความรอบรู้และความลึกซึ้ง**ในองค์รวมแห่งวิชาการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยเฉพาะการที่ทรงแสดงให้เห็นว่า การศึกษาในสาขาวิชาใดก็ตาม จำเป็นที่จะต้องศึกษาสาขาวิชาอื่นประกอบด้วย จึงจะสามารถใช้ประโยชน์ได้แท้จริง และทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่**จริยธรรมและศีลธรรม**ของผู้ใช้วิชาความรู้ ให้มุ่งดีมุ่งเจริญต่อทั้งตนเองและส่วนรวม เพราะสภาวะที่มีวิชาความรู้สูงแต่ขาดจริยธรรมและศีลธรรมนั้นเป็นอันตรายกว่าสภาวะที่ด้อยวิชาความรู้ยิ่งนัก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นแบบอย่างแก่ *"บัณฑิต"* ทั้งหลาย ในการเข้าถึงแก่นแท้ของวิชา และการนำวิชาความรู้ไปใช้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติในที่สุด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช องค์อุปถัมภ์วัดโสธรวราราม วรวิหาร

นางจารุดี ผโลประการ

พระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ประการหนึ่งในฐานะเอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ผดุงพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือ คือ การส่งเสริมให้วัดวาอารามได้พัฒนาจนจำเริญรุ่งเรืองเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

วัดโสธรวราราม วรวิหาร เป็นวัดหนึ่งซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณแห่งการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันทรงคุณประโยชน์ดังกล่าวจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ แห่งบรมราชจักรีวงศ์

วัดโสธรวราราม วรวิหาร เดิมชื่อวัดหงส์ เป็นวัดราษฎร์มีอายุหลายร้อยปี จนเมื่อประมาณพุทธศักราช ๒๓๑๓ คือสมัยต้นกรุงธนบุรี ได้มีการอัญเชิญพระพุทธโสธร พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ซึ่งลอยน้ำมา ขึ้นประดิษฐานที่วัด จึงได้ชื่อว่าวัดโสธรตามชื่อพระพุทธรูป พระพุทธโสธรเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้คนนับถือมาก ทำให้วัดเป็นสถานที่สำคัญที่จะมีพุทธศาสนิกชนมาเยือนและนมัสการหลวงพ่ออยู่เป็นประจำ

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองฉะเชิงเทราในพุทธศักราช ๒๔๕๑ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธโสธร และต่อมา

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการในจังหวัดฉะเชิงเทราประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ในพระอุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธโสธรแทน จากแต่เดิมซึ่งกระทำที่วัดเมืองหรือวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์* เป็นวัดที่กรมหมื่นรักษรณเรศร์ (หม่อมไกรสร) ซึ่งเป็นพระปิตุลา (ลุง) ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้น

ในพุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ และสมเด็จพระราชอนุชา คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในจังหวัดฉะเชิงเทรา และได้เสด็จไปนมัสการพระพุทธโสธร

วันที่ ๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ วัดโสธร วัดราษฎร์เล็กๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรา หรือเมืองแปดริ้ว ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี มีชื่อว่า *"วัดโสธรวรารามวรวิหาร"*

วันที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดโสธรวรารามวรวิหาร เพื่อประกอบพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลวันวิสาขบูชา วันนี้นับเป็นวันสำคัญซึ่งแสดงให้ประจักษ์ถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านในเรื่องการพัฒนาโรงเรียนและพระอุโบสถของวัดโสธรวรารามวรวิหาร

เรื่องโรงเรียนประถมศึกษาของวัด ทรงเห็นว่า เก่า คับแคบ มีนักเรียนแออัด สมควรให้วัดได้ปรับปรุงและซ่อมแซม จึงได้พระราชทานเงินที่ทรงได้รับบริจาคโดยเสด็จพระราชกุศลจากประชาชนจำนวน ๙๕,๕๒๑ บาท คืนให้วัดเพื่อดำเนินการ อดีตเจ้าอาวาสของวัดคือ พระพรหมคุณาภรณ์ (จิรปุญโญ นายดาบเจียม กุลละวณิชย์) หรือหลวงปู่เจียม** พระนักพัฒนาของชาวแปดริ้ว จึงได้ดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนเป็นอาคารทรงไทย ๓ ชั้น ๓๐ ห้องเรียน ในพุทธศักราช ๒๕๑๐ โดยมีเงินที่ได้พระราชทานกลับคืนดังกล่าวแล้วสมทบในการก่อสร้างด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระปรมาภิไธย *"ภปร"* ประดิษฐานไว้ที่หน้าอาคารเรียนที่ได้สร้างขึ้นใหม่ และพระราชทานนามว่า *"โรงเรียนวัดโสธรวราราม"*

---

* ดูข้อมูลเพิ่มเติมท้ายบทความ

** มรณภาพ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๐

ในพุทธศักราช ๒๕๑๒ หลวงปู่เจียมได้สร้างโรงเรียนพุทธโสธร ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อรองรับนักเรียนจากโรงเรียนวัดโสธรฯ ที่จบระดับประถมศึกษาแล้ว โดยในชั้นต้นเริ่มเปิดชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒ ห้องเรียน จนพุทธศักราช ๒๕๒๒ จึงได้ก่อสร้างอาคารเรียน ๓ ชั้นเพิ่มจำนวน ๒ หลัง มีห้องเรียนทั้งสิ้น ๗๒ ห้องเรียน การก่อสร้างโรงเรียนพุทธโสธร ถือเป็นโครงการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี โครงการหนึ่ง นอกเหนือจากความต่อเนื่องในการปรับปรุงโรงเรียนวัดโสธรวราราม ตามพระราชกระแส

ในพุทธศักราช ๒๕๓๐ หลวงปู่เจียมได้สร้างอาคารอเนกประสงค์ หอสมุด หอพิพิธภัณฑ์ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในบริเวณโรงเรียนพุทธโสธร น้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสที่ทรงมีพระชนมพรรษา ๖ รอบ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อแสดงความจงรักภักดี เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และเพื่อตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน อาคาร ๓ ชั้นหลังนี้เป็นประโยชน์แก่ชาวแปดริ้วเป็นอย่างมากในการเรียนรู้หรือการศึกษาตลอดชีวิต เป็นที่จัดการประชุมสัมมนาขนาดใหญ่ในชั้นที่ ๑ เป็นห้องประชุมย่อยและห้องสมุดเด็ก ห้องสมุดนักเรียน ห้องสมุดพระสงฆ์ ห้องสมุดประชาชนทั่วไปในชั้นที่ ๒ และเป็นพิพิธภัณฑสถานและศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในชั้นที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอาคารอเนกประสงค์ในวันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ในวาระเดียวกับที่ทรงวางศิลาฤกษ์พระอุโบสถหลังใหม่วัดโสธรวรารามวรวิหาร

พระอุโบสถวัดโสธรวรารามวรวิหาร ซึ่งใช้ในการประกอบศาสนกิจเพื่อสืบทอดพระบวร-พุทธศาสนา และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธโสธร พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ตลอดมานั้น ได้มีการปลูกสร้างมาแล้วถึง ๔ หลัง เพราะได้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา สำหรับพระอุโบสถหลังใหม่ซึ่งเป็นหลังที่ ๕ นั้น หลวงปู่เจียม เจ้าอาวาสกล่าวไว้ว่า พระอุโบสถหลังนี้สร้างขึ้นเพื่อสนองพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินมายังวัดโสธรวรารามวรวิหาร เพื่อประกอบพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลในวันวิสาขบูชา วันที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๙ โดยภายหลังจากพระราชพิธี ได้เสด็จออกภายนอกพระอุโบสถและทอดพระเนตรเห็นความเก่าแก่ทรุดโทรมของพระอุโบสถ จึงมีพระราชกระแสกับหลวงปู่เจียมว่า

พระอุโบสถหลังนี้ไม่เหมาะสมกับฐานานุศักดิ์ของพระพุทธโสธร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง สมควรที่จะปรับปรุงเสียใหม่ให้เหมาะสม หลวงปู่เจียมจึงสนองรับพระราชกระแสและเริ่มสะสมเงินทุนในการก่อสร้างตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยหวังว่าจะสร้างสรรค์พระอุโบสถหลังใหม่ให้ยิ่งใหญ่อลังการ งดงามและทรงคุณค่าควรคู่บารมีพระพุทธโสธร และควรคู่แก่การยกย่องให้เป็นพุทธศาสนสถาปัตยกรรมประจำรัชกาลที่ ๙ ตลอดจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไปอย่างยืนยาว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเอาพระทัยใส่ติดตามความคืบหน้าและทรงมีส่วนร่วมในการก่อสร้างพระอุโบสถอย่างสม่ำเสมอทุกขั้นตอน นับแต่การพระราชทานแนวพระราชดำริให้พระอุโบสถหลังใหม่นี้สร้างด้วยเงินบริจาคจากแรงศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธโสธร โดยมิได้รบกวนงบประมาณของรัฐ การมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสถาปนิกผู้อำนวยการการก่อสร้าง (นายประเวศ ลิมปรังษี) การทอดพระเนตรร่างแบบแปลนแผนผังการก่อสร้างด้วยพระองค์เอง การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยในการเลือกใช้วัสดุ การเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างพระอุโบสถ และการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธียกยอดฉัตรทองคำเหนือยอดมณฑป เป็นต้น ทรงช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ที่เกิดระหว่างการก่อสร้าง ยิ่งกว่านั้นยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานในการก่อสร้างอีกด้วย ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

พระอุโบสถหลังใหม่ของวัดโสธรวราราม วรวิหาร ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๙ ที่ออกแบบโดยประยุกต์รวมถาวรวัตถุในเขตพุทธาวาสให้มาอยู่รวมกัน ทั้งพระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ เพื่อประโยชน์ใช้สอยครบครันในอาคารเดียวนี้ มีค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านบาท ได้สร้างเสร็จเรียบร้อยในพุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นปีแห่งการฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี อันเป็นมหามงคลยิ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ไปทรงประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พิธีตัดหวายลูกนิมิตผูกพัทธสีมาและพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปประจำทิศ ณ พระอุโบสถหลังใหม่ ในวันที่ ๓๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙

อาคารอันทรงคุณประโยชน์และเป็นศรีสง่าของประเทศในวัดโสธรวราราม-วรวิหาร ซึ่งเกิดจากการจุดประกายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จะเป็นเครื่องเตือนใจให้พุทธศาสนิกชนและสาธุชนได้น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์อย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย และร่วมใจถวายพระพรให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

***วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ (วัดเมือง)**

เป็นโบราณสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่ง ที่สร้างขึ้นเมื่อเกิดการสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ของฉะเชิงเทราในพุทธศักราช ๒๓๗๗ เมื่อมีการสร้างกำแพงเมืองเพื่อกำหนดขอบเขตของแปดริ้ว และให้เมืองนี้เป็นปราการรักษาพระนครและชาวบ้านชาวเมืองให้ปลอดภัยจากข้าศึกศัตรูนั้น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ทำให้มีการสร้างวัดขึ้นด้วย เพื่อเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองและที่พึ่งทางใจในยามศึกสงคราม เนื่องจากวัดนี้ตั้งอยู่ในเมือง ชาวบ้านจึงเรียกกันทั่วไปว่า *"วัดเมือง"* วัดนี้ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคนั้น เพราะนอกจากได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมากว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๒๙.๕๐ เมตรแล้ว ศิลปะที่องค์พระปรางค์ยังมีความคล้ายคลึงกับพระปรางค์อัฐเคราะห์ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานครมาก จึงน่าเชื่อว่าคงจะได้ช่างฝีมือไปจากเมืองหลวง

กรมหมื่นรักษรณเรศร์ (หม่อมไกรสร) พระปิตุลา (ลุง) ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างวัดเมืองขึ้นในคราวเสด็จออกมาสร้างป้อมเมืองฉะเชิงเทรา ตามพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช ๒๓๗๗

ต่อมาในพุทธศักราช ๒๓๙๑ เกิดกบฏอั้งยี่ขึ้นที่เมืองฉะเชิงเทรา วัดนี้ถูกเผาจึงร้างไปชั่วระยะหนึ่ง กระทั่งกบฏอั้งยี่ถูกปราบราบคาบ จึงได้รับการปฏิสังขรณ์ใหม่ขึ้นในสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองฉะเชิงเทรา เพื่อทรงเปิดทางรถไฟสายกรุงเทพ-ฉะเชิงเทรา ในพุทธศักราช ๒๔๕๐ ได้พระราชทานชื่อวัดนี้ว่า วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ ซึ่งแปลว่าวัดที่ลุงของพระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง

"เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"
พระราชพิธีในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลปัจจุบัน

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ตอนที่ ๑

เมื่อกล่าวถึงพิธีหรือขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละบ้านเมือง อาจจำแนกได้เป็น ๒ อย่าง คือ พิธีหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนในสังคมโดยทั่วไปถือปฏิบัติ เรียกว่า **ประเพณีราษฎร์** อย่างหนึ่ง กับที่ปฏิบัติเฉพาะชนชั้นปกครอง เจ้าเมือง หรือราชสำนัก เรียกว่า **ประเพณีหลวง** อีกอย่างหนึ่ง ประเพณีราษฎร์และประเพณีหลวงมีการถ่ายทอดอิทธิพลแก่กันและกันได้ เช่น ประเพณีหลวงส่วนมากนำแบบอย่างไปจากประเพณีราษฎร์ แล้วผสมผสานกับวัฒนธรรมหรือลัทธิศาสนา ทำให้ประเพณีหลวงมีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ความงดงาม และมีระเบียบมากกว่าประเพณีราษฎร์ ต่อมาประเพณีหลวงได้แพร่หลายออกมาสู่ภายนอก ประชาชนเห็นว่าประเพณีหลวงมีความศักดิ์สิทธิ์ ความงดงาม และระเบียบแบบแผนที่ดีกว่า จึงนำไปปรับปรุงเข้าในประเพณีราษฎร์ที่ปฏิบัติกันอยู่ได้อีกทางหนึ่ง

ประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์ที่ปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์ไทย มีมาแต่ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมขอม วัฒนธรรมอินเดีย ผสมผสานกับลัทธิ

ศาสนา เช่น พระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ เฉพาะประเพณีหลวงที่ปฏิบัติกันในราชสำนัก มีทั้งพิธีตามโบราณราชประเพณี พิธีที่พระมหากษัตริย์มีพระราชดำริให้จัดทำขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ประเทศชาติและประชาชน พิธีที่แสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และพิธีเนื่องในองค์พระมหากษัตริย์ ประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์เหล่านี้มีบันทึกไว้ทั้งในจารึก กฎหมาย ตำรา วรรณคดีต่างๆ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าของไทยหลายพระองค์ ทรงสนพระราชหฤทัยในการวางระเบียบแบบแผนประเพณีทั้งของบ้านเมืองและของราชสำนัก ด้วยทรงเล็งเห็นว่าขนบประเพณีเหล่านี้มิใช่เป็นเพียงเครื่องร้อยรัดความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนในชาติ หากยังเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมอันสูงส่ง ที่สืบทอดกันมาแต่บรรพกาลของชาตินั้น ๆ ด้วย ทั้งยังเป็นประจักษ์พยานที่แสดงถึงความเป็นมิตรไมตรีระหว่างชาติที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน หรือถ่ายทอดอิทธิพลทางวัฒนธรรมสู่กัน ดังเช่นเมื่อ**สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑** อู่ทอง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตรา**กฎมณเฑียรบาล** ขึ้นไว้เป็นหลักของบ้านเมืองมาแต่แรกที่ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ทรงกำหนดพระราชพิธีในแต่ละเดือนไว้เป็นแบบแผนที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงปฏิบัติ เมื่อ**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช** ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ได้โปรดให้ตรวจสอบแบบแผนการปฏิบัติดำเนินการในพระราชพิธีต่าง ๆ ให้ถูกถ้วนตามราชประเพณีที่เคยมีมาครั้งกรุงศรีอยุธยา **พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** ทรงริเริ่มให้มีการพระราชพิธีวิสาขบูชา อันเป็นพิธีสำคัญในพระพุทธศาสนา **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ได้ทรงปรับปรุงการพระราชพิธีโดยให้มีการบำเพ็ญพระราชกุศลทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไปกับการบำเพ็ญกุศลทางศาสนาพราหมณ์ที่ปฏิบัติมาแต่เดิม รวมทั้งโปรดให้เพิ่มการพระราชพิธีอันเนื่องในพระพุทธศาสนาอีกหลายพิธี **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง **พระราชพิธีสิบสองเดือน** อธิบายประวัติความเป็นมาตลอดจนแบบแผนการปฏิบัติที่ถูกต้อง สำหรับพระราชพิธีแต่ละพระราชพิธีในแต่ละเดือนไว้อย่างละเอียด พระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อๆ มาก็ได้มีพระราชดำริให้ปรับปรุงเพิ่มเติมการปฏิบัติดำเนินการในบางพระราชพิธีให้เหมาะสมแก่ยุคสมัยและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง รวมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีเพิ่มใหม่บางเรื่อง เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ประเทศชาติ พระราชวงศ์ และประชาชนอีกด้วย

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๔๙๓

ในรัชสมัย**พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน** ซึ่งทรงพระบุญญาธิการเป็นล้นพ้นด้วยเสด็จดำรงสิริราชสมบัติยาวนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ในอดีต ประกอบกับความเจริญวัฒนาของบ้านเมืองและของโลก เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงในด้านพระราชพิธีจึงเกิดขึ้นมากกว่าในรัชกาลก่อน ๆ รวมทั้งมีพระราชพิธีและรัฐพิธีใหม่ ๆ เกิดขึ้น แต่ความเปลี่ยนแปลงที่ว่านั้นคงเป็นไปเฉพาะในส่วนประกอบภายนอก ด้วยแก่นแท้แห่งการพระราชพิธี ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นไปตามโบราณราชประเพณี แม้พระราชพิธีใหม่ ๆ ก็ยังอนุวัตตามแบบแผนราชประเพณีเดิมเช่นกัน

นับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ และได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

แล้ว พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้ ล้วนเป็นไปเพื่อ**ประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย**

ภายใต้พระบรมโพธิสมภารทั้งสิ้น ทั้งยังได้ทรงเผื่อแผ่**ประโยชน์สุข**นั้นไปยังประชาชนของมิตรประเทศ เช่น โครงการฝนหลวง โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการปลูกพืชทดแทนพืชเสพติด โครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในด้าน**การพระราชพิธี** นอกจากงานพระราชพิธีและงานบำเพ็ญพระราชกุศลตามโบราณราชประเพณีแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้รื้อฟื้น ปรับปรุง พัฒนา ทั้งวัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดงาน ให้สอดคล้องกับความเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และที่สำคัญคือ **ประโยชน์สุขและความสมัครสมานสามัคคีของปวงชนชาวไทย** ดังเช่น

ทรงรื้อฟื้น**พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ** ซึ่งวัตถุประสงค์เดิมเพื่อบำรุงการทำนาอันเป็นอาชีพหลักของราษฎร โปรดให้ขยายวัตถุประสงค์ไปถึงการบำรุงพันธุ์ข้าว และการประกวดบำรุงพันธุ์พืชไร่พืชสวนอื่น ๆ ของเกษตรกรทั่วประเทศด้วย

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีพระราชพิธี**ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอาสาฬหบูชา** เป็นการเพิ่มใหม่

พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันอาสาฬหบูชาและเทศกาลเข้าพรรษา

ทรงปรับปรุงและพัฒนา**กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค** ซึ่งเป็นการแสดงแสนยานุภาพของกองทัพเรือไทยมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้ลดลงเหลือเป็นกระบวนเรือพระราชพิธีในการเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำ ตลอดจนการอัญเชิญผ้าพระกฐินไปทอดถวายพระอารามที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ซ่อมบำรุงเรือพระราชพิธีให้อยู่ในสภาพแข็งแรงสวยงามใช้การได้ตลอดเวลา ทั้งโปรดให้สร้างเรือพระราชพิธีองค์ใหม่เพิ่มเติม คือ เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ โปรดให้ปรับปรุงรูปแบบริ้วกระบวนให้กะทัดรัดยิ่งขึ้น และในโอกาสอันเหมาะสม ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัด**กระบวนเรือพระราชพิธี**ล่องไปตามลำน้ำเจ้าพระยา เห่ถวายชัยมงคล เป็นส่วนหนึ่งแห่งการเฉลิมฉลองในพระราชพิธีอันเป็นมหามงคล หรือพิธีสำคัญของบ้านเมือง

ใน**พระราชพิธีที่เป็นการถวายพระเกียรติยศสำคัญ** เช่น **พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ**ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดทำโดยเต็มรูปแบบตามโบราณราชประเพณี ไม่ว่าจะเป็นการสร้างพระเมรุมาศ พระเมรุ ณ ท้องสนามหลวง การบูรณะซ่อมแซมพระมหาพิชัยราชรถ พระเวชยันตราชรถ ราชยานต่าง ๆ เพื่อใช้ในพิธี ตลอดจนการจัดริ้วกระบวนพระราชอิสริยยศอัญเชิญพระบรมศพ พระศพ ไปถวายพระเพลิงหรือพระราชทานเพลิง ณ พระเมรุมาศ พระเมรุ เป็นต้น

พระราชพิธีเหล่านี้ นอกจากข้าราชการทหารพลเรือนจะมีโอกาสได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามตำแหน่งหน้าที่แล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันมิได้ทรงละเลย**ประชาชนของพระองค์** หากจะมีพระมหากรุณาให้ประชาชนได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดในโอกาสเสด็จออกมหาสมาคมรับคำถวายชัยมงคล พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานเฉลิมฉลองทั่วพระราชอาณาจักร ทั้งโปรดที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรงานที่ประชาชนจัดถวายด้วยพระองค์เอง หรือโปรดให้มีผู้แทนพระองค์ไปในงานดังกล่าว พระมหากรุณานี้ยังได้เผื่อแผ่ไปถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มีโอกาสร่วมชมงานพระราชพิธีบางส่วนเช่นเดียวกับประชาชนคนไทย ซึ่งชาวต่างประเทศเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะได้ประจักษ์ถึงความสง่างามของศิลปวัฒนธรรมไทยในพระราชพิธีหลวง หากยังได้ประจักษ์ถึง**ความเป็นคนไทยและอัธยาศัยไมตรีต่อมิตรผู้มาเยือน**อีกด้วย

ตอนที่ ๒

ในบทความเรื่อง " *'เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม' พระราชพิธีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน*" ตอนที่ ๑ ได้กล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า และของรัชกาลปัจจุบัน ในการวางระเบียบแบบแผนการพระราชพิธี ตลอดจนการอนุรักษ์ ปรับปรุง และพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย แล้ว

โดยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จดำรงรัชยาวนานยิ่งกว่าสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ นับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นต้นมาจนปัจจุบัน จึงได้มีการจัดงานพระราชพิธีและงานบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นจำนวนมาก นอกจากงานพระราชพิธีประจำปีตามโบราณราชประเพณี ยังมีงานพระราชพิธีเนื่องในพระองค์ งานพระราชพิธีเนื่องในพระบรมวงศ์ และงานพระราชพิธีเนื่องในบ้านเมือง ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่ถือปฏิบัติตามแบบแผนที่สืบทอดมาตามราชประเพณีบ้าง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปรับปรุงขึ้นใหม่เพื่อความเหมาะสมและความเป็นสิริมงคลบ้าง แต่ทุกพระราชพิธีล้วนสอดคล้องกับพระบรมราชปณิธานที่จะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ**เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม** จึงนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง พระราชพิธีเหล่านี้ ทรงถือเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญที่จะเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีด้วยพระองค์เองเสมอ เว้นแต่เมื่อมีพระราชกรณียกิจจำเป็นอันทำให้ไม่อาจเสด็จพระราชดำเนินได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศานุวงศ์หรือองคมนตรี เสด็จหรือไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

พระราชพิธีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ผู้เรียบเรียงจำแนกได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ พระราชพิธีประจำปี

พระราชพิธีในกลุ่มนี้ เป็นพระราชพิธีในแต่ละเดือนตามโบราณราชประเพณีเป็นส่วนใหญ่ และที่โปรดให้เพิ่มขึ้นใหม่ เช่น พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทรงบาตรขึ้นปีใหม่ พระราชพิธีสังเวยพระป้าย พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา และเทศกาลเข้าพรรษา พระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระราชพิธีบวงสรวง

พระราชพิธีสังเวยพระป้าย

พระสยามเทวาธิราชและเทศกาลตรุษ พระราชพิธีสงกรานต์ พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีพืช-มงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอุปสมบทนาคหลวง พระราช-พิธีสารท พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทาน วัน ปิยมหาราช วันคล้ายวันสวรรคตรัชกาลที่ ๖ รัชกาลที่ ๗ รัชกาลที่ ๘ และพระราชกุศล ทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชชนก สมเด็จพระบรมราชชนนี พระราชพิธีทรงบำเพ็ญ พระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน

กลุ่มที่ ๒ พระราชพิธีเนื่องในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชพิธีในกลุ่มนี้ เป็นพระราชพิธีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกอบขึ้นในมงคลสมัยพิเศษต่างๆ เนื่องในพระองค์ มักแบ่งเป็น ๒ ภาค คือ การบำเพ็ญ พระราชกุศลถวายสมเด็จพระบรมราชบุพการี กับการเฉลิมฉลองสมโภช ดังตัวอย่าง

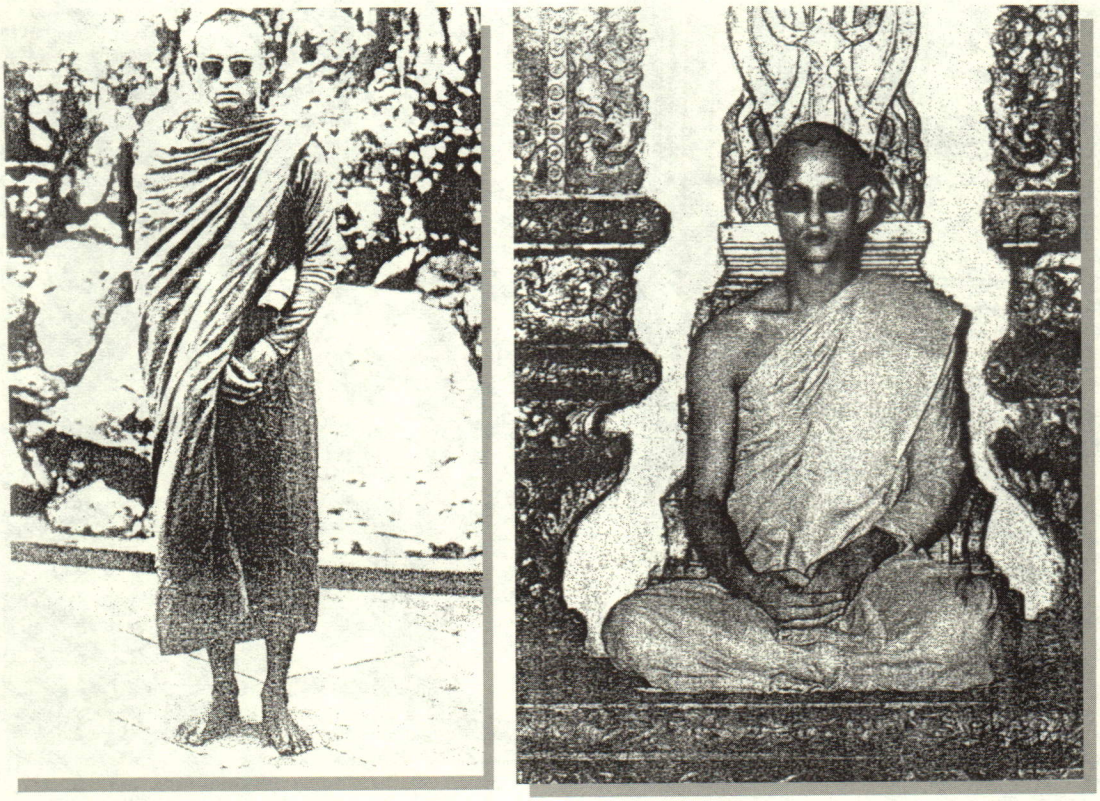

พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระราชพิธีเฉลิมสิริราชสมบัติ มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร พระราชพิธีรัชดาภิเษก พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พระราชพิธีกาญจนาภิเษก พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี เป็นต้น

พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา มีพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๓ รอบ พุทธศักราช ๒๕๐๖ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาเสมอสมเด็จพระราชบิดา พุทธศักราช ๒๕๐๘ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕๐ พรรษา พุทธศักราช ๒๕๒๐ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พุทธศักราช ๒๕๓๐ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พุทธศักราช ๒๕๔๒ เป็นต้น

การเสด็จนิวัตพระนคร มี พระราชพิธีสมโภชและงานพระราชกุศลทักษิณานุปทาน เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในพระราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๔๙๔ และเนื่องในการเสด็จนิวัตพระนคร พุทธศักราช ๒๕๐๔

พระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร ได้แก่ พระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร พุทธศักราช ๒๔๙๓ และพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร พระที่นั่งอัมพรสถาน พุทธศักราช ๒๔๙๕

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส พุทธศักราช ๒๔๙๓

พระราชพิธีทรงพระผนวช พุทธศักราช ๒๔๙๙

กลุ่มที่ ๓ พระราชพิธีเนื่องในพระบรมวงศ์

พระราชพิธีในกลุ่มนี้เป็นพระราชพิธีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกอบขึ้นพระราชทาน เนื่องในวาระพิเศษของพระบรมวงศ์พระองค์นั้นๆ เช่น ในวาระเจริญพระชนมพรรษาครบรอบนักษัตรที่สำคัญ การสถาปนาพระอิสริยยศ พระอิสริยศักดิ์ การประสูติ สมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ การถวายพระเพลิงพระบรมศพ ดังตัวอย่าง

พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เช่น พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ และ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระราชพิธีสถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธย และพระอิสริยศักดิ์ เช่น พระราชพิธีสถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชพิธีสถาปนาพระอิสริยศักดิ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชพิธีสถาปนาพระอิสริยศักดิ์และบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระชนมายุ ๖ รอบ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

พระราชพิธีเนื่องในการประสูติ เช่น พระราชพิธีฉลองประสูติมงคล สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี พระราชพิธีสมโภช ๓ วัน สมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณฯ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ กิติวัฒนาดุลยโสภาคย์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระเจ้าหลานเธอ

พระราชพิธีแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะและทรงผนวช สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณฯ ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ พุทธศักราช ๒๕๐๙ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงผนวช พุทธศักราช ๒๕๑๔

พระราชพิธีเนื่องด้วยพระบรมศพและพระบรมอัฐิ เช่น การพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระราชสมัญญา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า

กลุ่มที่ ๔ พระราชพิธีเนื่องในบ้านเมือง

พระราชพิธีในกลุ่มนี้ เป็นพระราชพิธีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกอบขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล ความไพบูลย์รุ่งเรือง ความผาสุกร่มเย็น และบำรุงขวัญกำลังใจของพสกนิกร ดังตัวอย่าง

พระราชพิธีเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เช่น พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช พระราชพิธีฉลองพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร และพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา พร้อมรับพระไตรปิฎกที่คณะสงฆ์และรัฐบาลได้ตรวจชำระจัดพิมพ์ขึ้นในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พระราชพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปสำคัญ พระราชพิธียกฉัตรยอดองค์พระธาตุพนมและอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นบรรจุในองค์พระธาตุพนม

พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

พระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญ

พระราชพิธีด้านการทหาร เช่น พระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีตรึงหมุดธงชัยเฉลิมพลสำหรับพระราชทานหน่วยทหาร

พระราชพิธีด้านการปกครอง เช่น พระราชพิธีทรงเปิดสมัยการประชุมรัฐสภา

พระราชพิธีด้านนาฏศิลป์และการดนตรี เช่น พระราชพิธีพระราชทานครอบครูโขนละครและต่อเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

พระราชพิธีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ยังคงยึดแบบแผนหลักตามโบราณราชประเพณี แต่มีการแก้ไขปรับปรุง

ในรายละเอียดให้สอดคล้องกับความเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนระบอบการบริหารราชการแผ่นดิน และความเจริญก้าวหน้าของยุคสมัย หากที่สำคัญ คือการยอมรับกิจกรรมที่อาณาประชาราษฎร์พร้อมใจกันจัดทำถวายด้วยความจงรักภักดีและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของงานพระราชพิธีในโอกาสพิเศษต่างๆ ด้วย อันนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

พระราชพิธีที่สามารถยกมาเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงพระบรมราชปณิธานที่ทรงปฏิบัติบำเพ็ญ**เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม** ได้อย่างสมบูรณ์ คือ**พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ**

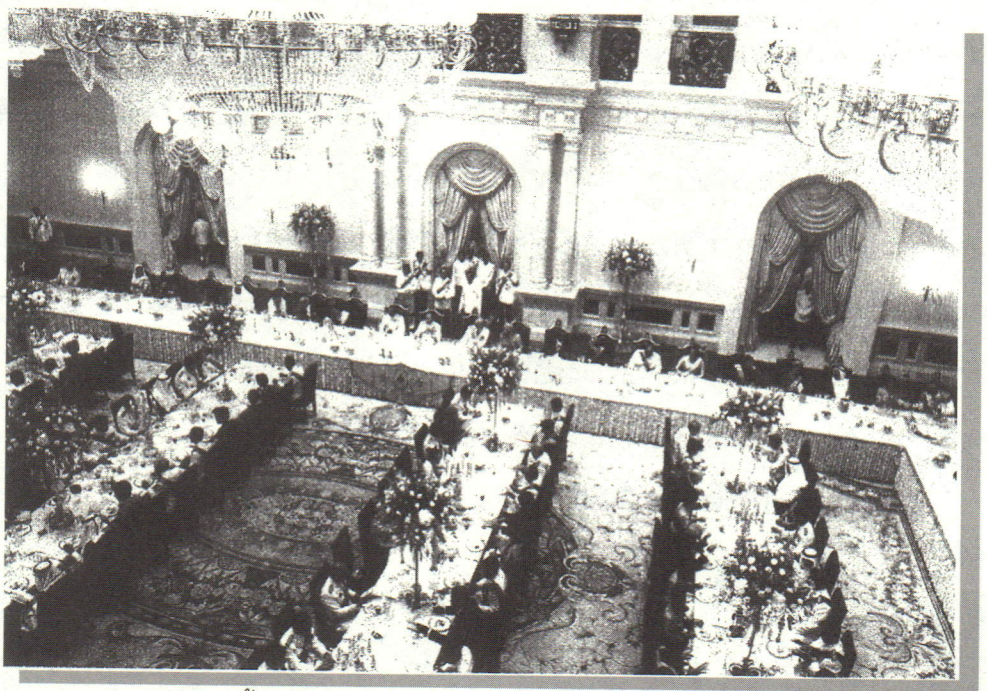

พระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ แด่พระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศ
ในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙
ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ในพระบรมมหาราชวัง
วันที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙

ครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙ ด้วย ณ วันศุกร์ ที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นมหามงคลกาลที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติบรรจบครบ ๖๐ ปี นับเป็นเวลาที่ยืนนานกว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ในอดีต และยืนนานกว่าพระมหากษัตริย์ในนานาประเทศที่ครองราชสมบัติอยู่ในปัจจุบัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ระหว่างวันพฤหัสบดี ที่ ๘ มิถุนายน ถึงวันอังคาร ที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ อันพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติในรัชกาลปัจจุบัน เป็นพระราชพิธีเนื่องในพระองค์ที่ได้เคยจัดมาแล้วหลายวาระ แต่ในครั้งนี้มีรายละเอียดการพระราชพิธีและกิจกรรมเฉลิมฉลองที่แตกต่างไปจากครั้งก่อน ๆ มาก นอกจากรัฐบาลได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดงานถวายแล้ว ยังกำหนดให้ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ร่วมจัดงานเฉลิมฉลองได้ตลอดปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ รวมทั้งการจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติแสดงพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และแนวพระราชดำริอันเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม มิตรประเทศหลายประเทศได้จัดการแสดงทางวัฒนธรรมและการยิงพลุเฉลิมพระเกียรติร่วมเฉลิมฉลอง ที่สำคัญที่สุดคือรัฐบาลได้กราบบังคมทูลเชิญพระมหากษัตริย์ในนานาประเทศเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมงานพระราชพิธีในฐานะพระราชอาคันตุกะ เพื่อร่วมถวายพระพรในมหามงคลกาลอันวิเศษ พระราชพิธีในรัชกาลปัจจุบันนอกจากเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามแล้ว จึงยังเป็นเครื่องกระชับความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักไทยกับมิตรประเทศอีกโสดหนึ่งด้วย

ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

พระราชพิธีวันขึ้นปีใหม่กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นางสายไหม จบกลศึก

วันขึ้นปีใหม่ของไทยเปลี่ยนจากวันที่ ๑ เมษายนมาเป็นวันที่ ๑ มกราคม เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ ในรัชกาลที่ ๘ การพระราชพิธี กำหนดเป็นพิธีสงฆ์ ๒ วัน ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย วันแรก วันที่ ๓๑ ธันวาคม เวลา ๑๖.๓๐ น. พระสงฆ์ ๒๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ พระราชพิธีขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ มกราคม เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๒๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ พระราชพิธีขึ้นปีใหม่ และฉันภัตตาหารเพล

รัชกาลปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๔๙๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตประทับอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวร ทรงปฏิบัติพระราชกิจเนื่องในพระราชพิธีขึ้นปีใหม่เป็นปีแรก ลักษณะของพระราชพิธี เหมือนเช่นที่เคยปฏิบัติ คือ เป็นพระราชพิธีสงฆ์ทั้ง ๒ วัน หากทรงเพิ่มการถวายสักการบูชาพระสยามเทวาธิราช ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในวันที่ ๑ มกราคม ก่อนบำเพ็ญพระราชกุศลถวายภัตตาหารเพล ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยอีกรายการหนึ่ง

ในวันขึ้นปีใหม่ ณ ศาลาว่าการสำนักพระราชวังและศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะเตรียมที่สำหรับข้าราชการและประชาชนลงนามถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. ซึ่งทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้จัดปฏิทินหลวงสำหรับความสุขปีใหม่ พระราชทานแก่ผู้มาลงนามถวายพระพร อันเป็นประเพณีสืบมาตราบปัจจุบัน

วันขึ้นปีใหม่ปีแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕ นอกจากการพระราชพิธีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกรณียกิจที่สำคัญ คือ การพระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชน ซึ่งพระราชทานเป็นประจำทุกปีตราบปัจจุบัน จะได้นำพระราชดำรัสวันปีใหม่ครั้งแรกมาแสดงไว้ ณ โอกาสนี้ ดังนี้

"ประชาชนชาวไทยทั้งปวง

ในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๔๙๕ นี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสปราศรัยและอวยพรปีใหม่แก่ท่าน ก่อนอื่นขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งที่ได้แสดงความชื่นชมยินดีมาต้อนรับเราอย่างหนาแน่น พร้อมเพรียง ขณะที่ข้าพเจ้าพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถและลูกหญิงกลับมาพระนคร การต้อนรับของท่านในวันนั้นเปรียบเหมือนยาบำรุงหัวใจ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกชุ่มชื่นมีกำลัง ในอันจะบำเพ็ญกรณียกิจหน้าที่ด้วยอุตสาหะพยายาม เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขแห่งอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง และนับแต่วันที่เราได้มาอยู่ท่ามกลางท่านจนบัดนี้ ก็ประจักษ์แจ้งในอัธยาศัยไมตรีจิต ที่แสดงแก่เราอยู่เป็นเนืองนิจ ทั้งนี้ ย่อมเป็นที่ตรึงใจ ทำให้เรารู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านทั้งหลาย

อันสถานการณ์ของโลกทั่วไป และของบ้านเมืองเราเป็นอย่างไร ก็ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ทางที่จะช่วยให้ประเทศเราผ่านพ้นภัยพิบัติ มีความวัฒนาถาวรไปได้ก็โดยที่เราชาวไทยทุกคนมีน้ำใจรักชาติอย่างแท้จริง ไม่ถือเอาประโยชน์ของตนและพรรคพวกแต่ฝ่ายเดียว มุ่งบำเพ็ญกรณียกิจหน้าที่ด้วยความสุจริต ขยันหมั่นเพียร เพื่อคุณประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เมื่อเป็นดังนี้แล้วสามัคคีก็ย่อมจะแผ่ขยายกว้างขวางออกไปในระหว่างพี่น้องชาวไทยด้วยกัน ทำให้กำลังของชาติส่วนต่างๆ ประสานกันเป็นปึกแผ่น สิ่งที่เคยยากก็จะกลายเป็นง่าย และสิ่งไม่เคยทำได้ก็กลับจะบรรลุผลสำเร็จอย่างงดงามด้วยอานุภาพแห่งความสามัคคี เพราะฉะนั้นขอให้พวกเราชาวไทยจงยึดมั่นในศีลธรรม ซึ่งบิดามารดาและครูบาอาจารย์ได้พร่ำสอนเรามาแต่เล็กและพยายามประพฤติปฏิบัติตาม ในอันจะส่งเสริมสามัคคีธรรมให้มั่นคงแผ่ขยายในระหว่างพี่น้องชาวไทยทั้งปวง เพื่อความวัฒนาถาวรของประเทศชาติ

อันเป็นที่รักของเราทุกคน ได้ผ่านพ้นอุปสรรคและภัยพิบัติทั้งปวง และขอความเจริญสุขสำราญจงมีแก่ท่านทั้งมวล เทอญฯ "

นอกจากพระราชดำรัสปีใหม่ในปีแรกแห่งรัชสมัยแล้ว ยังมีพระพรชัยมงคลองค์สำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้เป็นของขวัญแก่ชาวไทยในปีแรกนี้ด้วย เป็นพระพรชัยมงคลที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยมอบให้แก่ชาวไทยทุกๆ โอกาสที่วันปีใหม่เวียนมาถึง นั่นคือ เพลงพระราชนิพนธ์ *"พรปีใหม่"* ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อบรรเลงแก่ปวงชนชาวไทยในวันปีใหม่ครั้งแรกวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๕ มีท่วงทำนองและเนื้อร้องที่ให้ความหมายลึกซึ้งสุดที่จะกล่าวได้ สะท้อนน้ำพระราชหฤทัยทรงรักและห่วงใยชาวไทยทั้งมวลยิ่งนัก

"สวัสดีวันปีใหม่พา ให้บรรดาเราท่านรื่นรมย์
ฤกษ์ยามดีเปรมปรีดิ์ชื่นชม ต่างสุขสมนิยมยินดี
ข้าวิงวอนขอพรจากฟ้า ให้บรรดาปวงท่านสุขศรี
โปรดประทานพรโดยปรานี ให้ชาวไทยล้วนมีโชคชัย
ให้บรรดาปวงท่านสุขสันต์ ทุกวันทุกคืนชื่นชมให้สมฤทัย
ให้รุ่งเรืองในวันปีใหม่ ผองชาวไทยจงสวัสดี
ตลอดปีจงมีสุขใจ ตลอดไปนับแต่บัดนี้
ให้สิ้นทุกข์สุขเกษมเปรมปรีดิ์ สวัสดีวันปีใหม่เทอญฯ"

ต่อมา ทรงเพิ่มการบำเพ็ญพระราชกุศลทรงบาตร บางปีวันที่ ๓๑ ธันวาคม บางปีวันที่ ๑ มกราคม และได้มีการทรงบาตรในที่ต่างๆ เช่น

พุทธศักราช ๒๕๐๑ ทรงบาตรที่สนามหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พุทธศักราช ๒๕๐๒ เสด็จแปรพระราชฐาน ณ พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เสด็จลงทรงบาตรหน้าพระที่นั่งวโรภาสพิมาน

มีกิจกรรมพิเศษที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติเพื่อบ้านเมืองอย่างหนึ่ง คือ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินชมการเล่นสักวาเป็น *"สักวาถวายพระพรปีใหม่"* เพื่อเก็บเงินสมทบทุนส่งเสริมและรักษามาตรฐานภาษาไทย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

พุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นโอกาสพิเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออกทรงบาตรร่วมกับประชาชน ณ พลับพลาพิธี ท้องสนามหลวง ซึ่งพระราชทานพระราชดำรัสและพรปีใหม่ดังนี้

"ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีมาก ที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางท่านทั้งปวงที่มาบำเพ็ญกุศลขึ้นปีใหม่ร่วมกัน ขอขอบใจท่านทุกคนที่มีน้ำใจไมตรีจิตต่อข้าพเจ้าและพระราชินี ตลอดจนลูกๆ ทั้งคอยร่วมมือสนับสนุนเป็นกำลังใจให้แก่เราอย่างดียิ่งในกิจการงานทุกอย่าง

ในปีที่ล่วงไปแล้วมีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่ยิ่งเกิดขึ้นในวิถีการเมือง ซึ่งทำให้เราเกิดมีความหวัง และเกิดความกระตือรือร้นที่จะแก้ไข ปฏิบัติตนปฏิบัติงานให้ดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่ออนาคตของเรา แต่ขณะเดียวกัน ก็มีวิกฤตการณ์หลายอย่างเกิดตามมา ทำให้กระทบกระเทือนอย่างมากถึงฐานะทางเศรษฐกิจ การคลัง การเมือง ตลอดจนสวัสดิภาพและความมั่นคงของชีวิต ทำให้หวั่นวิตกกันอยู่ทั่วไปในเวลานี้ ท่านทั้งหลายควรจะทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ว่าวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ มิใช่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศไทยแห่งเดียว หากเกิดขึ้นทั่วไปในโลกทุกแห่งหน เป็นธรรมดาที่เราจะต้องกระทบกระเทือนด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กิจเฉพาะหน้าของเราทั้งหลายทุกคนที่จะต้องทำก็คือ ต้องรับสถานการณ์อันวิกฤตนี้ด้วยใจอันมั่นคง ไม่หวั่นไหว และด้วยความรู้เท่าถึงการณ์ พร้อมกับร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติแก้ไขผ่อนหนักให้เป็นเบา ด้วยความสงบและพร้อมเพรียง ไม่ก่อความวุ่นวายให้สถานการณ์ยิ่งร้ายลงไปอีก ทุกฝ่ายจำเป็นต้องเข้าใจในกันและกัน เห็นใจกัน เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ร่วมกันอุ้มชูกันไว้ เหมือนดังที่ได้เคยอุ้มชูกันมาแต่กาลก่อน เมื่อรวมกันดังนี้ ก็จะเกิดพลังยิ่งใหญ่ ที่จะสามารถขจัดอุปสรรคขัดข้องทั้งปวงให้หมดสิ้นไปได้ในที่สุด

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงปกปักรักษาท่านทั้งปวงให้ปราศจากภยันตรายและเหตุชั่วร้ายทุกสิ่ง ให้มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังสามัคคีอันแน่นแฟ้น สามารถประกอบกรณียกิจน้อยใหญ่ในหน้าที่ของตน ๆ ให้บรรลุผล บรรลุความสำเร็จตามที่มุ่งหมาย เพื่อดำรงอิสรภาพ พร้อมทั้งความเจริญร่มเย็นเป็นปรกติสุขของบ้านเมืองให้สถาวรอยู่ตลอดไป ขอทุกท่านจงประสบแต่ความสุขสิริสวัสดิ์ และสิ่งที่พึงปรารถนาตลอดปีใหม่นี้โดยทั่วกัน"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงบาตรในวันขึ้นปีใหม่

บางครั้งโปรดเกล้าฯ ให้นำเด็กกำพร้า เด็กพิการที่มีอายุระหว่าง ๓ ขวบ - ๑๖ ปี เข้ามารับพระราชทานเลี้ยงอาหารจำนวนกว่า ๑,๕๐๐ คน ที่สนามหน้าพระที่นั่งอัมพรสถาน ในพระราชวังดุสิต ได้พระราชทานของขวัญเป็นที่ระลึก และเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมทหารหาญที่บาดเจ็บในราชการจากการป้องกันภัยและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ในระยะหลังตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๑ เป็นต้นมาตราบถึงปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ส.ค.ส. ปีใหม่เพิ่มจากการพระราชทานพระราชดำรัสปีใหม่ โดยทรงรังสรรค์รูปแบบ ข้อความ ด้วยคอมพิวเตอร์ พระราชทานแก่หน่วยงานและผู้ใกล้ชิด เป็นข้อความที่ชวนให้คิด ภาพ ส.ค.ส. และข้อความจะสะท้อนเหตุการณ์บ้านเมืองในลักษณะเตือนสติทั้งผู้บริหารประเทศระดับต่างๆ สะกิดใจให้ผู้รับต้องนำไปขบคิดถึงพระราชดำริให้ออกว่ามีพระราชประสงค์จะ

ทรงสั่งสอนประชาชนพลเมืองประการใดบ้าง โดยตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยปูทะเล ดังตัวอย่างดังนี้

พุทธศักราช ๒๕๓๑ ว่า

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๓๑

วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวันที่หนึ่ง เดือนก็มา
ถ้าเป็นเดือนธันวา วันเดือนไป ปีใหม่ก็มา
วันเดือนปี จะไปจะมา เขาก็สวัสดิ์ เขาก็ดี
เราชอบสุขสวัสดี ทุกวี่ทุกวัน ทุกเดือนทั้งขึ้นทั้งแรม
เราคิดดีทำชอบตลอดปี ก็จะเหมือนวันเดือนปี
จะไปจะมา เราก็สวัสดิ์ เราก็ดี
ขอจงมีความสุขความเจริญ
ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๑

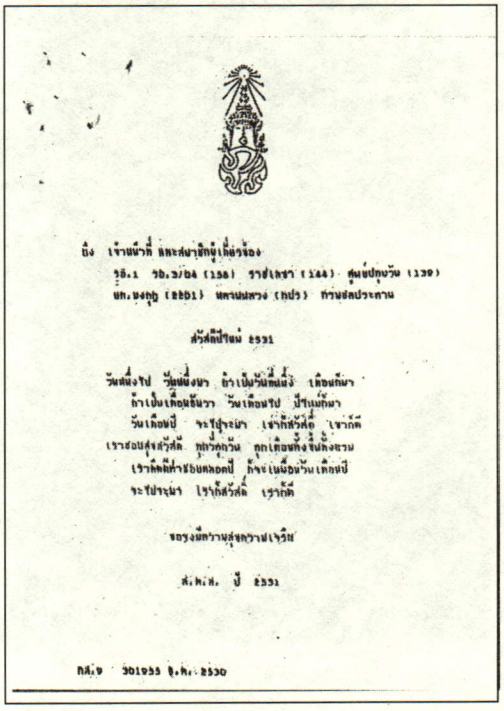

ถึง เจ้าหน้าที่ และสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง
รร.1 รร.3/84 (158) ราชเลขา (144) ศูนย์ปทุมวัน (139)
นก.บงกช (2201) นครนนทวง (ทบร) ทวนธงประจาน

สวัสดีปีใหม่ 2531

วันหนึ่งไป วันหนึ่งมา ถ้าเป็นวันที่หนึ่ง เดือนก็มา
ถ้าเป็นเดือนธันวา วันเดือนไป ปีใหม่ก็มา
วันเดือนปี จะไปจะมา เขาก็สวัสดิ์ เขาก็ดี
เราชอบสุขสวัสดี ทุกวี่ทุกวัน ทุกเดือนทั้งขึ้นทั้งแรม
เราคิดดีทำชอบตลอดปี ก็จะเหมือนวันเดือนปี
จะไปจะมา เราก็สวัสดิ์ เราก็ดี

ขอจงมีความสุขความเจริญ

ส.ค.ส. ปี 2531

กส.9 301933 ธ.ค. 2530

พุทธศักราช ๒๕๓๖ ว่า

ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๓๖

สวัสดีปีใหม่

แก้ปัญหา
หายากไม่
ให้ตามสูตร

พูดอะไร
ให้พูดง่าย
ไม่พูดผิด

คิดก่อนทำ
ทำตรงจุด
หยุดก่อนชน

ขอจงมีความสุขความเจริญ

Happy New Year

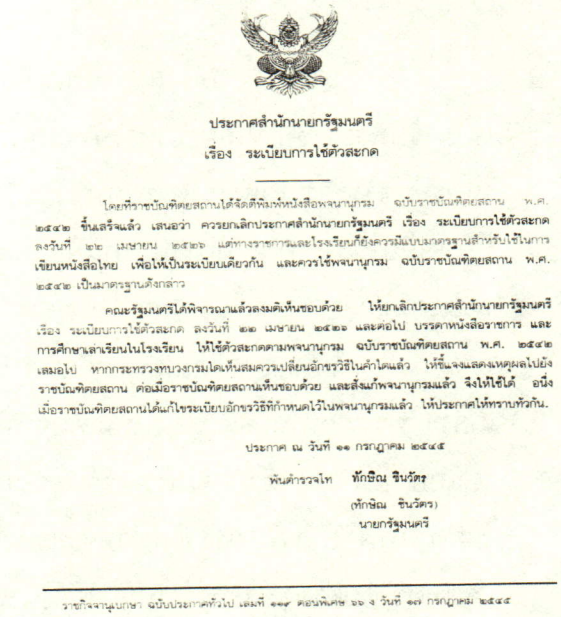

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด

โดยที่ราชบัณฑิตยสถานได้จัดตีพิมพ์หนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้นเสร็จแล้ว เสนอว่า ควรยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๖ แต่ทางราชการและโรงเรียนยังควรมีแบบมาตรฐานสำหรับใช้ในการเขียนหนังสือไทย เพื่อให้เป็นระเบียบเดียวกัน และควรใช้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นมาตรฐานดังกล่าว

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วลงมติเห็นชอบด้วย ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๖ และต่อไป บรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เสมอไป หากกระทรวงทบวงกรมใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักขรวิธีในคำใดแล้ว ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังราชบัณฑิตยสถาน ต่อเมื่อราชบัณฑิตยสถานเห็นชอบด้วย และสั่งแก้พจนานุกรมแล้ว จึงให้ใช้ได้ อนึ่ง เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้แก้ไขระเบียบอักขรวิธีที่กำหนดไว้ในพจนานุกรมแล้ว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน.

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕
พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร
(ทักษิณ ชินวัตร)
นายกรัฐมนตรี

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๑๙ ตอนพิเศษ ๖๖ ง วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕

พุทธศักราช ๒๕๓๗ ว่า

ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๓๗

สวัสดีปีใหม่

ดูดีๆ
ปีที่แล้ว ยิ้มบ้าง ไม่ยิ้มบ้าง
ปีนี้ต้องยิ้ม "จร" คือ แล่น
ต้องใจเย็น "อะจร" คือ ไม่แล่น
" จราจร " คือ แล่นบ้างไม่แล่นบ้าง
ขอจงมีความสุขความเจริญ

Happy New Year

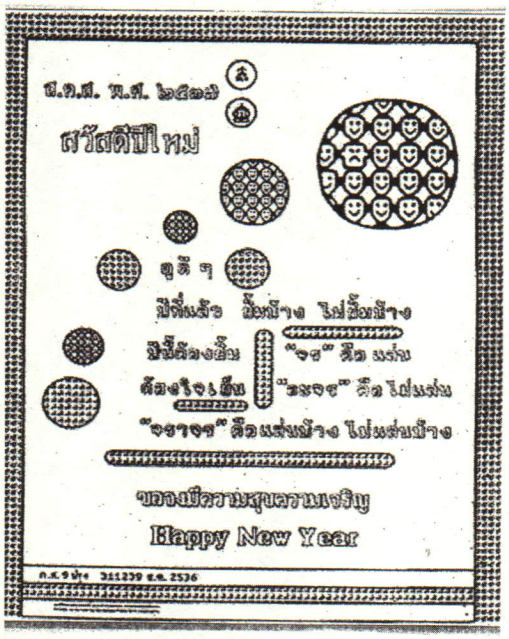

พุทธศักราช ๒๕๓๘ ว่า

ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๓๘

สวัสดีปีใหม่

พูดมาก คนฟังยาก
พูดเร็ว ฟังไม่ทัน
พูดดี ฟังสบาย
ขอจงมีความสุขความเจริญ

Happy New Year

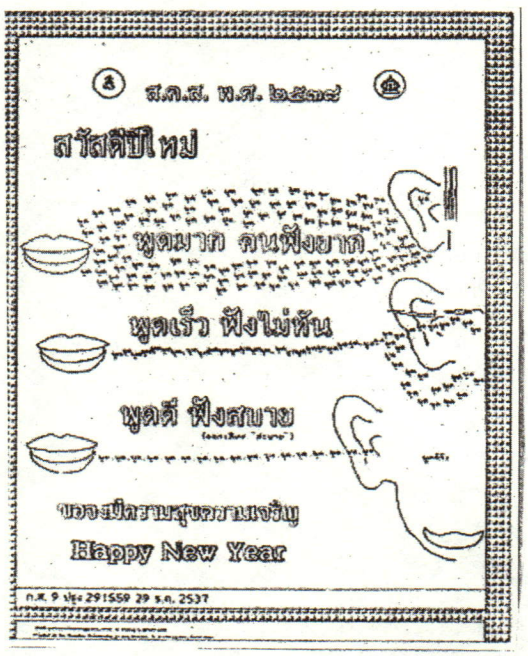

อย่างไรก็ตาม ส.ค.ส. พระราชทานดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้อ่าน ผู้ได้รับ ส.ค.ส. ไม่ว่าจะทางใดก็ตาม ย่อมมีความปรีดิ์เปรม เกษมสุขทั่วกัน ข้อความที่พระราชทานพรนั้น ทรงกลั่นมาจากดวงพระราชหฤทัยที่มุ่งหมายให้ชาวไทยทุกคนมีสุขเป็นสำคัญ

หมวด
พระบรมวงศานุวงศ์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธรัฐรัสเซีย

นางสาวเพลินพิศ กำราญ

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้เป็นปีที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๕ พรรษา จึงขอเสนอบทความเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาพระอิสริยศักดิ์เป็น สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ตามลำดับ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระผนวช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ภายหลังได้สถาปนาพระอิสริยศักดิ์เป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นเกียรติยศสูงสุดของพระบรมราชินีของประเทศไทย

ในระยะเวลา ๕๐ ปีเศษที่ผ่านมา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อความกินดีอยู่ดีของราษฎรไทย จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจสำคัญแทนพระองค์ ตามที่ปรากฏในหนังสือ ***รัตนราชินีศรีประเทศ*** ว่า

พุทธศักราช ๒๕๑๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จแทนพระองค์ในการพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่นายทหารและผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ ณ บริเวณศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยตำรวจที่สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุด ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๗ ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

พุทธศักราช ๒๕๒๕ อันเป็นปีมหามงคลสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ภายหลังพระราชพิธีสมโภชพระนครเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระอนุสรณ์คำนึงว่า พระพุทธนวราชบพิตร พระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นเพื่อพระราชทานแก่ทุกจังหวัด เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นนิมิตหมายของความผูกพันระหว่างพระมหากษัตริย์และประชาชนนั้น ยังไม่ได้พระราชทานแก่กรุงเทพมหานคร กำหนดพระราชทานในพุทธศักราช ๒๕๒๕ แต่บังเอิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรเสียก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในพระราชพิธีอัญเชิญพระพุทธนวราชบพิตร พระราชทานแก่กรุงเทพมหานคร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕

พุทธศักราช ๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระหว่างวันที่ ๑๖ - ๓๑ ตุลาคม

และในพุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้ เมื่อเวลาค่ำของวันที่ ๒๙ มิถุนายน ได้มีประกาศสำนักพระราชวัง ว่า

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปทรงเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการตามคำกราบทูลเชิญของประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ระหว่างวันที่ ๒ ถึงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งตรงกับโอกาสที่รัฐบาลรัสเซียจัดงานฉลองครบรอบ ๑๑๐ ปี ความสัมพันธ์ไทย - รัสเซีย นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนรัสเซีย ครั้งพุทธศักราช ๒๔๔๐ จากนั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถจะเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐออสเตรียเป็นการส่วนพระองค์ ระหว่างวันที่ ๑๑ ถึงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ และสหพันธรัฐเยอรมนี ระหว่างวันที่ ๑๖ ถึงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐...”

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซีย มีมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีพระราชดำริในการเสด็จประพาสยุโรปตั้งแต่เถลิงถวัลยราชสมบัติ ด้วยทรงเห็นว่าประเทศทางยุโรปเป็นแหล่งศิลปวิทยาการและมีความสำคัญยิ่ง ประกอบด้วยขณะนั้นประเทศทางยุโรปกำลังแผ่ขยายอิทธิพลอย่างเต็มที่ในทวีปเอเชีย ดังนั้นเพื่อรักษาสถานะของประเทศจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันสมัยแบบตะวันตก ทรงเริ่มด้วยการเสด็จประพาสประเทศเพื่อนบ้านเพื่อศึกษาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและทอดพระเนตรความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองซึ่งมหาอำนาจตะวันตกได้วางรากฐานไว้ ต่อมาจึงได้เสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๐ โดยเรือพระที่นั่งมหาจักรี รวม ๑๓ ประเทศ ในครั้งนั้นได้เสด็จประพาสรัสเซีย - โปแลนด์ ระหว่างวันที่ ๒ - ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๐

ผลของการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประสบความสำเร็จในด้านการทูตกับทุกประเทศที่เสด็จเยือน เป็นเหตุให้พระราชไมตรีระหว่างไทยกับนานาประเทศในยุโรปแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศรัสเซีย เยอรมนีและอิตาลี ทำให้ประเทศในยุโรปรับรองฐานะของประเทศไทยว่าเป็นเอกราช มีอำนาจและอธิปไตยเท่าเทียมประเทศอื่น ๆ อันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ไทยสามารถดำรงเอกราชไว้ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหพันธรัฐรัสเซียในปัจจุบันนั้น ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน และภริยา ได้เดินทางมาร่วมการประชุมผู้นำเศรษฐกิจ APEC ครั้งที่ ๑๑ ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๖ ภายหลังเสร็จการประชุมได้เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ การเสด็จเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ครั้งนี้จึงเป็นการเสด็จเยือนตอบแทน

ในวันที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระราชวโรกาสให้คนไทยและนักเรียนไทยที่พำนักอยู่ในสหพันธรัฐรัสเซียเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ โรงแรมบอลต์ชุก ในกรุงมอสโก ได้มีพระราชดำรัสถึงการเสด็จเยือนสหพันธรัฐรัสเซียว่า

"ข้าพเจ้าไม่ได้คิดเลยว่า จะมีโอกาสมาเห็นรัสเซีย เห็นความงดงามยิ่งใหญ่ ได้ไปเดินจัตุรัสแดงแล้ว งามมาก และในคืนนี้จะได้ไปดูบัลเล่ต์ที่มีชื่อเสียงของรัสเซียด้วย เหตุที่ข้าพเจ้ามาที่ประเทศรัสเซีย ก็เพราะว่า ท่านประธานาธิบดีของรัสเซีย ท่านอุตส่าห์ไปเยี่ยมเมืองไทยอย่างเป็นทางการ และท่านอุตส่าห์ไปดูงานของมูลนิธิศิลปาชีพ ที่ข้าพเจ้าตั้งขึ้น ท่านไปอยู่ที่มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพที่กรุงเทพฯ ในสวนจิตรลดา ท่านถามข้าพเจ้าว่าที่ตั้งมูลนิธิฯ ขึ้นมานั้น ตั้งใจจะสู้กับความยากจนใช่ไหม ข้าพเจ้าตอบไปว่า คนไทยมีความสามารถ หากเราช่วยเขาสักนิดจนเขาสร้างตัวเองได้ ประเทศไทยเราจะเจริญรุ่งเรืองใหญ่ ก็ปรากฏว่าเป็นผลสำเร็จเช่นนี้ ท่านประธานาธิบดีชมว่า สิ่งที่งานศิลปาชีพทำมานั้นสวยงามมาก ก็มีผู้แทนของยูเนสโกมาดูเวลาเราจัดแสดงผลงาน เขาบอกว่า นี่เป็นฝีมือชั้นหนึ่งของโลก"

วันที่ ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ประธานาธิบดีสหพันธรัฐรัสเซีย ได้ถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำอย่างเป็นทางการ ณ พระราชวังเครมลิน กรุงมอสโก ซึ่งในงานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มูลนิธิศิลปาชีพนำผลงานชิ้นเอกมาจัดแสดงให้ผู้มาร่วมงานชม ได้แก่ พระที่นั่งพระคชาธารทองคำ สัปคับไม้จำหลักเรือสุวรรณเภตรา เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์จำลอง และขันสาครถมลายมงคลร้อยแปด เมื่อประธานาธิบดีได้กราบทูลในการถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำถึงการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำรัสตอบ ความตอนหนึ่งว่า ทรงยินดีที่ได้เสด็จพระราชดำเนินตามรอยพระบาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากนั้นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพบกับผู้ว่าการนครเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ซึ่งจัดถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ พระราชวังเซนต์ปีเตอร์สโฮป ในงานนี้ได้ทอดพระเนตรสิ่งของส่วนพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ และทอดพระเนตรโครงการบูรณะอาคารส่วนตะวันตกของพระราชวังเซนต์ปีเตอร์สโฮปที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซียร่วมกันบูรณะ นอกจากนั้นได้ทอดพระเนตรสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เช่น วิหารเซนต์เบซิล พิพิธภัณฑ์พระราชวังเครมลิน เรือรบหลวงออโรรา พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาและชาติพันธ์คุนส์คาเมรา ฯลฯ และในโอกาสนี้มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาและวัฒนธรรมตะวันออก ในวันที่ ๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

การเสด็จเยือนสหพันธรัฐรัสเซียครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร กับงานด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา

นายชัชพล ไชยพร

การกีฬา นับเป็นกิจกรรมอันสำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ เพราะนอกจากจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์แล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่แจ่มใส นอกจากนี้ การกีฬายังสามารถใช้เป็นกุศโลบายเพื่อกระชับมิตรในหมู่คณะ รวมไปถึงการเสริมสร้างมิตรภาพและสันติสุขในแต่ละภูมิภาค และในโลกได้อีกด้วย

อย่างไรดี การออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาโดยปราศจากความรู้ความเข้าใจในวิธีการกติกา และศาสตร์อันเกี่ยวเนื่อง ก็อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ และต่อความผาสุกเรียบร้อยในหมู่คณะได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ แขนงวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตเพราะเป็นศาสตร์ที่ผนวกความรู้สหสาขาที่มีเนื้อหาสาระครอบคลุมหลายด้าน เช่น สรีรวิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยา เวชศาสตร์ ชีวกลศาสตร์ โภชนาการ เทคโนโลยีการกีฬา วิทยวิธีทางการกีฬา และวิทยาการจัดการ รวมเข้าไว้ด้วยกัน สหสาขาวิชาด้านนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดแก่การพัฒนาการกีฬาและบุคลากรด้านการกีฬาของชาติ รวมตลอดถึงเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้ประชาชนทั่วไปมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถ ประสบการณ์ และพระวิสัยทัศน์ทางวิทยาศาสตร์การกีฬาเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงนำความรู้ความเข้าใจด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมแก่พระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญ นอกจากจะทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองแล้ว ยังทรงเผยแพร่ความรู้ด้านนี้ไปสู่ประชาชนทั่วไปโดยทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างยิ่งแก่วงวิชาการด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา

นับตั้งแต่ทรงพระเยาว์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในวิชาพลศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทรงโปรดปรานการทรงกีฬาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฟุตบอล ว่ายน้ำ กรีฑา พายเรือกรรเชียง กายบริหาร ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยทักษะทางการกีฬาเป็นพื้นฐาน เช่น การเดินทางไกลในกิจกรรมค่ายพักแรมของวิชาลูกเสือ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยอดทนและหมั่นฝึกซ้อมกีฬาประเภทต่าง ๆ อยู่เสมอ ตราบจนเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาวิชาทหารในประเทศออสเตรเลีย ยิ่งทำให้ต้องทรงออกกำลังพระวรกายเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกล้ามเนื้อ และพระสรีระ ให้องอาจผึ่งผายตามวิธีฝึกฝนโดยระเบียบเคร่งครัดอย่างทหาร และยังทรงกีฬาร่วมกับพระสหายเป็นประจำ ทรงเข้าพระราชหฤทัยกระจ่างในกฎ กติกา และมีน้ำพระราชหฤทัยเป็นนักกีฬาอย่างแท้จริง

แม้วิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดได้ว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงสามารถประยุกต์หลักแห่งสหสาขาวิชานี้ให้เหมาะสมแก่พระราชกรณียกิจได้อย่างดี ทรงนำความรู้ด้านทักษะการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของวิทยาศาสตร์การกีฬา มาใช้กับการขับเครื่องบินที่มีความเร็วสูง ซึ่งต้องใช้ทักษะการรับรู้และการตอบสนองอย่างดีเยี่ยม

ในบางโอกาส ก็มีพระมหากรุณาร่วมเล่นกีฬากับประชาชนอย่างไม่ถือพระองค์ เช่น การแข่งขันฟุตบอลการกุศลที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจัดขึ้นเพื่อนำรายได้สมทบทุนวชิราลงกรณ เพื่อนำดอกผลเป็นทุนการศึกษาพระราชทานแก่นักเรียนและนิสิต ก็ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงฟุตบอลร่วมด้วย เป็นภาพประทับใจแก่ผู้มีโอกาสได้ชมการแข่งขันอยู่ไม่รู้ลืม

ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงเป็นแบบอย่างให้แก่ข้าราชบริพารและประชาชนทั่วไป ในการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ดังที่ทรงนำและทรงร่วมกับข้าราชบริพารออกวิ่ง และฝึกกายบริหารเป็นประจำ เพื่อความสมบูรณ์พร้อมของร่างกายและจิตใจ ในอันที่จะปฏิบัติภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในพระราชฐานที่ประทับ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างสระว่ายน้ำ และห้องออกกำลังกายพร้อมด้วยอุปกรณ์ออกกำลังกายที่ได้มาตรฐานตามหลักวิชา ทรงเป็นต้นแบบที่สามารถสรรเสริญพระเกียรติคุณได้ว่า ทรงมีความพร้อมทั้งด้านกำลังพระวรกายและกำลังพระราช-หฤทัย ที่จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาราษฎร สมกับที่ทรงเป็นสยามมกุฎราชกุมารทุกประการ

นอกจากจะทรงปฏิบัติพระองค์เป็นต้นแบบที่ดีของนักกีฬา และนักวิทยาศาสตร์การกีฬาแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ยังทรงเป็นมิ่งขวัญของเหล่านักกีฬาอีกด้วย ดังที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จออกแทนพระองค์พระราชทานไฟพระฤกษ์ในการแข่งขันกีฬาครั้งสำคัญหลายวาระ อีกทั้งทรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติ พร้อมทั้งพระราชทานพระราโชวาทและกำลังใจ แก่นักกีฬาผู้มาขอพระราชทานพระราชวโรกาสเฝ้าทูลละอองพระบาทอยู่เป็นนิจ ทรงเน้นย้ำอยู่เสมอให้นักกีฬาหมั่นฝึกซ้อม อย่าประมาทคู่แข่ง และให้มีระเบียบวินัยในตนเองอย่างเคร่งครัด พระราโชวาทเหล่านี้ล้วนเป็นหัวใจของปรัชญาแห่งการเป็นนักกีฬาที่ดีโดยแท้

ในการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติและระดับโลกหลายครั้ง ที่มีนักกีฬาไทยเข้าร่วมแข่งขัน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงติดตามทอดพระเนตรอย่างใกล้ชิด เช่น กีฬามวยสากล และมวยสากลสมัครเล่น ดังที่เคยมีพระราชโทรเลขหรือพระราชหัตถเลขาแสดงความยินดีพระราชทานไปยังนักกีฬาผู้ประสบความสำเร็จ ได้รับเหรียญรางวัลต่าง ๆ หลายวาระ นับเป็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่และเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่เหล่านักกีฬาอย่างหาที่สุดมิได้

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระราชานุเคราะห์เกื้อกูลกิจการกีฬาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยเฉพาะแก่เหล่าเยาวชน ทรงสนับสนุนให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการ

เล่นกีฬา ทรงสละพระราชทรัพย์จัดซื้ออุปกรณ์การกีฬา เพื่อพระราชทานไปยังสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนอนุราชประสิทธิ์ โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา โรงเรียนมัธยมสิริวัณณวรี ฯลฯ เป็นประจำทุกปี

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ด้านการกีฬาและวิทยาศาสตร์การกีฬาตลอดมา ยังผลให้พระธิดาทั้งสองพระองค์ ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญและทรงฝึกฝนด้านการกีฬาตามพระราชนิยมของพระบิดาด้วย กล่าวคือ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงเป็นนักกีฬาขี่ม้าข้ามเครื่องกีดขวางผู้มีความสามารถอย่างยิ่ง ส่วนพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ก็ทรงเป็นนักแบดมินตันทีมชาติ และได้เสด็จไปทรงร่วมแข่งขันในระดับชาติและนานาชาติหลายต่อหลายครั้ง

พระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาลต่อวงการกีฬาและวิทยาศาสตร์การกีฬานั้น ล้วนปรากฏชัดและเป็นที่ซาบซึ้ง ไม่เพียงเฉพาะในหมู่บุคลากรผู้เกี่ยวข้อง หากแต่ยังรวมไปถึงพสกนิกรทุกหมู่เหล่า สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา แด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๓ ทั้งนี้ ในโอกาสดังกล่าว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานอุปกรณ์การกีฬาที่เคยทรง เช่น เครื่องเล่นกายบริหารต่าง ๆ และพระฉายาลักษณ์ขณะทรงกีฬา มาจัดแสดงในนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอีกสถานหนึ่งที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทย ในฐานะที่ทรงเป็นต้นแบบของนักกีฬา และนักวิทยาศาสตร์การกีฬา

เนื่องในศุภมงคลสมัยคล้ายวันพระราชสมภพได้เวียนมาบรรจบอีกคำรบหนึ่ง ในวันอาทิตย์ ที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และพลานุภาพแห่งพระราชกุศลจริยาที่ทรงบำเพ็ญไว้แล้วด้วยดี โปรดอภิบาล สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ให้ทรงพระเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ทรงเป็นกำลังสำคัญในการแบ่งเบาพระราชภารกิจของสมเด็จพระบรมชนกชนนี และทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทย ตราบนานเท่านาน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง – วิทยาลัยในวังชาย)

นางสาวเพลินพิศ กำราญ

วันที่ ๒ เมษายน นับเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของไทย เพราะเป็นวันพระราชสมภพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเป็นวันสายใจไทย ซึ่งเป็นมูลนิธิที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือทหาร ตำรวจที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันประเทศ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยในกิจการต่าง ๆ ทุกสาขา ทรงพยายามศึกษากิจการนั้น ๆ อย่างละเอียด เพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง สมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ทรงได้รับ ดังปรากฏในพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าทราบดีอยู่ว่า ข้าพเจ้ามีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติอย่างมาก และการที่จะปฏิบัติราชการแผ่นดิน เป็นภาระอันหนักที่ต้องอาศัยทั้งสติปัญญา ความสามารถอันพร้อมมูล ข้าพเจ้าจึงตั้งใจที่จะเพียรพยายามศึกษา และปฏิบัติฝึกฝนตนเองต่อไปให้ดีที่สุด เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับหน้าที่ตามที่ทุกคนมุ่งหวัง..."

พระราชกรณียกิจอย่างหนึ่งที่จะยกมากล่าวในที่นี้ คือ การส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง) และโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังชาย) ซึ่งเริ่มมาจากการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ รัฐบาลได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ในครั้งนั้นได้ทรงคำนึงถึงงานช่างประดิษฐ์อันเป็นประณีตศิลป์ที่มีอยู่ในพระบรมมหาราชวัง อาทิเช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ การร้อยมาลัย การปักสะดึง การแกะสลักผักและผลไม้ การทำเครื่องหอม การปรุงอาหารคาวหวาน และได้ทราบฝ่าละอองพระบาทว่า ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทางช่างนับวันจะหมดไป ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนมาก จึงสมควรจะได้มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และจะเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ให้ตระหนักในคุณค่าจะได้ช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ยังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้อีกด้วย ประกอบกับปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ มีงานพระราชพิธีพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน พระสงฆ์รับพระราชทานฉันเช้าและเพลมีกำหนด ๑๐๐ วัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจถวายภัตตาหารแด่พระพิธีธรรมในตอนเช้าทุกวัน ได้ทอดพระเนตรภัตตาหารคาวและหวานที่พนักงานฝ่ายใน ซึ่งเรียกว่า พนักงานทรงประเคน ประกอบขึ้นเป็นสำรับนั้น ชื่อของภัตตาหารแทบจะไม่ซ้ำกันเลย ทรงสนพระทัยอย่างยิ่งถึงกับเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการประกอบอาหารดังกล่าว

ต่อมาจึงมีพระราชบัญชาให้สำนักพระราชวัง ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ประเภทวิชาชีพขึ้นในเขตพระราชฐานชั้นใน เพื่อเปิดสอนวิชาช่างประดิษฐ์ของสตรีให้แก่ผู้ที่สนใจ โดยไม่เรียกเก็บเงินค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง หรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่นักศึกษาจะต้องจัดหาวัสดุในการเรียนมาเองเท่านั้น

สำนักพระราชวังได้ติดต่อกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการขอจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวัง) กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนเพื่อเปิดสอนวิชาช่างสตรี หลักสูตร ๑ ปี ขึ้น เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๙ เริ่มเปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๙ เป็นต้นมา ใช้ห้องเครื่องสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เป็นอาคารเรียน รับสมัครจากผู้สนใจทั่วไป อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ยกเว้นวิชาอาหารและขนม กำหนดอายุไม่เกิน ๔๕ ปี และในปีการศึกษา ๒๕๓๓ สำนักพระราชวังได้ขออนุมัติจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง) เพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกับวิทยาลัยในวังชายที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่

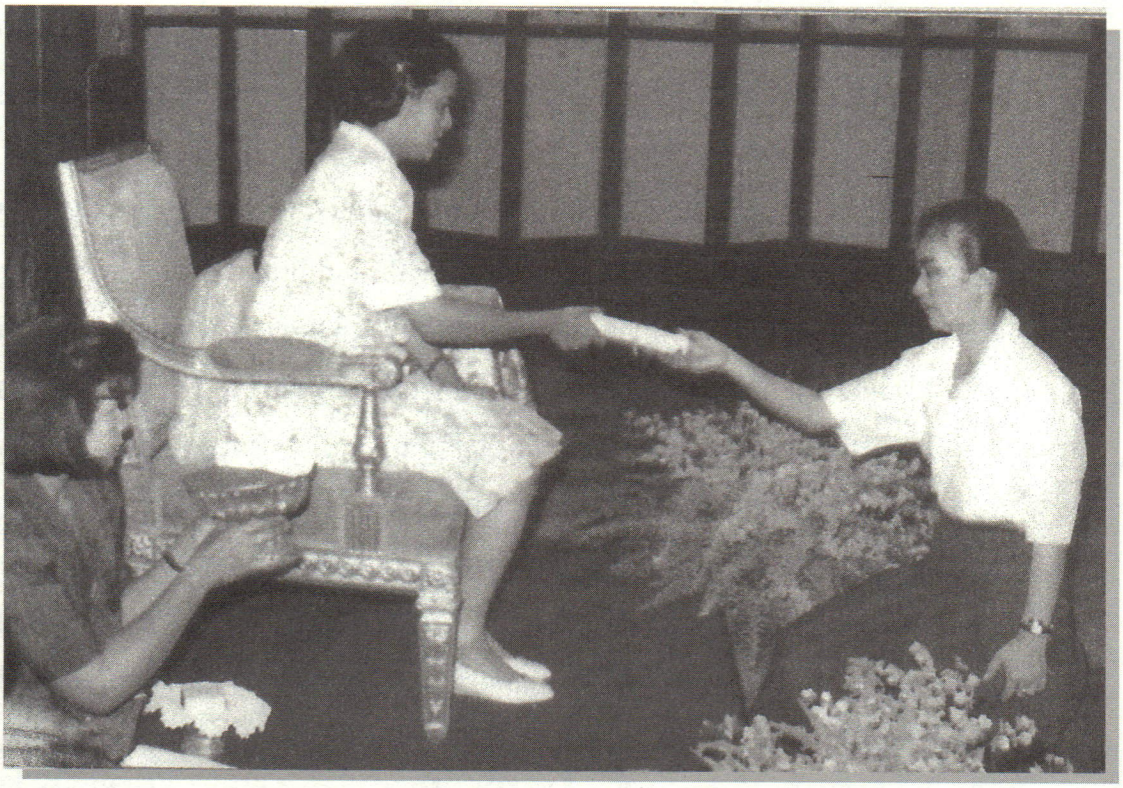

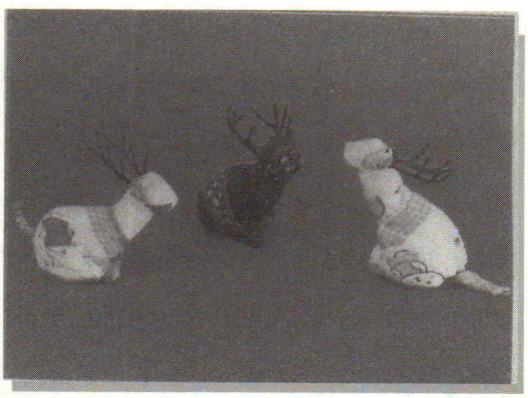

วิทยาลัยในวัง (หญิง)

หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง) เปิดสอนวิชาชีพ ๓ แผนกวิชา คือ

วิชาอาหารและขนม เป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารคาว อาหารหวาน เครื่องดื่ม อาหารว่าง การแกะสลักผลไม้ ตลอดจนการถนอมอาหารและการบริการอาหารในโอกาสต่าง ๆ

วิชาช่างดอกไม้สด เป็นการสอนเกี่ยวกับการร้อยมาลัย การจัดพานดอกไม้ การปักพุ่ม การทำเครื่องห้อยเครื่องแขวน การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากดอกไม้สด การประดิษฐ์ใบตอง และการจัดดอกไม้สดในงานพิธีต่าง ๆ

วิชาช่างปักสะดึง สอนความรู้เบื้องต้นของการปักสะดึง ตั้งแต่การทำแม่สะดึง ทำขาสะดึง การขึงผ้า การลอกลาย หนุนลาย ตลอดจนการปักในแบบโบราณต่าง ๆ โดยใช้วัสดุหลายอย่างประกอบกัน เช่น ไหม ไหมทอง ดิ้น เลื่อม มุก การหักทองแร่ง เงินแร่ง ทั้งนี้นักศึกษาทุกคนต้องเลือกเรียนวิชาเลือกอีก ๑ วิชา คือ การพับผ้าเช็ดหน้าเป็นรูปสัตว์ การประดิษฐ์ใบตอง การทำบายศรี การทำเครื่องหอม และการประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง เมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรจะได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ

ส่วนโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังชาย) เกิดขึ้นจากการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังเช่นเดียวกับโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริเกี่ยวกับศิลปะโบราณที่มีอยู่ในพระบรมมหาราชวังและสถานที่ทั่วไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอให้คงอยู่ต่อไป เพราะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศชาติ จึงทรงเห็นสมควรจัดให้มีการเรียนรู้และการฝึกอบรมงานช่างฝีมือต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความรักและซาบซึ้งในงานศิลปะโบราณวัตถุ พร้อมทั้งควรได้รับการถ่ายทอดและได้ทักษะจนสามารถนำมาใช้งานอนุรักษ์โบราณวัตถุได้

สำนักพระราชวังได้สนองพระราชดำริ ติดต่อกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังชาย) ในพระบรมมหาราชวัง และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้หออุเทศทักษิณาเป็นอาคารเรียน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารเรียนเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ การเรียนการสอนในปัจจุบันแบ่งเป็น ๗ แผนก คือ

วิชาช่างฝีมืองานเขียน ศึกษาพื้นฐานในการเขียนลวดลายไทย การจัดองค์ประกอบการเขียน งานด้านจิตรกรรมไทย โดยเน้นการปฏิบัติเป็นหลัก

วิชาช่างฝีมืองานปั้น ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานลวดลาย การจัดองค์ประกอบของงานปั้น การออกแบบ และปฏิบัติงานปั้นตามที่ต้องการ รวมทั้งการหล่อ การปั้นปูนสดในรูปแบบต่าง ๆ

วิชาช่างฝีมืองานแกะสลัก ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานในการเขียนลายแบบต่าง ๆ การผูกลาย การแกะลวดลายขั้นพื้นฐาน จนถึงการจัดวางองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ของเส้นและลวดลายที่แกะอันเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้นไป

วิทยาลัยในวัง (ชาย)

วิชาช่างฝีมืองานประดับมุก ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานในการเขียนลายแบบต่าง ๆ การผูกลาย การประดับมุกขั้นพื้นฐาน จนถึงการจัดวางองค์ประกอบ และการถมลายประดับมุกบนชิ้นงาน

วิชาช่างฝีมืองานลายรดน้ำ ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานในการเขียนลายแบบต่าง ๆ การผูกลาย จนถึงการจัดวางองค์ประกอบของลายรดน้ำขั้นพื้นฐาน และวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ในการปิดทอง การรดน้ำ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ

วิชาช่างฝีมืองานหัวโขน ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานในการเขียนลายแบบต่าง ๆ การผูกลาย จนถึงการจัดวางองค์ประกอบของวิชาหัวโขนขั้นพื้นฐาน และวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ในการปิดทอง การเขียนลวดลายลงบนหัวหุ่น โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ

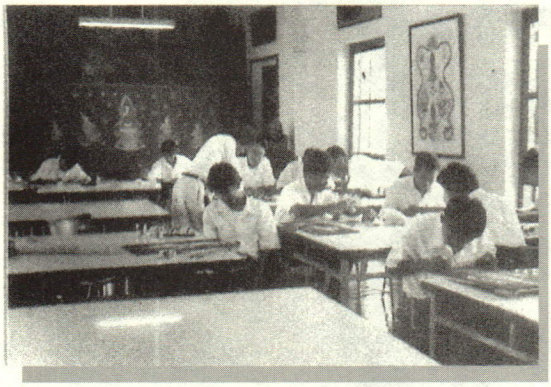

วิชาช่างฝีมืองานปักจักรอุตสาหกรรม ศึกษาความรู้ศิลปะพื้นฐานในการเขียนลายแบบต่าง ๆ การผูกลาย จนถึงการจัดวางองค์ประกอบของวิชาปักจักรอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน และวิธีการเทคนิคต่าง ๆ ในการปักลวดลายลงบนวัสดุต่าง ๆ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติ

หลักสูตรทั้ง ๗ แผนก กำหนดให้เรียนการอนุรักษ์ศิลปะโบราณวัตถุ ประเภทเครื่องไม้งานปั้น และจิตรกรรมฝาผนังด้วย นอกจากนี้ยังมีวิชาเลือกเชิงบังคับเกี่ยวกับดนตรีที่ใช้ในงานพิธีหลวงที่นักศึกษาต้องเลือกอย่างน้อย ๑ ชนิด ได้แก่ กลองชนะ เปิงมาง บัณเฑาะว์ ปี่ชวา ปี่ไฉน สังข์ แตรฝรั่ง เพื่อนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ สำหรับวิชาเลือกนั้นต้องเลือกเรียนอย่างน้อย ๑ วิชา คือ วิชางานลงรักปิดทอง วิชางานสีน้ำ วิชางานแทงหยวก

การรับนักศึกษา รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๓ อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป หลักสูตร ๑ ปี เมื่อจบการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยและทรงเอาพระทัยใส่ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังหญิง) และโรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ (วิทยาลัยในวังชาย) อย่างสม่ำเสมอ เมื่อนักศึกษาจบหลักสูตรก็เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานประกาศนียบัตรเป็นประจำทุกปี นอกจากนั้นยังทรงติดตามผลการเรียนว่านำไปประกอบอาชีพแล้วประสบผลสำเร็จอย่างไรบ้าง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้ประทานกำเนิดสายส่งหนังสือพิมพ์ของไทย

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ เสนาบดีกระทรวงยุทธนาธิการ กระทรวงกลาโหม ทรงเป็นราชทูตพิเศษเสด็จไปประเทศญี่ปุ่นและยุโรป และทรงเป็นผู้จัดตั้งกรมไปรษณีย์และโทรเลข ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งจอมพลทหารบก จอมพลเรือ ราชองครักษ์ และทรงเป็นจเรทหารบกทหารเรือทั่วไป ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เป็นอภิรัฐมนตรี ทรงเป็นต้นราชสกุล ภาณุพันธุ์

พระอัธยาศัยอย่างหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์-วรเดช ที่มีมาแต่ทรงพระเยาว์คือ โปรดการทำหนังสือ และมิใช่ว่าจะทรงทำเล่นสนุกชั่วครั้งชั่วคราว หากแต่ทรงตั้งโรงพิมพ์ออกหนังสือพิมพ์รายวัน มีสมาชิกบอกรับ และมีบริการ *"สายส่ง"* หนังสือพิมพ์แก่สมาชิก รวมทั้งบริการพิเศษเฉพาะสมาชิกคือการจัดส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ อันนับเป็นพระดำริแรกเริ่มที่ยังไม่มีผู้ใดจัดทำมาก่อน ทั้งที่ขณะนั้นทรงเจริญพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษา

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดการจัดทำหนังสือพิมพ์รายวัน คือหนังสือ "COURT" ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น *"ข่าวราชการ"* และการประทานกำเนิดสายส่งหนังสือพิมพ์ของไทย ขอย้อนความไปถึงเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับคณะผู้จัดทำหนังสือ *"COURT"* อยู่ด้วย ขณะที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงสูญเสียสมเด็จพระบรมชนกาธิราช ซึ่งเสด็จสู่สวรรคาลัยในพุทธศักราช ๒๔๑๑ นั้น มีพระชนมายุเพียง ๙ พรรษา เจ้านายพี่น้องซึ่งเป็นพระราชโอรสพระราช-ธิดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวส่วนใหญ่ยังทรงพระเยาว์อยู่มาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะทรงเจริญพระชนมพรรษาไม่มากกว่าเจ้านายพี่น้องทั้งหลายนัก แต่ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตา ทรงถือเอาเป็นพระราชภาระสำคัญในการชุบเลี้ยงดูแลทุกพระองค์ให้มีความผาสุกทั่วกันเป็นอันดี ทรงส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ทั้งในหมู่พระราชวงศ์ฝ่ายหน้าและฝ่ายใน โดยเฉพาะพระราชวงศ์ฝ่ายหน้า ทรงสนับสนุนให้ไปทรงศึกษาวิชาการ ณ ประเทศยุโรป พร้อมกับบุตรขุนนางผู้ใหญ่ และที่สำคัญคือทรงปลูกฝังความสมัครสมานสามัคคีในหมู่เจ้านายพี่น้องที่มีพระชนมายุรุ่นราวคราวเดียวกันจึงโปรดที่จะทรงพบปะคบหากันอย่างสนิทสนม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงออกจะอยู่ในฐานะ *"หัวขบวน"* พระองค์หนึ่ง หลังจากที่ทรงเกศากันต์และทรงผนวชสามเณรแล้วยังมิได้เสด็จออกวัง ได้ประทับอยู่ที่หอนิเพทพิทยาคม ซึ่งใช้เป็นที่สอนภาษาอังกฤษสำหรับเจ้านายฝ่ายหน้าที่เตรียมพระองค์จะเสด็จไปทรงศึกษาต่อต่างประเทศ ครั้นเมื่อเลิกเรียนแต่ละวันแล้วเจ้านายเหล่านั้นก็ยังโปรดจะประทับอยู่ที่หอนิเพทพิทยาคมต่อ พระตำหนักหอนิเพทพิทยาคมจึงกลายเป็นแหล่งชุมนุมหรือสโมสรสถานสำหรับเจ้านายที่ยังทรงพระเยาว์รุ่นราวคราวเดียวกัน

ในพุทธศักราช ๒๔๑๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้รื้อฟื้นการออกหนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยลงพิมพ์ข่าวเกี่ยวกับราชการ ทั้งข่าวในราชสำนักและการประกาศพระราชบัญญัติต่างๆ กำหนดออกเป็นรายสัปดาห์ แต่ข่าวที่ลงพิมพ์นั้นมักล่ากว่างานไปหลายวัน ข่าวราชการบางเรื่องก็มิได้ลงพิมพ์ ในปีถัดมาคือพุทธศักราช ๒๔๑๘ ไม่มีการเรียนภาษาอังกฤษที่หอนิเพทพิทยาคมแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ซึ่งกำลังทรงเตรียมพระองค์จะไปศึกษาต่อต่างประเทศ จึงทรงเกิดความคิดจะทำหนังสือพิมพ์บ้าง

ทั้งยังให้เป็นหนังสือพิมพ์รายวันด้วย โดยทรงรับหน้าที่นักข่าวร่วมกับพระเจ้าพี่ยาเธอและพระเจ้าน้องยาเธออีก ๖ พระองค์ และทรงเป็นทั้งบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา และผู้จัดการอีกด้วย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงตั้งชื่อหนังสือพิมพ์รายวันฉบับนี้เป็นภาษาอังกฤษว่า "***COURT***" อันแปลว่า "***ราชสำนัก***" ด้วยกำหนดจะพิมพ์เฉพาะข่าวในราชสำนักทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และแจกจ่ายในหมู่เจ้านาย เพื่อให้ได้ทราบข่าวที่เกิดขึ้นแล้ว และข่าวที่ควรจะทราบล่วงหน้าทันความต้องการ ดังปรากฏในคำแถลงของคณะผู้จัดทำในหนังสือ *"COURT"* ฉบับปฐมฤกษ์ ว่า

"หนังสือพิมพ์นี้, เจ้านายซึ่งมีพระนามที่จะว่าต่อไป ได้ทรงคิดเห็นพร้อมกันตั้งขึ้นเพื่อจะได้มีประโยชน์แก่ผู้ซึ่งจะได้รับราชการต่อไปในประจุบันนี้แลอนาคตกาล; ในหนังสือพิมพ์นี้จะมีความเป็นข่าวราชการซึ่งมีขึ้นทุกวัน และจะมีข่าวที่ควรจะบอกล่วงน่าได้บ้าง แลจะได้มีข้อเพิ่มเติมอีกตามแต่จะมีได้ อนึ่งการซึ่งจะตีพิมพ์หนังสือนี้นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ ได้ทรงเปนพระธุระทั้งสิ้น, แต่การซึ่งจะแต่งข่าวราชการทุกวันนั้น ได้แบ่งกันองค์ละวัน ดังนี้:-

สมเดจเจ้าฟ้าภาณุรังษี,	*ทรงแต่งในวันเสาร.*
กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์,	*ทรงแต่งในวันอาทิตย.*
พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภาคย,	*ทรงแต่งในวันจันทร.*
พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงษ,	*ทรงแต่งในวันอังคาร.*
พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงษ,	*ทรงแต่งในวันพุฒ.*
พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ,	*ทรงแต่งในวันพฤหัศบดี.*
พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ,	*ทรงแต่งในวันศุกร.*

อนึ่งที่ว่ามาแล้วข้างต้นว่าจะมีของเพิ่มเติม ที่เรียกเปนภาษาอังกฤษว่าสุปริเมนต์นั้นไม่ได้เกณฑ์เหมือนข่าวราชการ, สุดแต่ผู้หนึ่งผู้ใดมีน้ำใจจะช่วยให้มากขึ้นด้วยข้อใดข้อหนึ่งแล้ว, จึ่งจะมีชื่อของผู้นั้นอยู่ที่ท้ายข้อนั้น. หนังสือนี้ได้ออกแต่ ณ วันอาทิตย เดือนสิบ แรมสิบสองค่ำ เปนวันที่หนึ่ง, แลจะได้ออกทุกวันแต่จะมีมากบ้างน้อยบ้างไม่มีกำหนด. หนังสือพิมพ์นี้ไม่เปนหนังสือพิมพ์ขาย, เปนแต่ตีแจกกันในพวกที่ได้แต่งหนังสือ, กับจะได้ทูลเกล้าฯ ถวายในพระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัว."

(สะกดการันต์ตามต้นฉบับ)

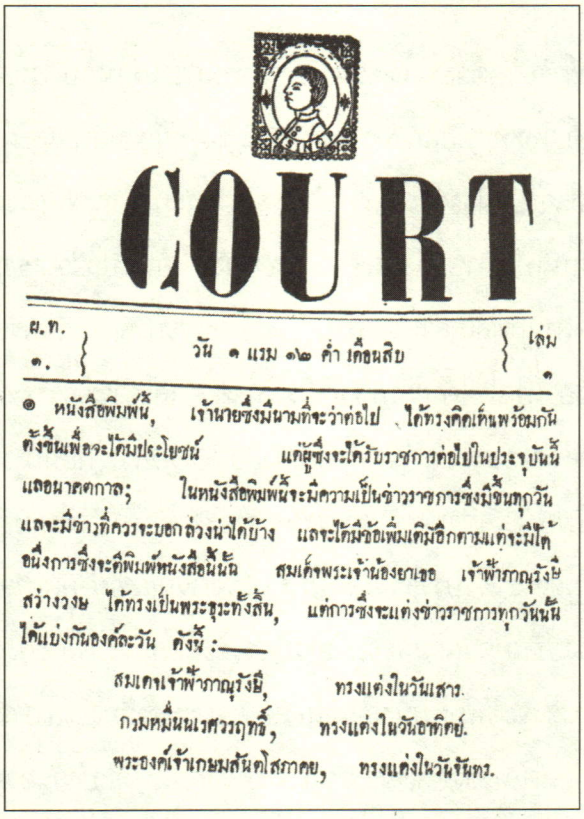

COURT

ผ.ท. ๑. วัน ๑ แรม ๑๒ ค่ำ เดือนสิบ เล่ม ๑

๏ หนังสือพิมพ์นี้, เจ้านายซึ่งมีนามที่จะว่าต่อไป ได้ทรงคิดเห็นพร้อมกันตั้งขึ้นเพื่อจะได้มีประโยชน์ แก่ผู้ซึ่งจะได้รับราชการต่อไปในประจุบันนี้ และอนาคตกาล; ในหนังสือพิมพ์นี้จะมีความเป็นข่าวราชการซึ่งมีขึ้นทุกวัน และจะมีข่างที่ควรจะบอกล่วงหน้าได้บ้าง และจะได้มีข้อเพิ่มเติมอีกตามแต่จะมีได้ อนึ่งการซึ่งจะได้พิมพ์หนังสือนี้นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากฤษฎางษ สว่างวงษ ได้ทรงเป็นพระธุระทั้งสิ้น, แต่การซึ่งจะแต่งข่าวราชการทุกวันนี้ ได้แบ่งกันองค์ละวัน ดังนี้ :—

สมเดจเจ้าฟ้ากฤษฎางษ์, ทรงแต่งในวันเสาร.
กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์, ทรงแต่งในวันอาทิตย์.
พระองค์เจ้ากษมสันตโสภาคย, ทรงแต่งในวันจันทร.

หนังสือ COURT แผ่นที่ ๑ ออกวันอาทิตย์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ จุลศักราช ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๘

หนังสือ *"COURT"* ฉบับปฐมฤกษ์ได้พิมพ์ออกมาในวันที่ ๒๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๑๘ ต่อมาได้เพิ่มจำนวน *"นักข่าว"* เป็น ๑๑ พระองค์ เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก พิมพ์ฉบับละ ๔ หน้าบ้าง น้อยกว่านั้นบ้าง ในปีที่ ๒ ชื่อหนังสือเปลี่ยนเป็น *"ข่าวราชการ"* เป็นหนังสือที่เขียนข่าวในราชสำนัก ทั้งงานพระราชพิธี พิธี การเสด็จพระราชดำเนิน ตลอดจนงานราชการต่างๆ อย่างละเอียดลออถี่ถ้วน *"นักข่าว"* ทุกพระองค์ทรงงานเขียนข่าวกันอย่างหนัก จึงทรงกริ้วนักเมื่อมีผู้จะออกหนังสือเลียนแบบ ทั้งมีผู้ลอกข่าวที่ทรงเขียนไปพิมพ์ที่อื่น ถึงกับทรงลงประกาศสงวนลิขสิทธิ์ซึ่งในขณะนั้นทรงเรียกว่า *"คอปีไรต์"* (copyright) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนและพระราชทานกำลังใจแก่พระเจ้าน้องยาเธอคณะผู้จัดทำเป็นอย่างดี เป็นต้นว่าทรงเขียนข่าวพระราชทานบ้าง ส่งกระแสพระราชดำรัสมาให้ลงพิมพ์บ้าง ทรงช่วยเพิ่มเติมข้อมูลที่ *"นักข่าว"* ทรงจดไม่ทันบ้าง ดังความในพระราชหัตถเลขาองค์หนึ่งที่คณะผู้จัดทำอัญเชิญมาลงพิมพ์ในหนังสือ *"COURT"* ว่า

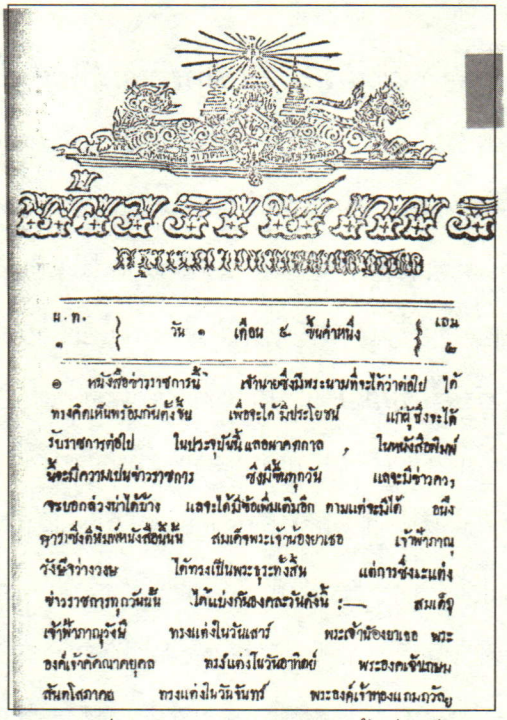

ม.ก. { วัน ๑ เดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง } เอม ๕

๑ หนังสือข่าวราชการนี้ เจ้านายซึ่งมีพระนามที่จะได้ว่าต่อไป ได้ทรงคิดเห็นพร้อมกันตั้งขึ้น เพื่อจะได้มีประโยชน์ แก่ผู้ซึ่งจะได้รับราชการต่อไป ในประจุบันนี้ และอนาคตกาล , ในหนังสือพิมพ์นี้จะมีความเป็นข่าวราชการ ซึ่งมีขึ้นทุกวัน และจะมีข่าวลวง, ขบขันล่วงเข้าได้บ้าง และจะได้มีข้อเพิ่มเติมอีก ตามแต่จะมีได้ อนึ่ง ผู้ซึ่งได้พิมพ์หนังสือนี้นั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีข่างวงษ ได้ทรงเป็นพระธุระทั้งสิ้น แต่การซึ่งจะแต่งข่าวราชการทุกวันนั้น ได้แบ่งกันเป็นคณะรันดังนี้ :— สมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษี ทรงแต่งในวันเสาร์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าคัณหยุคล ทรงแต่งในวันอาทิตย์ พระองค์เจ้าเฉลิมพันธุโสภาคย ทรงแต่งในวันจันทร์ พระองค์เจ้าทองแถมวัฒ

หนังสือข่าวราชการ แผ่นที่ ๑ ออกวันเสาร์เดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ (ยังเป็นปลายปี) ไม่ใช่วันที่ ๑ หรือวันอาทิตย์ดังที่พิมพ์ไว้

"ถึง เอดิเตอหนังสือ COURT วันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ

ด้วยฉันได้รับหนังสือนี้ ๓ วันมาแล้ว ก็มีความยินดีขอบใจ แลเห็นว่าเปนการดีอยู่ ถ้าทำตลอดไปได้ก็จะดี ฉันได้ตั้งใจหาการเล็กๆน้อยๆ ช่วยในหนังสือนี้ด้วยตามแต่จะได้ แต่เห็นว่าจะมีประโยชน์ที่เปนการล่วงหน้าได้มาก เหมือนหนึ่งการแต่งตัวควรจะใช้ตราอย่างไรแลแต่งในการศพเปนต้น แต่จะเอาเปนเสมอไม่ได้ต้องตามแต่เวลาจะมี...

(พระบรมนามาภิไธย) C . R ."

(สะกดการันต์ตามต้นฉบับ)

ในการพิมพ์หนังสือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงตั้ง *"โรงพิมพ์"* ที่ชั้นล่างของพระตำหนักหอนิเพทพิทยาคม ทรงยืมแท่นพิมพ์เครื่องหนึ่งกับตัวพิมพ์จากโรงพิมพ์หลวง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ประทานคนเรียงพิมพ์และโปรดให้หม่อมเจ้าวัชรินทร์ สิงหรา พระโอรสมาช่วยตรวจตรา แต่การรวบรวมต้นฉบับและตรวจการพิมพ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงทำเองทั้งสิ้น

นอกจากทรงรับหน้าที่***นักข่าว บรรณาธิการ และผู้พิมพ์ผู้โฆษณา***แล้ว ภารกิจสำคัญอีกด้านหนึ่งที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงรับผิดชอบ คือ ทรงเป็น ***"ผู้จัดการ"*** ด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ไม่เพียงแต่จะทรงเป็นผู้จัดการหนังสือพิมพ์รายวันที่มีพระชนมายุน้อยที่สุด คือพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษาดังกล่าวมาแล้ว ยังประทานกำเนิดอาชีพ ***"สายส่ง"*** หนังสือพิมพ์ของไทยขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย และสายส่งของพระองค์ท่านนี้ยังให้บริการพิเศษด้วยการเป็น ***"บุรุษไปรษณีย์"*** แถมให้แก่สมาชิกหนังสือ *"COURT"* โดยเฉพาะ

การออกหนังสือ *"COURT"* ที่เดิมทีตั้งพระทัยจะทำเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และแจกจ่ายเฉพาะในหมู่เจ้านาย ครั้นหนังสือพิมพ์ออกได้ไม่นาน ปรากฏว่าเป็นหนังสือดีมีสาระประโยชน์ ทั้งยังเป็น *"หนังสือพิมพ์รายวัน"* ทันต่อเหตุการณ์ จึงมีผู้ต้องการพากันมาทูลขอหนังสือมากขึ้น คณะผู้จัดทำจึงทรงวางหลักว่า ผู้จะเป็นสมาชิกได้ต้องผ่านการ *"โวต"* (vote) ให้ความเห็นชอบจากคณะผู้จัดทำทั้ง ๗ พระองค์ และสมาชิกคนใดไม่สมควรให้เป็นสมาชิกอีกต่อไปก็มีการ *"โวต"* ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกด้วย เมื่อมีสมาชิกมากขึ้นต้องเพิ่มจำนวนพิมพ์ จึงต้องทรง**คิดราคาจำหน่าย** ให้พอคุ้มกับทุนที่ลงไป

การจัดส่งหนังสือให้แก่สมาชิกหนังสือ *"COURT"* ในชั้นแรกสมาชิกต้องไปรับหนังสือเองที่โรงพิมพ์หอนิเพทพิทยาคม ต่อมาเกิดปัญหาว่าสมาชิกไปรับหนังสือไม่พร้อมกันบ้าง ไม่ไปรับเลยต้องเก็บค้างไว้รอผู้มารับบ้าง เป็นการลำบากแก่ผู้จัดการ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช จึงต้องทรงคิด**ค่าจัดส่ง** เพิ่มจากค่าสมาชิกบอกรับอีกปีละ ๒ บาท และทรงจัดให้มี ***"สายส่ง"*** เรียกว่า ***"เด็กส่งหนังสือ"*** แต่งเครื่องแบบทำหน้าที่เดินส่งหนังสือให้แก่สมาชิกจนถึงที่ *"...เด็กผู้ที่จะส่งหนังสือนั้นจะได้แต่งตัวใส่เสื้อกางเกงสีน้ำเงิน สะพายกระเป๋าหนังสือ..."* นอกจากนี้ยังทรงเสนอบริการพิเศษแถมให้เฉพาะสมาชิกผู้บอกรับหนังสือ *"COURT"* คือการรับฝากส่งหนังสือหรือจดหมายที่สมาชิกมีประสงค์จะให้นำไปส่งแก่ผู้อื่นด้วย โดยเด็กส่งหนังสือจะเป็นผู้รับไปส่งให้เหมือนอย่าง ***"โปศตแมน"*** (postman) ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า บุรุษไปรษณีย์ สมาชิกจะต้องซื้อ ***"แสตมป์"*** ลักษณะเป็นดวงตราพิมพ์รูปบุรุษหน้าเสี้ยว คือหันข้าง เป็นรูปเขียนลายเส้นพิมพ์บนกระดาษแผ่นสี่เหลี่ยมเล็กๆ ขนาดดวงตราไปรษณียากรในปัจจุบัน ผู้เรียบเรียงเห็นว่าน่าจะเป็นพระรูปของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ซึ่งมีพระรูป

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พระรูปที่หัวหนังสือ COURT ซึ่งสมเด็จฯ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวว่า
ตั๋วแสตมป์สำหรับปิดหนังสือ COURT
และข่าวราชการ กับปิดจดหมาย
ทำเป็นพระรูปเหมือนอย่างเดียวกันนี้

ฉายพระพักตร์เสี้ยวคล้ายคลึงกัน แสตมป์นี้มีจำหน่ายที่โรงพิมพ์หนังสือ *"COURT"* ราคาดวงละ ๑ อัฐ สำหรับระยะทางภายในคูพระนครชั้นใน คือคลองรอบกรุงในปัจจุบัน ส่วนระยะทางนอกคูพระนครชั้นในออกไป ต้องติดแสตมป์ ๒ ดวงเป็นราคา ๒ อัฐ สมาชิกจะต้องใช้แสตมป์นี้ปิดลงที่หลังหนังสือแล้วเขียนชื่อของตนทับลงบนแสตมป์ ให้เป็นแสตมป์ที่ชำรุดนำไปใช้อีกไม่ได้ หากสมาชิกไม่ปิดแสตมป์หรือไม่เขียนชื่อทับบนแสตมป์ เด็ก *"โปศตแมน"* จะไม่รับไปส่งให้ ค่าแสตมป์นี้ถือเป็นเงินรางวัลแก่เด็กผู้ส่งหนังสือ ต่อมาปรากฏว่ามีผู้เอาเปรียบทำแสตมป์ปลอมขึ้น จึงทรงเปลี่ยนเป็นให้สายส่งหนังสือพิมพ์ของท่านเป็น**ผู้ประทับตรา**บนแสตมป์เองแทนการให้สมาชิกเซ็นชื่อ

วิธีปิดแสตมป์ การประทับตรา และบริการรับส่งจดหมายแก่สมาชิกนี้ เป็นเค้ามูลของการบริการ**ไปรษณีย์**ในประเทศไทยต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้มีการไปรษณีย์โทรเลขขึ้นในประเทศ มีพระราชดำริว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงใฝ่พระทัยและทรงคิดเรื่องการไปรษณีย์ไว้เป็นพระองค์แรก จึงทรงมอบหมายให้ทรงเป็นผู้จัดการตั้งกรมไปรษณีย์และโทรเลข เพื่อดำเนินงานให้เป็นมาตรฐานสากลสามารถติดต่อกับต่างประเทศได้ด้วย

ในตอนปลายปีที่ ๒ กำหนดออกหนังสือพิมพ์รายวัน *"COURT"* ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น *"ข่าวราชการ"* เริ่มมีปัญหาพิมพ์ไม่ได้ตามกำหนด ด้วยคณะ *"นักข่าว"* ทรงมีภารกิจมากขึ้น ทั้งการรายงานข่าวค่อนข้างละเอียดอย่างจดหมายเหตุทำให้ต้องใช้เวลามาก กำหนดออกหนังสือจึงเปลี่ยนเป็นรายปักษ์ หรือเดือนละ ๒ ครั้ง และเมื่อพิมพ์จำหน่ายได้เพียง ๒ ปี ก็ต้องหยุดไป เพราะสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้ทรงเป็นนักข่าว บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา และผู้จัดการ ต้องเสด็จไปทรงศึกษาต่อต่างประเทศ แต่พระดำริที่ทรงสร้างไว้ในโลกการพิมพ์ ขณะที่มีพระชนมายุเพียง ๑๖ - ๑๗ พรรษา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ เนื้อหาสาระ การบริการสมาชิกบอกรับ โดยเฉพาะการจัดให้มี ***"สายส่ง"*** หนังสือพิมพ์และ ***"บริการส่งไปรษณียภัณฑ์"*** แก่สมาชิกด้วยนั้น แสดงถึงพระอัจฉริยภาพที่ควรแก่การสรรเสริญยิ่ง

อนึ่ง หนังสือ *"COURT"* และ *"ข่าวราชการ"* ทั้ง ๒ ปีนี้ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดให้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มแจกในงานฉลองพระชันษาครบ ๖๔ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๖ โดยแก้ไขการเรียบเรียงเรื่องให้ติดต่อกัน ตัดตราต้นฉบับหนังสือที่มีในฉบับเดิมออกทั้งหมด คงไว้แต่วันที่และหมายเลขฉบับ แก้ไขถ้อยคำที่พิมพ์ผิดมาแต่เดิม และแก้อักขรวิธีให้เป็นอย่างที่ใช้กันในพุทธศักราช ๒๔๖๖ นั้น พิมพ์พระรูปเจ้านาย *"นักข่าว"* ๑๑ พระองค์ โดยเลือกพระรูปที่ถ่ายสมัยเมื่อทรงเป็นนักข่าว ทำสารบัญเรื่องและเชิงอรรถ ใช้ชื่อว่า ***"หนังสือค๊อตข่าวราชการ"*** แบ่งเป็น ๒ เล่ม เล่ม ๑ เนื้อเรื่องจากหนังสือ COURT เล่ม ๒ เนื้อเรื่องจากหนังสือ ข่าวราชการ ต่อมาในพุทธศักราช ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทร-มหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน มีพระราชดำริว่าหนังสือค๊อตข่าวราชการทั้ง ๒ เล่มนี้เป็นหนังสือดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จำลองต้นฉบับมาพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ ใช้ชื่อว่า ***"หนังสือ COURT ข่าวราชการ เจ้านาย ๑๑ พระองค์ทรงช่วยกันแต่ง"*** เนื้อหาแบ่งเป็น ๒ เล่มเช่นเดิม พิมพ์พระราชทานในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง วันอาทิตย์ ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ราชประเพณี และขนบธรรมเนียมในราชสำนัก จึงมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือที่แทบจะสูญไปแล้วนี้โดยถ้วนทั่ว นับเป็นพระมหากรุณาแก่วงวิชาการอย่างหาที่สุดมิได้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กับงานวางมาตรฐานการใช้ตัวสะกดและอักขรวิธี

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในหนังสือราชสกุลวงศ์ ฉบับกรมศิลปากร กล่าวถึงพระประวัติไว้ว่า เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี ประสูติเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๒๔ ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารบกจากประเทศเยอรมนี แล้วทรงเข้ารับราชการทหารมาโดยตลอด ในระหว่างรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ทรงเคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เสนาบดีกระทรวงกลาโหม และเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย จนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครองในพุทธศักราช ๒๔๗๕ นอกจากนั้นยังทรงเป็นองคมนตรีและเป็นอุปนายกแห่งสภากาชาดสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเป็นอภิรัฐมนตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๗ ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย พระชันษา ๖๓ ปี ทรงเป็นต้นราชสกุล บริพัตร

จากพระประวัติย่อที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงงานด้านทหารแทบจะตลอดพระชนมชีพ แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ในพระอัธยาศัยส่วนพระองค์ว่า นอกจากมีพระปรีชาสามารถในทางดนตรีไทยและ

มีพระคุณูปการต่อวงการดนตรีไทยอย่างยิ่งแล้ว ในด้านภาษาไทย ก็ทรงสนพระทัยและมีพระคุณูปการต่อวงการภาษาไทยมิได้ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ด้วยระเบียบกำหนดให้ใช้อักขรวิธีตามพจนานุกรมที่ทางราชการจัดทำขึ้นเป็นมาตรฐานในการเขียนหนังสือไทยนั้น เกิดขึ้นด้วยพระดำริของพระองค์ท่าน และทรงเพียรพยายามอยู่ถึง ๗ ปี กว่ากระแสพระดำรินั้นจะบรรลุผลสำเร็จตามพระประสงค์ ทุกวันนี้ ทางราชการก็ยังยึดถือปฏิบัติตามสาระสำคัญของระเบียบดังกล่าว คือ กำหนดให้ใช้ตัวสะกดในการเขียนหนังสือไทย เป็นไปตาม **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** ซึ่งเป็นหน่วยราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดทำพจนานุกรมโดยตรง

สภาพปัญหาในการเขียน การอ่าน และการใช้ภาษาไทย ในช่วงเวลาก่อนที่จะมีระเบียบมาตรฐานทางอักขรวิธีออกใช้ งานรวบรวมคำที่มีใช้ในภาษาไทย กำหนดการใช้ตัวสะกด กำหนดประเภทของคำ ตลอดจนการจัดทำบทนิยามอธิบายความหมายของคำนั้น ๆ ที่ปัจจุบันเรียกกันว่า **การทำพจนานุกรม** กับการคิดสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ที่เรียกกันว่า **การบัญญัติศัพท์** เท่าที่มีหลักฐานให้สอบค้นได้ในปัจจุบัน งานทั้ง ๒ ลักษณะนั้นมีมาแล้วแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ดำเนินการโดยทางราชการบ้าง เอกชนบ้าง และมีลักษณะต่างคนต่างทำ ดังเช่น หนังสือพจนานุกรม **สัพะ พะจะนะ พาสาไท** ของสังฆราช ปัลเลอกัวซ์ พิมพ์ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๓๙๗ หนังสือ **อักขราภิธานศรับท์** ของนายแดน บีช แบรดลีย์ หรือที่คนไทยมักเรียกว่า หมอบรัดเล พิมพ์ครั้งแรกพุทธศักราช ๒๔๑๖ และ**พจนานุกรมของกรมศึกษาธิการ** พิมพ์ครั้งแรกพุทธศักราช ๒๔๓๔ ทั้ง ๓ เล่มนี้นับเป็นหนังสือพจนานุกรมไทยรุ่นแรก ๆ แต่การสะกดคำและบทนิยามมิได้สอดคล้องต้องกันเป็นเอกภาพ ในด้านการบัญญัติศัพท์ก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน แม้พระมหากษัตริย์ เช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงเอาพระทัยใส่ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ออกประกาศตักเตือนการใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องอยู่เสมอ แต่ก็ยังไม่ได้ผลเต็มที่ ยิ่งเมื่อมีการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองอย่างตะวันตก วิทยาการสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดความจำเป็นในการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ ที่ใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศเลยก็มี เช่นคำว่า เทอม อินยิเนียร์ โปลิศ ที่สร้างคำใหม่ขึ้นใช้แทนคำเดิมก็มี เช่น กรมทดน้ำเปลี่ยนชื่อเป็นกรมชลประทาน ที่สร้างคำตามสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ก็มี เช่น เครื่องบิน นามสกุล พัดลม ประปา เหล่านี้ล้วนยังมีลักษณะเป็นต่างคนต่างหน่วยงานต่างคิดคำขึ้นใช้

จนในพุทธศักราช ๒๔๖๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ขณะทรงดำรงตำแหน่งองคมนตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทำบันทึกกราบบังคมทูลพระดำริในการแก้ปัญหาการเขียนการใช้คำในภาษาไทยในขณะนั้นว่า ทั้งงานบัญญัติศัพท์ซึ่งทรงเรียกว่า **พจนบัญญัติ** และการสะกดคำซึ่งทรงเรียกว่า **อักขรวิธี** ควรมีหน่วยงานกลางในการนี้ เรียกว่า **สภาพจนบัญญัติและอักขรวิธี** ให้เสนาบดีกระทรวงธรรมการเป็นสภานายกโดยตำแหน่ง องค์ประกอบของคณะกรรมการสภานั้นทรงเสนอไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาและมีลักษณะเดียวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการวิชาการในทางราชการปัจจุบัน คือมีผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิในภาษาไทยและภาษาโบราณที่เป็นต้นศัพท์ เช่น บาลี สันสกฤต กรีก ละติน และภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ที่ใช้อยู่ และมีผู้ทรงคุณวุฒิในวิทยาการต่าง ๆ เฉพาะวิชา

วิธีดำเนินการของสภาพจนบัญญัติและอักขรวิธีนั้น ก็ทรงเสนอไว้อย่างถี่ถ้วนว่า *"...บรรดาข้อตกลงในการพจนบัญญัติและอักขรวิธีนั้น สภานายกต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นแบบอย่างให้สาธารณชนนิยมใช้ตาม... เมื่อสภาได้บัญญัติคำและอักขรวิธีอย่างใดแล้ว ต้องใช้เช่นที่บัญญัตินั้นในบรรดาหนังสือราชการ เจ้าหน้าที่ใด ๆ จะจงใจบัญญัติใช้ให้ผิดแผกไปมิได้... เจ้าหน้าที่กรมกระทรวงใดจะบัญญัติคำขึ้นใช้ใหม่หรือบัญญัติอักขรวิธีในคำใด ๆ อันสภายังมิได้พิจารณาบัญญัติ ต้องส่งให้กรรมการผู้แทนกระทรวงของตนนำไปหารือสภาเสียก่อน... กรรมการเจ้าหน้าที่มีหน้าที่เรียบเรียงพจนานุกรมและปทานุกรม ลงเป็นแบบแผนจำหน่ายออกใช้เพื่อยึดถือเป็นหลักฐาน..."*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงขอความเห็นจากเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงธรรมการในขณะนั้น ซึ่งก็ได้กราบบังคมทูลว่าเห็นชอบด้วยพระดำริดังกล่าว จึงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณ รับไปดำเนินการ แต่แล้วเรื่องก็ระงับไป

ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชปรารภต่อที่ประชุมเสนาบดีสภาถึงการอุปถัมภ์บำรุงงานประณีตศิลป์และการบัญญัติศัพท์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม จึงทรงรื้อฟื้นพระดำริเดิมเรื่องการตั้งสภาพจนบัญญัติและอักขรวิธีขึ้นกราบบังคมทูลอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมเสนาบดีสภาจึงมีมติให้รวมเข้าไว้ในงานของ**ราชบัณฑิตยสภา** ที่กำลังเตรียมการจัดตั้งขึ้นในพุทธศักราช ๒๔๖๙ นั้น

ย้อนกล่าวถึงงานจัดทำพจนานุกรม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมมหาดเล็ก ซึ่งรับผิดชอบการจัดการศึกษาได้เริ่มรวบรวมคำเพื่อจัดทำพจนานุกรมใช้ในการเรียนการสอน ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๒๗ ต่อมาเมื่อตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นรับผิดชอบการจัดการศึกษาโดยตรง จึงได้รับโอนงานจัดทำพจนานุกรมไปด้วย ***พจนานุกรม ฉบับกรมศึกษาธิการ*** จึงเป็นพจนานุกรมของทางราชการเล่มแรก จัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๓๔ ต่อมากรมศึกษาธิการได้มอบให้กรมราชบัณฑิตซึ่งเป็นกรมเล็กขึ้นอยู่ในกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ จัดทำพจนานุกรมสำหรับใช้ในโรงเรียน และปรับปรุงระบบการเรียงคำให้เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นแบบฉบับการจัดเรียงคำของพจนานุกรมมาจนปัจจุบันนี้ เมื่อพจนานุกรมสำหรับโรงเรียนแล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๔๖๓ พอดีกับกรมราชบัณฑิตเปลี่ยนชื่อเป็นกรมตำรา พจนานุกรมสำหรับโรงเรียนที่จัดพิมพ์ขึ้นจึงมีชื่อว่า ***"ปทานุกรมสำหรับโรงเรียน ฉบับกรมตำรา"*** พิมพ์ครั้งแรกพุทธศักราช ๒๔๖๓ จากนั้นก็ได้ชำระแก้ไขเพิ่มเติมอีก เตรียมการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ ในพุทธศักราช ๒๔๗๐

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้มีลายพระหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหิธร (ละออ ไกรฤกษ์) ราชเลขาธิการ ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า *"ควรให้บังคับใช้อักขรวิธีตามปทานุกรมของกระทรวงธรรมการเป็นหลักในราชการและโรงเรียน หากจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำใดให้โอนหน้าที่การชี้ขาดไปให้ราชบัณฑิตยสภาตามหลักการเดิม ทั้งนี้เพราะกระทรวงธรรมการเป็นเจ้าหน้าที่การศึกษาของแผ่นดิน ปทานุกรมเล่มนี้เป็นหนังสือของกระทรวงโดยแท้ และเป็นระเบียบเนื่องถึงแบบเรียนซึ่งกุลบุตรทั้งแผ่นดินศึกษาเล่าเรียนอยู่ด้วย""*

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ที่ประชุมเสนาบดีสภาพิจารณาข้อเสนอดังกล่าว ในที่สุดที่ประชุมมีมติเห็นชอบด้วย และให้กรมราชเลขาธิการออกประกาศให้ใช้ตัวสะกดและอักขรวิธี ตามระเบียบและปทานุกรมของกระทรวงธรรมการ ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ เป็นต้นไป ความในประกาศนั้นมีว่า

"ประกาศแจ้งความกรมราชเลขาธิการ
(ฉบับที่ ๒/๒๔๗๐)
แจ้งความเรื่องใช้ตัวสะกดและอักขรวิธี

มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งความทราบจงทั่วกันว่า หนังสือราชการในเวลานี้ยังใช้อักขรวิธีเป็นระเบียบต่าง ๆ กันอยู่ไม่เปนที่เรียบร้อย เพราะฉะนั้นแต่นี้ต่อไปในบรรดาหนังสือราชการให้ใช้ตัวสะกดตามระเบียบ และปทานุกรมของกระทรวงธรรมการเสมอไป ถ้าและกระทรวงทบวงใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักขรวิธีในคำใดก็ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังกระทรวงธรรมการ ต่อเมื่อกระทรวงธรรมการเห็นชอบด้วยแล้ว และสั่งแก้ปทานุกรมแล้ว จึงให้ใช้ได้ อนึ่ง เมื่อแก้ระเบียบอักขรวิธีหรือปทานุกรมในเวลาใดใด ให้กระทรวงธรรมการโฆษณาให้ทราบทั่วกัน

ศาลาลูกขุนใน ในพระบรมมหาราชวัง
ประกาศมา ณ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐
เจ้าพระยามหิธร
ราชเลขาธิการ"
(สะกดการันต์และวรรคตอนตามต้นฉบับ)

ปทานุกรม ฉบับกรมตำรา พิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๗๐ จึงได้ใช้เป็นมาตรฐานของทางราชการและโรงเรียนแต่นั้นมา

เมื่อราชบัณฑิตยสภายุบเลิกไปในพุทธศักราช ๒๔๗๖ แล้วมีการตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นแทน ราชบัณฑิตยสถานได้รับช่วงงานบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสภา และรับโอนงานชำระพจนานุกรมของกระทรวงธรรมการมาดำเนินการต่อ และยังถือเป็นระเบียบที่การบัญญัติศัพท์แต่ละวิชา และการชำระปรับปรุงพจนานุกรมแต่ละครั้ง จะนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อใช้เป็นมาตรฐานของทางราชการ และนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วยทุกครั้ง สืบตามพระดำริของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตมาจนทุกวันนี้ ดังเช่น ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ความว่า

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด

โดยที่ราชบัณฑิตยสถานได้จัดตีพิมพ์หนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้นเสร็จแล้ว เสนอว่า ควรยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๖ แต่ทางราชการและโรงเรียนก็ยังควรมีแบบมาตรฐานสำหรับใช้ในการเขียนหนังสือไทย เพื่อให้เป็นระเบียบเดียวกัน และควรใช้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นมาตรฐานดังกล่าว

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วลงมติเห็นชอบด้วย ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๖ และต่อไป บรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เสมอไป หากกระทรวงทบวงกรมใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักขรวิธีในคำใดแล้ว ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังราชบัณฑิตยสถาน ต่อเมื่อราชบัณฑิตยสถานเห็นชอบด้วย และสั่งแก้พจนานุกรมแล้ว จึงให้ใช้ได้ อนึ่ง เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้แก้ไขระเบียบอักขรวิธีที่กำหนดไว้ในพจนานุกรมแล้ว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน.

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๑๙ ตอนพิเศษ ๖๖ ง วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๕

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายาในรัชกาลที่ ๖

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา ในรัชกาลที่ ๖

นายชัชพล ไชยพร

"อ้าอินทรศักดิศะจิองค์ อรเอกมเหษี
ผู้คู่หทัยและวรชี- วิตะร่วมสิเนหา
อันเธอสิเปรียบประดุจะกุพ ชะกะ เลิศสุมาลา*
ดาลดวงฤดีสุมะทะนา วติรื่นระตีหวาน
งามใดจะเหมือนพระวรพักตร์ สิริลักษณ์วิไลยลาน
ยวนเนตระยิ่งสุมละมาลย์ บริสุทธิโศภิต
หอมใดจะเหมือนพระวรคุณ สุวิบุลยะเนืองนิตย์
ทรงธรรมะเที่ยงและสุจริต บมิละคดีงาม
อันมาลิกุพชะกะสิย่อม จะสะพรั่งสะพรึบหนาม
แต่เธอนะแสนวิมะละวาม และบ่มีจะเสียใด"

ความตอนหนึ่งจากบทพระราชนิพนธ์ *"มัทนะพาธา"* หรือตำนานดอกกุหลาบ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงร้อยกรองขึ้นเพื่อพระราชทานแก่ สมเด็จ

---

* กุพชะกะ (กุบ-ชะ-กะ) หมายถึง ดอกกุหลาบ

พระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา ที่ได้อัญเชิญมานี้ นับเป็นเครื่องหมายแห่งพระราชประดิพัทธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีต่อพระองค์ผู้ทรงได้รับพระราชทานบทพระราชนิพนธ์ และยังเป็นพยานที่เด่นชัดถึงพระคุณสมบัติอันวิเศษในสมเด็จพระวรราชชายาพระองค์นั้น อีกสถานหนึ่งด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา มีพระกำเนิดเป็นสามัญชน มีพระนามเดิมว่า *"ประไพ สุจริตกุล"* เป็นธิดาของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลื้ม สุจริตกุล) กับท่านผู้หญิงสุธรรมมนตรี (กิมไล้ สุจริตกุล) ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๔๕ ณ บ้านปากคลองด่าน ซึ่งเป็นบ้านของพระยาราชภักดี (โค สุจริตกุล) ผู้เป็นพระอัยกา ครั้นมีพระชนมายุ ๙ พรรษา ได้เสด็จเข้าทรงเป็นนักเรียนประจำที่โรงเรียนราชินีกระทั่งทรงสำเร็จชั้นมัธยมบริบูรณ์ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในสมัยนั้น แล้วจึงถวายตัวเข้ารับราชการฝ่ายในในรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงต้องพระราชอัธยาศัยและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณประไพ สุจริตกุล ขึ้นเป็น *"พระอินทราณี พระสนมเอก"* เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๔ ครั้นปีรุ่งขึ้น ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอินทราณี ขึ้นเป็นเจ้า มีพระนามว่า *"พระวรชายาเธอ พระอินทรศักดิศจี"* โดยทรงพระราชดำริว่า *"พระอินทราณีได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณ โดยความซื่อสัตย์กตเวที มีความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เปนที่ไว้วางพระราชหฤทัย อีกนัยหนึ่งพระอินทราณีก็เปนราชินิกุลและเปนภาตาปัตติในพระอัยยิกาอันพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นให้เปนเจ้าตามราชประเพณีที่ได้มีมาในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระรูปศิริโสภาคมหานาคนารี นั้นด้วยแล้ว สมควรที่จะสถาปนาพระอินทราณี ให้มียศเหมือนเจ้าได้"*

ครั้นวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ (ขณะนั้นประเทศไทยเปลี่ยนศักราชใหม่ในวันที่ ๑ เมษายน) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระวรชายาเธอ พระอินทรศักดิศจี ขึ้นเป็น *"สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระบรมราชินี"* อย่างไรก็ดี ในปลายรัชสมัย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนพระราชอิสริยยศพระบรมราชินี คงมีพระนามว่า *"สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา"* นับตั้งแต่วันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ เป็นต้นมา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาพระราชทานเครื่องราช-อิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแก่ สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ แทบทุกตระกูล กับทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ทรงดำรงตำแหน่งมหาสวามินีแห่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า สำหรับรักษาพระราชบัญญัติและการทั้งปวงที่เกี่ยวข้องด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ นั้น ทรงเป็นที่สนิทสเน่หาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยิ่งนัก กล่าวกันว่าทรงมีพระสติปัญญาปราดเปรื่อง ทรงสามารถแลกเปลี่ยนทรรศนะเรื่องอักษรศาสตร์กับสมเด็จพระบรมราชสวามีได้เป็นอย่างดี จึงทรงเป็นพระมเหสีเทวีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดปราน พร้อมทั้งพระราชทานบทพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยกรองและร้อยแก้วไว้จำเพาะแก่พระองค์เป็นจำนวนมากที่สุด

บทพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์พระราชทานแก่ สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ นั้น ในบัดนี้ ได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีชิ้นเอกประดับบรรณพิภพของไทยทั้งสิ้น เช่น พระราชนิพนธ์แปลเรื่อง *โรเมโอและจูเลียต ลิลิตนารายณ์-สิบปาง* บทละครคำฉันท์ เรื่อง *มัทนะพาธา* ซึ่งวรรณคดีสโมสรยกย่องว่าเป็นหนังสือแต่งดีประเภทคำฉันท์ *โคลงนิราศประลองยุทธ* ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นขณะเสด็จประลองยุทธเสือป่า เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๖ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงพระราชนิพนธ์หนังสือธรรมะเรื่อง *"พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร"* ซึ่งเป็นที่ทราบกันในหมู่ข้าราชบริพารว่าทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อตอบพระปุจฉาของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไว้เป็นอันมาก อาทิ ทรงดำรงตำแหน่งสภานายิกาของวชิรพยาบาล ซึ่งเป็นโรงพยาบาลที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างไว้ ทั้งยังทรงสนพระทัยในด้านการทหารและเสือป่า ได้ทรงตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปในการซ้อมรบทุกครั้ง เว้นแต่การประลองยุทธซึ่งเป็นการปฏิบัติของบุรุษโดยตรง ทั้งนี้ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕ ทรงได้รับพระราชทานยศเป็นพันโท ตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ กองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑ และกรมทหารราบที่ ๑๑ ส่วนด้านเสือป่า ก็ทรงดำรงพระยศเป็น นาวาตรีราชนาวีเสือป่า

นับแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต เมื่อ พุทธศักกราช ๒๔๖๘ สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ ได้เสด็จไปประทับ ณ สวนนกไม้ ในพระราชวังดุสิต ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเสด็จไปประทับที่วังประตูน้ำภาษีเจริญ กับพระบิดา พระองค์ทรงดำรงพระชนมชีพอย่างเงียบๆ และเรียบง่าย ทรงสนพระทัยศึกษาธรรมะ โปรดการปลูกต้นไม้ และการเลี้ยงสัตว์

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ ทรงสนพระทัยเหตุการณ์ความเป็นไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทรงศึกษาจากวิทยุ หนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ และทรงบันทึกเรื่องที่น่าสนใจลงสมุดทรงบันทึกเสมอ นอกจากนี้ ยังโปรดให้พระประยูรญาติและข้าหลวงพยายามหาความรู้รอบตัว เช่น ให้ท่องจำบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ท่องจำคำประพันธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตลอดจนบทสวดมนต์ โดยทรงสอนเองบ้าง ทรงส่งไปเรียนที่โรงเรียนบ้าง สำหรับผู้ที่ไม่ได้ไปเรียนที่โรงเรียนก็ทรงจัดครูมาสอนที่วัง พร้อมกันนั้น ก็โปรดให้ได้เรียนการฝีมือตามแบบกุลสตรีไทยในพระราชสำนักควบคู่กันไป เช่น ปอกมะปรางริ้ว ปักสะดึง ร้อยกรองดอกไม้สด กับคุณพนักงานจากในพระบรมมหาราชวัง

แม้สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ จะโปรดให้บรรดาเด็กหญิงในความดูแลของพระองค์ได้ศึกษาตามขนบธรรมเนียมไทยอย่างในพระราชสำนัก แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงสนับสนุนให้เป็นผู้รอบรู้และมีความสามารถอย่างวิถีแห่งสตรีชาวตะวันตกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่โปรดให้ข้าหลวงหัดกีฬาทุกประเภท เช่น ขี่ม้า จักรยาน แบดมินตัน เทนนิส ยิวยิตสู หรือแม้กระทั่งฟุตบอลเฉพาะแบดมินตันนั้น ทีมนักกีฬาสตรีของพระองค์ได้เข้าร่วมแข่งขันจนได้รางวัลติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ส่วนเทนนิสก็ทรงสนับสนุนให้เข้าแข่งขันทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ กระทั่งทีมเทนนิสหญิงที่ทรงส่งเข้าแข่งขันได้เป็นแชมเปี้ยนหญิงแห่งประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ ทรงทำนุบำรุงการศึกษาของชาติไว้เป็นอเนกประการอาทิ ทรงพระกรุณาโปรดประทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนราชินีเป็นประจำทุกปีตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๔ กระทั่งในพุทธศักราช ๒๔๗๓ ทางโรงเรียนจึงกำหนดเป็นทุนอันดับที่ ๑ และยังอำนวยดอกผลเป็นทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่สอบได้คะแนนดีเยี่ยมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตราบจนทุกวันนี้

พระกรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อวงการศึกษาอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การที่ทรงพระกรุณาประทานที่ดินหมู่บ้านท่ายาง ตำบลทุ่งกระพังโหม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แก่กระทรวงธรรมการ หรือ กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน เพื่อเป็นสมบัติของการศึกษาประชาบาลในท้องที่อำเภอกำแพงแสน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ และต่อมา ยังได้ทรงพระกรุณาประทานตำหนักราชฤดี ซึ่งเป็นตำหนักที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระราชทานไว้บนที่ดินบริเวณตรงข้ามวัดพระประโทณเจดีย์ ตำบลพระประโทณ ไปปลูกสร้างเป็นโรงเรียนประชาบาล บนที่ดินในตำบลทุ่งกระพังโหมที่ได้ประทานไปแล้ว ทั้งนี้ ทางราชการได้เชิญพระนามมาตั้งเป็นนามโรงเรียนดังกล่าวว่า *"โรงเรียนอินทรศักดิ์ศึกษาลัย"* เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งพระกรุณาธิคุณ

สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจีฯ ทรงได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน มาโดยตลอดตราบกระทั่งสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๘ เนื่องจากพระหทัยวาย ณ โรงพยาบาลศิริราช สิริพระชนมายุ ๗๒ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ไว้ทุกข์ในพระราชสำนักเป็นเวลา ๑๕ วัน พระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบพระศพ ประดิษฐานพระศพ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง และเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ไปในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นลำดับมา กระทั่งวาระรับพระราชทานเพลิงพระศพ ณ วัดเทพศิรินทราวาส สมพระอิสริยยศที่ทรงดำรงอยู่ทุกประการ

ในพุทธศักราช ๒๕๓๘ ประชาชนชาวกำแพงแสน ผู้ได้อาศัยพระบารมีที่อุดหนุนเกื้อกูลการศึกษาของท้องถิ่น จึงได้ร่วมใจกันสร้างพระอนุสาวรีย์ สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา ในรัชกาลที่ ๖ ขึ้น เป็นศรีสง่าและเป็นสวัสดิมงคล ณ บริเวณหน้าโรงเรียนอินทรศักดิ์ศึกษาลัย การนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดพระอนุสาวรีย์ดังกล่าว เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑

แม้สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายาในรัชกาลที่ ๖ เสด็จสิ้นพระชนม์ไปแล้ว หากแต่พระคุณสมบัติอันเพียบพร้อม และพระเกียรติคุณอันประดุจดอกกุหลาบงาม ตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปรียบเปรยสมเด็จพระวรราชชายาของพระองค์ไว้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธา นั้น ยังคงหอมหวนทวนกระแสแห่งกาลเวลา และย่อมจักเฟื่องฟุ้งขจรขจายไปในทุกทิศ

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖

นายชัชพล ไชยพร

เมื่อหนึ่งศตวรรษที่ล่วงมาแล้ว ได้มีกุลธิดาสามัญชนผู้หนึ่งถือกำเนิดขึ้นในสกุลอภัยวงศ์ ในยามนั้นย่อมไม่อาจมีผู้ใดล่วงรู้ได้เลยว่าเด็กหญิงผู้นี้จักเติบใหญ่ขึ้นเป็นกุลสตรีในพระราชสำนัก ผู้ได้รับพระราชทานสถาปนาอิสริยยศอันสูงส่งถึงที่พระวรราชเทวีในสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ และได้เป็นพระชนนีในสมเด็จเจ้าฟ้า กระทั่งเป็นราชนารีผู้ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของมหาชนโดยทั่วไป

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ประสูติเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๘ เป็นธิดาของพระยาอภัยภูเบศร (เลื่อม อภัยวงศ์) กับคุณเล็ก บุนนาค มีพระนามเดิมว่า *"เครือแก้ว"* หรือ *"ติ๋ว"* หลังจากมารดาถึงแก่กรรม ได้เข้าอยู่ในความดูแลของท้าวศรีสุนทรนาฏ (แก้ว พนมวัน ณ อยุธยา) ผู้เป็นยายซึ่งเป็นผู้อำนวยการละครหลวงฝ่ายใน กรมมหรสพ ต่อมาได้รับการฝึกฝนดุริยางคศิลป์ไทยในพระราชสำนักจนได้รับเลือกเป็นต้นเสียง ทั้งยังได้แสดงละครที่เป็นบทพระราชนิพนธ์หลายโอกาสด้วยกัน ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี เป็นครั้งแรกในเดือนเมษายน ๒๔๖๗ ท่านมีโอกาสร่วมแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง *"พระร่วง"* เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๗ โดยได้รับบทเป็นสาวใช้ของนางจันทร์ ในขณะที่พระบาท

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นนายมั่นปืนยาว ซึ่งต้องมีบทพูดจาโต้ตอบกับบรรดาสาวใช้ของนางจันทร์

ภายหลังจากการซ้อมและการแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง ณ พระที่นั่งสโมสรเสวกามาตย์ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชประดิพัทธ์ต้องพระราชอัธยาศัย ด้วยท่านมีความสุขุม ไม่ได้ตอบสนองต่อเหตุการณ์กระทบกระเทือนที่เกิดขึ้นในระหว่างการซ้อมละคร จึงได้ทรงพระเมตตาเป็นพิเศษ และได้พระราชทานนามใหม่ว่า ***"สุวัทนา"*** ต่อมา ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ได้ทรงสถาปนาคุณสุวัทนาขึ้นเป็น *"เจ้าจอมสุวัทนา พระสนมเอก"* พร้อมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง

ต่อมาระหว่างวันที่ ๒๑ กันยายน ถึง ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสสิงคโปร์และแหลมมลายูเพื่อเป็นการเจริญทางพระราช-ไมตรี การนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าจอมสุวัทนา โดยเสด็จพระราชดำเนินด้วย นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าจอมสุวัทนา ได้ตามเสด็จไปในการทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ อยู่เนือง ๆ แม้ในยามเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชฐานต่างจังหวัด หรือทอดพระเนตรการซ้อมรบของเสือป่าตามหัวเมือง

วันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรมที่พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี ครั้นถึงวันที่ ๑๕ เมษายน อันตรงกับวันเกิดครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ของเจ้าจอมสุวัทนา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทาน ณ พระที่นั่งสโมสรเสวกามาตย์ในวาระนั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนพระราชทานพรไว้ ความว่า

ขอเดชะแห่งคุณพระตรัยรัตน์ คุ้มสุวัทนาเฉลิมศรี
โปรดบันดาลสารพัดสวัสดี พร้อมพระพรทั้งสี่ทวีคูณ
ขออายุยืนไปแลไร้โรค เสริมโศลกโชคดีอย่ามีสูญ
ขอวรรณะเรืองรองผ่องไพบูลย์ เหมือนแสงสูรย์ส่องงามยามอุทัย
ขอสุขจงยงอยู่มิรู้วาย โศกสลายทุกขาอย่ากรายใกล้
ขอพลังพรั่งพร้อมประนอมใน กายแลใจร่าเริงบันเทิงดี

ยศจงมียิ่งยวดอย่าชวดยศ ศรีสง่าปรากฏอย่าหมดศรี
เกียรติคุณเผยแผ่แพร่เกียรตี เจริญถ้วนมวลทวีเจริญเทอญ

ต่อมาไม่นาน เจ้าจอมสุวัทนาก็ตั้งครรภ์พระหน่อ ยังให้บังเกิดความปีติปราโมทย์ในพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง ทรงเฝ้ารอพระประสูติกาลด้วยพระราชหฤทัยจดจ่อ ดังจะเห็นได้จากพระราชานุกิจขณะประทับ ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวันในช่วงบ่ายเกือบทุกวัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าจอมสุวัทนาซึ่งกำลังตั้งครรภ์มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาลงสรงฝ่ายหน้า เพื่อมีพระราชกระแสกับพระหน่อในครรภ์

ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ เมื่อเป็นที่แน่นอนแล้วว่าเจ้าจอมสุวัทนาจะมีสูติกาลพระหน่อในไม่ช้า จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาเจ้าจอมสุวัทนาขึ้นเป็น ***"พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี"*** ด้วยเหตุผลดังปรากฏในพระบรมราชโองการประกาศสถาปนา ดังนี้ *"เจ้าจอมสุวัทนาได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ โดยความซื่อสัตย์กตเวที มีความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เปนที่ไว้วางพระราชหฤทัย สมควรที่จะทรงยกย่องให้เปนใหญ่เพื่อผดุงพระราชอิศริยยศแห่งพระกุมารที่จะมีพระประสูติการในเบื้องหน้า"*

แต่แล้วเหตุการณ์มิคาดฝันได้เกิดขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มทรงพระประชวรด้วยโรคพระโลหิตเป็นพิษในพระอุทรนับแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ภายหลังจากพระราชพิธีฉัตรมงคลเป็นต้นมา ครั้นถึงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน อันเป็นวันที่ประชวรหนักที่สุด ก็ยังไม่มีผู้ใดคาดคะเนได้ว่าจะมีพระชนมชีพอยู่ได้ทอดพระเนตรพระราชกุมารพระองค์แรกหรือไม่ กระทั่งวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน เวลา ๑๒.๕๕ น. พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ก็ประสูติ *"พระราชธิดา"* ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วแต่ก็มีพระอาการเพียบหนักขึ้น ทรงมีโอกาสได้ทอดพระเนตรพระราชธิดาอย่างใกล้ชิดในบ่ายวันรุ่งขึ้นแต่ก็มิสามารถมีพระราชดำรัสได้เสียแล้ว หากแต่ได้ทรงวางพระหัตถ์บนพระเศียรของพระราชกุมารี จากนั้น ก็ทรงรู้สึกพระองค์น้อยลงกระทั่งสวรรคต เมื่อเวลา ๑.๔๕ น. ของวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระนามแก่พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖ ว่า ***"สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี"***

พระนางเจ้าสุวัทนา ฯ พร้อมด้วยพระธิดา ประทับ ณ พระที่นั่งเทพสถานพิลาสในหมู่พระมหามณเฑียร พระบรมมหาราชวัง อยู่ระยะหนึ่งจึงทรงย้ายไปประทับ ณ ตำหนัก

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสุพรรณภาควดี และทรงย้ายออกมาประทับ ณ พระตำหนักสวนหงษ์ ในพระราชวังดุสิต ของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้า ผู้ทรงพระเมตตาเอาพระราชหฤทัยใส่ในความเป็นอยู่ของสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ อย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด แต่ต่อมาไม่นานได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมือง ทั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครองและกบฏบวรเดช จึงต้องทรงย้ายที่ประทับหลายแห่งในสวนดุสิต สวนสุนันทา วังสระปทุม และตำหนักเขาน้อย จังหวัดสงขลา

เมื่อเหตุการณ์วุ่นวายคลี่คลายลง กอปรกับสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ทรงเจริญพระวัยขึ้น พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงขอพระราชทานพระราชานุญาตสมเด็จพระพันวัสสา-มาตุจฉาเจ้า เชิญเสด็จพระธิดาไปประทับ ณ ตำหนัก *"สวนรื่นฤดี"* ที่โปรดให้สร้างขึ้นไว้บนที่ดินบริเวณถนนราชสีมาตัดกับถนนสุโขทัย อันเป็นที่ดินที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้เมื่อคราวราชาภิเษกสมรส

ต่อมา เมื่อพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงสังเกตว่าพระพลานามัยของพระธิดาไม่สู้สมบูรณ์นัก จึงทรงนำเสด็จพระธิดาไปทรงรักษาพระองค์และทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปประทับอยู่นับแต่ก่อนทรงสละราชสมบัติในพุทธศักราช ๒๔๗๗

ต้นเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ พระนางเจ้าสุวัทนาฯ พร้อมด้วยพระธิดาได้ประทับเรือยูตแลนเดียถึงเมืองมาเซลส์ ประเทศฝรั่งเศส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงรอรับและนำเสด็จไปประทับ ณ เมืองนีส ครั้นปลายเดือนเมษายน พระนางเจ้าสุวัทนาฯ และพระธิดาจึงได้เสด็จไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ก่อนที่จะเสด็จไปยังประเทศอังกฤษ

เมื่อเสด็จถึงประเทศอังกฤษแล้ว ทรงมีที่ประทับถาวรแห่งแรกอยู่ ณ ตำบลแฟร์ฮิลล์ แคว้นแคมเบอร์ลีย์ พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงจัดการศึกษาของพระธิดาโดยจัดหาพระอาจารย์มาถวายพระอักษรภาษาอังกฤษและเปียโน ต่อจากที่พระธิดาได้ทรงศึกษามาแล้วในกรุงเทพมหานคร ส่วนพระองค์เองก็ทรงเรียนภาษาอังกฤษ กระทั่งทรงสามารถอ่าน เขียน และรับสั่งได้ดี

ขณะประทับในประเทศอังกฤษย่างเข้าปีที่สอง ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น ประเทศอังกฤษถูกกองทัพอากาศเยอรมันโจมตีอย่างรุนแรง ทั้งสองพระองค์ต้องทรงย้ายที่ประทับ

หลายแห่ง ทรงประสบปัญหาขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคตลอดจนด้านการเงิน แต่กระนั้น พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ก็ยังทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น ทรงช่วยเหลือกิจการสภากาชาดอังกฤษ ทรงม้วนผ้าพันแผลและถักเครื่องกันหนาวประทานแก่ทหารผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามหน่วยรบเป็นต้น กระทั่งสภากาชาดอังกฤษได้ขอประทานถวายเกียรติบัตรประกาศพระกิตติคุณ

พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ต้องทรงประสบกับความยากลำบากนานาประการโดยเฉพาะในยามเศรษฐกิจฝืดเคืองอันเนื่องมาจากภาวะสงคราม จึงทรงประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ รวมทั้งทรงลงมือทำงานบ้านเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างข้าหลวงชาวต่างประเทศ เป็นที่ทราบกันดีในหมู่ข้าราชบริพารใกล้ชิดว่ารายจ่ายส่วนใหญ่ทรงใช้จ่ายสำหรับผดุงพระเกียรติยศให้ดำรงอยู่ได้อย่างสมเกียรตินั้นล้วนเป็นเงินที่ทรงได้มาจากการบริหารจัดการด้วยพระองค์เองทั้งสิ้น ทรงเรียนรู้วิธีการซื้อขายหุ้นตลอดจนการทำธุรกิจการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ได้อย่างรวดเร็ว และทรงดำเนินการดังกล่าวได้อย่างชำนาญจนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่าทรงเป็นสตรีไทยรายแรก ๆ ในยุคนั้นที่เข้าใจและมีทักษะด้านการบริหารการเงินและการจัดการทรัพย์สินได้เป็นอย่างดี และทุนทรัพย์ที่ทรงสะสมไว้นี้ ก็ได้ยังประโยชน์อำนวยความผาสุกแก่พระธิดามาจวบจนปัจจุบัน

ตลอดระยะเวลา ๒๒ ปี ที่ประทับ ณ ประเทศอังกฤษ พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงรักษาพระเกียรติยศแห่งราชนารีได้อย่างมั่นคง ข้าในพระองค์ที่ตามเสด็จไปจากประเทศไทยหรือผู้มีหน้าที่รับใช้อยู่บนตำหนักไม่ว่าจะเป็นที่ตำหนักแฟร์ฮิลล์ ตำหนักไบรตัน หรือตำหนักไดก์โรดล้วนเป็นสตรีทั้งสิ้น

พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ได้ทรงอบรมพระธิดาให้มีพระอุปนิสัยอ่อนโยน มิให้ทรงลืมความเป็นไทย ได้ทรงนำเสด็จสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ เป็นประจำ อีกทั้งทรงอบรมพระธิดาให้ทรงมีความละเอียดถี่ถ้วน ทรงประหยัดทั้งเงินและเวลาไม่ให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีพระกรุณาต่อชาวไทยในประเทศอังกฤษ โดยได้โปรดให้เฝ้ารับประทานเลี้ยง ณ ตำหนักที่ประทับในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันคล้ายวันประสูติของสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และวันคริสต์มาส อนึ่ง ในการประทานเลี้ยงแต่ละครั้ง พระนางเจ้าสุวัทนาฯ จะทรงประกอบอาหารด้วยพระองค์เอง เป็นที่เลื่องลือว่าอาหารโดยฝีพระหัตถ์นั้นเอร็ดอร่อยยิ่งนักยังความปลาบปลื้ม อบอุ่นใจ เป็นที่กล่าวขานถึงพระกรุณาข้อนี้อยู่มิรู้ลืม

ครั้นพุทธศักราช ๒๕๐๐ สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงได้เสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งแรกนับจากที่เสด็จไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษนานร่วมสองทศวรรษ

วังแห่งใหม่ในซอยสันติสุข สุขุมวิท ๓๘ ก่อสร้างแล้วเสร็จ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ โปรดประทานนามว่า ***"วังรื่นฤดี"*** เช่นเดียวกับวังแห่งแรกที่ถนนสุโขทัย ทั้งนี้ เมื่อทั้งสองพระองค์เสด็จกลับมาประทับเป็นการถาวรแล้ว ข้าราชบริพารเดิมและองค์กรในพระบรมราชูปถัมภ์ของรัชกาลที่ ๖ ต่างพากันมาเฝ้าและกราบทูลเชิญเสด็จทั้งสองพระองค์ไปทรงเป็นประธานในงานต่างๆ อยู่เสมอ ทั้งสองพระองค์ได้เริ่มทรงงานสังคมสงเคราะห์ร่วมกับสมาคมมูลนิธิ และองค์กรการกุศลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงอุปการะกิจการเพื่อการสาธารณประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย เช่นเมื่อครั้งทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๘ ได้ทรงจัดงานฉลองพระชนมายุ ณ วังรื่นฤดี มีพระบรมวงศานุวงศ์และผู้จงรักภักดี เสด็จและเดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก การนั้น ได้มีผู้ถวายเงินโดยเสด็จพระกุศลตามพระอัธยาศัยหลายราย จึงได้ทรงสมทบเพิ่มเติมและประทานแก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย จนสามารถสร้างอาคารสำหรับผู้ป่วยนอกและห้องฉุกเฉินในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ ๑ หลัง แต่มิได้โปรดให้ใช้พระนามของพระองค์เป็นนามตึก หากแต่ได้ประทานนามว่า ***"ตึกมงกุฎ-เพชรรัตน"*** นอกจากนี้ทรัพย์สินส่วนพระองค์ที่ทรงได้รับมรดกคือที่ดินและบ้านของพระบุพการี ณ จังหวัดปราจีนบุรี ก็ทรงพระกรุณาประทานกรรมสิทธิ์ให้แก่ทางราชการ เมื่อทางราชการได้ใช้สถานที่ดังกล่าวสร้างโรงพยาบาล ก็ไม่ทรงใช้พระนามของพระองค์เป็นนามโรงพยาบาลแห่งนี้ หากแต่โปรดประทานนามว่า ***โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร*** เพื่อเป็นเกียรติแก่พระบรรพบุรุษ

ส่วนการพระศาสนานั้น ทรงศรัทธาบำเพ็ญพระกุศลโดยประการต่าง ๆ อยู่เสมอ อีกทั้งยังโปรดเสด็จไปทรงทอดผ้าพระกฐินส่วนพระองค์ทั้งในพระนครและต่างจังหวัดทั่วทุกภาค พร้อมทั้งทรงเยี่ยมประชาชนที่มาเฝ้ารับเสด็จและประทานเครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรคแก่ผู้ยากไร้ตามหัวเมืองทั้งใกล้ไกลที่เสด็จไปทรงทอดกฐินเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ ยังทรงอุปการะกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่มิได้ขาด

พระนางเจ้าสุวัทนาฯ เป็นพระชนนีผู้ประเสริฐ ดังจะเห็นได้จากพระอุปนิสัยและพระอัธยาศัยงดงามของสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ล้วนแล้วแต่บังเกิดด้วยพระวิริยภาพและ

พระปรีชาในการอบรมพระธิดาให้ทรงงามสมพระอิสริยศักดิ์ ส่วนพระนางเจ้าสุวัทนาฯ เอง ก็มีพระอุปนิสัยร่าเริง ทรงสามารถรับสั่งกับบุคคลทุกอาชีพ ทุกวัยได้เป็นอย่างดี โปรดการเลี้ยงสุนัข โปรดการปลูกต้นไม้ และโปรดธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงยกย่องพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ในฐานะพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่เป็นประจำ เมื่อถึงโอกาสพิเศษแห่งพระชนมายุ เช่นเมื่อคราวฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๘ ก็พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง ทั้งนี้ในขณะที่พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงหมอบเฝ้ารับพระราชทานน้ำพระมหาสังข์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทรงทรุดพระองค์จากพระเก้าอี้ลงมาประทับราบกับพื้น แสดงพระกิริยานอบน้อม อันยังความปีติซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณแก่พระนางเจ้าสุวัทนาฯ เป็นล้นพ้น

ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน) แก่พระนางเจ้าสุวัทนาฯ เป็นเหตุให้ทรงโสมนัสยินดีเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับออกพระโอษฐ์ว่า *"ดีใจที่สุดในชีวิต"* เพราะเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้มักพระราชทานเฉพาะแก่พระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ หรือพระราชวงศ์ผู้มีพระกำเนิดในราชตระกูลเท่านั้น นอกจากนี้ นับแต่ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษาเป็นต้นมา ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำสรงในเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี เมื่อประชวรก็โปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวงอภิบาลรักษาโดยตลอด

ในต้นเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ประชวรด้วยพระอาการพระปับผาสะอักเสบ กระทั่งสิ้นพระชนม์ในวันที่ ๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ เวลา ๑๗.๐๙ น. ณ โรงพยาบาลศิริราช สิริพระชนมายุ ๘๐ พรรษาเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไว้ทุกข์ในพระราชสำนัก ๑๕ วัน พระราชทานเครื่องประกอบพระเกียรติยศพระศพ และเสด็จพระราชดำเนินไปในการพระศพอยู่เนือง ๆ กระทั่งรับพระราชทานเพลิงอันเป็นอวสานแห่งการพระราชกุศล

เป็นที่ประจักษ์ว่า พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงเปี่ยมด้วยพระปรีชาในการประคับประคองพระองค์เองและพระธิดาให้รอดพ้นวิกฤตการณ์นานามาได้โดยสวัสดี ทรงถึงพร้อมด้วยพระเมตตาการุณยธรรมเผื่อแผ่แก่ผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทตลอดจนประชาชนอย่างเสมอหน้า

ผู้ใดประพฤติดีงามก็โปรดประทานรางวัลสมนาคุณเป็นกำลังใจ ในยามเสด็จหัวเมืองทั้งใกล้ไกลก็มิโปรดที่จะทรงรบกวนผู้ใด โปรดทรงใช้ทรัพย์ส่วนพระองค์ตลอดการเดินทาง ทั้งยังทรงสามารถผดุงพระเกียรติศักดิ์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ไว้ได้อย่างมิมีด่างพร้อย กระทั่งทรงเป็นที่ทรงเคารพนับถือของพระบรมวงศานุวงศ์และเป็นที่ภักดีของมหาชนโดยทั่ว

แม้พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ในรัชกาลที่ ๖ จะเสด็จสิ้นพระชนม์ไปแล้ว หากแต่พระจริยวัตรอันงดงามและพระกรณียกิจนานัปการที่ทรงปฏิบัติบำเพ็ญไว้เป็นหิตานุหิต-ประโยชน์อันใหญ่หลวงย่อมยังปรากฏอยู่มิรู้เสื่อมสูญ นับได้ว่าทรงรักษาพระเกียรติศักดิ์แห่งพระอิสริยยศพระนางเจ้าฯ พระวรราชเทวีไว้ได้อย่างเพียบพร้อม บริสุทธิ์ บริบูรณ์และสง่างาม สมดังพรที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้แต่ครั้งอดีตสมัยในทุกสถาน

"....ยศจงมียิ่งยวดอย่าชวดยศ ศรีสง่าปรากฏอย่าหมดศรี
เกียรติคุณเผยแผ่แพร่เกียรตี เจริญถ้วนมวลทวีเจริญเทอญ"

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ : คนดีไม่มีวันตาย

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

หนังสือเรียนเป็นบทบันทึกสังคม ประวัติศาสตร์ ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในแต่ละยุค การได้ศึกษาหนังสือเรียนตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน จะทำให้เราทราบความเป็นมา ความคิด และภาพลักษณ์ของยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และหากจะตรวจสอบว่าบุคคลใดเป็นคนรุ่นเดียวกันหรือไม่ ก็มักจะอ้างถึงตำราเรียนเล่มที่ตนเคยเรียนสมัยเมื่อยังเป็นเด็ก เช่น

จินดามณี ของพระโหราธิบดี สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประถม ก กา ของพระเทพโมลี (กลิ่น) สมัยรัชกาลที่ ๓

ตาดีมือแป (จากแบบเรียนเร็ว ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ)

วิชาเหมือนสินค้า (จากดรุณศึกษา ของบาทหลวง ฟ. ฮีแลร์)

ป้ากะปู (จากแบบเรียนเร็วใหม่ ของหลวงดรุณกิจวิทูร กับนายฉันท์ ขำวิไล)

สุดา คาวี (จากหนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๐๓)

มานะ มานี (หนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๒๑)

รถไฟ แก้วกล้า (หนังสือเรียนภาษาไทยชุดพื้นฐานภาษา ตามหลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๓๓)

คนไทยตั้งแต่โบราณมาได้เจริญเติบโตมาจากการสั่งสอนอบรมให้รู้หนังสือ เริ่มจากตำราเรียนเล่มแรกในชีวิต นั่นก็คือหนังสือเรียนภาษาไทย หนังสือเล่มแรกที่สร้างขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยเฉพาะ ก็คือ ตำราเรียนภาษาไทย **สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ**ทรงเป็นผู้บุกเบิกและเปิดตำนานของการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สามารถประยุกต์ใช้เป็นแบบอย่างได้ในปัจจุบัน

ในยุคคุณปู่คุณย่านั้น*หนังสือแบบเรียนหลวงมูลบทบรรพกิจ*จะต้องใช้เวลาเรียนอย่างต่ำไม่น้อยกว่าหนึ่งปี จึงจะรู้ตลอดเล่ม กรณีนี้จะไม่มีปัญหาสำหรับเด็กในเมืองแต่จะมีปัญหากับเด็กในหัวเมืองคือเมื่อเด็กเรียนไปได้ครึ่งหนึ่ง ยังไม่ทันรู้หนังสือก็ต้องออกไปช่วยพ่อแม่ทำนา ทำให้เกิดการลืมหนังสือ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพในขณะที่ทรงผนวชจำพรรษาอยู่ที่วัดนิเวศธรรมประวัติที่บางปะอิน ทรงเห็นว่า ควรจะมีแบบเรียนที่สามารถใช้เรียนให้จบเล่มได้ภายในหกเดือน เมื่อขึ้นปีใหม่ก็ให้ขึ้นเล่มใหม่และให้จบในช่วงอีกหกเดือนต่อมา ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้หนังสือได้เร็วขึ้น และไม่ลืมหนังสือ จึงทรงแต่ง*แบบเรียนเร็วขึ้น* ท่านได้แบ่งวิธีสอนออกเป็น ๓ ตอน คือ สอนอ่านหนังสือ สอนเขียนหนังสือ และสอนแต่งหนังสือ เนื้อหาเริ่มจากการสอนอ่านแบบสะกดคำ ให้เรียนรู้และจำรูปและเสียงพยัญชนะก่อน จากนั้นจึงเรียนรู้สระเดียวได้แก่ อะ อา อิ อี เป็นต้น จากนั้นจึงประสมคำอ่านผันวรรณยุกต์ การสะกดคำเริ่มจาก แม่ ก กา ก่อน ตามด้วย กง กน กม เกย เกอว ซึ่งเป็นคำเป็น แล้วจึงสะกดคำในแม่ กก กด กบ ซึ่งเป็นคำตาย ต่อด้วยอักษรนำ อักษรควบ ตามลักษณะของการออกเสียงยากง่าย

ตาดี มือแป จึงเป็นการผูกคำให้อ่าน เมื่อเรียนมาตราแม่ ก กา

"ตาดี มือแป แกไปนาตาขำ ไปปะตาขำเวลาไถนาตัวเลอะเทอะ ตาดีหัวเราะเยาะตาขำ พอตาขำเอาวัวตัวโตมาไถนา ตาดีเอามือแปตีวัวตาขำ วัวตาขำดุ เตะเอามือแปตาดี ตาขำหัวเราะเยาะตาดีฮาฮา ตาดีเสียใจจะไปหายาทามือแป ตาขำแกเอากะลามาเผาไฟกะยาทามือตาดี ตาดีมียาทามือแป แกลาตาขำมานาแก ตาดีมือแปไปนาตาขำที่ไร แกเจอวัวดุ แกมานาแกเสีย"

ต่อมาเมื่อสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ จึงได้ทรงนำ**แบบเรียนเร็ว**มาแต่งต่อ โดยการแต่งไปทดลองสอนไป ภายใน ๕ เดือนเด็กก็สามารถเรียนได้จบ ๑ เล่ม เมื่อทดลองสอนจนแน่ใจแล้วจึงได้จัดพิมพ์ครั้งแรกใน พุทธศักราช ๒๔๓๓ เพียง ๕๐๐ ฉบับ เพื่อทดลองใช้อีกครั้งกับเด็กห้องใหญ่ในโรงเรียนเร็ว ที่ทรงตั้งขึ้นเองในวังของพระองค์ เมื่อสอนให้เด็กเรียนรู้บรรลุจุดประสงค์แล้ว จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายซึ่งได้รับพระบรม-

ราชานุญาตให้ใช้ในโรงเรียนหลวงตั้งแต่นั้นมา

*แบบเรียนเร็ว*สำเร็จลงได้โดยมีผู้ร่วมงานจากกรมศึกษาธิการอีก ๒ คน คือ หม่อมเจ้าประภากร มาลากุล และพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์

ปรัชญาในการสอนหนังสือเล่มนี้ ครูต้องขยันเอาจริงเอาจัง ไม่มุ่งให้เด็กท่องจำปากเปล่า แต่สอนด้วยความเข้าใจและสังเกตด้วยตา ส่วนการสอนท่องควรให้ใช้แต่จำเป็น เช่น การท่องใช้ไม้ม้วน หรือสูตรเลข เป็นต้น ผู้แต่งได้เปิดใจยอมรับให้ผู้ใช้หนังสือช่วยกันแก้ไขให้หนังสือดียิ่งขึ้นต่อไปได้

ดังที่หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดาของพระองค์ทรงเล่าว่า

"เอาของที่จำได้ง่าย เช่น ก.ไก่ ข.ไข่ ซึ่งเด็กเห็นอยู่เสมอๆ แล้วช่วยความจำให้เร็วขึ้น ส่วนเนื้อเรื่องก็ทรงเลือกเอาแต่ที่จะจับใจเด็กเป็นประมาณ เพราะธรรมชาติของเด็กไม่สามารถจะเข้าใจคติธรรมได้ นอกจากชอบการตื่นเต้น จึงทรงผูกเรื่อง เช่น ตาโป่ขาเป๋ ตาหวังหลังโกง เป็นต้น แล้วให้เด็กเห็นว่า แม้นคนพิการก็ยังทำอะไรๆ ได้ แต่ท่านก็ได้ตรัสอยู่เสมอว่า ถึงเวลาควรจะแก้ไขให้เหมาะแก่เวลายิ่งขึ้นแล้ว"

แบบเรียนเร็ว ถือเป็นงานสร้างสรรค์ชิ้นเยี่ยม และเป็นต้นแบบของการแต่งตำราสอนภาษาไทยในเวลาต่อมา

เนื่องในวาระครบ ๑๑ รอบ แห่งพระประสูติกาล ในพุทธศักราช ๒๕๔๙ ขอเล่าถึงพระประวัติของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ผู้ซึ่ง ส.ศิวรักษ์ กล่าวถึง พระองค์ท่านได้อย่างชัดเจนที่สุดว่า

"ทรงอยู่ในสถานะที่ถางทางให้ข้าพเจ้าเข้าถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยสยาม นอกเหนือไปจากพระคุณูปการทางด้านการบริหารบ้านเมืองอย่างซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความปรีชาสามารถ รวมถึงทางด้านการสร้างวรรณสมบัติให้ประเทศชาติ ไม่แต่ในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี หากแต่ในทางอื่นๆ ที่รวมเรียกในบัดนี้ว่า ศิลปวัฒนธรรม"

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาซุ่ม สกุลเดิม โรจนดิศ ประสูติในพระบรมมหาราชวัง ที่ตำหนักใกล้ประตูอนงคลีลา เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๐๕ ได้รับพระราชทานนามว่า พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร เมื่อทรงเจริญวัยได้ทรงเรียนภาษาไทยชั้นต้นกับคุณแสงและคุณปานซึ่งเป็นราชินิกูลในพระบรมมหาราชวัง ทรงศึกษาภาษาบาลีในสำนักพระยาปริยัติธรรมธาดา (เปี่ยม) และ

หลวงธรรมานุวัติจำนง (จุ้ย) ทรงศึกษาภาษาอังกฤษในโรงเรียนหลวงกับมิสเตอร์ฟรานซิส ยอร์ช แพตเตอร์สัน เมื่อพระชนมายุได้ ๑๓ ปี ได้ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเสด็จไปจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงสำเร็จการศึกษานักเรียนนายร้อย เมื่อพระชนมายุ ๑๕ ปี ได้รับพระราชทานเลื่อนยศตามลำดับ จนเป็นนายพันตรี ว่าการกรมทหารมหาดเล็ก ในพุทธศักราช ๒๔๒๕ ได้ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ในช่วงนี้ได้ทรงแต่งแบบเรียนเร็วขึ้น ต่อมาทรงได้รับสถาปนาให้ดำรงพระอิสริยยศ เป็นกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ในพุทธศักราช ๒๔๒๙ ทรงได้เป็นผู้บัญชาการทหารบก พุทธศักราช ๒๔๓๓ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯให้เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ ในระยะนี้ได้ทรงวางหลักสูตรการศึกษา การเรียนการสอนให้เป็นแบบทันสมัยยิ่งขึ้น ทรงจัดพิมพ์แบบเรียนเร็วเป็นครั้งแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๓ ใช้สอนกันอย่างแพร่หลายมาจนรัชกาลที่ ๗ และได้พิมพ์ครั้งสุดท้ายใน พุทธศักราช ๒๔๗๔ ซึ่งเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๒๔ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งหลังสุดใน พุทธศักราช ๒๕๔๕

ขณะทรงเป็นราชทูตพิเศษได้เดินทางไปยังทวีปยุโรป ประเทศอียิปต์ ตุรกี และ อินเดีย ฯลฯ เพื่อเจริญพระราชไมตรี และดูงานการศึกษา หลังจากกลับมาได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๕ ซึ่งท่านทรงเล่าประทาน หม่อมเจ้าพูนพิศมัย ดิศกุล พระธิดา ฟังว่า *"ทั้งตกใจและเสียใจที่จะต้องทิ้งการศึกษา ซึ่งทำแปลนมาในใจไว้เรียบร้อยแล้ว จึงรีบเข้าไปกราบทูลว่า กลัวจะเสียชื่อเพราะทำมหาดไทยไม่สำเร็จ แต่รัชกาลที่ ๕ มีพระราชดำรัสว่า*

กรมดำรง ฉันเชื่อว่าเธอจะทำการศึกษาได้สำเร็จ แต่บัดนี้บ้านเมืองอยู่ในอันตราย (ร.ศ.๑๑๒) ถ้าเราตกไปเป็นข้าเขาอื่น การศึกษาที่เธอรักจะอยู่ที่ไหน ใครเขาเป็นนาย เขาก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามพอใจเขา เรามาช่วยกันรักษาชีวิตของประเทศไว้จะไม่ดีกว่าหรือ ตัวเธอติดขัดอย่างไร ก็มาปรึกษาฉันได้"

กรมหมื่นดำรงราชานุภาพได้ทรงงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ ทรงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดระเบียบการปกครองในหัวเมือง และภูมิภาค เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก จะเห็นได้จากพระบรมฉายาลักษณ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงฉายร่วมกับสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการที่ร้านถ่ายรูปหลวงในงานประจำปีวัดเบญจมบพิตร พุทธศักราช ๒๔๔๖ ทรงมีพระราชดำรัสว่า *"มือซ้าย มือขวา มาถ่ายรูปด้วยกัน"*

ในรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ได้ทรงตามเสด็จประพาสต้นครั้งแรก และทรงเขียนจดหมายเล่าเรื่องเสด็จประพาสต้นโดยใช้นามปากกาว่า *"นายทรงอานุภาพ"*

ทรงเป็นเสนาบดีว่าราชการกระทรวงมหาดไทยอยู่นานถึง ๒๓ ปี ในพุทธศักราช ๒๔๕๗ เริ่มทรงมีอาการประชวร จึงลาออกจากราชการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขอให้รับเป็นเสนาบดีที่ปรึกษา และทรงแต่งตั้งให้เป็นสภานายกหอพระสมุดสำหรับพระนคร ในช่วงนี้เองท่านได้มีบทบาทสำคัญต่อวงการหนังสือ ดังเช่น ส.ศิวรักษ์ เล่าว่า

"ในระยะเวลาที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ทรงเป็นสภานายกนั้น หอสมุดได้เป็นแหล่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ จนถึงกับมีการออกหนังสือพิมพ์รายปักษ์ รายเดือน รายปี และหนังสือวชิรญาณ... ที่ได้มีอิทธิพลมากทางด้านนำสติปัญญาแห่งยุค หอพระสมุดมีอิทธิพลต่อการศึกษาของประชาชนชั้นต้น เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมาก ในการปลุกให้ประชาชนตื่นตัวที่จะรู้เรื่องชาติของตน ให้มีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดของลัทธิความรักชาติ"

พุทธศักราช ๒๔๖๘ ทรงดำรงตำแหน่งอภิรัฐมนตรี และองคมนตรี พุทธศักราช ๒๔๖๙ ทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา และพุทธศักราช ๒๔๗๒ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเฉลิมพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ"

พุทธศักราช ๒๔๗๖ ได้เกิดความผันผวนทางการเมืองในกรณีกบฏบวรเดช สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพต้องเสด็จออกไปประทับยังเกาะปีนัง มาเลเซีย เป็นระยะเวลาถึง ๑๐ ปี ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นโอกาสได้ทรงจดหมายโต้ตอบความรู้ต่างๆ ทั้งทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทยกับสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่เรียกกันว่า *"สาส์นสมเด็จ"* นับเป็นขุมคลังความรู้ที่มีค่ายิ่งต่ออนุชน

ท่านสิ้นพระชนม์ที่กรุงเทพฯ ด้วยพระโรคชรา เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖ เมื่อพระชนมายุ ๘๑ ปี ๕ เดือน ๑๑ วัน มีโอรสธิดากับหม่อมเฉื่อย ๘ พระองค์ กับหม่อมอื่นๆ อีก ๒๒ พระองค์

งานพระนิพนธ์มีมากมาย ดังนี้

พงศาวดาร	๑๓๔	เรื่อง
โคลงกลอน	๙๒	เรื่อง
ศาสนา	๗๖	เรื่อง

อธิบายแทรก	๑๙	เรื่อง
ประวัติ	๑๖๐	เรื่อง
ตำนาน	๑๐๓	เรื่อง
และเรื่องตีพิมพ์ในวารสารสยามสมาคม	๑๐	เรื่อง

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ องค์การยูเนสโก สหประชาชาติ ได้ประกาศให้สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นบุคคลสำคัญของโลกในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งพระประสูติกาล เพราะได้ทรงพระนิพนธ์งานวรรณกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชาวโลกอย่างยิ่ง

ผลงานเด่นที่ขณะนี้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ฉบับสมบูรณ์ เช่น ความทรงจำ นิราศนครวัด ตำนานพระพุทธเจดีย์ ละครฟ้อนรำ พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่อง ประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป เทศาภิบาล เที่ยวเมืองพม่า พงศาวดารเรื่อง ไทยรบพม่า โดยอิทธิพลของหนังสือเล่มสุดท้ายนี้ ส.ศิวรักษ์ ได้กล่าวยกย่องว่า

"ได้ลิ้มรสในทางโวหารการเขียน และได้รู้อดีตชาติแห่งตน จนถือได้ว่า นี่คือการเริ่มเรียนวิชาประวัติศาสตร์นอกห้องเรียนอย่างได้ผลยิ่งนัก ทั้งยังก่อให้เกิดฉันทะในทางอ่านแต่นั้นเป็นต้นมา"

ผลงานและแนวทางชีวิตของพระองค์ท่าน สมแล้วกับฉายาที่ ส.ศิวรักษ์ ถวายให้ว่า *"คนดีไม่มีวันตาย"* อย่างแท้จริง

พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา

พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา แบบฉบับของกุลสตรีไทย

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามีอายุครบรอบการสถาปนา ๗๐ ปี ที่แต่เดิมมานั้นเป็นเขตพระราชฐาน พระราชอุทยานสวนป่า มีพระตำหนักของพระอัครชายาและเจ้าจอม รวม ๓๒ ตำหนัก บนเนื้อที่ ๑๒๒ ไร่ พระตำหนักแรกที่ใช้เป็นโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย คือ พระตำหนักสวนบัวของพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา พระองค์ทรงเคร่งครัดในเรื่องระเบียบวินัยและกริยามารยาทของข้าหลวง มีการอบรมบ่มนิสัยเพื่อให้เป็นกุลสตรีไทย

เพื่อเป็นเกียรติยศของสวนสุนันทา จะกล่าวถึงพระจริยวัตรของพระวิมาดาเธอฯ ผู้ทรงเคยพำนักอยู่ในสวนสุนันทาแห่งนี้ และเป็นผู้ที่ได้รับยกย่องว่า ทรงเป็นเอตทัคคะทางด้านการทำกับข้าว และรับราชการสนองพระเดชพระคุณในหน้าที่กำกับดูแลห้องเครื่องต้นถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนสิ้นรัชกาล

พระวิมาดาเธอฯ มีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าสาย เป็นพระธิดาองค์เล็กในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี ต้นราชสกุล ลดาวัลย์ พระบิดาได้ถวายเป็นข้ารับใช้ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาทรงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ

ตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยนั้น คุณลักษณะที่ได้รับการยกย่องของผู้หญิงอย่างหนึ่งก็คือ ความเป็นกุลสตรี เก่งการบ้านการเรือน ดูแลคนในครอบครัวให้มีความสุข อิ่มหนำสำราญ จะเห็นได้จากสำนวนไทยที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของกุลสตรีไทย สมัยก่อนเชื่อกันว่า ภรรยาที่ดีควรมี *เรือนสามน้ำสี่* เรือนสามประกอบด้วย *เรือนกาย* คือให้ดูแลร่างกายและแต่งกายให้เหมาะสมพองาม *เรือนใจ* คือ ให้มีจิตใจแจ่มใส และ *เรือนอาศัย* คือ ให้ดูแลบ้านให้สะอาดเรียบร้อย น้ำสี่ประกอบด้วย *น้ำใจ* คือ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ *น้ำคำ* คือ มีวาจาอ่อนโยนและอ่อนหวาน *น้ำมือ* คือมีฝีมือในการปรุงอาหาร และ *น้ำเต้าปูน* คือ เอาใจใส่ดูแลเชี่ยนหมากที่ใช้รับแขกไม่ให้น้ำในเต้าปูนแห้ง

พระวิมาดาเธอฯ ทรงเป็นกุลสตรีไทยที่มีคุณสมบัติกอปรด้วยเรือนสามน้ำสี่ ดังจะได้กล่าวถึงพระจริยวัตรต่อไปนี้

จากข้อความบางตอนในพระราชหัตถเลขา ขณะเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๕๐ แสดงให้เห็นฝีมือการทำกับข้าวของพระอัครชายาเธอฯ ที่ทำให้พระพุทธเจ้าหลวงระลึกถึงแม้ยามอยู่ห่างไกล

"ลงมือชักม่านดับไฟพยายามจะหลับ ทำไมมันจึงนึกต่อไปไม่รู้...กำลังนึกอยู่นั้นเอง เข้า กับแกงเผ็ดโผล่ขึ้นมาในนัยน์ตาที่หลับๆ ประเดี๋ยวไข่เจียวจิ้มน้ำพริก ประเดี๋ยวทอดมันกุ้ง ปลาแห้งผัดอะไรพากันหลอกล้อเสียใหญ่ หลับตาไม่ได้ต้องลืม ลืมก็แลเห็นแกงเทโพ หลอกได้ทั้งกำลังตื่นๆ เช่นนั้น จนชั้นยำแตงกวาก็พลอยกำเริบ ดีแต่ปลาร้า ขนมจีนน้ำยา ฤๅน้ำพริกสงสารไม่ยักมาหลอก มีแต่เจ้ากะปิคั่ว มาเมียงอยู่ไกล"*

พระอัครชายาเธอฯ ทรงมีแววว่าจะทำอาหารเก่งมาตั้งแต่เด็ก ดังคำบอกเล่าของเจ้าจอม หม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ ว่า

"เมื่อพระอัครชายาเธอฯ มีพระชันษาเพียง ๙ ขวบ เป็นสมัยเพิ่งรู้จักวิธีการนำเม็ดทับทิมลอยแก้ว ผู้ที่ทำมักปิดบังวิชา พระพี่นางทั้งสองมีพระประสงค์จะได้วิชานี้จากยายญวน จึงอุบายส่ง "เจ้าสาย" เข้าไปเป็นลูกมือ ยายญวนนึกไม่ถึงว่า เด็กอายุเพียง ๙ ขวบจะจดจำอะไรเป็นเรื่องเป็นราวได้ แต่เจ้าสายก็สามารถจำวิชาทำเม็ดทับทิมลอยแก้วได้อย่างดี จนสามารถนำมาปรุงได้เป็นผลสำเร็จ"

พระอัครชายาเธอฯ ทรงพิถีพิถันในการทำพระกระยาหารทุกขั้นตอน ความอร่อยอยู่ที่ความประณีต และมีความรู้ ความชำนาญ ในการประดิษฐ์จัดทำ ซึ่งต้องใช้เวลา และฝีมือ

---

* เข้า หมายถึง ข้าว

ในการประดิดประดอย หม่อมหลวงเนื่อง นิลรัตน์ บรรยายเรื่อง การทำขนมจีบในหนังสือชาววังว่า

"ขนมจีบชาววัง เป็นขนมจีบแป้งสด เริ่มจากการปั้นแป้งสดให้เป็นรูปก้นหม้อ มีก้น มีปากสูงเอาไว้จีบ ต้องเอานิ้วมือจีบกลีบทีละกลีบให้เป็นเส้นตรง แล้วพับเส้นตรงลงนอนให้แบนเป็นแถวทั้งตัว เมื่อใส่ไส้แล้วก็เข้าปากหม้อให้เป็นรูปหัวนก ทำเฉพาะเจ้านายเสวย"

แม้แต่การทอดปลาตะเพียน ก็มีกรรมวิธีต้องใช้ความประณีตพิถีพิถัน และความตั้งใจในการทำเป็นอย่างยิ่ง

"ถึงหน้าปลาตะเพียนก็มีปลาตะเพียนที่ตลาดแยะ ตัวโตน่ากิน ขนาดห้านิ้วมือกางออกไป โปรดให้ซื้อมาจำนวนนับร้อยตัว ถึงสองร้อยตัว พอปลาถึงห้องเครื่องก็จัดการล้างจนเกล็ดสะอาดโดยไม่ขอดเกล็ดเลย แล้วผ่าสันหลังตลอดตัว ตลอดหัว แบะตัวปลาออกไป ควักไส้พุงออกหมด ล้างให้สะอาดอีกที แผ่ใส่กระด้งไว้ ตั้งกระทะใบบัวใหญ่ ใส่น้ำมันเต็มกระทะ คะเนว่า เมื่อเอาตัวปลาใส่ลงไปทอดแล้ว ตัวปลาจะลอยตัวไม่ติดก้นกระทะ ทอดครั้งละ ๔- ๕ ตัว พอเนื้อปลาสุกดี ไม่ต้องรอให้เหลืองก็ตักขึ้นวางบนตะแกรงที่ซ้อนไว้บนปากกะละมัง ให้น้ำมันหยดลงในกะละมัง แล้วหยิบตัวปลาใส่จานกลมแบน จานละหนึ่งตัว แจกไปตามคนที่นั่งคอยคุ้ยก้างออก ก่อนอื่นต้องเลาะก้างกลางใหญ่กลางตัวออกให้หมด ปลาตะเพียนเป็นปลาที่มีก้างเล็กๆ ปลายแหลมแยกเป็น ๒ แฉก ปนอยู่ในเนื้อทั้งตัว ต้องคุ้ยหาก้างฝอยที่มีอยู่ทั่วตัวออกให้หมด คุ้ยจนละเอียดทั้งตัว พอเอาก้างออกหมดแล้ว เนื้อปลาจะฟูขาวทั้งตัว ก็ค่อยๆยกประคับประคองเอาไปทอดอีกทีในกระทะใบบัว ปลาถูกทอดลอยตัวในน้ำมัน เนื้อฟูติดกันเหลืองกรอบ เกล็ดปลายกตั้งขึ้นมาฟูกรอบร้อนฉ่า พอเหลืองแล้วค่อยช้อนเอามาวางบนกระดาษฟางที่ปูกระด้งไว้ จนน้ำมันแห้ง"

ไม่เพียงแค่ความเป็นเลิศในการปรุงอาหาร แม้ในการจัดการดูแลห้องเครื่องต้นก็ทรงมีความเสียสละ รับผิดชอบเป็นอย่างยิ่ง ดังที่เจ้าจอม หม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ ได้บันทึกไว้ดังนี้

"เรื่องห้องเครื่องต้น ที่จริงเป็นงานหนักสำหรับพระวิมาดาเธอฯ มาก เงินหลวงพระราชทานปีละเก้าพันบาท เลี้ยงพร้อมทั้งองครักษ์เวร มหาดเล็ก กรมวังเวร และแขกพิเศษเป็นการจร เงินหลวงจ่ายจึงไม่พอ พระวิมาดาเธอฯ ก็ทรงเอาเงินจ่ายเพิ่มเติมเพราะผู้คนของพระวิมาดาเธอฯ เองก็รวมกินอยู่ในห้องเครื่องต้นด้วย แยกจ่ายต่างหากไม่ออก เมื่อท่านจ่ายเพิ่มส่วนพระองค์เท่าไรๆก็ต้องนิ่ง จะขอพระราชทานเพิ่มเติมอีกก็เห็นว่าจะเป็นโลภไป เพราะเหตุที่แยกบัญชีไม่ออกเช่นนี้ ท่านจึงตัดสินพระทัยไม่กราบบังคมทูล เมื่อเงินส่วนพระองค์ของท่านเอามาจ่ายเพิ่มทางห้องเครื่องเสียแล้ว เงินใช้จ่ายส่วนพระองค์ก็ไม่พอใช้จ่าย ต้องทรงขอยืมเงินลูกหลาน หนักเข้า

ท่านป้าสารภี (ม.จ.หญิงสารภี ลดาวัลย์) ที่เป็นผู้ฉลาด สบโอกาสอันควรประการใดไม่ทราบ ท่านก็ไปเอ่ยขึ้นกับเจ้านายพระเจ้าน้องยาเธอหลายพระองค์ มีสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งขณะนั้นยังดำรงพระยศเป็นกรมหลวงเป็นต้น จึงได้ทรงเป็นตัวตั้งตัวตีเป็นพระธุระกราบบังคมทูลให้ทรงทราบความจริง พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงจึงพระราชทานเงินเพิ่มค่าเครื่องต้นให้อีก... นี่แหละคือน้ำพระทัยพระวิมาดาเธอฯ ผู้ทรงมีพระทัยสมแก่ความเป็นขัตติยกัลยาณี..."

พระอัครชายาเธอฯ จึงเป็นพระมเหสีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนิทเสน่หา และมีพระเมตตาเป็นพิเศษ เนื่องด้วยคุณสมบัติพิเศษดังกล่าวมาแล้ว ครั้งใดที่เสด็จประพาสเป็นการส่วนพระองค์ทั้งในและนอกประเทศมักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระอัครชายาเธอฯ ได้โดยเสด็จแทบทุกครั้ง เพื่อประกอบพระกระยาหารถวาย เช่น คราวเสด็จพระราชดำเนินประพาสรอบแหลมมลายูถึงสิงคโปร์ ในพุทธศักราช ๒๔๔๓ และเสด็จประพาสเกาะชวา พุทธศักราช ๒๔๔๔ เป็นต้น หากมิได้โดยเสด็จด้วย พระพุทธเจ้าหลวงก็จะพระราชทานของขวัญที่ทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่า เป็นของที่พระอัครชายาเธอฯ ทรงพอพระทัย เช่น พระราชทานลูกไม้ถักด้วยมือ (Lace) ซึ่งมีราคาแพงมากในขณะนั้น คราวเสด็จเมืองเวนิส นอกจากนี้ยังพระราชทานต้นไม้และกล้วยไม้ เพราะทรงล่วงรู้พระทัยพระอัครชายาเธอฯ ว่าทรงโปรดปรานอะไรเป็นพิเศษ และเมื่อยามที่พระอัครชายาเธอฯประชวร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงวิตกห่วงใย ดังในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีมาพระราชทานสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า

"ได้รับจดหมายตอบเรื่องหมอปัวซ์รับจะเป็นธุระนั้น ฉันมีความยินดี ขอบใจเป็นอันมาก ผู้ซึ่งได้ออกชื่อทั้ง ๕ คนนั้นไม่ใช่คนดีเลย เจ็บมากบ้างน้อยบ้างทุกคน กล่าวคือเจ้าสาย ตั้งแต่เป็นสุกใสครั้งนี้ เป็นผีเดินไม่ได้ตลอดมา เลยซูบผอมทรุดโทรมเดินไม่ค่อยจะได้นอนไม่ใคร่หลับ"

ไม่ใช่เพียงทรงปฏิบัติวัฏฐากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เท่านั้น พระอัครชายาเธอฯ ทรงมีความเมตตาอารีเผื่อแผ่ไปยังบรรดาพระราชโอรสพระราชธิดาอีกด้วย ดังปรากฏว่าทรงเคยอุปการะเลี้ยงดูพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงพระเยาว์อยู่ระยะหนึ่ง หรือเมื่อครั้งเสด็จไปศึกษาวิชาการยังต่างประเทศ พระอัครชายาเธอฯ ก็ทรงฝากเครื่องบริโภคไปถวายเป็นประจำ

คุณงามความดีของพระอัครชายาเธอฯ ทำให้ทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น "พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา" หมายถึง พระอัครชายาผู้เป็นที่รักของพระปิยมหาราช เปี่ยมด้วยคุณสมบัติของกุลสตรี แบบฉบับที่เยาวชนพึงยึดเป็นเยี่ยงอย่างตลอดไป

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ นายกกิตติมศักดิ์ตลอดชีพ มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก

นายชัชพล ไชยพร

ประเทศไทยตั้งอยู่บนภูมิภาคที่ประสบภัยจากพายุมรสุม น้ำป่าไหลหลาก และน้ำทะเลหนุนมากบ้างน้อยบ้างสุดแต่ธรรมชาติจะดลบันดาล ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้ประสบภัยเหล่านั้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ จนกล่าวได้ว่า *"อุทกภัย"* เป็นภัยธรรมชาติหลัก ที่เบียดเบียนความผาสุกของชาวไทย ทั้งทางสวัสดิภาพ สุขภาพกายและจิต ตลอดจนการประกอบอาชีพการงานเป็นประจำทุกปี

ด้วยเหตุที่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจด้านต่างๆ เพื่อแบ่งเบาพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยเฉพาะด้านสังคมสงเคราะห์อันจะอำนวยประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎรมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ทรงตระหนักดีถึงความทุกข์อันใหญ่หลวงเฉพาะหน้าซึ่งราษฎรต้องประสบทันทีนับแต่แรกเกิดภัยพิบัติ จึงทรงพระดำริร่วมกับ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระธิดา ทรงก่อตั้ง *"มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก สภากาชาดไทย"* มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบรรเทาทุกข์ของราษฎรที่ประสบภัยน้ำท่วม ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในภูมิภาค

มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก สภากาชาดไทย พัฒนามาจากโครงการอาสาเพื่อน-พึ่ง (ภาฯ)ยามยาก สภากาชาดไทย ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

พร้อมด้วยพระธิดา โปรดให้จัดตั้งขึ้นในยามที่เกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงในกรุงเทพมหานครเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘

ความเสียหายในครั้งนั้นแผ่ขยายเป็นวงกว้าง จนภาคราชการและองค์กรการกุศลที่มีอยู่มิอาจยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างประชาชนที่ประสบภัยด้วยกันเอง อันเนื่องมาจากความเครียด ผู้เดือดร้อนต่างรู้สึกว่าตนเองกำลังขาดที่พึ่ง ขาดความเห็นอกเห็นใจ บ้างก็รู้สึกน้อยใจที่จำต้องรับความเดือดร้อนเฉพาะพื้นที่ของตนเอง ในขณะที่พื้นที่ติดกันบางพื้นที่กลับรอดพ้นจากอุทกภัย และสามารถดำรงสภาพอยู่ได้อย่างปกติ

ในช่วงเช้าของวันที่ ๒๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา จึงเสด็จออกไปทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในโครงการฯ เป็นครั้งแรก ตามที่พระชนนีทรงแนะนำ การนี้ได้เสด็จออกรับน้ำใจ ทั้งเงินและสิ่งของบริจาค จากผู้ที่ไม่ได้ประสบอุทกภัย ที่สถานีบริการน้ำมันเพื่อนำไปมอบแก่ผู้ประสบภัยในพื้นที่ติดกัน ต่อจากนั้นในช่วงบ่าย ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมราษฎรในย่านจรัญสนิทวงศ์ เขตบางกอกน้อยและเขตบางพลัด

การเสด็จออกทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในครั้งนั้นส่งผลให้เหตุวิวาทบาดหมาง สงบลงอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะประชาชนที่อยู่ในเขตประสบภัย ก็รู้สึกซาบซึ้งน้ำใจที่ผู้ไม่ได้ประสบภัยมอบให้ ในขณะเดียวกัน ผู้ไม่ได้ประสบภัย ก็เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติผู้ประสบภัย นับเป็นแนวพระดำริอันเยี่ยมยอดที่สามารถบรรเทาปัญหาได้อย่างครบวงจร แม้แต่ในเรื่องของจิตวิทยา

จากนั้นมาโครงการฯ ก็ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กระทั่งได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิที่ผู้บริจาคสามารถหักลดหย่อนภาษีได้ ตั้งแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และได้พัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ทั้งนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงดำรงตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ตลอดชีพของมูลนิธิฯ และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงเป็นประธานมูลนิธิฯ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงตั้งพระปณิธานให้มูลนิธินี้สามารถสนับสนุนและเชื่อมโยงให้ภาครัฐและเอกชนร่วมกันเกื้อหนุนประชาชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามทุกข์ยากจากอุทกภัยที่รุนแรง นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้ผู้ทุกข์ยากน้อยกว่าช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากมากกว่า ผู้ที่แข็งแรงช่วยผู้อ่อนแอ เป็นต้น เน้นการประทังชีวิตและการฟื้นฟูสภาพจิตใจ จึงทรงวางแนวทางการดำเนินกิจกรรมไว้เป็น ๒ ส่วน

ส่วนแรก มีกิจกรรมหลัก ๒ ประการ ดังนี้

๑. ประทังชีวิตผู้ประสบอุทกภัย ด้วย *การจัดตั้งคลังน้ำดื่มและการแจกจ่ายน้ำดื่ม* ที่นอกจากจะเป็นการช่วยให้ประชาชนมีน้ำดื่มสะอาด และลดโอกาสการเกิดโรคทางเดินอาหารแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่หลักการของมูลนิธิฯ ที่มุ่งเน้นให้รู้จักเห็นใจซึ่งกันและกันในยามยาก พร้อมกันนั้นก็ทรงคำนึงถึง *การประกอบและแจกอาหารสด* ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในช่วงน้ำท่วมฉับพลัน ทั้งนำออกไปแจกและการจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการประกอบอาหารแบบโรงทาน โดยมีหน่วยเคลื่อนที่โดยใช้รถ *"รถเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ช่วยด้วยใจ คนไทยไม่ทิ้งกัน"* และอีกหนึ่งกิจกรรมที่สำคัญยิ่งคือ *การแจกจ่ายถุงยังชีพ* ซึ่งทางมูลนิธิจะจัด *"ถุงยังชีพพระราชทาน"* ออกแจกจ่ายในพื้นที่ห่างไกลยากจะเข้าถึงได้ ภายในถุงยังชีพประกอบด้วย ข้าวสาร บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง เกลือ ยาตำราหลวง ผ้าอนามัย ไฟฉาย ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ เทียน ผ้าถุง เสื้อยืด และเสื้อเด็กเล็ก

๒. ช่วยเหลือผู้อ่อนแอ ได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง หญิงมีครรภ์ และเด็กเล็ก โดยจัดตั้งอาสาสมัคร *"เพื่อนพึ่ง(ภาฯ) ยามยาก"* ไปเยี่ยมเยียนผู้อ่อนแอที่ไม่สามารถเดินทางออกไปพบแพทย์ หรือไปพบแพทย์ไม่สะดวก อันจะก่อให้เกิดผลกระทบทางร่างกายและจิตใจ ให้เขาเหล่านั้นได้รับอาหารเพียงพอ ครบทุกหมู่ และได้รับยารักษาโรคอย่างต่อเนื่องจนกว่าระดับน้ำจะลดเป็นปกติ

ส่วนที่ ๒ ทรงกำหนดแนวทางให้จัดกิจกรรมพิเศษ เพื่อช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ประสบภัย เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยให้อาสากาชาดเข้าไปจัดกิจกรรมให้กำลังใจแก่ผู้ประสบอุทกภัยที่รู้สึกท้อแท้ สิ้นหวังจากการสูญเสียทรัพย์สิน หรือบางครั้งอาจสูญเสียญาติพี่น้อง อาจเข้าไปจัดกิจกรรมนันทนาการปลอบขวัญให้กำลังใจผู้ประสบอุทกภัย ให้มีกำลังใจ มีสภาพจิตที่ดีขึ้น และสามารถกลับมาทำงานและใช้ชีวิตได้อย่างปกติต่อไป

ในขั้นตอนต่อไป ทรงพระดำริให้ช่วยเหลือด้วยการฟื้นฟูอนามัยชุมชนภายหลังน้ำลด โดยให้ประชาชนที่ประสบภัยร่วมกับประชาชนที่อยู่รอบข้างที่ปลอดภัยจากน้ำท่วม เข้าร่วมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ช่วยกันขุดคลองระบายน้ำ ทำความสะอาดทั้งภายในบ้านและบริเวณรอบนอกของหมู่บ้าน ปลูกต้นไม้ และฟื้นฟูสถานที่ออกกำลังหรือเล่นกีฬาในสวนสาธารณะ เป็นต้น โดยโครงการฯ จะสนับสนุนอุปกรณ์และสิ่งของที่จะฟื้นฟูสุขอนามัย

โครงการในระยะต่อไปคือการช่วยเหลือที่พักชั่วคราว เพื่อให้ผู้ประสบอุทกภัยที่บ้านถูกทำลายเสียหายจากน้ำท่วมได้มีที่พำนักอาศัยชั่วคราว ในช่วงที่ภาครัฐกำลังหาสถานที่เพื่ออยู่อาศัย

อย่างถาวร บ้านที่โครงการดำเนินการจัดทำจะเป็นบ้านถอดเก็บได้อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งจัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย บ้านดังกล่าวมีชั้นเดียว ใต้ถุนสูง วางอยู่บนพื้นปูน พื้นเป็นไม้อัด มีประตูและหน้าต่าง ทำให้ลมถ่ายเทได้ดี ผนังและหลังคาทำด้วยวัสดุเบา คงทน ไม่เป็นสนิม หลังคาไม่มีการตอกตะปู จึงไม่มีโอกาสรั่วแม้จะนำกลับมาใช้ใหม่ บ้านคู่ซึ่งมีบันไดขึ้นร่วมกัน สามารถปรับใช้สำหรับครอบครัวใหญ่ได้ สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกที่บ้านน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

นอกจากนี้ ยังโปรดให้จัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กเล็ก เป็นการแบ่งเบาภาระแก่ประชาชนที่ประสบอุทกภัยซึ่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านชั่วคราว เพื่อใช้เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีอายุระหว่าง ๓ ถึง ๖ ปี ให้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา เน้นการเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ ก่อนจะเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับต่อไป และยังช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในหมู่บ้านชั่วคราว

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการของมูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก อย่างจริงจัง ดังที่ชาวไทยทั้งหลายได้ประจักษ์ภาพพระกรณียกิจที่ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติบำเพ็ญด้วยกำลังพระวรกาย พระหฤทัย พระสติปัญญา และทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่ออาณาประชาราษฎรผู้ประสบอุทกภัยในภูมิภาคต่างๆ อยู่อย่างเนืองนิจ ควรที่พวกเราจักได้ร่วมกันเจริญรอยพระยุคลบาท เพื่อความผาสุกสวัสดีของพี่น้องชาวไทย สมดังพระปณิธานปรารถนา

เนื่องในวันนี้ (๑๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐) เป็นมงคลสมัยคล้ายวันประสูติ ขออัญเชิญพลานุภาพแห่งพระกุศลจริยาทั้งปวงที่ทรงบำเพ็ญไว้ดีแล้ว ทั้งคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็นสรณาดิศัยบุญเขต โปรดอภิบาล พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

พลตรี หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทองใหญ่

พลตรี หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทองใหญ่ ผู้เชี่ยวชาญกิจการทหารม้าและอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางจารุดี ผโลประการ

ประวัติและผลงานอันควรยกย่องของพลตรี หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทองใหญ่ พระราชวงศ์ผู้ทรงมีคุณูปการต่อกิจการทหารม้าแห่งกองทัพบก และต่อการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งยังคงดำรงคุณประโยชน์สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทองใหญ่ เป็นพระโอรสองค์โตของพระบรมวงศ์เธอ ชั้น ๔ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม และหม่อมพริ้ง ทองใหญ่ ณ อยุธยา ประสูติเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๒๙ เดิมเรียกกันว่า *"ทองรอด"* เพราะไม่ถึงชีพิตักษัยเช่นพระโอรสธิดาองค์ก่อนๆ ต่อมาจึงได้รับพระนามจริงว่า *"ทองฑีฆายุ"*

เมื่อชันษาได้ ๔ ปี กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ได้ถวายหม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ไว้แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เพราะพระองค์ท่านต้องเสด็จไปปราบฮ่อที่มณฑลอุดรและเป็นข้าหลวงสำเร็จราชการมณฑลอุดรอยู่หลายปี เมื่อเจริญชันษาขึ้น หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ก็ได้เล่าเรียนที่โรงเรียนราชกุมารด้วยกันกับพระราชกุมารของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาดีแต่ไม่สู้ขยันนัก

พุทธศักราช ๒๔๓๗ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร สวรรคต และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสด็จกลับจากการไปศึกษาในโรงเรียนทหารม้าที่ประเทศรัสเซียชั่วคราว และจะเสด็จกลับไปอีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้หม่อมเจ้าทองทีฆายุ โดยเสด็จกลับออกไปศึกษาวิชาทหารที่ประเทศรัสเซียด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ โปรดปรานหม่อมเจ้าทองทีฆายุมากจนถึงกับทรงรับเลี้ยงไว้เป็นโอรสบุญธรรม

หม่อมเจ้าทองทีฆายุ ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในประเทศรัสเซีย ตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๔๔๑ ขณะชันษาได้ ๑๒ ปี พระเจ้านิโคลัสที่ ๒ โปรดให้สังกัดกรมทหารม้าฮุสซาร์ที่เมืองเปโตรกราด (เลนินกราดในปัจจุบัน) ซึ่งเกรียงไกรไม่แพ้ทหารม้าคอสแซค จนถึงพุทธศักราช ๒๔๕๑ ได้รับพระราชทานยศเป็นนายร้อยตรี สังกัดตำแหน่งนายทหารนอกกองกรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ซึ่งเป็นกรมที่หรูที่สุดในรัสเซียสมัยนั้น ในระหว่างที่อยู่ประจำกรมได้ทรงมีโอกาสศึกษาวิชาพิเศษ คือ วิชาเคมี วิชาเสนาธิการทหารบก และวิชาสัตวแพทย์ ตลอดเวลา ๓ ปี ก่อนกลับประเทศไทยในพุทธศักราช ๒๔๕๔ และในต้นปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ นี้เอง ได้ทรงสมรสกับนางสาวลุดมิล่า บาร์ซูก๊อฟ บุตรสาวคนโตของนายแซร์เก อิวาโนวิท์ช บาร์ซูก๊อฟ เลขาธิการกรมศิลปากรแห่งเมืองเซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก

เมื่อกลับประเทศไทย หม่อมเจ้าทองทีฆายุ ได้เป็นนายทหารประจำแผนกจเรทหารม้า ยศร้อยโท และเป็นราชองครักษ์เวร ทรงดำริว่า ม้า ตลอดจนช้าง โค กระบือของทหารบกก็มีอยู่มาก แต่ไม่มีสัตวแพทย์แผนปัจจุบันดูแล จึงได้ทรงตั้งโรงเรียนสอนวิชาสัตวแพทย์แห่งแรกขึ้นในประเทศไทยเรียกว่า โรงเรียนนายดาบสัตวรักษ์ เพื่อผลิตนายสัตวแพทย์ที่มีความรู้ทั้งทางวิชาการรักษาสัตว์และสัตวบาล ต่อมาได้ทรงเปลี่ยนเป็น *"โรงเรียนนายสิบสัตวรักษ์"* และ *"โรงเรียนอัศวแพทย์ทหารบก"* ในภายหลัง อาจารย์ที่ใช้สอนในโรงเรียน นอกจากพระองค์ท่านเองแล้ว ยังมีนายสัตวแพทย์หลายคน ทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ ทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนอัศวแพทย์ทหารบก และในระหว่างที่ตั้งโรงเรียนอัศวแพทย์ทหารบกขึ้นนั้น ยังได้ทรงตั้งกองผสมพันธุ์สัตว์ขึ้นที่ตำบลหัวสระ และตำบลจันทึก จังหวัดนครราชสีมา โดยให้มีหน้าที่ผสมพันธุ์โคและจัดทำเสบียงอาหารสัตว์ด้วย

ในระหว่างรับราชการงานทหารม้าและงานอัศวแพทย์ได้ทรงมีส่วนร่วมในการเรียบเรียงตำราเกี่ยวกับงานของทหารม้า ได้แก่ ข้อบังคับสำหรับทหารม้า แบบฝึกหัดทหารม้า เล่ม ๒ คำแนะนำ

ในการบำรุงเลี้ยงม้า และระเบียบการฝึกหัดสั่งสอนกองร้อยทหารม้า ได้ทรงแต่งตำราทางทหารม้า เช่น ข้อบังคับระเบียบโรงเรียนอัศวแพทย์ จึงทรงได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา และในปีต่อมาก็ทรงได้เลื่อนชั้นเป็นร้อยเอกประจำแผนกจเรทหารม้า ได้ทรงจัดทำตำราสอนนายสิบอัศวแพทย์ จำนวน ๘ เล่มจบ จึงทรงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ ๒ และเป็นผู้ช่วยจเรทหารม้า

หม่อมเจ้าทองทีฆายุได้ทรงเจริญก้าวหน้าในชีวิตราชการตามลำดับ ทรงได้รับพระยศเป็นพันเอก ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกม้ารวมและเป็นผู้ช่วยจเรทหารม้าและสัตว์พาหนะทหารบกเป็นเวลา ๖ ปี จึงได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยทูตทางทหาร ประจำประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษนาน ๒ ปีเศษ และเสด็จกลับมาประจำแผนกจเรสัตว์พาหนะและการทหารม้าต่อไป

ตำแหน่งและยศสุดท้ายของหม่อมเจ้าทองทีฆายุ คือ นายพลตรี ผู้บังคับบัญชากองพลที่ ๒ (ปราจีนบุรี) ก่อนออกจากประจำการเป็นกองหนุนสังกัดกองบังคับการกระทรวงกลาโหม ในพุทธศักราช ๒๔๗๕

ในพุทธศักราช ๒๔๗๘ ทรงดำริจะตั้งมหาวิทยาลัยสัตวแพทย์ขึ้นในประเทศไทยและได้ทรงร่วมมือกับนายทหารม้าอีก ๓ คน จนราชการรับรองให้ตั้งแผนกสัตวแพทย์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งภายหลังได้ยกระดับเป็นคณะสัตวแพทยศาสตร์

หม่อมเจ้าทองทีฆายุ มีพระอุตสาหะวิริยะในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ด้วยความสนพระทัยในประวัติศาสตร์ ซึ่งเดิมทีทรงสอนเฉพาะในแวดวงทหารบก ทำให้ทรงรับเชิญไปสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งขาดบุคลากร ทรงรับหน้าที่สอนทั้งวิชาประวัติศาสตร์ไทย และสากล จะทรงพักจากการสอนคือเมื่อเสด็จไปราชการต่างประเทศ และหัวเมืองเท่านั้น ทรงสอนอยู่จนถึงพุทธศักราช ๒๔๘๕ ก็ต้องพักการสอนเนื่องจากประชวรหนัก

ขณะทรงรับตำแหน่งอาจารย์พิเศษของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทรงแต่งตำราเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ไว้หลายเล่ม ได้แก่ ประวัติศาสตร์สากลสำหรับชั้นสูง ประวัติศาสตร์ไทย และปาฐกถาประวัติศาสตร์ รวมไม่น้อยกว่า ๒,๒๐๐ หน้า และเนื่องจากความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ จึงทรงได้รับเชิญไปช่วยงานของชาติอีกหลายอย่าง เช่น เป็นประธานกรรมการอักขรานุกรมภูมิศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน ทำการชำระชื่อท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อแสดงตำนานและสถิติพยากรณ์ เป็นต้น

หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ ทรงสนพระทัยในเรื่องดนตรี และมีความรู้เชี่ยวชาญด้านแตรวง มีการโอนแตรวงทหารบกมาขึ้นกับท่านโดยตรง มีครูสอนทั้งไทยและต่างประเทศหลายคน แตรวงในสมัยนั้นจึงลือกันว่าเป็นเอกในเอเชีย สัญญาณแตรเดี่ยวของทหารม้า ก็ทรงจัดแต่งขึ้นเองทั้งสิ้น และใช้อยู่จนทุกวันนี้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

หม่อมเจ้าทองฑีฆายุประชวรด้วยพระโรคบิด และเกิดอาการทางพระหทัยพิการ ต่อมาได้สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ หลังจากทรงได้รับการรักษาพยาบาลเป็นเวลาหลายเดือน สิริพระชนมายุ ๕๖ ปีเศษ หม่อมเจ้าทองฑีฆายุ มีโอรสธิดากับหม่อมลุดมิล่า เป็นชาย ๒ หญิง ๒ คือ

หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่
หม่อมราชวงศ์ผ่องลักษณ์ ทองใหญ่
หม่อมราชวงศ์พักตร์พริ้ง ทองใหญ่
หม่อมราชวงศ์สิงคธา ทองใหญ่

หมวดพระสงฆ์

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภัทโท)

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภัทโท) จากวัดหนองป่าพงถึงวัดป่านานาชาติ

นางจารุดี ผลโลประการ

พระเถระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสอนธรรมะแก่พระภิกษุทั้งชาวไทยและต่างประเทศ จนทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปในวงกว้าง รูปหนึ่งนั้นได้แก่ พระโพธิญาณเถระ หรือที่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปเรียกท่านว่า หลวงพ่อชา หรือพระอาจารย์ชา ท่านมีประวัติชีวิตที่น่าสนใจและควรแก่การเรียนรู้

หลวงพ่อชา ถือกำเนิดที่บ้านก่อ ตำบลธาตุ (หรือตำบลแสนสุขในปัจจุบัน) อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันศุกร์ ที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นบุตรคนที่ ๕ ในจำนวน ๑๐ คน ของนายมา และนางทิพย์ ช่วงโชติ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม บิดามารดาของท่านมีฐานะมั่นคง มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน และใจบุญเข้าวัดฟังธรรมอยู่เป็นนิจ จึงนับได้ว่าหลวงพ่อชาเติบโตขึ้นในบรรยากาศของครอบครัวที่อบอุ่น มีความสงบสุขตามอัตภาพ

หลวงพ่อชาเป็นคนพูดเก่ง อารมณ์ดี ชอบสนุก มีอารมณ์ขัน แต่ก็เป็นผู้ฝักใฝ่ในทางธรรมมาตั้งแต่เด็ก ท่านเล่าให้ศิษย์ฟังว่า *"ตอนเด็ก คิดอยากเล่นเป็นพระก็เลยตั้งตนเป็นสมภารขึ้นมา เอาผ้าขาวมาห่มเป็นจีวร ถึงเวลาฉันเพลก็ตีระฆังแก๊ง ๆ ให้เพื่อน ๆ ที่เล่นเป็นโยมอุปัฏฐาก เอาน้ำมาให้ฉันแล้วรับศีลรับพร"*

เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ท่านได้รบเร้าให้บิดามารดาพาไปฝากเป็นศิษย์วัด บิดามารดาก็ยินดีนำเด็กชายชาไปฝากฝังกับท่านอาจารย์สีที่วัดก่อนอก เด็กชายชาได้มีโอกาสเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชาววัดและฝึกหัดไหว้พระสวดมนต์ รับใช้ครูอาจารย์อยู่หลายเดือนแล้ว ท่านอาจารย์สีก็จัดการบวชเณรให้ขณะอายุได้ ๑๓ ปี ท่านได้ศึกษาหลักสูตรนักธรรมและเรียนหนังสือตัวธรรม และท่องบ่นบทสวดมนต์ได้อย่างเชี่ยวชาญ

เมื่อบวชได้ ๓ ปี สามเณรชาได้ลาสิกขาบทกลับมาอยู่บ้าน ชีวิตในช่วงของวัยรุ่นนี้ได้ให้บทเรียนเรื่อง อนิจจัง แก่ท่านเป็นบทแรก คือความผิดหวังในเรื่องรัก

นายชาได้บวชเป็นภิกษุเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๒ อายุได้ ๒๑ ปี ได้รับฉายาว่า สุภัทโท (ผู้เจริญด้วยดี) อุปสมบทที่วัดก่อใน ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อบวชแล้วท่านไปจำพรรษาอยู่ที่วัดก่อนอก ๒ พรรษา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย

หลวงพ่อชาเล่าให้สานุศิษย์ของท่านฟังในเวลาต่อมาว่า เมื่อบวชใหม่ ๆ ยังมีความทุกข์มาก ทุกข์กับอาหารการกิน บวชปีแรกจึงยังไม่ค่อยได้อะไรเท่าใด แต่เมื่อได้ศึกษาปริยัติธรรมและสอบนักธรรมตรีได้ในปีแรกแล้ว การเล่าเรียนได้ทำให้ท่านเกิดความรู้สึกซาบซึ้งศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระธรรม ท่านจึงตั้งปณิธานว่าจะมอบชีวิตไว้ใต้ร่มโพธิญาณ และสร้างรากฐานให้ตนเองด้วยการศึกษาพระธรรมวินัยให้รู้แจ้งเป็นลำดับแรก

หลวงพ่อได้เดินทางไปแสวงหาความรู้ทางด้านปริยัติธรรม จากอาจารย์ที่มีความรู้ชำนาญในการสอนปริยัติที่วัดต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ท่านสอบได้นักธรรมโท ในพุทธศักราช ๒๔๘๕

พุทธศักราช ๒๔๘๖ โยมบิดาของท่านป่วยหนัก ท่านจึงหยุดการศึกษานักธรรมเอกไว้ดูแลจนโยมบิดาเสียชีวิตแล้ว ท่านจึงกลับไปศึกษาต่อที่วัดหนองหลัก และกลับมาสอบนักธรรมเอกได้ที่วัดก่อนอก ในพุทธศักราช ๒๔๘๗

ในระหว่างพรรษา พุทธศักราช ๒๔๘๗ ท่านเริ่มเบื่อหน่ายการเรียนเพราะคิดว่านี่คงไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ ประกอบกับเกิดธรรมสังเวชคราวโยมบิดาเสียชีวิต ท่านจึงตัดสินใจหยุดการเรียนการสอนด้านปริยัติ หันไปสู่การปฏิบัติ โดยการออกธุดงค์และศึกษาหาแนวทางปฏิบัติจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านธรรมปฏิบัติหลายสำนัก

ในช่วงเวลาการปฏิบัติธรรมพรรษาที่ ๘ ท่านได้ฟังเรื่องราวของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต รู้สึกเลื่อมใสและตั้งใจจะไปศึกษาแนวทางปฏิบัติด้วย เมื่อออกพรรษาท่านจึงเดินทางย้อนกลับไป

อุบลราชธานี พักที่วัดก่อนอกระยะหนึ่ง แล้วจึงเดินทางไปสำนักของหลวงปู่มั่นที่จังหวัดสกลนคร

การพบและฟังธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้งจากหลวงปู่มั่น นับเป็นประสบการณ์สำคัญที่นำชีวิตของหลวงพ่อชาเข้าสู่กระแสธรรมปฏิบัติอย่างถูกต้องและมั่นคง

จากสำนักหลวงปู่มั่น หลวงพ่อชาได้ธุดงค์ไปที่สำนักท่านอาจารย์คำดี วัดโปร่งคลอง ไปฝึกบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ป่าช้าได้ ๗ วัน ก็อาพาธหนัก จึงต้องพักรักษาตัวอยู่ที่สำนักท่านอาจารย์คำดี ประมาณ ๑๐ วัน แล้วเดินทางออกธุดงค์ต่อไปจนถึงวัดป่าหนองฮี ตำบลหนองฮี อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม และจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่กินรี ผู้มีปฏิปทาเรียบง่าย น่าเคารพบูชา มั่นคงในข้อปฏิบัติ สันโดษ และขยันในการงานทุกอย่างที่พระจะพึงทำได้ หลวงพ่อชาได้ศึกษาและอุปัฏฐากรับใช้หลวงปู่กินรี จนออกพรรษาในพุทธศักราช ๒๔๙๑ จึงได้กราบลาหลวงปู่กินรีจาริกต่อไปตามวิถีทางของพระกรรมฐาน ผู้ไม่ยึดติดและไม่ยอมให้สิ่งใดผูกมัดตน แม้จะต้องผ่านพบกับสิ่งต่างๆ ทั้งดีและเลว ทั้งสุขและทุกข์ ก็เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยการเห็นโทษและมีปัญญาในการสลัดออก

หลวงพ่อชาได้จาริกไปปฏิบัติธรรมตามสำนักอื่น ๆ ในจังหวัดนครพนม แล้วธุดงค์กลับมาอีสานใต้

ต้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ ท่านได้ทราบข่าวเรื่องหลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ได้ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่วัดปากน้ำประมาณ ๗ วัน ก็เดินทางต่อไปวัดใหญ่-ชัยมงคลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่วัดใหญ่ชัยมงคล ท่านได้อาพาธหนักอีกครั้งด้วยอาการท้องบวมและโรคหืด ท่านรักษาตัวเองด้วยการอดอาหาร และเร่งทำความเพียรอย่างหนักด้วยการเดินจงกรมและนั่งสมาธิจนโรคร้ายหายไป

เมื่อออกพรรษาท่านได้ไปบำเพ็ญภาวนาที่เกาะสีชังประมาณ ๑ เดือน กลับมาพักที่วัดใหญ่ชัยมงคลอีกระยะหนึ่งก็กลับอีสาน จนถึงเดือนสาม พุทธศักราช ๒๔๙๗ โยมมารดาและญาติมิตรได้เดินทางมานิมนต์ท่านให้กลับบ้านก่อ

วันที่ ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๗ หลวงพ่อชาและคณะเดินทางมาถึงดงป่าพง ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านก่อไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๓ กิโลเมตร ดงป่าพงสมัยนั้นมีสภาพเป็นป่าทึบรกร้าง ชุกชุมด้วยไข้ป่า มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ชาวบ้านเรียกว่าหนองป่าพง ชาวบ้านก่อและบ้านกลางได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกุฏิเล็ก ๆ ๔ หลัง และขุดบ่อน้ำ ๑ บ่อ ให้หลวงพ่อชาและพระสงฆ์อีก ๓ รูปได้พำนัก การบำเพ็ญภาวนาเป็นไปด้วย

ความยากลำบาก อาหารของฉันก็แทบจะไม่มี เพราะผู้คนเข้าวัดน้อย

ต่อมากิตติศัพท์ของพระธุดงค์กรรมฐานในดงป่าพงเริ่มถูกกล่าวขวัญในหมู่ชนทั่วไป ทำให้มีผู้มาฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงพ่อชามากขึ้นตามลำดับ หลวงพ่อเข้มงวดอย่างมากในวัตรปฏิบัติของท่านเองและของศิษย์ ในการสอนศิษย์ท่านทุ่มเทอย่างจริงใจ ด้วยหวังให้ศิษย์เข้าถึงความเป็นสมณะอย่างแท้จริง ส่วนการรับกุลบุตรเข้าอยู่ร่วมสำนัก หลวงพ่อได้วางระเบียบไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อทดสอบศรัทธา เบื้องแรกต้องบวชเป็นปะขาวถือศีลแปด เรียนรู้และฝึกหัดข้อวัตรปฏิบัติก่อนหนึ่งปี จากนั้นให้บวชเป็นสามเณรหนึ่งปีแล้วจึงได้บวชพระ สานุศิษย์ที่ผ่านการฝึกสอนจากหลวงพ่อจึงล้วนมีความมั่นคงในข้อวัตรปฏิบัติ และได้เป็นขุมกำลังที่สืบสานเจตนารมณ์ของหลวงพ่อในปัจจุบัน

นับวันรัศมีเงาของวัดหนองป่าพงแผ่กว้างมากขึ้น เกิดวัดสาขาในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดอื่นอีกหลายแห่ง ส่วนที่วัดหนองป่าพงก็มีพระเณรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในพุทธศักราช ๒๕๐๐ หลวงพ่อจึงกำหนดกติกาสงฆ์ เพื่อควบคุมความประพฤติของพระเณรให้อยู่ในขอบเขตของพระธรรมวินัย เพื่อง่ายต่อการเข้าสู่ความบริสุทธิ์ของสมณเพศ เช่น ห้ามรับเงินทองและห้ามผู้อื่นเก็บไว้เพื่อตน ห้ามซื้อขายแลกเปลี่ยน ไม่ขอของจากคนที่มิใช่ญาติ มิใช่ปวารณา หากได้รับวัตถุทานให้เก็บไว้เป็นกองกลาง ห้ามบอกและเรียนดิรัจฉานวิชา บอกเลข ทำน้ำมนต์ หมอยา หมอดู ทำวัตถุมงคล เป็นต้น

พุทธศักราช ๒๕๑๐ หลวงพ่อชาได้ศิษย์ชาวต่างประเทศรูปแรก คือ ท่านอาจารย์สุเมโธ และในพุทธศักราช ๒๕๑๓ ท่านก็ได้ศิษย์ชาวอเมริกันอีก ๒ รูป ซึ่ง ๒ รูปนี้ เมื่อลาสิกขาออกไปก็ได้นำคำสอนของหลวงพ่อไปพิมพ์เผยแพร่ ทำให้ชื่อเสียงของหลวงพ่อเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างประเทศมากขึ้น

ผู้คนที่เข้ามาวัดหนองป่าพง ทึ่งที่พระฝรั่งปฏิบัติกรรมฐานอย่างเคร่งครัดเคียงข้างพระไทย จึงสงสัยว่าหลวงพ่อสอนชาวต่างประเทศได้อย่างไรทั้งที่คุ้นเคยกันคนละภาษา ท่านก็ชี้แจงว่า

"ถึงแม้มีลูกศิษย์เมืองนอกมาอยู่ด้วยมาก ๆ อย่างนี้ ก็ไม่ได้เทศน์ให้เขาฟังมากนัก พาเขาทำเอาเลย ทำดีได้ดี ถ้าทำไม่ดีก็ได้ของไม่ดี พาเขาทำดู เมื่อทำจริง ๆ ก็เลยได้ดี เขาก็เลยเชื่อ..."

พุทธศักราช ๒๕๑๘ มีจำนวนศิษย์ชาวต่างประเทศในวัดหนองป่าพงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

หลวงพ่อจึงตั้งวัดป่านานาชาติขึ้นที่ป่าช้าบ้านบุ่งหวาย ซึ่งอยู่ห่างจากวัดหนองป่าพงราว ๗ – ๘ กิโลเมตร เพื่อให้พระชาวต่างชาติปกครองกันเองโดยมอบให้ท่านอาจารย์สุเมโธดูแล เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างหมู่ศิษย์ชาวต่างประเทศ ท่านก็แก้ปัญหาได้อย่างดีเยี่ยมด้วยความเมตตา อารมณ์ขัน และความสามารถพิเศษในการสื่อสาร

พุทธศักราช ๒๕๑๙ ท่านอาจารย์สุเมโธได้กลับไปเยี่ยมบ้านเกิดที่อเมริกาและขากลับได้แวะที่พุทธวิหารธรรมประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ สมาชิกมูลนิธิกิจการสงฆ์แห่งอังกฤษผู้จัดตั้งพุทธวิหาร เลื่อมใสศรัทธาในปฏิปทาของท่านอาจารย์สุเมโธ จึงนิมนต์ให้ท่านพำนักอยู่เพื่อเป็นผู้นำในการประพฤติปฏิบัติ ท่านอาจารย์สุเมโธไม่ได้ตอบรับคำ แต่แจ้งว่าจะนำเรื่องนี้ไปกราบเรียนหลวงพ่อชา ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ก่อน

หลังจากนั้นไม่นานประธานมูลนิธิกิจการสงฆ์แห่งอังกฤษ ชื่อนายยอร์ช ชาร์ปได้เดินทางมาเมืองไทย เพื่อนิมนต์หลวงพ่อไปเผยแผ่พุทธธรรมและพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักสาขาในประเทศอังกฤษ ในพุทธศักราช ๒๕๒๐ หลวงพ่อจึงได้เดินทางไปอังกฤษ โดยมีท่านอาจารย์สุเมโธเป็นผู้ติดตาม หลวงพ่อได้ตอบคำถามเป็นที่พอใจของชาวอังกฤษที่สนใจใคร่รู้เรื่องชีวิตและข้อวัตรปฏิบัติของพระกรรมฐานที่วัดหนองป่าพง เมื่อกลับคืนเมืองไทยแล้ว หลวงพ่อจึงได้รับหนังสือจาก บี.บี.ซี. แห่งประเทศอังกฤษ ขอถ่ายทำภาพยนตร์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่วัดหนองป่าพง และหนังสารคดีนี้ก็ได้แพร่หลายสู่สายตาคนค่อนโลก

พุทธศักราช ๒๕๒๒ มูลนิธิกิจการสงฆ์แห่งอังกฤษ ได้ติดต่อนิมนต์หลวงพ่อให้จาริกไปเผยแผ่ธรรมะที่ประเทศอังกฤษอีกครั้ง ครั้งนี้ท่านได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศมากกว่าครั้งแรกหลายเท่า หลวงพ่อได้ไปดูสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งมีคนถวายเพื่อจัดเป็นสำนักสาขาถาวร แล้วเดินทางสู่สหรัฐอเมริกาไปพักที่สำนักกรรมฐานของนายแจ๊ค คอร์นฟิลด์ หรืออดีตพระสุญโญ ซึ่งเคยเป็นศิษย์บวชที่วัดหนองป่าพง ท่านได้อบรมกรรมฐานแก่ชาวอเมริกัน ซึ่งได้รับความสนใจจากคนเหล่านั้นเป็นจำนวนมาก และยังได้ตอบปัญหาธรรมะแก่ผู้สนใจในสถานที่อีกหลายแห่ง หลังจากนั้นท่านเดินทางย้อนกลับไปอังกฤษเพื่อดูแลเคลื่อนย้ายสำนัก แล้วจึงเดินทางกลับประเทศไทย

การเดินทางไปต่างประเทศของหลวงพ่อทั้ง ๒ ครั้ง ทำให้หลักธรรมปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ได้เผยแผ่ออกไปอย่างกว้างไกล ยังผลให้มีสำนักปฏิบัติธรรมที่มีลักษณะคล้ายวัดป่าในเมืองไทยเกิดขึ้นหลายแห่งในซีกโลกตะวันตก

ปัจจุบันมีสำนักสาขาของวัดหนองป่าพงในต่างประเทศกว่า ๑๐ แห่ง ตั้งอยู่ในประเทศ

ต่างๆ เช่น อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา เพื่อสืบเจตนารมณ์ของหลวงพ่อ ดังที่ท่านเขียนไว้ในสมุดบันทึกคราวจาริกสู่ต่างประเทศว่า *"ต้องยอมเสียสละทุกอย่างให้แก่พระศาสนาเพื่อประชาชนเป็นจำนวนมาก ในเวลานี้ ดอกบัวกำลังจะบานในทิศตะวันตกอยู่แล้ว"*

หลวงพ่อเริ่มมีอาการผิดปรกติทางร่างกายเมื่ออายุได้ประมาณ ๕๙ ปี ทรงตัวไม่ดี ต้องใช้ไม้เท้าค้ำยันเวลาเดิน แต่หลวงพ่อก็ยังคงทำหน้าที่ครูอาจารย์อย่างไม่บกพร่อง พยายามอบรมสั่งสอนศิษย์อยู่ทุกโอกาส เมื่อมีเวลาว่างก็ออกไปเยี่ยมเยียนพระเณรตามสาขาทั้งใกล้ไกล ต้อนรับญาติโยมที่มานมัสการโดยไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตัว

พุทธศักราช ๒๕๒๔ อาการอาพาธของหลวงพ่อทรุดลงมากท่านได้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลสำโรง สมุทรปราการ แพทย์ผ่าตัดรักษาแล้วก็กลับวัดหนองป่าพง แต่อาการท่านยิ่งแย่ลงอีก ในพุทธศักราช ๒๕๒๕ ศิษย์จึงนิมนต์ไปรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับหลวงพ่อไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ อาการป่วยของท่านมีสาเหตุจากเนื้อสมองตายเป็นหย่อม ๆ และโรคเบาหวาน

ท่านรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ ๕ เดือน ก็กลับวัดหนองป่าพง พักในกุฏิพยาบาล ซึ่งสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และคณะศิษย์ซึ่งได้ร่วมสมทบโดยเสด็จพระราชกุศล มีแพทย์และบุรุษพยาบาลจากโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี มาร่วมรักษาพยาบาลโดยตลอด

แม้หลวงพ่อจะอาพาธหนัก แต่บรรยากาศของวัดหนองป่าพง คงสงบและมั่นคง มีคณะพระเถระร่วมกันปกครองหมู่คณะแทนหลวงพ่อ ในวาระสุดท้ายท่านก็ยังคงสั่งสอนศิษย์โดยใช้ร่างกายที่เสื่อมโทรมด้วยความชรา และโรคภัย สาธิตให้เห็นภัยในวัฏสงสารและความเสื่อมสิ้นไปของสังขารร่างกายว่า เรามีความแก่ ความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่มีใครล่วงพ้นสิ่งเหล่านี้ไปได้

วันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ หลวงพ่อได้ละสังขารไปด้วยอาการสงบ จบการเดินทางอันยาวนานในวัฏสงสารลงอย่างงดงามด้วยสิริอายุ ๗๔ ปี แต่ท่านก็จากไปเพียงร่างกายเท่านั้น คำสอนและข้อวัตรปฏิบัติของท่าน มิได้สูญหายไปไหน ยังคงเป็นร่มเงาแห่งโพธิญาณสมดังนามสมณศักดิ์ที่ได้รับพระราชทานไว้ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ แผ่ปกคลุมให้ความร่มเย็นแก่สานุศิษย์ต่อไปอีกชั่วกาลนาน

พระธรรมโกศาจารย์ หรือ พุทธทาสภิกขุ

๑๐๐ ปีแห่งชาตกาลของพุทธทาสภิกขุ บุคคลสำคัญของโลก

นางจารุดี ผลประการ

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นวันครบ ๑๐๐ ปี แห่งชาตกาลหรือการเกิดของพระธรรมโกศาจารย์ ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะคุ้นในนามของ *"พุทธทาสภิกขุ"* หรือ *"ท่านพุทธทาส"* ในวาระนี้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้ประกาศยกย่องให้ท่านพุทธทาสเป็นบุคคลสำคัญของโลกและจะร่วมเฉลิมฉลองการครบรอบชาตกาลของท่านในวันดังกล่าว ยูเนสโกประกาศยกย่องเชิดชูท่านพุทธทาสโดยมีความเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอของรัฐบาลไทยว่า ท่านได้อุทิศตนเกือบตลอดชีวิตเพื่อสั่งสอนธรรมะ โดยมีกุศลเจตนาให้สังคมไทยและสังคมโลกประยุกต์หลักธรรมไปใช้ทั้งในส่วนบุคคลและสังคม เพื่อผดุงไว้ซึ่งขันติ-ธรรม สันติธรรม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีของมวลมนุษย์ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างกลมกลืน และท่านเป็นผู้ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมด้วย

ท่านพุทธทาสภิกขุ มีนามเดิมว่า *"เงื่อม"* นามสกุล *"พานิช"* ถือกำเนิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๔๙ ที่ตลาดพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี บิดาของท่านชื่อ เซี้ยง มารดาชื่อ เคลื่อน มีน้องสองคน เป็นชายชื่อ ยี่เก้ย และเป็นหญิงชื่อ กิมซ้อย บิดาของท่านมีเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพหลักคือการค้าขายของชำ

แต่มีความสามารถด้านการกวีและงานช่างไม้ซึ่งเป็นงานอดิเรกที่ท่านรัก และเป็นงานที่มีอิทธิพลต่อท่านพุทธทาสอย่างมากด้วย สำหรับอิทธิพลที่ท่านได้รับจากมารดาคือความสนใจในการศึกษาธรรมะอย่างลึกซึ้ง ความประหยัดในการใช้จ่าย และคติในการทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ดีที่สุด

ท่านพุทธทาสเรียนหนังสือได้แค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ท่านก็ต้องออกจากโรงเรียนมาค้าขายแทนบิดาที่เสียชีวิต

เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ท่านได้บวชเป็นพระตามคตินิยมของชายไทย ที่วัดโพธาราม อำเภอไชยา ได้รับฉายาว่า *"อินฺทปญฺโญ"* ซึ่งแปลว่าผู้มีปัญญาอันยิ่งใหญ่ เดิมท่านตั้งใจจะบวชเรียนตามประเพณีเพียง ๓ เดือน แต่ความสนใจ ความซาบซึ้ง ความรู้สึกเป็นสุข และสนุกในการศึกษาและการแสดงธรรมทำให้ท่านไม่อยากสึก เล่ากันว่าขณะท่านเป็นพระเงื่อม เจ้าคณะอำเภอเคยถามท่านว่า ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการใช้ชีวิต ท่านตอบว่า *"ผมว่าจะใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ให้มากที่สุด...แต่ถ้ายี่เก้ยจะบวช ผมก็ต้องสึกออกไปอยู่บ้านค้าขาย"* ท่านเจ้าคณะอำเภอจึงไปคุยกับโยมแม่ของท่าน ขอให้ท่านบวชเป็นพระต่อไป ส่วนยี่เก้ยน้องชายของท่านไม่ต้องบวชก็ได้เพราะมีชีวิตเหมือนพระอยู่แล้ว คือ เป็นคนมักน้อย สันโดษ มีการกินอยู่ที่เรียบง่าย ผมก็ตัดสั้นเกรียนอยู่เสมอ นายยี่เก้ยก็เลยไม่ได้บวช ให้พี่ชายบวชแทนมาโดยตลอด นายยี่เก้ยต่อมาก็คือ *"ท่านธรรมทาส"* ฆราวาสผู้เป็นกำลังหลักของคณะธรรมทานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสวนโมกขพลาราม

พระเงื่อมได้เดินทางไปศึกษาธรรมะที่กรุงเทพฯ สอบได้นักธรรมเอก แล้วเรียนภาษาบาลีสอบได้เปรียญ ๓ ประโยค ระหว่างที่เรียนเปรียญธรรม ๔ อยู่นั้น ท่านได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และยังศึกษาค้นคว้าออกไปจากตำรา จนถึงเรื่องการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา อินเดีย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปในโลกตะวันตก ทำให้ท่านรู้สึกขัดแย้งกับวิธีการสอนธรรมะที่ยึดถือรูปแบบตามระเบียบแบบแผนมากเกินไป ความย่อหย่อนในพระวินัยของสงฆ์ ตลอดจนความเชื่อที่ผิดๆ ของพุทธศาสนิกชนในเวลานั้น ท่านมีความเชื่อมั่นว่าพระพุทธศาสนาที่สอน ที่ปฏิบัติกันในเวลานั้น คลาดเคลื่อนไปมากจากที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะ

ท่านจึงหันหลังให้กับการศึกษาของสงฆ์ในเวลานั้น เดินทางกลับไชยา ร่วมมือกับน้องชายของท่านและคณะธรรมทาน จัดตั้งสถานปฏิบัติธรรม *"สวนโมกขพลาราม"* ขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ เพื่อศึกษาและทดลองปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านเชื่อมั่นอย่างเข้มข้น จนแน่ใจว่าท่านเดินมาถูกทางแล้ว และท่านได้ประกาศใช้นามว่า *"พุทธทาส"* ตามอุดมคติสูงสุดในชีวิตของท่าน

"ข้าพเจ้ามอบชีวิตและร่างกายนี้ ถวายแด่พระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนายของข้าพเจ้า เพราะเหตุดังว่ามานี้ ข้าพเจ้าจึงชื่อว่า " 'พุทธทาส' "

ด้วยอุดมคติอันแน่วแน่ ทำให้ท่านสนใจใฝ่หาความรู้ทางธรรมะตลอดเวลาไม่เฉพาะแต่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทหรือหินยาน แต่ครอบคลุมไปถึงพระพุทธศาสนาแบบมหายานและศาสนาอื่น เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ซิกข์ เป็นต้น จากความรอบรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งให้ท่านสามารถประยุกต์วิธีการสอนและปฏิบัติธรรมะได้อย่างหลากหลาย ให้คนได้เลือกปฏิบัติได้สอดคล้องกับพื้นความรู้ และอุปนิสัยของตนได้ โดยไม่จำกัดชนชั้น เชื้อชาติ และศาสนา เพราะท่านเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนล้วนเป็นเพื่อนร่วมโลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น และหัวใจของทุกศาสนาก็เหมือนกันหมด คือต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์

ท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานในชีวิตไว้ ๓ ประการ คือ

๑. ให้พุทธศาสนิกชน หรือศาสนิกของศาสนาใดก็ตามเข้าถึงความหมายอันลึกซึ้งที่สุดแห่งศาสนาของตน

๒. ทำความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา

๓. ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาเสียจากวัตถุนิยม

ในการพยายามที่จะทำตามปณิธานนี้ แม้มีบางคนที่ไม่เข้าใจท่าน หาว่าท่านจ้วงจาบพระพุทธศาสนา เป็นเดียรถีร์ เป็นคอมมิวนิสต์ หรือรับจ้างชาวคริสต์มาทำลายล้างพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ท่านกลับรับฟังคำวิจารณ์ด้วยใจเป็นกลาง ถือเป็นการแลกเปลี่ยนทางความคิดในเรื่องเนื้อหาและหลักการมากกว่าที่จะก่อความขัดแย้งส่วนตัว เพราะท่านมีหลักในการทำงานว่า

"พุทธบุตรทุกคนไม่มีกังวลในการรักษาชื่อเสียง มีกังวลแต่การทำความบริสุทธิ์เท่านั้น เมื่อได้ทำความบริสุทธิ์มองเห็นชัดเจนใจอยู่แล้วว่านี่มันบริสุทธิ์ เป็นธรรมแท้ ใครจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม เราต้องทำด้วยความพยายามอย่างสุดชีวิต จะมีชื่อเสียงหรือไม่นั้น อย่านึกถึงเลยเป็นอันขาด จะกลายเป็นเศร้าหมองและหลอกลวงไปไม่มากก็น้อย"

ในที่สุดท่านก็ได้รับการยอมรับจากวงการคณะสงฆ์ไทย วงการศึกษาของไทย และวงการศึกษาธรรมะของโลก ได้รับการยอมรับให้เป็นเสนาบดีแห่งกองทัพธรรมในยุคหลังกึ่งพุทธกาล เยี่ยงพระมหากัสสปในครั้งพุทธกาล

ท่านพุทธทาสได้รับสมณศักดิ์เป็น *พระครูอินทปัญญาจารย์* เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙ พระราชาคณะชั้นสามัญที่ *พระอริยนันทมุนี* พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระราชาคณะชั้นราชที่

พระราชชัยกวี พุทธศักราช ๒๕๐๐ พระราชาคณะชั้นเทพที่ *พระเทพวิสุทธิเมธี* พุทธศักราช ๒๕๑๔ และชั้นสูงสุดคือ พระราชาคณะชั้นธรรมที่ *พระธรรมโกศาจารย์* พุทธศักราช ๒๕๒๐ แต่ท่านจะใช้สมณศักดิ์เฉพาะเมื่อต้องติดต่อทางราชการเท่านั้น ในเรื่องอื่น ๆ ท่านจะใช้ชื่อว่า *"พุทธทาส อินทปัญโญ"*

ปริญญาทางโลกที่ท่านได้รับมีมากมาย เช่น อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๘ และการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช ๒๕๓๒

ในระดับนานาชาติ ปัจจุบันทุกมหาวิทยาลัยที่มีแผนกวิชาศาสนาสากลทั้งในยุโรปและอเมริกาเหนือ ล้วนศึกษางานของท่าน หนังสือของท่านกว่า ๑๔๐ เล่ม ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษกว่า ๑๕ เล่มแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส และ ๘ เล่มแปลเป็นภาษาเยอรมัน นอกจากนั้นยังมีที่แปลเป็นภาษาจีน อินโดนีเซีย ลาว และตากาล็อก (ฟิลิปปินส์) ด้วย กล่าวได้ว่าท่านพุทธทาสมีผลงานหนังสือแปลไปสู่ต่างประเทศมากที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย

ท่านพุทธทาสย้ำอยู่เสมอว่า *"ธรรมะคือหน้าที่"* หมายถึงการทำหน้าที่เพื่อความอยู่รอดทั้งฝ่ายกายและฝ่ายวิญญาณของมนุษย์ ท่านเองได้ทำหน้าที่ในฐานะทาสผู้ซื่อสัตย์ของพระพุทธเจ้าทุกลมหายใจเข้าออก จนวาระสุดท้ายของชีวิต ผลงานที่ท่านสร้างสรรค์ไว้เป็นมรดกทางธรรมจึงมีมากมาย

ผลงานหลัก ๆ ของท่านได้แก่

- การตั้งสถานปฏิบัติธรรม สวนโมกขพลารามและสวนโมกข์นานาชาติ
- การร่วมกับคณะธรรมทานในการออกหนังสือพิมพ์ *"พุทธศาสนา"* ราย ๓ เดือน นับเป็นหนังสือพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาเล่มแรกของไทย ซึ่งเริ่มตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า ๗๐ ปี เป็นหนังสือพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีอายุยืนยาวที่สุดของไทย
- การพิมพ์หนังสือชุด *"ธรรมโฆษณ์"* ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมพิมพ์จากปาฐกถาธรรมที่ท่านแสดงในวาระต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น ๕ หมวด คือ หมวด *"จากพระโอษฐ์"* หมวด *"ปกรณ์พิเศษ"* หมวด *"ธรรมเทศนา"* หมวด *"ชุมนุมธรรมบรรยาย"* และหมวด *"ปกิณกะ"* หนังสือชุดนี้ได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก หนาเล่มละประมาณ ๕๐๐ หน้า กว่า ๖๐ เล่ม และยังรอพิมพ์อยู่อีกประมาณ ๑๐๐ เล่ม

- ปาฐกถาธรรมที่ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ กระตุ้นให้ผู้คนกลับมาสนใจธรรมะกันอย่างลึกซึ้งแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญ ๆ เช่น ปาฐกถาธรรมเรื่อง *"ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม" "อภิธรรมคืออะไร" "ปฏิจจสมุปบาทคืออะไร" "จิตว่างหรือสุญญตา" "นิพพาน" การทำงานคือการปฏิบัติธรรม" "การศึกษาสุนัขหางด้วน"* เป็นต้น
- งานเขียนของท่านเอง เช่น *"ตามรอยพระอรหันต์" "ชุมนุมเรื่องสั้น" "ชุมนุมข้อคิดอิสระ"* และบทประพันธ์ต่าง ๆ ที่ท่านใช้นามปากกาว่า *"สิริวยาส"*
- งานแปลจากภาษาอังกฤษเล่มสำคัญ คือ *"สูตรของเว่ยหล่าง" "คำสอนของฮวงโป"* ซึ่งเป็นพระสูตรสำคัญของพุทธศาสนานิกายเซ็น

ท่านพุทธทาสได้ละสังขารอย่างสงบ ณ สวนโมกขพลาธรรม เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ สิริอายุได้ ๘๗ ปี นับได้ ๖๗ พรรษา ท่านได้มอบผลงานอันทรงคุณค่ามากมายไว้เป็นมรดกตกทอดแก่ชนรุ่นหลัง เพื่อสืบสานปณิธานแห่งชีวิตของท่าน ซึ่งจะทำให้ท่านคงอยู่ต่อไปในพระพุทธศาสนาโดยไม่มีวันตาย ดังที่ท่านประพันธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

...พุทธทาสคงอยู่ไปไม่มีตาย ถึงดีร้ายก็จะอยู่คู่ศาสนา
สมกับมอบกายใจรับใช้มา ตามบัญชาองค์พระพุทธไม่หยุดเลย...

ในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองเพื่อยกย่องเชิดชูท่านพุทธทาสภิกขุที่ได้ปฏิบัติหน้าที่แห่งความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ขอเชิญชวนชาวไทยและชาวโลกได้ศึกษาไตร่ตรองและปฏิบัติตามข้อธรรมะว่าด้วยหน้าที่ ซึ่งเป็นคู่ชีวิตของมนุษย์ดังที่ท่านได้มอบไว้ให้คือ

"ธรรมะคือคู่ชีวิต"

"ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือสิ่งที่ช่วยให้รอด ธรรมะจึงเป็นคู่ชีวิต ธรรมะคือสิ่งที่ต้องเรียนรู้แล้วปฏิบัติให้ถูกต้องแก่ความรอด ทั้งทางกายและทางจิตทุกขั้นตอนแห่งชีวิต ทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น ธรรมะคือความจริงว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีอะไรที่อาจยึดถือเป็นตัวตนหรือของตน"

หมวดบุคคลทั่วไป

นายก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา
(ไม้ เมืองเดิม)

นายก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เจ้าของนามปากกา *"ไม้ เมืองเดิม"*

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

"...เรียมเหลือทนแล้วนั่นขวัญของเรียม
หวนคิดผิดแล้วขมขื่นฝืนใจเจียม
เคยโลมเรียมเลียบฝั่งมาแต่หลังยังจำ"

เพลงขวัญเรียม จากคำร้องและทำนองของพรานบูรณ์ (นายจวงจันทร์ จันทร์คณา) ครูเพลงผู้มีชื่อเสียง ขับร้องโดย เพ็ญศรี พุ่มชูศรี คงทำให้ท่านผู้ฟังที่เป็นนักอ่านได้รำลึกถึงนวนิยายเรื่องแผลเก่า บทประพันธ์ของไม้ เมืองเดิม นักเขียนผู้มีนามจริงว่า นายก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา

ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา หรือไม้ เมืองเดิม เป็นบุตรคนที่สามของหม่อมหลวงปลีและหม่อมหลวงแสง พึ่งบุญ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๔๘ ที่บ้านถนนวัดศิริอำมาตย์ ตำบลวัดมหรรณพาราม จังหวัดพระนคร ภรรยาชื่อนางเติม มีบุตรสาว ๑ คน ได้รับการศึกษาชั้นประถมที่โรงเรียนวัดมหรรณพาราม เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวัดราชบพิธและโรงเรียนวัดบวรนิเวศ มีความรู้และใช้ภาษาต่างประเทศได้ดีทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส เป็นนักอ่านหนังสืออย่างที่เรียกกันว่า หนอนหนังสือ มีนิสัยเปิดเผยสนุกสนานและรักเพื่อน

ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เคยรับราชการที่กรมมหาดเล็ก ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕ ลาออกจากราชการทำงานส่วนตัวเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๙ และอีก ๙ ปีต่อมา คือพุทธศักราช ๒๔๗๘ ได้ก้าวเข้าสู่วงการนักเขียน แต่ในระยะแรกยังไม่ได้รับความนิยมจากนักอ่าน

ต่อมาเหม เวชกร จิตรกรผู้มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นเพื่อนสนิท ได้แนะนำให้เขียนนวนิยายในแนวพื้นบ้านทำนองเรื่องขุนช้างขุนแผน อันเป็นที่มาของนวนิยายเรื่องแผลเก่า โดยใช้นามปากกาว่า **ไม้ เมืองเดิม** นามปากกานี้มาจากชื่อจริงว่า ก้าน (คือกิ่งไม้) และนามสกุลว่า ณ อยุธยา (คือเมืองเก่าหรือเมืองเดิม) นวนิยายเรื่องแผลเก่าพิมพ์ออกจำหน่ายครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๙ ได้รับการตอบรับอย่างดีจากนักอ่าน ทำให้มีเรื่องสั้นและนวนิยายในแนวลูกทุ่งชีวิตชนบททยอยสู่สายตานักอ่านไม่ขาดสาย ตลอดระยะเวลา ๖ - ๗ ปี ที่อยู่ในวงการนักเขียน งานเขียนของก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา ที่เขียนออกมาในรูปของนวนิยาย ได้รับการพิจารณาจากนักเขียนด้วยกันว่ามีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะลูกทุ่ง และลักษณะอิงพงศาวดาร

ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา เขียนนวนิยายลูกทุ่งก่อนและเขียนติดต่อกันหลายเรื่อง ได้แก่ ***แผลเก่า รอยไถ แสนแสบ ล้างบาง หงสาพ่าย เกวียนหัก เสือบาง สำเภาล่ม สาวชะโงก บึงขุนสร้าง คุ้งเผาถ่าน แม่หม้าย ข้าเก่า สินในน้ำ สองศึก เสือทุ่ง นางถ้ำ รอยไพร โป๊ะล่ม นางห้าม บ้านนอกเข้ากรุง ข้าหลวงเดิม อ้ายขุนทอง ศึกกระทุ่มลาย หนามยอกเอาหนามบ่ง เรือเพลงเรือเร่ กระท่อมปลายนา*** ฯลฯ ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา ได้ถ่ายทอดชีวิตไทยแถบชนบทและชานเมือง โดยกำหนดสถานที่จริงของหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ ที่ได้คลุกคลีใช้ชีวิตมาแล้วเป็นฉากในนวนิยาย และนำชีวิตของคนไทยในละแวกนั้นมาเป็นตัวละคร ซึ่งในปัจจุบันจะไม่ค่อยเห็นสภาพเช่นนั้นอีกแล้ว

นวนิยายของก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยาใช้สำนวนไทยแบบลูกทุ่ง ซึ่งอาจจะขาดความอ่อนหวานไปบ้าง แต่ก็เป็นการถ่ายทอดจากสำนวนพูดของคนไทยในสมัยนั้น เอกลักษณ์ในนวนิยายของก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา อีกอย่างหนึ่งคือ การสร้างตัวละครเอกหรือพระเอกลูกทุ่งเกือบทุกเรื่อง ให้เป็นคนซื่อ รักความเป็นธรรมยิ่งชีวิต และถือสัจจะมั่นคงในความรัก

ส่วนนวนิยายอิงพงศาวดาร แม้จะมีผลงานไม่มากเท่ากับนวนิยายลูกทุ่ง แต่ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยาก็เลือกหยิบเรื่องที่สามารถค้นคว้าได้จากพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ รวมทั้ง

ขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนัก นำมาผูกเป็นนวนิยายอิงพงศาวดารได้อย่างน่าอ่าน ได้แก่เรื่อง ***ทหารเอกพระบัณฑูร*** ซึ่งเป็นนวนิยายอิงพงศาวดารเรื่องแรก ***บางระจัน*** เป็นเรื่องต่อมา และเรื่อง ***ขุนศึก*** นวนิยายอิงพงศาวดารที่เขียนในช่วงสุดท้ายของชีวิตจนกระทั่งถึงแก่กรรมโดยไม่ทันได้จบเรื่อง

สุจิตต์ วงษ์เทศ นักเขียนสารคดี ได้เขียนคำนำถึงก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยาไว้ในหนังสือนวนิยายเรื่องบางระจันว่า *"งานประพันธ์นิยายอิงพงศาวดารของไม้ เมืองเดิมทุกเรื่อง ได้รับการค้นคว้ามาเป็นอย่างดี การวาดภาพประวัติศาสตร์ขึ้นให้เป็นตัวหนังสือที่เป็นศิลปะการประพันธ์เช่นนี้ทำได้ถูกต้องตามประวัติศาสตร์ไทยมากที่สุด ฉะนั้นผมจึงคิดว่า งานเขียนประเภทนี้ของไม้ เมืองเดิมจะช่วยให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ได้อ่านอย่างเพลิดเพลิน และได้รับความรู้ที่ถูกต้องตามไปด้วย จึงเป็นหนังสือที่เหมาะกับการอ่านประกอบในห้องเรียนเป็นอย่างดีทีเดียว"*

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา ได้เดินทางไปทำงานที่จังหวัดเชียงใหม่ ดื่มสุราหนักจนป่วยด้วยโรคพิษสุราเรื้อรัง ไม่สามารถเขียนหนังสือได้อย่างเต็มที่ และกลับมาป่วยหนักจนเสียชีวิตในห้องแถวที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ ขณะอายุได้ ๓๗ ปี

ผลงานของก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา ได้รับการยกย่องให้เป็นงานชั้นครูในแบบฉบับของนวนิยายลูกทุ่งและนวนิยายอิงพงศาวดาร เป็นที่นิยมของนักอ่าน ถึงแม้ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยาจะล่วงลับไปแล้ว แต่ผลงานทุกชิ้นยังเป็นอมตะ นวนิยายเรื่องแผลเก่าซึ่งเป็นบทประพันธ์เรื่องแรกที่สร้างชื่อเสียงให้กับก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา ได้นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์โดยเชิด ทรงศรี ผู้สร้างและผู้กำกับภาพยนตร์ผู้มีชื่อเสียง มีสรพงษ์ ชาตรีแสดงเป็นขวัญ พระเอกของเรื่อง และนันทนา เงากระจ่างแสดงเป็นเรียม นางเอกของเรื่อง ภาพยนตร์เรื่องแผลเก่าออกฉายต้อนรับปีใหม่พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้รับการต้อนรับจากผู้ชมภาพยนตร์อย่างมาก ทำรายได้สูงสุดเป็นประวัติการณ์ สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สร้างและผู้กำกับภาพยนตร์ และเป็นเกียรติประวัติแก่**ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา หรือไม้ เมืองเดิม** ผู้ประพันธ์ด้วย

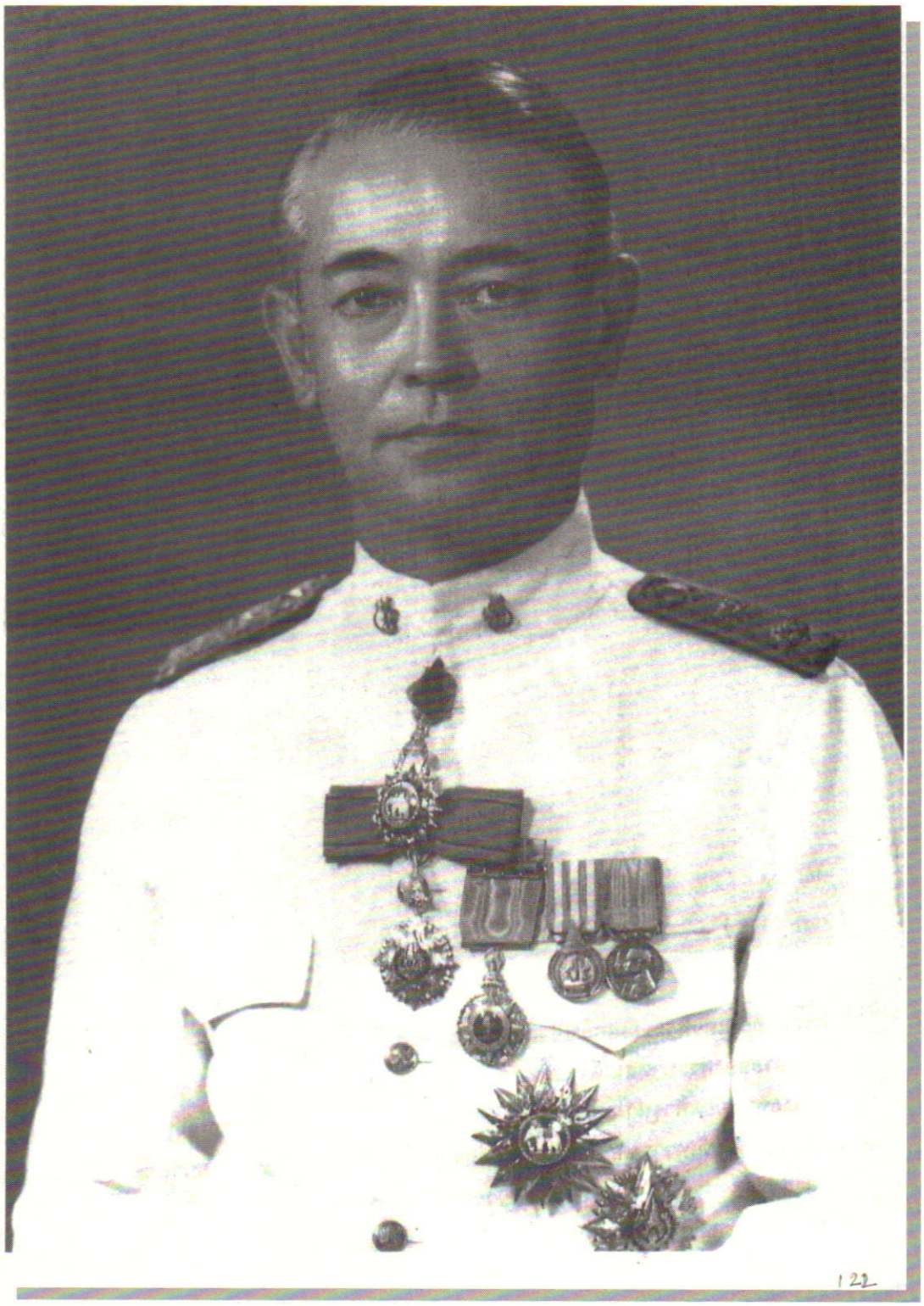

หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่

หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ กับงานด้านกีฏวิทยา

นางจารุดี ผลโลประการ

เชื้อพระวงศ์ผู้มีคุณูปการต่องานเกษตรกรรม โดยเฉพาะงานด้านกีฏวิทยาอันอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกและพัฒนามาโดยลำดับ ท่านผู้นั้นคือ หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ อดีตปลัดกระทรวงเกษตรและอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ เป็นบุตรคนแรกในจำนวน ๔ คน ของหม่อมเจ้าทองทีฆายุ และหม่อมลุดมิล่า ทองใหญ่ ณ อยุธยา ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ณ ตำบลถนนสาทรเหนือ กรุงเทพมหานคร สมรสกับศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา มีบุตรธิดา ๔ คน

พุทธศักราช ๒๔๖๓ หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ ได้เริ่มเข้าศึกษาที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก จนจบชั้นประถมปีที่ ๓ (โรงเรียนนายร้อยทหารบก ชั้นประถมในสมัยนั้นมีหลักสูตรถึงชั้นประถมปีที่ ๖ ที่เรียนหนักทางคำนวณกับวิทยาศาสตร์ เทียบกับหลักสูตรโรงเรียนสามัญได้คร่าว ๆ คือ ชั้นประถมปีที่ ๖ ของโรงเรียนนายร้อยทหารบก คือชั้นมัธยมปลายของโรงเรียนพลเรือน)

พุทธศักราช ๒๔๖๗ หม่อมเจ้าทองทีฆายุ ทองใหญ่ ได้รับแต่งตั้งเป็นทูตทหารประจำประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ จึงทรงนำครอบครัวไปพำนักที่กรุงปารีสด้วยเป็นเวลา ๒ ปี ขณะนั้นหม่อมราชวงศ์จักรทองมีอายุได้ ๑๒ ปี จึงได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนชื่อ บุฟฟง เป็นเวลา ๓ ปี

จนจบชั้นมัธยม ๕ และในช่วงปีหลังนี้ หม่อมเจ้าทองทีฆายุได้ฝากหม่อมราชวงศ์จักรทองไว้ในความดูแลของนายและนางเบรองเจซึ่งเป็นพระสหายสนิท

ช่วงที่ศึกษาอยู่ ณ กรุงปารีส หม่อมราชวงศ์จักรทองได้รับความรู้รอบตัวมากมาย ทั้งในด้านการขับรถ ยิงปืน ตกปลา ฯลฯ แต่ที่ท่านสนใจเรียนรู้เป็นพิเศษคือ พฤติกรรมความเป็นอยู่ของสัตว์และแมลง การวาดรูปเหมือน และเครื่องจักรกลโดยเฉพาะเครื่องยนต์

พุทธศักราช ๒๔๗๐ หม่อมราชวงศ์จักรทองได้ขออนุญาตท่านพ่อตามนายเบรองเจซึ่งย้ายไปทำงานที่นครซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาต่อที่นั่นด้วย และได้เรียนจบมัธยมปีที่ ๗

พุทธศักราช ๒๔๗๓ ท่านได้กลับมารับการศึกษาแบบไทยตามความประสงค์ของท่านพ่อ ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์เป็นเวลาครึ่งปีจนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๘ และสอบเข้าศึกษาเตรียมแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาไปได้ ๑ ปี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะพระราชทานทุนให้ไปศึกษาต่อต่างประเทศ หม่อมราชวงศ์จักรทองเล็งเห็นว่าควรจะไปศึกษาในสิ่งที่ประเทศชาติยังขาดอยู่ เพื่อให้สมกับทุนพระราชทาน จึงได้ไปปรึกษากับหลวงอิงคศรีกสิการ ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนอยู่โรงเรียนวชิราวุธฯ ได้รับคำแนะนำให้ไปเรียนวิชากีฏวิทยาที่มหาวิทยาคอร์เนล ซึ่งมีอาจารย์เชี่ยวชาญด้านนี้หลายคน และขณะนั้นยังไม่เคยมีผู้ใดในเมืองไทยได้ศึกษาวิชากีฏวิทยามาก่อน

ในเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ หม่อมราชวงศ์จักรทองจึงได้ออกเดินทางไปสหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษาทางด้านกีฏวิทยาที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล จนสำเร็จได้รับปริญญาตรีทางกีฏวิทยาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘

ท่านตั้งใจจะเรียนต่อจนถึงระดับปริญญาเอก แต่ด้วยปัญหาด้านการเงิน จึงเดินทางกลับประเทศไทยเมื่อจบปริญญาตรี และเข้ารับราชการในกระทรวงเกษตราธิการทันทีภายใน ๓ วัน หลังจากเดินทางกลับถึงประเทศไทย ตำแหน่งแรกที่ท่านได้รับคือนักกีฏวิทยาผู้ช่วย แผนกกีฏวิทยา กองอุตสาหกรรมพืชพรรณ กรมเกษตรและการประมง

ระหว่างรับราชการเป็นนักกีฏวิทยาและหัวหน้าแผนกกีฏวิทยา หม่อมราชวงศ์จักรทองได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ได้ศึกษาจากต่างประเทศ พัฒนางานด้านกีฏวิทยาให้ก้าวหน้าไปมาก ด้วยท่านเห็นว่าเรื่องแมลงมีความสำคัญมากสาขาหนึ่งในการเกษตร แมลงในประเทศไทยมีมากทั้งที่เป็นแมลงศัตรูพืช และแมลงที่มีประโยชน์ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช

จึงต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและต้องแนะนำให้เกษตรกรได้ทราบ ท่านได้เผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไปทั้งในพระนครและต่างจังหวัด โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิวต่าง ๆ เป็นต้น

สถานที่สำคัญที่ท่านสนับสนุนให้จัดตั้งคือ พิพิธภัณฑ์แมลงแห่งแรกในประเทศไทย เพื่อเป็นสถานที่ให้ความรู้ด้านอนุกรมวิธานของแมลง และช่วยแจกแจงชนิดต่าง ๆ ของแมลง เมื่อเกษตรกรต้องการทราบว่าแมลงชนิดใดทำลายพืช ชนิดใดเป็นปาราสิต เป็นแมลงนำโรคร้าย สู่โค กระบือ ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยง จึงนับว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่ง

พิพิธภัณฑ์แมลงแห่งนี้ ตั้งอยู่ ณ ตึกจักรทอง ในบริเวณกรมวิชาการเกษตร บางเขน เป็นแหล่งสะสมแมลงนานาชนิด ทั้งแมลงศัตรูพืช แมลงศัตรูสัตว์ แมลงที่เป็นประโยชน์ แมลงสวยงาม รวมทั้งแมลงทั้งหมดที่หม่อมราชวงศ์จักรทองได้จับและสะสมไว้ด้วยตนเองเป็นจำนวนมากมาย ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีแมลงให้ชมและศึกษามากที่สุดในประเทศไทย และอาจกล่าวได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์แมลงที่ใหญ่ที่สุดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

หม่อมราชวงศ์จักรทองเป็นผู้มีส่วนอย่างมากในการพัฒนางานกีฏวิทยา ขณะยังอยู่ที่แผนกกีฏวิทยา และแม้ในภายหลังเมื่อได้รับตำแหน่งปลัดกระทรวงและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ท่านก็ยังส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ทางด้านกีฏวิทยา โดยเฉพาะโครงการช่วยเหลือจากต่างประเทศ นอกจากนั้นท่านยังสนับสนุนให้นักวิชาการในกระทรวงเกษตรไปศึกษาเพิ่มเติมยังต่างประเทศในสาขากีฏวิทยาอีกหลายคน จนกองกีฏวิทยาและสัตววิทยาได้ชื่อว่าเป็นกองที่มีผู้จบปริญญาเอกมากที่สุดกองหนึ่งในกรมวิชาการเกษตร

หม่อมราชวงศ์จักรทองได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชากีฏวิทยาให้แก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ระยะก่อตั้งมหาวิทยาลัย ในพุทธศักราช ๒๔๘๖ เล่ากันว่าท่านได้ทำให้ลูกศิษย์มีความเพลิดเพลินในการเรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือขณะที่ท่านได้อธิบายสิ่งใด ท่านก็จะวาดภาพประกอบบนกระดานด้วยมือหนึ่ง อีกมือหนึ่งก็เขียนคำอธิบายภาพไปด้วย ทั้งนี้เพราะท่านเป็นผู้ถนัดซ้าย แต่ถูกบังคับให้เขียนด้วยมือขวา ทำให้ท่านถนัดทั้ง ๒ มือ สามารถทำอะไรคนละอย่างพร้อมกันทั้งสองมือได้

จากการสอนวิชากีฏวิทยา ทำให้ท่านให้ความสำคัญในด้านวิชาการและการศึกษาต่อมาโดยตลอด ท่านจึงได้รับเชิญเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๐ จนถึงพุทธศักราช ๒๕๑๓ เป็นกรรมการแผนกเกษตรศาสตร์

มูลนิธิ *"อานันทมหิดล"* เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓ และได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสภาผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๙ ถึงพุทธศักราช ๒๕๑๕ รวม ๔ สมัย

สภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ประศาสน์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาเกษตรศาสตร์) ให้ท่านในวันพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ท่านได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ ความสามารถ ความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต จนยังความก้าวหน้าสู่งานด้านการเกษตรของประเทศ คือ ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก และมหาวชิรมงกุฎ

หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ ได้เข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยภาวะหลอดลมอักเสบและการอุดตันจากเสมหะที่โรงพยาบาลพร้อมมิตร ต่อมาได้ย้ายไปรับการรักษาต่อที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยมีภาวะแทรกซ้อนจากหลายระบบ ท่านได้รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลทั้ง ๒ แห่ง เป็นเวลา ๑๐ เดือนเศษ ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าว ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมเนื่องจากภาวะติดเชื้อในกระแสโลหิต สิริอายุได้ ๘๕ ปี ๖ เดือน

นายจำนง รังสิกุล

นายจำนง รังสิกุล
ผู้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการโทรทัศน์ไทย

นางอัจฉรา หัศบำเรอ

นายจำนง รังสิกุล เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี บิดาชื่อ หลวงบัญชาพิชิตราษฎร์ (สร้อย รังสิกุล) มารดาชื่อนางจันทร์ รังสิกุล เป็นบุตรคนแรกในจำนวน ๖ คน สมรสกับนางพิสมัย สกุลเดิม อมาตยกุล มีบุตรธิดารวม ๓ คน

เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาที่จังหวัดนครนายก ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนเซนต์ปอล จังหวัดฉะเชิงเทรา จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร พุทธศักราช ๒๔๗๕ สอบเข้าศึกษาต่อที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียนอยู่ได้ ๒ ปี รัฐบาลได้โอนให้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองต่ออีก ๒ ปี จนสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาธรรมศาสตรบัณฑิต เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘

เริ่มรับราชการครั้งแรกเป็นปลัดอำเภอที่จังหวัดภูเก็ต ลาออกจากปลัดอำเภอไปเป็นผู้ตรวจการและผู้ควบคุมโควต้ายางพารา กรมเกษตรและการประมง (ปัจจุบันคือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) จากนั้นโอนไปรับราชการที่กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และได้โอนไปที่กรมโฆษณาการ (ปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์) ทำหน้าที่แปลข่าวและจัดรายการวิทยุ พุทธศักราช ๒๔๙๓ ได้รับอนุมัติให้เดินทางไปเป็นผู้ประกาศข่าวภาคภาษาไทยที่วิทยุบีบีซี กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

เป็นเวลา ๓ ปี จนหมดสัญญาจึงเดินทางกลับมาปฏิบัติงานที่กรมโฆษณาการต่อ โดยได้เป็นหัวหน้ากองวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศคนแรกของประเทศไทย

เมื่อมีการจัดตั้งบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้อนุมัติให้นายจำนง รังสิกุล ไปช่วยงานทั้งทางด้านวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุ ททท. และทางด้านวิทยุโทรทัศน์ที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่าไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม โดยปฏิบัติงานระหว่างพุทธศักราช ๒๔๙๗ - ๒๕๑๑ เป็นเวลา ๑๕ ปี ในตำแหน่งรองผู้อำนวยการทั่วไป และผู้อำนวยการฝ่ายจัดรายการและโฆษณา ซึ่งต้องปฏิบัติงานราชการประจำที่กรมประชาสัมพันธ์ และช่วยงานรัฐวิสาหกิจด้านวิทยุกระจายเสียงและด้านวิทยุโทรทัศน์ไปพร้อมกันด้วย

นายจำนง รังสิกุล เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกกิจการโทรทัศน์เป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการทั่วไป และผู้อำนวยการฝ่ายรายการและโฆษณาของไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม นั้น เป็นผู้คิดริเริ่มรายการโทรทัศน์หลากหลายรายการ เช่น รายการสารคดี เรียกชื่อรายการว่า *"รายการสารานุกรมทางอากาศ"* โดยมอบหมายให้นายพิชัย วาสนาส่ง และนายสมจิต สิทธิไชย ผลัดกันทำหน้าที่แนะนำวิทยากร และซักถามเรื่องราวต่างๆ ผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ นายจำนง รังสิกุล ให้เรียกว่า พิธีกร ซึ่งตำแหน่งพิธีกรนี้ ก็เป็นที่เรียกขานกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน *"รายการโต๊ะกลมไทยทีวี"* เป็นรายการที่นายจำนง รังสิกุล เป็นผู้ดำเนินรายการเอง เป็นการอภิปรายปัญหาน่าสนใจที่ประชาชนอยากทราบ โดยเชิญบุคคลสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นมาร่วมรายการ

รายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่มีผู้นิยมดูในขณะนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากความคิดริเริ่มของนายจำนง รังสิกุล เช่น *"รายการลับแลกลอนสด"* เป็นรายการประชันกลอนสดเป็นทีมโดยมีวงดนตรีไทยบรรเลงเพลงประกอบ นักกลอนฝีปากเอกจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้มาแข่งขันประชันฝีปากกันในรายการ เช่น นายภิญโญ ศรีจำลอง นางจินตนา ปิ่นเฉลียว นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นต้น รายการลับแลกลอนสด จึงเป็นรายการที่ค้นหาเพชรเม็ดงามในวงการกวี นำมาเจียระไนจนเป็นนักกลอนที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมา เกิดการตื่นตัวในวงการนักกลอน มีการก่อตั้งชมรมนักกลอน ซึ่งได้กลายมาเป็นสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน และยังก่อให้เกิดการตั้งชมรมวรรณ-ศิลป์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ *"รายการมาลัยลอยวน"* เป็นรายการสอนการรำละครและนาฏศิลป์ต่าง ๆ โดยนางสัมพันธ์ พันธุ์มณี รายการเพลง *"ลูกทุ่งกรุงไทย"* โดยนายประกอบ ชัยพิพัฒน์ รายการ

"ผะหมี" เป็นรายการตอบปัญหาคำกลอนสี่สุภาพ ชิงรางวัลที่รายการมอบให้กับผู้ชมทางบ้าน โดยนายจำนง รังสิกุล แต่งตัวเป็นซินแสจีน ตั้งกระทู้ถามปัญหาผู้ชมทางบ้าน มีนางสาวอารีย์ นักดนตรี และนายบรรยง เสนาลักษณ์ เป็นผู้ช่วยดำเนินรายการ

นายจำนง รังสิกุล เป็นผู้ที่มีความรู้ความสนใจ มีความรักในดนตรี ได้ริเริ่มรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับเพลง และเป็นผู้ตั้งชื่อรายการเองทั้งหมด ได้แก่ รายการคันธรรพศาลา รายการเพลงนานาชาติ นอกจากรายการเพลงแล้ว รายการละครโทรทัศน์ก็เป็นรูปแบบรายการที่นายจำนง ได้ริเริ่มจัดขึ้น ในยุคแรกนั้นจะเป็นละครสดไม่มีการบันทึกเทป และการตัดต่อเทป ต้องแสดงกันสด ๆ ตั้งแต่เริ่มรายการจนจบรายการเป็นเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง ซึ่งเป็นรายการละครหลายรูปแบบ ทั้งละครชีวิต ละครร้อง ละครพันทาง ละครตลก ผู้แสดงละครส่วนใหญ่เป็นพนักงานของไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม และเป็นที่รู้จักกันในวงการละครโทรทัศน์ไทย เช่น ฉลอง สิมะเสถียร กัณฑรีย์ นาคประภา สินีนาฏ โพธิเวส สักกะ จารุจินดา ดาเรศร์ ศาตะจันทร์ อาคม มกรานนท์ สะอาด เปี่ยมพงษ์สานต์ สมจินต์ ธรรมทัต อารีย์ นักดนตรี กำธร สุวรรณปิยะศิริ นันทวัน เมฆใหญ่ นฤพนธ์ ดุริยพันธ์ สุรินทร์ แสงขำ กนกวรรณ ด่านอุดม สิริพร วงศ์สวัสดิ์ เป็นต้น

นายจำนง รังสิกุล เป็นผู้มีสายตาแหลมคม สามารถมองเห็นพรสวรรค์และความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของผู้ร่วมงานแต่ละคน เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเหล่านั้นได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ คอยสนับสนุนให้แต่ละคนก้าวเดินไปตามเส้นทางของตนอย่างมั่นใจ

ในส่วนของงานด้านวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุ ททท. ซึ่งส่งกระจายเสียงอย่างเป็นทางการ ก่อนสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๔ บางขุนพรหม คือเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๗ เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับงานด้านวิทยุโทรทัศน์ นายจำนง รังสิกุล นำเสนอรายการวิทยุที่แปลกกว่าสถานีวิทยุอื่น ๆ ในยุคนั้น จนทำให้สถานีวิทยุ ททท. มีชื่อเสียงโด่งดังอย่างรวดเร็ว ทุกสุดสัปดาห์จะมีผู้มาชมรายการสดบทเวทีในห้องส่งของสถานีวิทยุ ททท. อย่างเนืองแน่น มีทั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ และวงดนตรีที่มีชื่อเสียงแสดงสลับกับการเล่นเกมต่าง ๆ ผู้ที่มาชมในห้องส่งจะได้ขึ้นมาร่วมสนุกบนเวที และรับรางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นกำลังใจ

นอกจากงานด้านวิทยุกระจายเสียง และด้านวิทยุโทรทัศน์แล้ว นายจำนง รังสิกุล ยังมีผลงานด้านการประพันธ์ต่าง ๆ อีกมาก โดยใช้นามปากกาต่าง ๆ กัน ได้แก่ ปลาหมอ เขียนเรื่องวิจารณ์สังคมและวรรณคดี นายระทวย รื่นระทม และศัตรุณชัย เขียนเรื่องรัก ศุภมิตร เขียนบทวิจารณ์ข่าวต่างประเทศ เจือจันทร์ เขียนเกี่ยวกับดนตรี และใช้นามจริง จำนง รังสิกุล เขียนเรื่องประเภทสารคดี

นายจำนง รังสิกุล ได้ปฏิบัติงานที่สถานีวิทยุ ททท. และที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม จนถึงพุทธศักราช ๒๕๑๑ ก็ลาออกกลับมาปฏิบัติราชการที่กรมประชาสัมพันธ์อีกครั้ง จนถึงพุทธศักราช ๒๕๑๖ จึงเกษียณอายุราชการ ในตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองข่าว ทั้งข่าวในประเทศและต่างประเทศ เมื่อเกษียณอายุราชการแล้วก็ไม่ได้หยุดนิ่งในการทำงาน ยังได้ทำประโยชน์แก่สังคมทางด้านสื่อมวลชนและศิลปวัฒนธรรมต่อไป โดยเป็นที่ปรึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ของธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ ได้สร้างผลงานให้ธนาคารกรุงเทพมากมาย เช่น การสร้างศูนย์สังคีตศิลป์และห้องสมุด รายการโทรทัศน์ " *หนึ่งในร้อย*" รายการสังคีตภิรมย์ รายการสังคีตสยาม รายการดนตรีสโมสรธนาคารกรุงเทพ รายการวิทยุบ้านไร่นาเรา รายการวิทยุหมอชาวบ้าน โครงการประกวดวรรณกรรมบัวหลวงของธนาคารกรุงเทพ โดยจัดการประกวดวรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น นอกเหนือจากวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง จนเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย

นอกจากงานหลังเกษียณอายุราชการที่ธนาคารกรุงเทพแล้ว ยังได้เป็นประธานอำนวยการจัดประกวดรางวัลสำหรับรายการโทรทัศน์ *"รางวัลเมขลา"* ในช่วงสี่ปีแรกของการประกวด ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๒๓ - ๒๕๒๖ และยังเป็นประธานชมรมส่งเสริมรายการโทรทัศน์ จัดการประกวด *"รางวัลโทรทัศน์ทองคำ"* ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๒๙ - ๒๕๓๗

ผลงานที่นายจำนง รังสิกุล ได้สร้างไว้มากมายทั้งด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พุทธศักราช ๒๕๒๘ จึงได้รับพระราชทานปริญญากิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยสองแห่ง คือ วารสารศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๐ ได้รับ *"รางวัลสังข์เงิน"* ในฐานะนักประชาสัมพันธ์ผู้มีผลงานดีเด่น สาขาวิทยุโทรทัศน์ จากสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

นายจำนง รังสิกุล ได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่วงการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ จนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลของวงการ จนกระทั่งอายุ ๘๒ ปี ได้ล้มป่วยมีอาการทางสมองด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองตีบ หลังเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าตั้งแต่วันที่ ๑๒ - ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๘ ก็ถึงแก่กรรมอย่างสงบ เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๘ เวลา ๑๓.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานหีบทองลายสลักประกอบศพ และพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ เวลา ๑๕.๐๐ น. ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร (พงษ์ อาศนะเสน)

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร (พงษ์ อาศนะเสน) ผู้พัฒนากรมอุทกศาสตร์ ผู้ก่อตั้งกรมอุตุนิยมวิทยา และองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป (อสร.)

นางจารุดี ผโลประการ

ตอนที่ ๑

ในบรรดา *"ทหารน้ำ"* ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกองทัพเรือไทยและประเทศชาติอย่างมากมาย ทั้งจากความรู้ความสามารถในวิชาชีพที่ได้ร่ำเรียนมาโดยตรง และจากความรู้ความสามารถนอกวิชาชีพ ซึ่งจะได้นำประวัติและผลงานของท่านมาเสนอในครั้งนี้ ได้แก่พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร (พงษ์ อาศนะเสน)

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ถือกำเนิดที่บ้านขมิ้น หลังวัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๙ เป็นบุตรคนเดียวของผู้พิพากษาเพ็งและนางทองสุก อาศนะเสน บิดามารดา ตั้งชื่อว่า พงษ์

เด็กชายพงษ์เริ่มการศึกษาตั้งแต่อายุได้ ๖ ขวบ โดยเรียนกับพระที่วัดระฆังโฆสิตาราม ต่อมาได้เรียนที่โรงเรียนโฆสิตสโมสร โรงเรียนมัธยมวัดราษฎร์บูรณะ และโรงเรียนสวนกุหลาบ จากนั้น จึงสอบเข้าโรงเรียนนายเรือเมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๔ และจบการศึกษาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๘ ออกเป็นนายทหารพรรคนาวิน ชั้นตรี ได้ประจำอยู่หน่วยงานของกองทัพเรือหลายแห่ง

พุทธศักราช ๒๔๖๓ ขณะเมื่อได้ยศเรือโท ได้รั้งตำแหน่งพนักงานประกาศชาวเรือกรมอุทกศาสตร์ ซึ่งที่กรมอุทกศาสตร์นี้เอง ท่านได้ปฏิบัติงานอยู่ต่อมาเป็นระยะเวลายาวนาน และได้พัฒนางานต่าง ๆ ในกรมจนรุ่งเรืองก้าวหน้า

การพัฒนากรมอุทกศาสตร์

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกรได้ปฏิบัติราชการที่กรมอุทกศาสตร์ ตั้งแต่สมัยที่เจ้ากรมอุทกศาสตร์ยังเป็นชาวต่างประเทศ เนื่องจากงานอุทกศาสตร์เป็นงานเทคนิคชั้นสูง นายทหารเรือไทยยังไม่สามารถทำงานเองได้ ด้วยความรักงานอุทกศาสตร์ และทางราชการคือพลเรือโท พระยาราชวังสัน เสนาธิการทหารเรือขณะนั้น มีแนวคิดว่าต่อไปนายทหารเรือไทยจะต้องทำงานแทนชาวต่างประเทศให้ได้ จึงเป็นแรงผลักดันให้ท่านปฏิบัติราชการในกรมอุทกศาสตร์ด้วยความตั้งใจแน่วแน่ ไม่ยอมย้ายไปอยู่หน่วยงานอื่น

ช่วง ๔ ปีก่อนที่เจ้ากรมอุทกศาสตร์จะออกจากราชการกลับประเทศ ในพุทธศักราช ๒๔๖๘ ท่านได้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับเจ้ากรม ได้พิจารณาเห็นว่าการที่จะให้นายทหารเรือไทยปฏิบัติงานเองได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องจัดส่งนายทหารไปศึกษาวิชาด้านอุทกศาสตร์ ณ ต่างประเทศ ท่านจึงเสนอต่อกองทัพเรือ ซึ่งกองทัพเรือก็ได้ให้การสนับสนุน จัดส่งนายทหารไปศึกษาดูงานที่สหรัฐอเมริกา ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๗๑ - ๒๔๗๕ จำนวน ๒ นาย ซึ่งมีท่านร่วมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง

พุทธศักราช ๒๔๘๐ ท่านได้เสนอโครงการเพื่อสร้างนายทหารเหล่าอุทกศาสตร์ขึ้นในโรงเรียนนายเรือ โดยให้เรียน ๔ ปี สำหรับปีที่ ๔ ให้เรียนวิชาอุทกศาสตร์ทุกสาขา จบเป็นนายทหารพรรคนาวิน เหล่าอุทกศาสตร์ ซึ่งกองทัพเรือก็เห็นชอบด้วย ในการเรียนท่านเป็นครูสอนวิชาอุทกศาสตร์หลายสาขาและสอนวิชาจิตวิทยาด้วย

ท่านได้ปรับปรุงเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในเรื่องการสำรวจแผนที่ทะเล เช่น ซื้อกล้องวัดมุมอย่างดี จัดซื้อเครื่องหยั่งน้ำด้วยเสียงสะท้อน

ท่านได้ริเริ่มสร้างแผนที่เดินอากาศเพื่อให้นักบินใช้ โดยท่านเป็นผู้สอนและแนะนำเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับให้ใช้ในราชการ ปัจจุบันนี้ก็ยังมีการสร้างแผนที่เดินอากาศให้แก่กรมการบินพาณิชย์ได้ใช้อยู่

กรมอุทกศาสตร์มีหน้าที่เก็บรักษาและจ่ายนาฬิกาเทียบ (deck watch หรือ comparing watch) และนาฬิกาโครโนเมตรให้แก่เรือในราชนาวี เพื่อใช้คำนวณเกี่ยวกับการเดินเรือดาราศาสตร์ เมื่อมีการชำรุดทางเรือก็ส่งกลับ ขอเปลี่ยนเรือนดีไปใช้แทน กรมอุทกศาสตร์ต้องจ้างให้ช่างภายนอกแก้และซ่อมให้ทุกปี ท่านจึงได้แนวคิดจ้างช่างแก้นาฬิกาผู้มีความชำนาญมากคนหนึ่งมาอบรมสั่งสอนเจ้าหน้าที่ของกรมอุทกศาสตร์ ๒ - ๓ คน จนมีความชำนาญซ่อมแก้นาฬิกาทุกชนิดได้เอง ตั้งแต่นั้นมานาฬิกาต่าง ๆ ที่ใช้ในการเดินเรือ ตลอดจนนาฬิกาประจำสถานที่ในเรือและ

หน่วยต่าง ๆ บนบกก็ส่งมาซ่อมที่กรมอุทกศาสตร์ เรื่องนาฬิกาเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะกรมอุทกศาสตร์ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เป็นผู้รักษาเวลามาตรฐานของประเทศไทย นาฬิกาจะต้องไม่มีอัตราผิด

อุปกรณ์สำคัญทางดาราศาสตร์อีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งพลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกรได้สั่งซื้อเพื่อใช้ในการศึกษาที่โรงเรียนนายเรือจังหวัดสมุทรปราการ คือ ท้องฟ้าจำลองและกล้องตรวจดาว ซึ่งนับเป็นท้องฟ้าจำลองแห่งแรกของประเทศไทย และก่อให้เกิดท้องฟ้าจำลองของกระทรวงศึกษาธิการขึ้นต่อมาในพุทธศักราช ๒๕๐๗

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ได้ส่งนายทหารไปศึกษาหรือดูงานวิชาการด้านอุทกศาสตร์ยังต่างประเทศหลายนาย นายทหารซึ่งไปศึกษาวิชาดาราศาสตร์หอตรวจดาว ณ สหรัฐอเมริกาผู้หนึ่ง ต่อมาได้เป็นผู้อำนวยการท้องฟ้าจำลองของกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ก่อตั้งกรมอุตุนิยมวิทยา

เมื่อพลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร รับราชการอยู่กรมอุทกศาสตร์ พระยาราชวังสันผู้เป็นอาจารย์สอนวิชาอุตุนิยมวิทยาซึ่งเป็นวิชาที่กล่าวถึงลมฟ้าอากาศเหนือน่านน้ำทะเลและมหาสมุทร รวมทั้งที่เป็นพายุหมุน เช่น ไต้ฝุ่นและไซโคลน เป็นต้น ได้แนะนำท่านว่าวิชานี้เป็นประโยชน์แก่กิจกรรมหลายอย่าง เช่น การเกษตร การเดินเรือ การเดินอากาศ การทำมาหากินของประชาชน ตลอดจนการทำสงคราม ควรที่จะได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อก่อกำเนิดกิจการนี้ขึ้นในกรมอุทกศาสตร์อีกสาขาหนึ่ง ท่านรับปากจะทำตามคำแนะนำ แต่ต่อมาท่านได้ไปศึกษาวิชาอุทกศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นการเร่งด่วนก่อน เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ท่านนึกถึงที่ได้รับปากกับพระยาราชวังสันไว้ได้ จึงได้ศึกษากิจการอุตุนิยมวิทยาของกรมตรวจอากาศอเมริกันในกระทรวงพาณิชย์ และเห็นว่าเป็นกิจการที่กว้างขวางใหญ่โตมาก ต้องใช้ความรู้สูง เมื่อท่านกลับมาถึงประเทศไทย จึงเสนอต่อกองทัพเรือว่า ประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพเรือควรจะได้ริเริ่มให้มีงานอุตุนิยมวิทยาขึ้น เพราะนายทหารเรือส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ในวิชานี้อยู่บ้างแล้ว และควรจะเริ่มขึ้นในกรมอุทกศาสตร์ จัดส่งนายทหารไปศึกษาวิชานี้เพิ่มเติมสัก ๒ นาย โดยส่งไปที่ประเทศฟิลิปปินส์ก่อน ใช้เวลาในการศึกษาไม่เกิน ๑ ปี ซึ่งกองทัพเรือก็เห็นชอบด้วย

ระหว่างนั้น เป็นระยะเวลาที่ได้เปลี่ยนการปกครองใหม่ ๆ รัฐบาลได้ปรับปรุงกิจการต่าง ๆ หลายประการ ทั้งในด้านบริหารและวิชาการ มีงานอุตุนิยมวิทยาเริ่มอยู่แล้วที่กรมชลประทาน

นายทหารในคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ไปพบท่านที่กรมอุทกศาสตร์ แจ้งว่า ฝรั่งที่ทำงานอุตุนิยมวิทยาของกรมชลประทานจะหมดสัญญาแล้ว และทางการไม่ต้องการจ้างต่อ ขอให้ท่านรับงานอุตุนิยมวิทยาแทนฝรั่ง เพื่อให้กิจกรรมทั้งหลายได้ทำด้วยคนไทยเองมากที่สุด

ท่านได้รับงานอุตุนิยมวิทยาจากกรมชลประทานเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘ ซึ่งเป็นเวลาที่นายทหารทั้ง ๒ นาย กลับจากศึกษาที่ฟิลิปปินส์พอดี จึงสั่งการให้เริ่มงานได้ทันที เริ่มตั้งแต่เป็นหมวดอุตุนิยมวิทยาขึ้นอยู่กับกองสมุทรศาสตร์ จัดตั้งสถานีตรวจอากาศกลางที่พระราชวังเดิม และติดตั้งเครื่องมือตรวจอากาศหลายชนิด สำรวจปรับปรุงสถานีตรวจอากาศของกรมชลประทานที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ๘ แห่ง เพื่อให้ทำงานได้จริงและถูกต้องตามหลักวิชายิ่งขึ้น เริ่มการตรวจอากาศ จัดทำแผนที่อากาศ สถิติผลการตรวจอากาศ จนถึงออกรายงานอากาศประจำวัน ประจำเดือน และออกพยากรณ์อากาศได้เป็นประจำวัน แจกจ่ายตามสถานที่ต่าง ๆ ออกวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ และแจกให้หน่วยการเดินเรือและการเดินอากาศ งานได้เจริญจนขยายเป็นกองอุตุนิยมวิทยา มีการจัดทำตำราอุตุนิยมวิทยาที่ใช้สอนกันมาเป็นเวลานานเสียใหม่ และเริ่มเผยแพร่วิชานี้แก่สถาบันและสถานศึกษาทั่วไป ทั้งในกระทรวงกลาโหมและนอกกระทรวงกลาโหม

เมื่องานอุตุนิยมวิทยาเจริญขึ้นมาก พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้ากรมอุทกศาสตร์ ได้เสนอกองทัพเรือขอตั้งกรมอุตุนิยมวิทยาเป็นกรมแยกออกไปจากกรมอุทกศาสตร์ ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้อนุมัติเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๕

งานของกรมอุตุนิยมวิทยาได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นสมาชิกองค์การอุตุนิยมวิทยาแห่งโลก รับผิดชอบการพยากรณ์อากาศทุกด้าน ทุกกิจการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเดินอากาศนานาชาติที่ผ่านประเทศไทย มีเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งที่ได้รับจากงบประมาณและการช่วยเหลือจากต่างประเทศ

กรมอุตุนิยมวิทยา ได้โอนไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๕ แล้วโอนไปสังกัดกระทรวงคมนาคมเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๕ ต่อมาได้โอนไปสังกัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน ส่วนสถานที่ทำงานได้ย้ายจากที่เดิม ๖๑๕ ถนนสุขุมวิท ตำบลคลองตัน อำเภอพระโขนง ไปอยู่ที่ ๔๓๕๓ ถนนสุขุมวิท แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๒

ตอนที่ ๒

ในตอนที่ ๑ ได้นำเสนอประวัติและผลงานของพลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ในเรื่องการพัฒนากรมอุทกศาสตร์ และการก่อตั้งกรมอุตุนิยมวิทยาไว้แล้ว ในตอนที่ ๒ นี้จะได้นำเสนอเรื่องการก่อตั้งองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป (อสร.) และงานการเมืองของท่านต่อไป

ผู้ก่อตั้งองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป (อสร.)

การก่อตั้งองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป เกิดจากความเมตตาสงสารของพลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกรที่มีต่อทหารชั้นผู้น้อยที่ต้องออกไปอยู่ตามแนวรบหรือการฝึกภาคสนามในถิ่นที่ทุรกันดารได้รับความลำบากด้านอาหารการกิน รวมทั้งความห่วงใยอาทรต่อทุกข์ของประชาชนทั่วไปที่ต้องบริโภคอาหารที่ด้อยคุณภาพ ไม่ถูกสุขลักษณะ และบางครั้งยังเป็นพิษเป็นภัยต่อสุขภาพอนามัยด้วย

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด ความวิริยะอุตสาหะ ความมานะอดทน เพื่อก่อตั้งองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูปขึ้นโดยขอความร่วมมือจากทุกเหล่าทัพ และท่านก็ประสบผลสำเร็จโดยคณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้จัดตั้งองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป พุทธศักราช ๒๔๙๘ ขึ้นในกระทรวงกลาโหม

การก่อสร้างองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูป (อสร.) ต้องใช้เวลานานถึง ๕ ปี โดยในขั้นแรกท่านได้ขอความร่วมมือจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อสร้างสถานทดลองวิจัยทำการผลิตอาหารให้ดูเป็นตัวอย่างภายในงบประมาณที่ได้รับ ซึ่งอธิการบดีก็ได้เต็มใจช่วยเหลือโดยมอบที่ดินในมหาวิทยาลัยให้ประมาณ ๔ ไร่ครึ่ง สำหรับปลูกสร้างอาคาร และแนะนำให้รู้จักหัวหน้าแผนกเคหเศรษฐศาสตร์เพื่อให้ร่วมมือช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่จะช่วยได้

ขั้นต่อไป คือ การสร้างโรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ท่านได้คัดเลือกนายทหารเรือซึ่งเคยฝากผลงานที่น่าชื่นชมไว้ในการคุมงานก่อสร้างระหว่างประจำการอยู่สถานีทหารเรือสัตหีบ และสถานีสมุทรศาสตร์หัวหิน เป็นผู้ใหญ่ที่น่านับถือและวางใจได้ในความซื่อสัตย์สุจริต รักงาน เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างโรงงาน ซึ่งต้องตรากตรำลำบาก จนงานก่อสร้างโรงงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ได้อาคารที่แข็งแรงทนทานสวยงามมาจนทุกวันนี้

โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปของ อสร. ที่บ้านโป่ง มีขนาดใหญ่ทันสมัย สมบูรณ์แบบทั้งด้านอาหาร เครื่องจักร และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นโรงงานที่น่าเสื่อมใสแห่งหนึ่งในเอเชีย

ปัจจุบันได้เป็นต้นแบบของโรงงานอุตสาหกรรมด้านอาหารของเอกชนอย่างแพร่หลาย โรงงานใหญ่ ๆ หลายแห่งสามารถผลิตอาหารสำเร็จรูปออกสู่ตลาดโลกไปจำหน่ายในหลายประเทศทำรายได้ให้ประเทศปีละหลายพันล้านบาท

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ได้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นตำแหน่งสุดท้ายก่อนที่จะเกษียณอายุราชการจากกองทัพเรือในพุทธศักราช ๒๕๐๐ แต่ท่านยังคงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการองค์การผลิตอาหารสำเร็จรูปของกระทรวงกลาโหม (คนแรก) จนถึงพุทธศักราช ๒๕๐๘

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ได้เขียนคำปฏิญาณในการที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบตำแหน่งผู้อำนวยการ อสร. ว่า *"...ตั้งใจจะทำงานด้วยความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต มอบกายถวายชีวิตด้วยกำลังกายกำลังใจ เพื่อให้เกิดผลดีแก่ อสร. เป็นส่วนรวม หากจะต้องบังเอิญเคราะห์หามยามร้าย ค้าขายขาดทุน หรือด้วยปฏิบัติการใดๆ ซึ่งทำให้ อสร. ต้องเสื่อมโทรม ไม่สมตามเจตนารมณ์ที่ทางราชการได้ไว้วางใจให้แล้ว ก็ขอให้เป็นด้วยเหตุผลในทางเดียว คือ ด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา ไม่รู้เท่าถึงการณ์ แต่จะไม่ให้เกิดขึ้นด้วย ความทุจริต คดโกงฉ้อฉล กินนอกกินในทั้งด้วยตนเองหรือหมู่คณะร่วมกัน อันเป็นเหตุเสียหายแก่ อสร. เป็นอันขาด"*

ด้วยเจตนารมณ์ดังกล่าว ท่านจึงได้ทำคำชี้แจงไว้ให้ผู้ที่จะสมัครงานใน อสร. ได้อ่านก่อนเขียนใบสมัคร ดังความตอนหนึ่งว่า

"ข้าพเจ้าเคยกล่าวกับเสมียนพนักงาน อสร. บ่อยครั้งว่า

ผู้ที่ทำงานในอสร. ทุกคน ต้องซื่อสัตย์สุจริตต่ออสร. ทุกๆสตางค์แดง ถ้าทุกๆคนได้ทำงานให้แก่อสร. ด้วยความตั้งใจ ซื่อสัตย์สุจริตแล้ว ความเจริญก้าวหน้าของอสร. ก็จะเกิดขึ้นและมีอายุยืนนานสืบไป แต่ถ้าผู้ที่ทำงานให้อสร. หรือผู้ที่ตั้งใจมาเข้าทำงานในอสร. มุ่งหมายมาหาประโยชน์ กินนอกกินใน หารายได้พิเศษ หรือเพื่อหวังความร่ำรวยแล้ว ขออย่าได้เข้ามาดีกว่าเพราะจะทำให้ อสร. ต้องฉิบหายล่มจมหรือมีอายุสั้น...

ข้าพเจ้าต้องการให้สังคมของ อสร. มีความรังเกียจคนทุจริต คนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ส่วนรวม และถ้าผู้ใดเข้ามาทำงานในอสร. แล้วมีความคิดไม่ดีเกิดขึ้นแก่ตัวเองแล้ว ขอให้ลาออกเสียก่อนกระทำจะดีกว่า เพื่อไม่ทำลายอสร. ให้วิบัติต่อไป

ฉะนั้น ขอให้ผู้จะเขียนใบสมัครเข้าทำงาน อสร. ได้อ่านให้เข้าใจ และคิดทบทวนจิตใจของตนให้ดีเสียก่อน เมื่อแน่ใจว่าตนจะเป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ ไม่ทุจริตต่อการทำงานของ อสร. แล้วจึงตกลงใจเขียนใบสมัคร"

งานการเมือง

ในพุทธศักราช ๒๕๐๘ พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ยังขวนขวายช่วยบ้านเมือง โดยสมัครเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ในสมัยที่พันตรี ควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล (ธนบุรี) สมาชิกสภาจังหวัด (ธนบุรี) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ธนบุรี) ครั้งที่ ๑ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๒ และครั้งที่ ๒ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๘

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๒ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร ได้อภิปรายชี้แจงแสดงเหตุผลคัดค้านที่มีสมาชิกฯ เสนอให้ถอดยศจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว เป็นที่ประทับใจของทุกคนในสภา ดังใจความว่า *"ทุกอย่างในโลกล้วนเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เวลาที่ทุกคนไปรดน้ำศพ ฯพณฯ แบมือรับน้ำศพ ไม่เห็นว่า ก็เห็น ฯพณฯ จะเอาทรัพย์สินสิ่งใดติดตัวไปด้วยเลย ถึงจะริบทรัพย์ตอนนี้ก็ริบไป เพราะทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของฯพณฯ แล้ว แต่การที่จะไปถอดยศฯพณฯ นั้นสมควรแล้วหรือ เพราะฯพณฯ ไม่ได้แต่งตั้งเอง แต่ได้มาจากพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามความดีความชอบที่ทำไว้ต่อแผ่นดินตลอดชีวิตสภาฯ นี้จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะไปถอดยศ ฯพณฯ ได้"* คำอภิปรายของท่านนี้นับเป็นการแสดงความกตัญญูต่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ด้วย เพราะท่านได้เคยกล่าวเสมอๆว่า จอมพล สฤษดิ์ฯ เป็นผู้มีพระคุณต่อท่านที่ได้อนุเคราะห์ช่วยเหลือทั้งด้านกำลังความคิด กำลังใจ และการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ตั้งแต่ริเริ่มสร้างอสร. จนกระทั่งก่อตั้งสำเร็จ และยังยินยอมรับตำแหน่งประธานกรรมการคนแรกของอสร. ด้วย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ท่านได้รับในชีวิตการทำงานให้แก่ประเทศชาติ คือ ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มหาวชิรมงกุฎ และมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

พลเรือเอก หลวงชลธารพฤฒิไกร เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ สุจริต เมตตากรุณา กตัญญูกตเวที มีความมานะ อดทน ขยันหมั่นเพียร และมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ร่วมงานและผู้รู้จักมักคุ้น เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคหัวใจล้มเหลวในวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๖ ด้วยวัย ๘๖ ปี จึงเป็นที่เศร้าสลดใจของผู้ที่อยู่เบื้องหลัง และต่างก็ระลึกถึงคุณงามความดีของท่านอย่างไม่รู้วาย

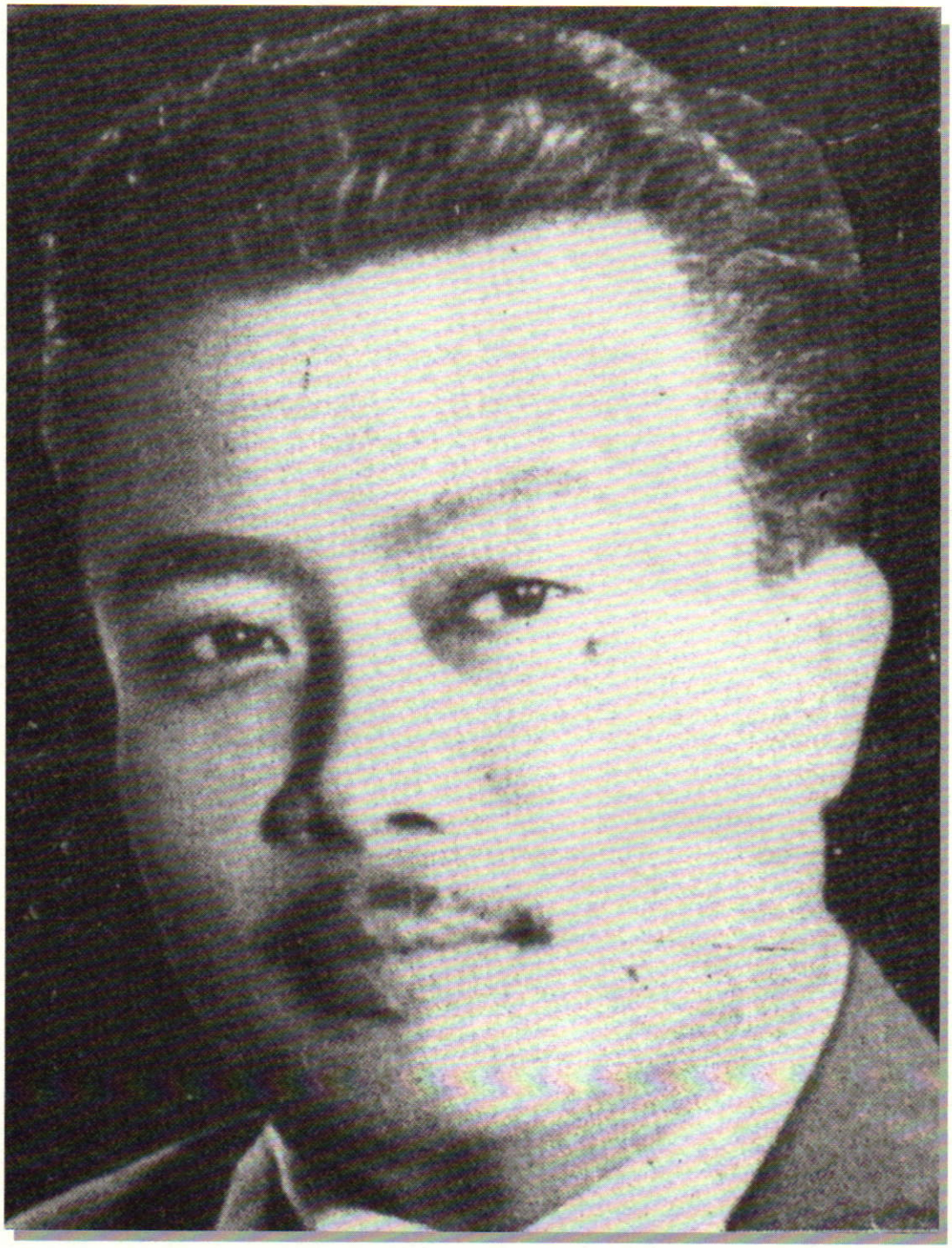

นายชาญ เย็นแข

นายชาญ เย็นแข
นักร้องเสียงระฆังทอง

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

ชาญ เย็นแข เป็นบุตรของร้อยตรี เฉื่อย และนางละมัย เย็นแข เกิดเมื่อวันศุกร์ ที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๙ ที่บ้านถนนตีทอง ตำบลเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ครอบครัวมีฐานะปานกลาง มีพี่น้อง ๙ คน เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนแสวงวิทยา ถนนราชดำเนิน และที่โรงเรียนเสตผลพิทยาคม ถนนดินสอ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนนันทนศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๖ ชาญ เย็นแขมีความรักในการร้องเพลงเป็นชีวิตจิตใจมาตั้งแต่ยังเด็ก คะแนนวิชาขับร้องนำหน้าคะแนนวิชาอื่นมาโดยตลอด

เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ชาญ เย็นแขได้เข้าอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดอัมพวัน สี่แยกราชวัตร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๔๘๙ โดยมีพระครูวิริยานุกิจการีเป็นพระอุปัชฌาย์ และพระครูพิสิษฐ์วิริยคุณ เป็นพระคู่สวด ได้รับฉายานามว่า สังกิจโจ อุปสมบทครบ ๑ พรรษาก็ลาสิกขาบท ระหว่างที่อุปสมบทอยู่ได้มีโอกาสไปเทศน์โปรดโยมบิดามารดาและญาติหลายครั้ง จนได้รับสมญาว่านักเทศน์เสียงทอง

ด้านครอบครัว ชาญ เย็นแข สมรสกับ นางสาวสุพรรณี สิงหราชา เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๔ มีบุตรสาว ๑ คน ต่อมาบุตรสาวถึงแก่กรรมเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๙

หลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว ชาญ เย็นแข ได้เข้ารับราชการที่กรมไปรษณีย์โทรเลขอยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ลาออกมาเพราะชอบติดตามคณะละครเร่ไปร้องเพลงตามต่างจังหวัด บิดา พี่ชาย และพี่สาวไปตามตัวกลับจากต่างจังหวัดให้มาทำงานที่กรมทางหลวงแผ่นดิน ทำงานอยู่ได้ระยะเดียวก็หนีงานไปสมัครร้องเพลงกับคณะละครเร่อีก

ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๘๖ - ๒๔๘๘ อยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงเวลาที่ไม่ค่อยมีภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉายในเมืองไทย มหรสพในขณะนั้น จึงมีแต่รำวงและการประกวดร้องเพลงตามงานวัด ชาญ เย็นแข ได้แอบไปสมัครประกวดร้องเพลงทุกวัดที่มีงาน โดยใช้ชื่อในการประกวดร้องเพลงว่า *"เอี่ยวพญา"* และมักจะกวาดถ้วยรางวัลมาได้เป็นส่วนมาก มีเพียงบางครั้งที่ประกวดได้ที่สอง ผู้ร่วมแข่งขันประกวดร้องเพลงพร้อมชาญ เย็นแขก็คือ นริศ อารีย์ (ร.ดาวรุ่ง) คำรณ สัมปุณณานนท์ (ท.ธัมรงค์) เลิศ ประสมทรัพย์ (ล.ลูกทุ่ง) ณรงค์ ธนะวังน้อย (ณ ณ.วังน้อย) เป็นต้น ทุกท่านที่เอ่ยชื่อมานี้ต่อมาได้เป็นนักร้องที่มีชื่อเสียงทุกคน เพลงที่ชาญ เย็นแขร้องประกวดในงานวัดครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ ชื่อ*เพลงกลางสายลม* ขณะมีอายุเพียง ๑๖ ปี เป็นงานที่วัดจอมสุดาราม (วัดไพรงาม) ใกล้สถานีรถไฟสามเสนได้รับรางวัลที่ ๓ ส่วนเพลงแรกที่ชาญ เย็นแขร้องประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศ ชื่อ*เพลงรำพันรัก* เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๘ ในงานภูเขาทองที่วัดสระเกศวรวิหาร

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงแล้ว ละครเวทีในเมืองไทยกำลังอยู่ในยุคเฟื่องฟู มีโรงละครเกิดขึ้นหลายโรง เช่น โรงละครเฉลิมนคร โรงละครนครเขษม เป็นต้น ระหว่างที่ละครเปลี่ยนฉาก มีการร้องเพลงสลับฉากหน้าม่านและการแสดงของวงดนตรีต่างๆ เช่น วงดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ วงดนตรีดุริยโยธิน เป็นต้น เพื่อไม่ให้ผู้ชมละครรู้สึกเบื่อระหว่างรอเปลี่ยนฉาก ชาญ เย็นแข ได้รับการสนับสนุนจาก สมพงษ์ พงษ์มิตร ศิลปินตลกชั้นนำในยุคนั้น ให้เข้าเป็นนักร้องในวงดนตรีของคณะละครศิวารมย์ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๑ ซึ่งมีสง่า อารัมภีร์ เป็นผู้ควบคุมวง

ต่อมาชาญ เย็นแข ได้มีโอกาสบันทึกแผ่นเสียงเป็นครั้งแรกในชีวิตด้วย*เพลงค่าน้ำนม* จากการประพันธ์คำร้องและทำนองของไพบูลย์ บุตรขัน ครูเพลงผู้มีชื่อเสียงในยุคนั้น หลังจากนั้น ชาญ เย็นแข จึงมีทั้งงานบันทึกเสียงและงานร้องเพลงบนเวทีควบคู่กันไป นักร้องชายและหญิงร่วมสมัยของชาญ เย็นแข ได้แก่ ปรีชา บุณยเกียรติ พยงค์ มุกดา ชะลอ ไตรตรองศร นคร

มงคลายน สมยศ ทัศนพันธ์ คำรณ สัมปุณณานนท์ วงจันทร์ ไพโรจน์ เฉลา ประสพศาสตร์ อัมพร ประทีปเสน ทัศนัย ชอุ่มงาม เป็นต้น

ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๒ - ๒๕๐๗ ชาญ เย็นแข เดินทางไปพากย์ภาพยนตร์ในต่างจังหวัด เล่นละครวิทยุกับคณะกันตนา ทำงานที่สถานีวิทยุกระจายเสียง และได้ร้องเพลงบันทึกแผ่นเสียงให้กับบริษัท กมลสุโกศล จำกัด รวม ๑๒ เพลง

พุทธศักราช ๒๕๐๘ รัฐบาลในสมัยนั้นมีคำสั่งให้สถานีวิทยุกระจายเสียง ทุกแห่งระงับการโฆษณาสินค้า ทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงหลายแห่งขาดรายได้จนต้องปิดตัวเองลง รวมทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งสองแห่งที่ชาญ เย็นแขทำงานอยู่ด้วย ทำให้ตกงานและต้องพากย์ภาพยนตร์ในต่างจังหวัดและไปร้องเพลงกับคณะละครเร่หลายคณะ

ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๑๕ - ๒๕๒๗ ชาญ เย็นแขจึงกลับมาปักหลักร้องเพลงตามห้องอาหาร บาร์ และไนท์คลับหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร และได้มีโอกาสร้องเพลงบันทึกแผ่นเสียงเพิ่มมากขึ้น แม้อายุเกือบ ๖๐ ปีแล้ว แต่ก็ยังคงระดับเสียงไว้ได้เหมือนเสียงร้องในวัยหนุ่ม

ตลอดชีวิตการร้องเพลงที่ยาวนานของชาญ เย็นแข มีผลงานเพลงเป็นจำนวนมาก เป็นที่รู้จักและนิยมของนักฟังเพลง เช่น

- เพลงแรกที่ชนะเลิศการประกวด ชื่อ*เพลงรำพันรัก* ร้องประกวดที่งานภูเขาทองวัดสระเกศ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๘
- เพลงแรกบนเวทีนักร้องอาชีพ ชื่อ*เพลงผ้าเช็ดหน้าผืนน้อย* ขับร้องบนเวทีศาลาเฉลิมกรุง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๙
- เพลงแรกที่ร้องบนเวทีละคร ชื่อ*เพลงอาลัยโฉม* ขับร้องบนเวทีศาลาเฉลิมนคร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๑
- เพลงแรกที่ร้องบันทึกแผ่นเสียงชื่อ*เพลงค่าน้ำนม* บันทึกเสียงกับบริษัท นำไทย จำกัด เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๒
- ส่วนเพลงที่บันทึกแผ่นเสียง และขายดีที่สุด ชื่อ*เพลงกลิ่นโคลนสาบควาย* บันทึกเสียงกับบริษัท ดีคูเปอร์ แอนด์ จอห์นสัน จำกัด เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๖

นอกจากนี้ยังมีเพลงอื่นๆ อีกที่เป็นที่รู้จักและชื่นชอบของนักฟังเพลง เช่น เพลงบุพเพสันนิวาส เพลงไก่ฟ้า เพลงสามหัวใจ เป็นต้น นอกจากการร้องเพลงแล้ว ชาญ เย็นแข

ยังได้ร่วมแสดงภาพยนตร์ไทยประมาณ ๕- ๖ เรื่องในฐานะตัวแสดงประกอบ เช่น เรื่อง ศึกเจ้าทุ่ง เรื่องรักเธอเท่าฟ้า เป็นต้น

การร้องเพลงตามห้องอาหาร บาร์ และไนท์คลับหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งต้องเดินทางไปร้องเพลงในต่างจังหวัด ทำให้ชาญ เย็นแขต้องตรากตรำ พักผ่อนน้อย อีกทั้งวัยที่เพิ่มมากขึ้น และยังต้องแบ่งเวลาเพื่อทำงานในห้องบันทึกเสียงด้วยนั้น ทำให้สุขภาพทรุดโทรมลง วันพุธที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ขณะกำลังแต่งตัวจะลงมาร้องเพลงที่ห้องอาหารในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เกิดอาการแน่นหน้าอกและฟุบลงหมดสติ จึงนำตัวส่งโรงพยาบาลเมมโมเรียลพัทยา แพทย์ได้ปั๊มหัวใจเป็นการด่วนแต่ไม่เป็นผล ชาญ เย็นแขได้ถึงแก่กรรมเมื่อเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. สิริอายุ ๖๑ ปี เหลือไว้แต่เสียงเพลงประมาณ ๕๐๐ เพลงที่ได้บันทึกแผ่นเสียงไว้เป็นอนุสรณ์

ตลอดชีวิตการเป็นนักร้องที่ขับกล่อมผู้ฟังมายาวนานถึง ๔๕ ปีเต็ม ท่วงทำนองและภาษาที่อยู่ในเพลงของชาญ เย็นแข มีความไพเราะ ประณีต มีพลังกังวาน และชัดถ้อยชัดคำเป็นเพลงอมตะจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

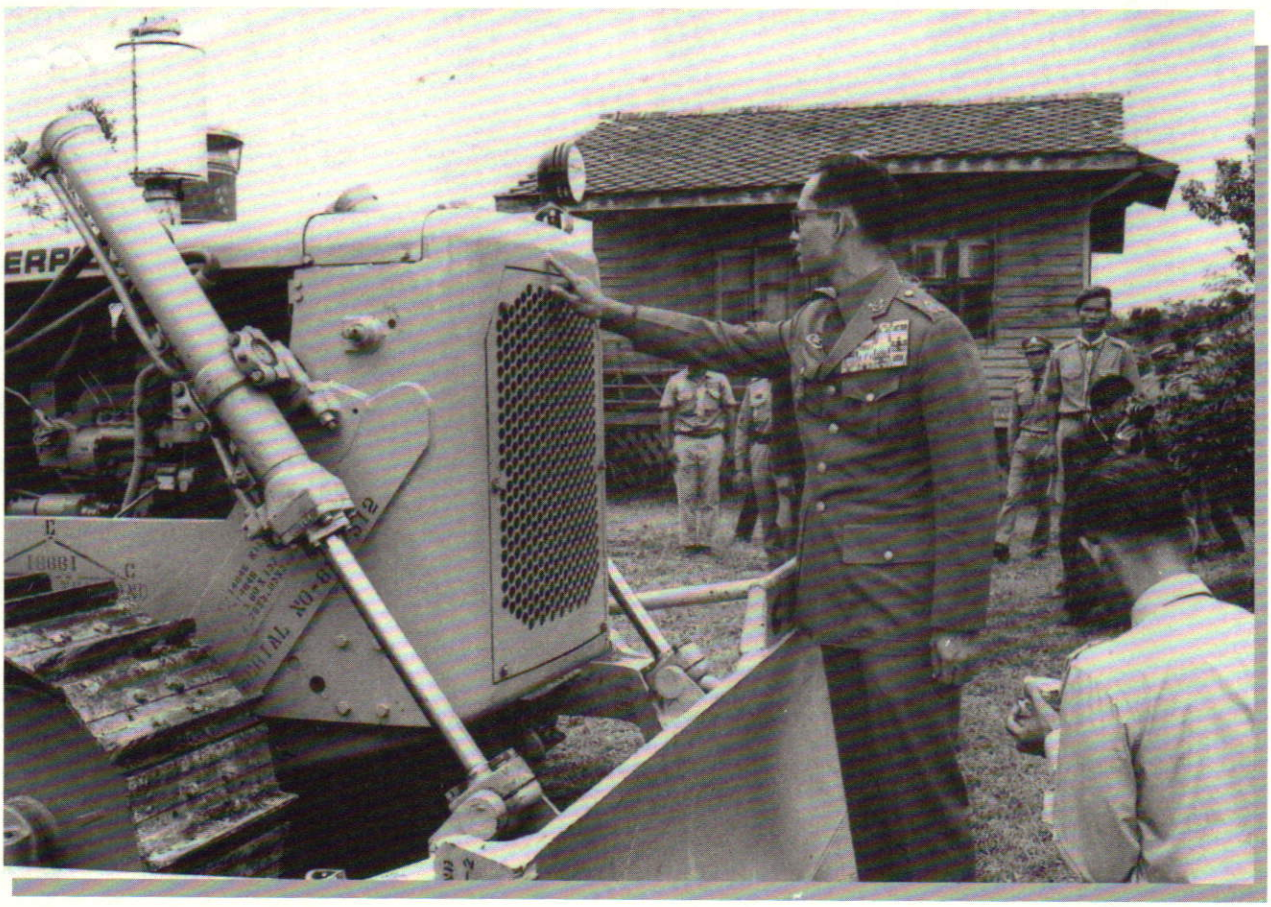

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจิมรถแทรกเตอร์
พระราชทานแก่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑

นายดุสิต กฤษณัมพก ข้าแผ่นดินคนดีเมืองพระแสง

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ในงานนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ณ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ ที่ผ่านมา ซึ่งมีผู้เข้าชมงานกว่า ๖ ล้านคน มีกิจกรรมประกอบนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติที่ประทับใจผู้ชมงานมากที่สุดกิจกรรมหนึ่ง คือ การแสดงภาพแห่งความทรงจำชุด *"ในหลวงของฉัน"* ที่คัดเลือกจากภาพถ่ายที่ระลึกของผู้เคยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เขียนเล่าเรื่องความประทับใจในครั้งนั้นให้คนทั่วไปได้ทราบ กับภาพแห่งความทรงจำชุด *"ตามหาข้าแผ่นดิน"* ที่คัดเลือกภาพพิเศษ เพื่อตามหาบุคคลนั้น ๆ หรือบุตรหลานที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายดังกล่าว แล้วเชิญมาบอกเล่าเรื่องราวในอดีตและความประทับใจที่มีโอกาสได้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทครั้งหนึ่งในชีวิต

แต่เรื่องของ*นายดุสิต กฤษณัมพก ข้าแผ่นดินคนดีเมืองพระแสง* นี้ กลับตรงกันข้ามกับเรื่อง *"ในหลวงของฉัน"* และเรื่อง *"ตามหาข้าแผ่นดิน"* ด้วย นายดุสิต กฤษณัมพก อาจเป็นข้าแผ่นดินที่โชคดีที่สุดคนหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นฝ่ายจำเรื่องราวของเขาได้ตั้งแต่ก่อนที่เขาจะมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

เรื่องราวของนายดุสิต กฤษณัมพก ที่ปรากฏในสารคดีโทรทัศน์เรื่อง *"พระแสงรำลึก"* ซึ่งสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดทำร่วมกับอำเภอพระแสง ออกอากาศ

เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ และจากปาฐกถาของ รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ เรื่อง *"ทวยราษฎร์สราญจิตด้วยพระราชดำริ ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะละทิ้งอย่างไรได้"* ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเฉลิมพระเกียรติครูของแผ่นดิน *"พระอัจฉริยภาพทางภาษาไทยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"* ของสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๒ กล่าวว่า ได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเล่าเรื่องนายดุสิต กฤษณัมพก พระราชทาน และต่อมารองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ มีโอกาสได้พบนายดุสิต กฤษณัมพก จึงได้รายละเอียดเพิ่มเติมมากขึ้นอีก แม้เหตุการณ์จะเกิดขึ้นนานแล้ว แต่เรื่องราวของข้าแผ่นดินคนดีเมืองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ประมวลได้ ผู้เรียบเรียงเห็นว่าเป็นเรื่องน่าสนใจที่ควรนำมาเผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง

เหตุการณ์เริ่มเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๐ ขณะที่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ยังก่อความไม่สงบในภาคใต้ นายดุสิต กฤษณัมพก อนามัยอำเภอ ได้ถูกย้ายไปรับราชการที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขณะนั้นอำเภอพระแสงยังขาดความเจริญอยู่มาก ผู้ที่ถูกย้ายไปอยู่อำเภอพระแสงก็เหมือนถูกลงโทษ นายดุสิต กฤษณัมพก เป็นคนหนุ่มยังมีไฟก็รำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงชวนเพื่อนข้าราชการในอำเภอพระแสงด้วยกัน ทั้งเจ้าหน้าที่อำเภอ ตำรวจ ทหาร และหน่วยอื่น ๆ รวมกำลังกันตั้งเป็น *"หน่วยแพทย์เคลื่อนที่"* ตอนเย็น ๆ หรือเสาร์อาทิตย์ก็นำยาใส่เรือไปเยี่ยมประชาชนตามที่ต่าง ๆ ที่ไม่เคยเห็นหมอมาก่อนเลยในชีวิต ตลอดจนดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเรื่องอื่น ๆ นายดุสิตและพรรคพวกทำเช่นนี้อยู่ไม่นาน ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงทดลองส่งเงินไปให้นายดุสิตใช้เป็นค่ายา นายดุสิตก็นำไปซื้อยาและอุปกรณ์เวชภัณฑ์ ทำบัญชีจดรายละเอียดว่าได้แจกใครไปบ้าง ทำเป็นหนังสือกราบบังคมทูลทุกครั้ง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานเงินให้นายดุสิตไปซื้อรถจักรยานยนต์ คือรถจักรยานยนต์สีแดงที่นายดุสิตใช้ขี่อยู่จนถึงขณะที่รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ เล่าเรื่องนี้ในพุทธศักราช ๒๕๔๒

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงส่งพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ขณะดำรงพระอิสริยศักดิ์ หม่อมเจ้าวิภาวดี รังสิต ไปทรงปฏิบัติงานพัฒนาท้องที่อำเภอพระแสง และให้ทอดพระเนตรงานของนายดุสิตด้วย หลังจากนั้นจึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปอำเภอพระแสงด้วยพระองค์เองหลายครั้ง ครั้งที่สำคัญคือ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปอำเภอพระแสง ทรงนำรถแทรกเตอร์บุลโดเซอร์ ดีสี่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงพระดำเนินบนแผ่นไม้กระดาน ซึ่งต่อมานำมาสร้างบ้านพัก
"บ้านลาดพระบาท ๑" "บ้านลาดพระบาท ๒"

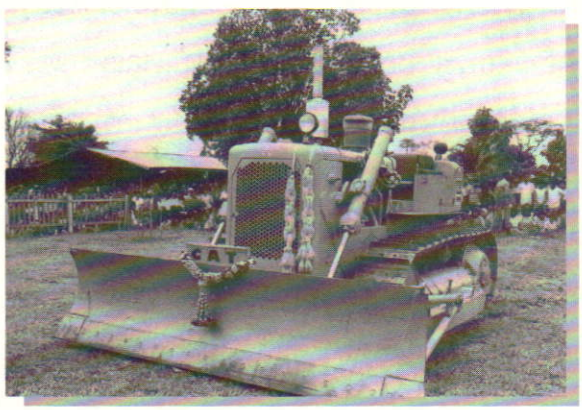

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรถแทรกเตอร์แก่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

บรรทุกเฮลิคอปเตอร์ชินุก ไปพระราชทานให้อำเภอพระแสงใช้ทำถนนออกมาสู่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในขณะที่จังหวัดอื่น ๆ มีแต่จะตัดถนนจากจังหวัดออกไปสู่อำเภอ การเดินทางไปอำเภอพระแสงของประชาชนทั่วไปในเวลานั้นมีทางเดียว คือขึ้นรถยนต์จากตลาดบ้านดอนไปสถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี นั่งรถไฟต่อไปลงที่สถานีบ้านส้อง จากนั้นก็เดินหรือใช้รถจักรยานยนต์ หรือพาหนะที่หาได้ไปถึงควนร่อน แล้วลงเรือไปอีกประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง เดินเท้าต่ออีกประมาณครึ่งวันก็จะถึงอำเภอพระแสง เมื่อไปถึงอำเภอพระแสงแล้วก็ไปไหนต่ออีกไม่ได้

ขณะที่เสด็จพระราชดำเนินนั้น นายดุสิตได้รับงบประมาณมาจะปลูกบ้านพักหลังหนึ่ง จึงซื้อไม้มากองไว้เตรียมก่อสร้าง วันที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินเกิดฝนตกหนัก ต้องทำทางเดินถวายให้ทรงพระดำเนินได้ นายดุสิตจึงนำไม้กองนั้นมาทำทางเดินถวายเสียก่อน ต่อมาเมื่อสร้างบ้านพักเสร็จแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต จึงได้ประทานชื่อบ้านพักนั้นว่า *"บ้านลาดพระบาท ๑"* และ *"บ้านลาดพระบาท ๒"* ซึ่งนายดุสิตจะเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า เป็นบ้านหลังเดียวในประเทศและหลังเดียวในโลก ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเหยียบไม้ทุกแผ่นมาแล้วตั้งแต่พื้นถึงเพดาน และที่อำเภอพระแสง มีถนนผ่านกลางอำเภอเพียงสายเดียว อยู่หน้าที่ว่าการอำเภอ ผ่านสถานีอนามัย ตลาด เลยไปถึงหน้าสำนักสงฆ์ ช่วงที่เป็นถนนคอนกรีตกว้างสำหรับรถจักรยานยนต์ ๒ คันสวนกันได้ เดินประมาณ ๒ นาทีก็สุดถนน ต่อจากนั้นเป็นถนนลูกรัง หลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว อำเภอพระแสงจึงตั้งชื่อถนนสายนั้นว่า *"ถนนพระราชดำเนิน"*

รถแทรกเตอร์พระราชทานได้ใช้ถากถางทำถนนหนทางทั่วอำเภอพระแสง ด้านหนึ่งออกไปสู่จังหวัดกระบี่ ด้านหนึ่งออกจังหวัดนครศรีธรรมราช และอีกด้านหนึ่งออกอำเภอเวียงสระ เส้นทางคมนาคมเหล่านี้นำความสุขสบายมาสู่ชาวอำเภอพระแสงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันรถแทรกเตอร์คันนี้ ยังตั้งตระหง่านประดุจอนุสรณ์สถานเตือนใจผู้ผ่านไปมาให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอยู่เป็นนิจ

นายดุสิต กฤษณัมพก ข้าแผ่นดินคนดีเมืองพระแสง ยังคงอยู่ที่เมืองพระแสงต่อมาอีกหลายสิบปี และยังทำงานตามรอยพระยุคลบาทโดยมิได้ย่อท้อ ทั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ก็มิได้ทรงลืมนายดุสิต รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ เล่าไว้ในปาฐกถาเรื่องเดียวกันนั้นว่า

*"ถามว่าทุกวันนี้คุณดุสิตเป็นอย่างไรบ้าง ก็เกษียณแล้ว อยู่ห้องแถวไม้เล็ก ๆ หน้าสถานีรถไฟที่บ้านส้อง อยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังขี่มอเตอร์ไซค์คันเล็ก ๆ ไปดูสวนเงาะสวนอะไรบ้างนิดหน่อยไม่มากมายไปตามเรื่อง... วันฉัตรมงคล [พุทธศักราช ๒๕๔๑ - ผู้เรียบเรียง] มีการพระราชทานตราจุลจอมเกล้ากัน ถ้าเป็นผู้หญิงก็คงได้เป็นคุณหญิง ก็ถือว่าเป็นเกียรติของครอบครัววงศ์ตระกูล ยิ่งใหญ่กว่าตราช้างเผือกมงกุฎไทยที่เราได้กันนั้นเสียอีก เป็นด้วยอำนาจพระมหากรุณาแท้ ๆ ก่อนหน้านั้น ๒ วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจดชื่อ**คุณดุสิต กฤษณัมพก** พระราชทานมา สำนักราชเลขาฯ ปัจจุบันงงเป็นไก่ตาแตก ใครคือคุณดุสิต กฤษณัมพก เพราะว่าไม่รู้จัก ไม่ใช่ไฮโซที่ไหน หากันแทบตาย ใครคือดุสิต กฤษณัมพก มีกัปตันการบินไทยชื่อกัปตันอุดม กฤษณัมพก ก็ต้องโทรไปหาคุณอุดมว่าใครคือคุณดุสิต แกบอกว่าคุณดุสิตเป็นลูกผู้พี่ลูกผู้น้องอยู่ปักษ์ใต้โน่น ก็ไปควักเอาตัวคุณดุสิตมารับพระราชทานตราจุลจอมเกล้าได้ทัน..."*

เหตุการณ์เรื่องนายดุสิต กฤษณัมพก กับการเสด็จพระราชดำเนินนำเฮลิคอปเตอร์บรรทุกรถแทรกเตอร์ไปพระราชทานอำเภอพระแสงนี้ยังไม่จบ รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ เล่าต่อไปว่า ครั้งหนึ่งขณะที่ตนเดินไปตาม *"ถนนพระราชดำเนิน"* ที่อำเภอพระแสง กับนายดุสิต ผ่านโรงเรียนย่านดินแดง พบครูผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ *"ครูสมบูรณ์"* จำนามสกุลไม่ได้ ได้คุยกัน ครูสมบูรณ์เล่าว่าได้มาบรรจุอยู่ที่อำเภอพระแสงตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๒ เหตุที่เลือกขอมาบรรจุที่อำเภอพระแสงก็ด้วย *"ความผิดพลาด"* เพราะเธอไปดูโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหมในตอนกลางคืน เห็นข่าวพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จไปอำเภอพระแสง ทรงนำเฮลิคอปเตอร์บรรทุกรถแทรกเตอร์ไปลงที่อำเภอพระแสง ครูสมบูรณ์เกิดมาไม่เคยได้ยินชื่ออำเภอพระแสงเลยจึงตื่นเต้นมาก ครั้นรุ่งเช้าไปที่กระทรวงศึกษาธิการ เขาถามว่าจะไปบรรจุที่ไหน ครูสมบูรณ์จึงตอบว่า *"ไปอำเภอพระแสง"* ด้วยเห็นว่า***ถ้าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเห็นว่าตรงนั้นควรจะเสด็จไป ตนก็จะไปด้วย*** ครูสมบูรณ์มาอยู่ที่อำเภอพระแสงด้วยความผิดพลาด แต่ก็ได้ใช้ชีวิตอย่างเป็นสุขที่อำเภอพระแสงมาตลอด

พระนามาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า "ภูมิพล" นั้นแปลว่า "กำลังแผ่นดิน" นอกจากทรงเป็นกำลังแห่งแผ่นดินด้วยพระองค์เองแล้ว ยังทรงเป็นแบบอย่างเป็นกำลังใจให้แก่ข้าแผ่นดินอย่างนายดุสิต อย่างครูสมบูรณ์ และเราชาวไทยทั้งหลาย ในการตั้งมั่นกระทำความดีตามรอยพระยุคลบาท โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากขอให้ได้ทำเพื่อแผ่นดินไทยของเรา

ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา

ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ข้าราชการสามัญชั้นพิเศษหญิง และศาสตราจารย์หญิงคนแรกของประเทศไทย

นางจารุดี ผลโลประการ

สตรีต่างชาติผู้ผันแปรมาเป็นคนไทย และประสบความสำเร็จอย่างสูงในชีวิตทั้งในด้านการงานและครอบครัว ด้วยคุณความดีและความรู้ความสามารถของตนเอง ดังจะได้นำประวัติมาเสนอต่อไปนี้ได้แก่ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา

ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงนพคุณ เดิมชื่อโนบูโกะ ต่อมาเมื่อสมรสกับหม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ และเข้ารับราชการได้ไม่นาน ก็เปลี่ยนชื่อเป็นนพคุณ ซึ่งหม่อมเจ้าทองทีฆายุ ทองใหญ่ บิดาของหม่อมราชวงศ์จักรทอง เป็นผู้ตั้งประทานให้

ท่านผู้หญิงนพคุณเกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ บิดาชื่อนายโรกุจิโร ทาคากิ เป็นชาวญี่ปุ่น มารดาชื่อนางลูลูแบล วินนี เป็นชาวอเมริกัน ตั้งครอบครัวอยู่ในสหรัฐอเมริกา ท่านผู้หญิงนพคุณเป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวน ๘ คน ของครอบครัว

ท่านผู้หญิงนพคุณเริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนในรัฐนอร์ธแคโรไลนา จบการศึกษาระดับมัธยมที่รัฐนิวยอร์ก มีผลการเรียนดีมาก ได้คะแนนเล่าเรียนสูงสุด ปีสุดท้ายสอบรับทุนของมหาวิทยาลัยคอร์เนลได้ และศึกษาจนสำเร็จได้รับปริญญาตรีทางอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มีวิชาครุศาสตร์เป็นวิชารอง เมื่ออายุได้ ๒๒ ปี

ขณะศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยคอร์เนล ท่านผู้หญิงนพคุณสนใจปัญหาของนักศึกษาต่างชาติ จึงได้ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้นักเรียนไทยบางคน และได้รู้จักนักศึกษาต่างชาติหลายคน หนึ่งในจำนวนนั้นคือ หม่อมราชวงศ์จักรทอง ทองใหญ่ นักศึกษาภาควิชากีฏวิทยาในคณะเกษตรศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล ซึ่งต่อมาได้สมรสกับท่านผู้หญิงนพคุณ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘ และเดินทางกลับเมืองไทยด้วยกัน

ท่านผู้หญิงนพคุณได้เข้ารับราชการ โดยเริ่มเป็นลูกจ้างชั่วคราวสอนวิชาครูที่แผนกฝึกหัดครู คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๙ ต่อมาได้บรรจุเป็นข้าราชการตำแหน่งผู้ช่วยโทในแผนกเดียวกัน สอนนิสิตฝึกหัดครูและนักเรียนมัธยมหอวัง เมื่อได้ตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาขึ้น ท่านผู้หญิงนพคุณก็ได้สอนภาษาอังกฤษนักเรียนเตรียมอุดมศึกษาด้วย

พุทธศักราช ๒๔๘๔ ท่านผู้หญิงนพคุณได้โอนไปสังกัดแผนกภาษาปัจจุบันของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา มหาวิทยาลัยขาดแคลนครูสอนภาษาอังกฤษ ท่านผู้หญิงนพคุณจึงต้องสอนภาษาอังกฤษหลายคณะ นอกจากคณะอักษรศาสตร์ก็มีคณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สอนนิสิตวิชาการหนังสือพิมพ์ภาคกลางคืน สอนวิชาเรียงความอังกฤษและสนทนาอังกฤษแก่นิสิตพาณิชยศาสตร์และการบัญชีปีที่ ๓ และปีที่ ๔

พุทธศักราช ๒๔๙๐ ท่านผู้หญิงนพคุณได้ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา ศึกษาวิชากวีนิพนธ์อังกฤษและอเมริกันสมัยปัจจุบัน และวิชาวรรณคดีโลกที่มหาวิทยาลัยอัลเฟรด และมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ระหว่างศึกษาได้รับฟังข่าวทางวิทยุกระจายเสียงเรื่องคอมมิวนิสต์เข้าประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่ได้รับรายละเอียดจากทางบ้าน ด้วยความเป็นห่วงครอบครัวจึงเดินทางกลับและไปทำงานในแผนกภาษาปัจจุบันตามเดิม สอนภาษาอังกฤษแก่คณะต่าง ๆ เช่นเคย และรับผิดชอบการจัดทำตำราสอนวิชาภาษาอังกฤษวิชาต่าง ๆ ด้วย

พุทธศักราช ๒๔๙๒ ได้เลื่อนเป็นอาจารย์เอก พุทธศักราช ๒๔๙๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าแผนกวิชาภาษาต่างประเทศ รับผิดชอบจัดตารางสอนวิชาภาษาอังกฤษ ๖ คณะ กำหนดตำราและหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับวิชาภาษาอังกฤษทุกวิชา

ในเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๘ ท่านผู้หญิงนพคุณได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการสามัญชั้นพิเศษ นับเป็นข้าราชการหญิงคนแรกในประเทศไทยที่ได้เป็นชั้นพิเศษ ต่อมาในเดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ก็ได้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์แผนกวิชาภาษาต่างประเทศ ของคณะอักษร-ศาสตร์และครุศาสตร์ เป็นศาสตราจารย์หญิงคนแรกของประเทศไทย

ในเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๒ แผนกวิชาภาษาต่างประเทศได้แยกเป็นแผนกวิชาภาษาอังกฤษ และแผนกวิชาภาษาตะวันตก ท่านผู้หญิงนพคุณได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกวิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนเกษียณอายุราชการ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๕

ระหว่างปฏิบัติราชการ ท่านผู้หญิงนพคุณได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศตามโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ของอีสต์เวสต์เซนเตอร์ ที่มหาวิทยาลัยฮาวาย ไปดูงานการสอนของมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ เป็นผู้แทนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปประชุม ณ มหาวิทยาลัยฮ่องกง และเป็นหัวหน้ากลุ่มผู้แทนไทยไปประชุมโครงการภาษาอังกฤษที่สิงคโปร์

ในด้านตำราเรียนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของทุกคณะ ต้องสอนสัปดาห์ละหลายชั่วโมง ท่านผู้หญิงนพคุณได้จัดทำไว้สำหรับสอนนิสิตปีที่ ๑-๒ เช่น

- ตำราชุดฝึกทักษะทางภาษาชื่อ Review of English Fundamentals for University Students

- Grammar Notes: Error in Composition Commonly Made by Students in Thailand

ผลงานที่น่าชื่นชมอันเนื่องจากความรักและสนใจในโคลงกลอนภาษาอังกฤษของท่านผู้หญิงนพคุณประการหนึ่งคือ การเขียนเนื้อเพลงภาษาอังกฤษสำหรับเพลงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามคำขอร้องของพระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ ซึ่งท่านผู้หญิงได้รับทำด้วยความเต็มใจและถือเป็นเกียรติอย่างสูง เพลงพระราชนิพนธ์ดังกล่าวได้แก่ เพลงใกล้รุ่ง สายฝน และ When

ตลอดเวลารับราชการ ท่านผู้หญิงนพคุณได้ทุ่มเทสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ สอนภาษาอังกฤษแก่นิสิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแผนกวิชามีหน้าที่ให้บริการสอนภาษาอังกฤษ

แก่นิสิตจุฬาฯ ทุกคณะ จนจบเป็นบัณฑิต สามารถนำความรู้ทางภาษาอังกฤษไปใช้ได้อย่างดี ทั้งเพื่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

หลังเกษียณอายุราชการ ท่านผู้หญิงนพคุณยังคงเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกระยะหนึ่ง และได้มีโอกาสเป็นพระอาจารย์พิเศษของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้ทรงเข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะนั้นด้วย

นอกจากนี้ ท่านผู้หญิงนพคุณยังได้ทำงานเป็นกรรมการที่ปรึกษาสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรรมการประเมินเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรรมการที่ปรึกษากองการสอบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

ในพุทธศักราช ๒๕๒๘ ท่านได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านผู้หญิงนพคุณล้มป่วยกะทันหันด้วยโรคเกี่ยวกับเส้นเลือดในสมอง เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลพร้อมมิตร เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ สิริอายุได้ ๗๗ ปี ๖ เดือน ๘ วัน

สิ่งตอบแทนซึ่งเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งของท่านผู้หญิงนพคุณ ผู้ได้อุทิศตนมุ่งมั่นทำงานเพื่อความก้าวหน้าของประเทศที่เลือกมาใช้ชีวิต นอกเหนือจากการมีครอบครัวที่อบอุ่นและมีความสุขกับสามีและบุตร ๔ คน แล้ว คือการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประถมาภรณ์มงกุฎไทย และประถมาภรณ์ช้างเผือก ในฐานะข้าราชการ และได้รับพระราชทานตราทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในระดับสามัญชน ใช้คำนำหน้านามว่าท่านผู้หญิง อันสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและขยันขันแข็ง ซึ่งเรื่องเกียรติยศที่ได้รับนั้น ท่านผู้หญิงนพคุณมักจะกล่าวอยู่เสมอว่า *"ยิ่งได้รับเกียรติยศสูงขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งต้องทำงานให้สมกับเกียรติยศที่ได้รับนั้น"*

นายบรรยง เสนาลักษณ์
(เทิ่ง สติเฟื่อง)

นายบรรยง เสนาลักษณ์ (เทิ่ง สติเฟื่อง)

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

นายบรรยง เสนาลักษณ์ หรือชื่อในการแสดง *"เทิ่ง สติเฟื่อง"* เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ ที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน เป็นบุตรคนเดียวของนายบุษย์ และนางโทมิโกะ (สายใจ) เสนาลักษณ์ มารดาเป็นชาวญี่ปุ่น เมื่ออายุ ๔ ปี มารดาพาไปอาศัยอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา ๖ เดือน จากนั้นเดินทางกลับมาอยู่ที่ประเทศไทย เมื่ออายุครบ ๑๔ ปี ได้โอนสัญชาติเป็นไทยอย่างถูกต้อง

ด้านการศึกษา จบชั้นประถมศึกษา จากโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๘ จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้รับอนุปริญญา สาขาพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายบรรยง เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นนักแสดง พิธีกร นักเขียน นักโฆษณาประชาสัมพันธ์ มาตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นตามที่ตนเองมีความสามารถ เช่น กิจกรรมการแสดงละคร ดนตรี การแต่งกายแฟนซี และแต่งเพลงให้แก่โรงเรียน เป็นต้น

หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา สาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว นายบรรยงได้เข้าฝึกงานที่กองคลัง กรมชลประทาน และเข้ารับราชการที่กรมชลประทาน ต่อจากนั้นได้เป็นวิทยากรฝึกอบรมบุคลากรสาขาโทรทัศน์ที่บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด เป็นพิธีกรจัดรายการตอบปัญหาทางวิทยุ ที่สถานีวิทยุ ททท. สี่แยกคอกวัว ถนนราชดำเนิน

พุทธศักราช ๒๔๙๖ ได้เข้าปฏิบัติงานที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม ทำหน้าที่หลายอย่าง ทั้งผู้ช่วยพิธีกร จัดหาโฆษณา จัดรายการละคร เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่วงการแสดงที่ใช้ความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนายบรรยงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น การปฏิบัติงานที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับนายบรรยง ได้แก่ การโฆษณาสดทางโทรทัศน์ การจัดรายการตอบปัญหา การจัดรายการละคร และการจัดรายการที่เรียกกันว่า เกมโชว์ ในปัจจุบัน

พุทธศักราช ๒๔๙๗ มีการเตรียมการที่จะเปิดสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ขณะนั้นนายจำนง รังสิกุล รั้งตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายจัดรายการของไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม ได้ริเริ่มจัดทำรายการโทรทัศน์หลายรายการ รวมทั้งการจัดหาโฆษณามาสนับสนุนการจัดรายการ นายจำนง รังสิกุล ได้มอบหมายให้นายบรรยงทำหน้าที่โฆษณาสดขายโทรทัศน์ยี่ห้ออาร์ซีเอ นายบรรยงได้เขียนเล่าว่า *"...หัวหน้าก็ให้ทำหน้าที่โฆษณาสดๆ ขายทีวียี่ห้ออาร์ซีเอกันเลย ในคืนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๘ ซึ่งเป็นวันที่ ช่อง ๔ บางขุนพรหม เปิดสถานีอย่างเป็นทางการ ผมงี้ขาสั่น เหงื่อแตก แต่สะกดน้ำเสียงมิให้สั่นตามไปด้วย ...ไม่กล้าเสียงสั่นหรอกครับ ก็กลัวตกงานน่ะซี ... ผมไม่เคยโฆษณาอะไรมาก่อนเลยในชีวิตก็ว่าได้ก่อนที่จะโฆษณาอาร์ซีเอนั่น..."*

นายจำนง รังสิกุล มองเห็นความฉลาด และความริเริ่มสร้างสรรค์ของนายบรรยง จึงตั้งชื่อให้ว่า "เทิ่ง กระหม่อมทอง" แต่นายทหารคนหนึ่งได้เขียนจดหมายมาท้วงติงว่า "กระหม่อมทอง" เป็นนามสกุลของเขา ต่อมานายอาจินต์ ปัญจพรรค์ นักเขียนผู้มีชื่อเสียงได้ตั้งนามสกุลให้ใหม่ โดยมีความหมายว่า เป็นผู้มีสมองและแนวคิดเฟื่องฟูในทางสร้างสรรค์เหนือผู้ใด คือ "เทิ่ง สติเฟื่อง" นับตั้งแต่นั้นมา ชื่อ "นายบรรยง เสนาลักษณ์" ก็ค่อยๆ เลือนหายไป เพราะทุกคนรู้จักในนาม เทิ่ง สติเฟื่อง เสียแล้ว

หลังจากนั้น เทิ่ง สติเฟื่อง ก็ทำหน้าที่โฆษณาสดขายสินค้าทางโทรทัศน์ในรูปแบบที่ตนเองคิดขึ้นติดต่อมาอีกร่วม ๒๐ ปี โดยร่วมกับ นายชูชีพ ช่ำชองยุทธ (ท้วม ทรนง) นายใหญ่ นภายน เป็นต้น

นายใหญ่ นภายน ผู้เคยร่วมโฆษณาสดขายสินค้าทางโทรทัศน์กับ เทิ่ง สติเฟื่อง ได้เล่าว่า *"พอตกค่ำคืนที่โฆษณา เทิ่งเค้าพาผมเข้าไปในห้องเล็กๆ ที่มีโต๊ะวางของสำหรับโฆษณาเต็มไปหมด เกือบครึ่งห้อง ในมือผมไม่มีใบสำหรับพูดโฆษณาสักชิ้น พอถึงเวลาจะทำการโฆษณาแล้ว เทิ่งจูงมือผมให้ไปยืนอยู่ข้างๆ เขา เทิ่งบอกว่าไม่ต้องพูดอะไร เพียงแต่คอยตอบคำถามของเขาเท่านั้น เมื่อมีสัญญาณไฟแดง เขาก็พูดโฆษณา ส่วนผมนั้นยืนเป็นบ้าอยู่คนเดียว กำลังยืนเผลอๆ เขาก็พูดกับผมว่า "นี่คุณใหญ่เป็นอะไรถึงได้ไอแบบนี้" ผมก็เลยตกบันไดพลอยกระโจนว่า "แหม... ไอมากเหลือเกิน (ทำเสียงไอ) เมื่อคืนนี้ก็ไอทั้งคืน ไม่รู้จะกินยาอะไรมันถึงจะหายไอได้" คราวนี้เทิ่งเขาพูดสรรพคุณของยา พูดจบเขาส่งขวดยาให้กินทันที คืนนั้นเราสองคนโฆษณากันอย่างสนุกสนาน โดยไม่ได้นัดแนะกันแม้คำเดียว จนกระทั่งจบรายการ เทิ่งชมว่าผมเก่ง แต่ในใจผมว่าเขานั้นซิเก่ง สามารถพาผมให้ไปตลอดรอดฝั่ง ตั้งแต่นั้นมา เราทั้งสองก็ร่วมกันโฆษณาเป็นประจำ ภายหลังมีท้วมมาร่วมด้วย ต่อจากนั้นเทิ่ง ท้วม และผม ต่างไปหาโฆษณาต่างคนต่างมีไอเดียที่ไปหาโฆษณาแล้วนำมาเล่าสู่กันฟัง"*

เมื่อเริ่มออกอากาศแพร่ภาพในระยะแรกนั้น นายจำนง รังสิกุล หัวหน้าแผนกรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ได้คิดรูปแบบรายการตอบปัญหาขึ้นเป็นรายการแรก คือ รายการปัญหาผะหมี ซึ่งเป็นการเล่นทายปัญหากันในราชสำนักจีน มีการจัดฉากเป็นศาลเจ้า มีโต๊ะตั้งอยู่ตรงกลาง นายจำนง รังสิกุล มอบหมายให้ เทิ่ง สติเฟื่อง รับบทเป็นเจ้าหน้าที่ประจำศาล แสดงท่าบอกใบ้คำถามกับผู้ชม นางอารีย์ นักดนตรี นักแสดงหญิงอีกคนหนึ่งเป็นสาวประจำศาล คอยรับโทรศัพท์ผู้ทายปัญหาจากทางบ้าน นางอารีย์ นักดนตรี เล่าว่า *"ส่วนเทิ่งนั้นไม่ต้องพูดถึง ขมีขมัน สุดขยัน หาชุดจีนแปลก ๆ ใหม่ ๆ บ้างก็เป็นชุดเด็กเฝ้าศาลเจ้า บ้างก็เป็นชุดสุดหล่อ น้อง ๆ ขุนนางจีน สมัยจิ๋นซีฮ่องเต้ก็มี สรุปแล้ว มีทั้งชุดขำ ๆ ขัน ๆ และโก้สุด ๆ บางวันก็จะมีไฝเม็ดโต และหนวดจิ๋ม ๆ อยู่บนใบหน้า เพิ่มความครื้นเครงให้แก่รายการ..."*

รายการบันเทิงอีกรูปแบบหนึ่งของ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ก็คือ รายการละคร ทั้งละครสั้น และละครยาวหลายตอนจบ เทิ่ง สติเฟื่อง เป็นผู้มีความถนัดในการจัดรายการรูปแบบละคร ได้จัดตั้งคณะละครชื่อว่า "คณะศรีไทยการละคร" ได้สร้างละครจากบทประพันธ์ของนักเขียนที่มีชื่อเสียง เช่น เรื่องคุณหญิงพวงแข ของ ก.สุรางคนางค์ เรื่องรอยมลทินและคู่กรรม ของทมยันตี เรื่องเรือมนุษย์ และเรื่องอีสา ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นต้น และเมื่อสถานีวิทยุโทรทัศน์ ททบ. ๕ สถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๗ และช่อง ๓ เปิดสถานีในเวลาต่อมา

ก็ได้นำนวนิยายจากนักเขียนชั้นนำ มาสร้างเป็นละครออกอากาศเป็นประจำ รายการละครเหล่านี้เมื่อออกอากาศในกรุงเทพฯ แล้ว ก็นำไปแสดงทางโทรทัศน์ ช่อง ๕ ขอนแก่น และทางโทรทัศน์ ช่อง ๘ ลำปาง อีกด้วย การสร้างรายการละครทางสถานีโทรทัศน์ของ เทิ่ง สติเฟื่อง ทำให้มีนักแสดงชายและหญิงเกิดขึ้นในวงการบันเทิงหลายคน เช่น อดุลย์ ดุลยรัตน์ ทม วิศวชาติ ชุมพร เทพพิทักษ์ กิ่ง ดาว ดารณี บุศรา นฤมิตร รัชนี จันทรังษี เป็นต้น

จากการที่เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เทิ่ง สติเฟื่อง ได้คิดรูปแบบรายการโทรทัศน์โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นแม่บ้าน ร่วมเล่นเกม ทายปัญหา ได้แก่ รายการแม่บ้านสมองไว ทางโทรทัศน์ ช่อง ๙ รายการแม่บ้านวันนี้ ทางโทรทัศน์ ช่อง ๕ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นรายการที่นี่มีทอง และรายการแม่บ้านชิงทอง โดยมีนางนันทวัน เมฆใหญ่ นายชูชีพ ช่ำชองยุทธ (ท้วม ทรนง) และนายจรัล เพชรเจริญ (สีเทา) เป็นผู้ร่วมรายการ นางนันทวัน เมฆใหญ่ เล่าว่า *"...มีผู้เขียนจดหมายสมัครเข้ามาร่วมรายการมากมาย ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แม้กระทั่งดารานักแสดงก็นึกสนุกอยากเข้ามาร่วมแข่งขันด้วย... ทุก ๆ ครั้งที่มีรายการในห้องส่งจะเต็มไปด้วยเจ้าหน้าที่ของช่อง ๕ ทั้ง ๆ ที่มีหน้าที่ทำงาน และไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมเชียร์ให้กำลังใจมากมาย..."*

นายบรรยง เสนาลักษณ์ หรือ เทิ่ง สติเฟื่อง นับเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของวงการโทรทัศน์ไทย ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ความบันเทิงให้แก่ประชาชน นายบรรยง เสนาลักษณ์ เริ่มมีปัญหาเรื่องสุขภาพตั้งแต่ก่อนอายุ ๕๐ ปี เกี่ยวกับดวงตาที่มืดไปบางส่วน และเริ่มมีอาการของโรคตับอักเสบจากไวรัสบี มานานกว่า ๑๐ ปี และได้รับคำแนะนำให้ดูแลรักษาสุขภาพจากแพทย์อย่างสม่ำเสมอ แต่เนื่องจากงานในวิชาชีพทำให้พักผ่อนไม่เพียงพอ ทำให้อาการของโรคกำเริบขึ้น จนต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ ตามคำแนะนำของแพทย์ จวบจนวาระสุดท้าย ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการตับวาย เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๕ เวลา ๐๕.๒๐ น. สิริอายุ ๖๘ ปี ๑๐ เดือน ๑ วัน นายบรรยง เสนาลักษณ์ ได้แสดงความจำนง โดยทำพินัยกรรมบริจาคร่างกายให้แก่ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและเป็นวิทยาทาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ นายบรรยง เสนาลักษณ์ เป็นกรณีพิเศษ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘

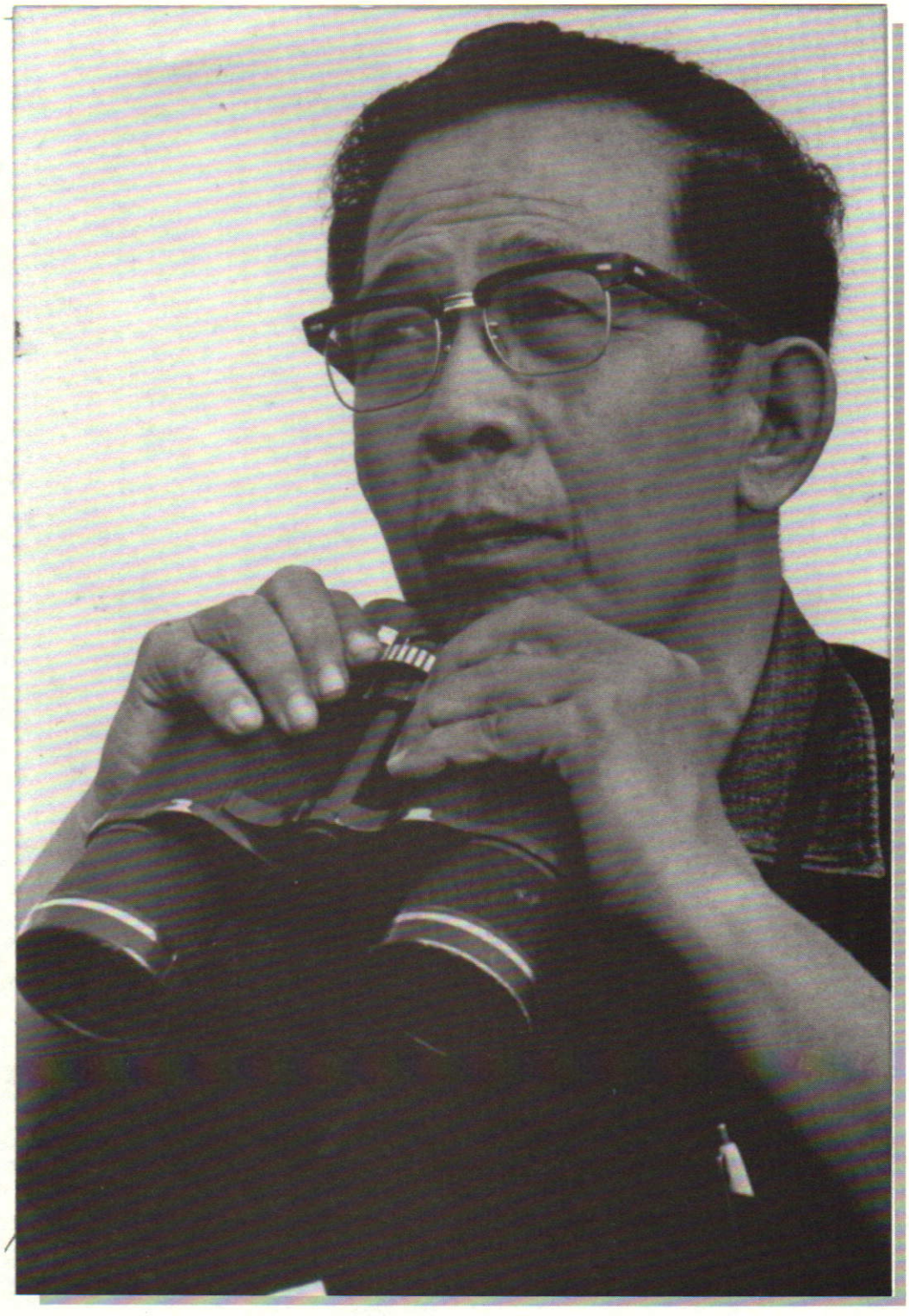

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล

๑๐๐ ปี นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล กับงานอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

"ชีวิตของฉัน ลูกกระทิง" เป็นหนังสืออ่านสำหรับเด็ก ที่เด็กๆ เมื่อ ๔๐-๕๐ ปีก่อน จะรู้จักกันเป็นอย่างดี ผู้เขียนหนังสือเรื่องดังกล่าว รวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับชีวิตสัตว์นานาชนิด ที่ช่วยกล่อมเกลาจิตใจเด็กๆ ให้มีความรักสัตว์และธรรมชาติที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง คือ **นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล** ที่ได้มีการจัดงานฉลองครบ ๑๐๐ ปี ของท่านในพุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชนิพนธ์ถึงหนังสือ *"ชีวิตของฉัน ลูกกระทิง"* กับนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ไว้ว่า

"ตอนนั้นข้าพเจ้าป่วยบ่อยไปหน่อย เลยต้องอยู่นิ่งๆ อันเป็นผลให้ได้อ่านหนังสือเยอะแยะเท่าที่จะมีได้ในตอนนั้น รวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับป่าของคุณหมอบุญส่งแต่ง เล่มที่ชอบที่สุดเห็นจะเป็นเรื่อง "ชีวิตของฉัน ลูกกระทิง" เป็นเรื่องของลูกกระทิงตัวน้อยๆ ที่เที่ยวไปในป่าเที่ยวคุยกับสัตว์ต่างๆ ชนิดที่อยู่ในป่านั้น ทำให้รู้วิถีชีวิตของสัตว์เหล่านั้น บางอย่างก็อ่านไม่เข้าใจเพราะข้าพเจ้าอายุแค่ ๘ ขวบ เผอิญเกิดไปเจอคุณหมอบุญส่งเข้าที่โรงเรียนจิตรลดา คุณหมอจะไปทำไมที่นั่น ข้าพเจ้าจำไม่ได้แล้ว ก็เลยไปถามที่ไม่เข้าใจ คุณหมอบุญส่งชอบใจมาก ก็เลยรับที่พาข้าพเจ้าดูนกในสวนจิตรฯ นั่นเอง... นอกจากนกแล้ว คุณหมอบุญส่งยังสอนเรื่องสัตว์อื่นๆ ด้วย

แถมเอาตัวจริงๆ มาให้ดู... ภายหลังข้าพเจ้าโต เรียนจบ ทำงาน คุณหมอบุญส่งป่วยก็เลยไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย ข้าพเจ้าอยากไปเยี่ยมแต่ก็ไม่กล้ารบกวน เลยไม่ได้พบกันอีกเลย ได้เพียงแต่รำลึกในโอกาสนี้ว่า ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ให้คุณค่าแก่ชีวิตยามเยาว์ของข้าพเจ้า เป็นความสุข สร้างความรู้ ความคิดที่เป็นพื้นฐานสำหรับการก้าวต่อไปในชีวิตในโลกกว้างแห่งนี้"

ผู้เรียบเรียงเชื่อว่าเด็กในสมัยก่อนที่ปัจจุบันคงจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่กันแล้ว และเคยมีโอกาสได้อ่านหนังสือของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จะรับพระราชกระแสดังกล่าวใส่เกล้าใส่กระหม่อมด้วยความซาบซึ้งใจ และรำลึกถึงความสุขในวัยเยาว์ที่ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ต่างๆ ของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล และคงจะเสียดายแทนเด็กๆ ในสมัยปัจจุบันที่ไม่มีโอกาสเช่นนั้น ด้วยขาดผู้สนใจนำหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาและชีวิตสัตว์ป่าของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล มาพิมพ์เผยแพร่ หรือหากจะมีบ้างก็มักจะเป็นหนังสือแปลชีวิตสัตว์ต่างประเทศอันไกลตัว

ในหนังสือ **"๑๐๐ ปี การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๐๐ ปี *นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล (๒๔๔๐ - ๒๕๔๐)*"** ซึ่งคณะบุคคลนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกกล่าวถึงชีวิตและงานของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ไว้ว่า

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ชาวจังหวัดสงขลา เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๐ เป็นบุตรของนายกิจ นางจวน เลขะกุล แต่ไปใช้ชีวิตเยาว์วัยที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เรียนหนังสือชั้นประถมจนจบชั้นมัธยม ๖ จากโรงเรียนเบญจมราชูทิศ (วัดท่าโพธิ์) จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วเข้ามาเรียนต่อชั้นมัธยม ๗ และ ๘ ในกรุงเทพฯ เรียนเตรียมแพทยศาสตร์ในแผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วสอบข้ามฟากไปเรียนคณะแพทยศาสตร์ที่โรงพยาบาลศิริราช จบปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช ๒๔๗๕ เข้าทำงานในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และคลินิกเอกชนอยู่ระยะหนึ่ง ก่อนจะตั้งคลินิก "สหการแพทย์" เป็นโพลีคลินิกเอกชนมีแพทย์เฉพาะโรคสาขาต่างๆ เป็นแห่งแรกของประเทศไทย ที่ปากตรอกโรงภาษีเก่า ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีระเบิดลงที่กรุงเทพฯ บ่อยๆ ขาดแคลนสิ่งของเครื่องใช้และยารักษาโรค เมื่อเกิดโรคระบาดเช่นอหิวาตกโรค ผู้คนจะลำบากยากเข็ญเพราะคลินิกและโรงพยาบาลมีน้อย หลังจากเลิกตรวจผู้ป่วยที่สหการแพทย์แล้ว นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล

จะเปิดบ้านที่ซอยไชยยศ บางกะปิ เป็นสถานีอนามัยชั่วคราวทุกเย็น เพื่อบริการฉีดยาป้องกันโรคแก่ชาวบ้านแถบบางกะปิและผู้อพยพหนีภัยสงครามจากในเมือง วันหนึ่งนับเป็นร้อยๆ คน จนโรคระบาดซาลง นอกจากนี้ ท่านยังให้เภสัชกรประจำสหการแพทย์ปรุงยาประจำบ้านที่คนป่วยต้องใช้ เช่น ยาแดง ยาเหลือง ควินินน้ำ ยาธาตุน้ำแดง ไอโซนิกรักษาวัณโรค แก๊สตราไลน์แก้ท้องเฟ้อ บีเอสแก้ปวดหัว ใช้ในคลินิก และยังมีรถเดินสายไปขายตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศอีกด้วย

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล เริ่มสนใจธรรมชาติวิทยาและชีวิตสัตว์มาแต่เด็ก ท่านได้เขียนเล่าชีวิตครั้งเป็นนักเรียนชั้นประถมไว้ในหนังสือ ***"นกสวน"*** ว่า

"เมื่อฉันยังเป็นนักเรียน ฉันก็มีประวัติเหมือนเด็กนักเรียนทั่วๆ ไป คือฉันต้องเดินไปโรงเรียนค่อนข้างไกล... เดินตามทุ่งนาบ้าง เดินไปตามไร่ตามสวนบ้าง ฉะนั้นฉันจึงรู้จักนกตามทุ่งนาและตามไร่ตามสวนหลายชนิดมาตั้งแต่ฉันยังเป็นเด็กนักเรียนประถม

เช้าวันหนึ่ง ขณะที่ฉันเดินลัดสวนไปโรงเรียน ฉันพบลูกนกตัวหนึ่งตกจากรังลงมาอยู่ข้างทางเดิน ยังเป็นลูกนกยังบินไม่ได้ แม่ของมันบินเรียกลูกอยู่ใกล้ๆ ฉันก็รู้ว่ามันเป็นนกกางเขนบ้าน ฉันดีใจ ฉันก็รีบจับเอาลูกนกใส่กระเป๋าเสื้อ แม่นกไล่จิกตีฉัน ฉันก็วิ่งหนีไปเสียให้พ้น

ตอนเช้าวันนั้นลูกนกคงจะตกใจกลัว มันไม่ร้องเลย นอนซุกนิ่งอยู่ในกระเป๋าเสื้อของฉัน พอฉันนั่งเรียน สายหน่อยลูกนกคงจะหิว ก็เริ่มร้องจิ๊บๆ ขึ้นมา เพื่อนๆ หันมามองฉันแล้วพากันหัวเราะ ครูจ้องมาทางฉันแล้วกวักมือเรียกฉันให้ออกไปหน้าชั้น ฉันรู้ดีว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับก้นของฉัน ฉันรีบยืนขึ้นคำนับครู แล้วบอกว่า 'ผมจะเอาไปคืนแม่มันเดี๋ยวนี้ครับ' แล้วก็รีบวิ่งโกยอ้าวออกไปจากห้อง... ฉันปีนขึ้นไปบนกอไผ่ เอาลูกนกคืนเข้าไปในโพรงรังที่ปล้องไม้ไผ่ แม่ของมันโฉบจิกตีฉันหลายที... ต่อมาไม่กี่วันฉันก็ได้เห็นลูกนกกางเขน ๓ ตัวออกมาหัดบินกับแม่นกอยู่นอกรัง ลูกนกตัวหนึ่งคงเป็นลูกที่ฉันปีนเอาขึ้นไปคืนที่ในโพรงรังของมันเป็นแน่ ฉันรู้สึกปลื้มใจที่ได้เคยช่วยชีวิตลูกนกตัวนั้น...

ฉันรักนกต่างๆ มาก ฉันไม่เคยเล่นหนังสติ๊ก ฉันไม่เคยเอาหนังสติ๊กไปยิงนกให้มันเจ็บป่วยหรือตายไปเปล่าๆ ฉันคิดว่าพวกเธอทุกๆ คนก็คงไม่เล่นซนเช่นนั้น ฉันจะดีใจมากถ้าเธอทุกๆ คนอ่านและสนใจเรื่องนกสวนต่างๆ ที่ฉันรวบรวมนำมาเล่าให้เธอฟังในหนังสือเล่มนี้"

ยามที่กองลูกเสือของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ (วัดท่าโพธิ์) ต้องไป *"ซ้อมรบ"* ตามอำเภอต่างๆ เป็นกิจกรรมที่ท่านโปรดปรานที่สุด เพราะการเดินทางไกลสมัยนั้น ต้องเดินไปตามทางในป่าใหญ่จริงๆ มีโอกาสได้เห็นสัตว์ป่า เช่น ชะนี ลิง ค่าง กวาง เก้ง บ่อยๆ ชวนให้ตื่นเต้นและทำให้ท่านรักธรรมชาติมากขึ้น จนเมื่อได้เรียนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาธรรมชาติวิทยาและวิทยาศาสตร์ ทำให้นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล มีความรู้ทางสัตววิทยาทั่วๆ ไปเพิ่มเติมจากประสบการณ์พื้นฐานสมัยเด็ก และเมื่อจบการศึกษาแพทย์แล้ว ท่านมีความสนใจการเที่ยวป่าเพื่อศึกษาชีวิตของสัตว์ป่า และเริ่มสะสมเขาสัตว์ป่าหายากนานาชนิด เช่น เขาสมัน กระทิง กวางวัวแดง กูปรี และเขาสัตว์ต่างประเทศที่แลกเปลี่ยนมาใช้ในการศึกษา รวบรวมสัตว์สตัฟฟ์ ตัวอย่างนก แมลง ผีเสื้อ ฯลฯ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา ที่บ้านตรอกโรงภาษีเก่า ถนนเจริญกรุง และเขียนตำราและคู่มือเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ชนิดต่างๆ อันมีในประเทศไทยก่อนที่สัตว์บางชนิดจะสูญพันธุ์ไปในเวลาต่อมา ท่านได้ย้ำเสมอถึงการล่าสัตว์เพื่อเป็นเกมกีฬา และได้ยกตัวอย่างไว้ในหนังสือหลายเล่มเกี่ยวกับเรื่องสุสานช้างว่า เป็นเรื่องเล่าที่มีในนวนิยายเท่านั้น จากประสบการณ์ของท่านและพรานป่าคนอื่นๆ ในการเดินป่าในประเทศไทย ลาว กัมพูชา พม่า จนถึงอัสสัมและอินเดีย ล้วนยืนยันตรงกันว่า ไม่เคยพบงาช้างกองเป็นภูเขาเป็นสุสานช้างเช่นที่เล่ากันนั้นเลย

ต่อมานายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้เริ่มงานอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเขียนหนังสือสำหรับเด็ก เขียนบทความในวารสารต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บรรยายและแสดงปาฐกถา ท่านได้กลายเป็นเอตทัคคะในความรู้เรื่องสัตว์ป่า และเป็นที่ยกย่องนับถือในวงการทั้งในประเทศและนานาชาติ มีโอกาสได้นำเสด็จพระราชวงศ์ไทยและต่างประเทศ ตลอดจนอาคันตุกะระดับชาติที่สนใจไปทอดพระเนตรและชมชีวิตสัตว์และธรรมชาติในต่างจังหวัดอยู่เสมอ

ในพุทธศักราช ๒๔๙๕ นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้เริ่มก่อตั้ง **"นิยมไพรสมาคม"** โดยชักชวนผู้ทรงคุณวุฒิในวงการเกษตรและป่าไม้ ตลอดจนเพื่อนฝูงที่เคยร่วมล่าสัตว์เป็นเกมกีฬามาร่วมงาน สมาคมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังนิสัยรักธรรมชาติแก่ประชาชนและเยาวชน ศึกษาค้นคว้า เผยแพร่ความรู้ และบำรุงพันธุ์พฤกษชาติ คุ้มครองและแพร่พันธุ์สัตว์ป่า การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า ส่งเสริมการเที่ยวป่า นิยมไพรสมาคมได้รับอนุญาตให้จัดตั้งได้ในพุทธศักราช ๒๔๙๖ โดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล เป็นหัวแรงสำคัญในการดำเนินงานและได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี

ผลงานที่สำคัญของนิยมไพรสมาคมคือการเผยแพร่ความคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รณรงค์ผลักดันรัฐบาลให้ออก **พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า** (๒๕๐๓) **และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ** (๒๕๐๔) จนเป็นผลสำเร็จ สนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการจัดทำเขตห้ามล่าสัตว์ ก่อตั้ง**มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย** ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับมูลนิธิไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ การดำเนินงานอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนิยมไพรสมาคมและนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล นับเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ด้วยได้มีองค์กร สมาคม ชมรม และกลุ่มต่างๆ ที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ

ผลงานที่ยิ่งใหญ่ของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล อีกเรื่องหนึ่งคือในพุทธศักราช ๒๕๒๓ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้เสนอโครงการสร้างเขื่อนน้ำโจน เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าบนลำน้ำแควใหญ่ พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบคือ **เขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและห้วยขาแข้ง** อันเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่ใหญ่และอุดมสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล เป็นหนึ่งในผู้นำที่ดำเนินการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนดังกล่าว จนรัฐบาลต้องตั้งคณะกรรมการพิจารณา ผลการพิจารณาของคณะกรรมการสรุปได้ว่าความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติจะมีมาก ไม่คุ้มค่า รัฐบาลจึงตัดสินใจให้ระงับโครงการสร้างเขื่อนน้ำโจน โดยให้พิจารณาทางเลือกอื่นในการผลิตกระแสไฟฟ้า และก่อนที่นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล จะถึงแก่กรรมไม่นานนัก องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติ ก็ได้มีมติให้ขึ้นทะเบียนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและทุ่งใหญ่นเรศวร เป็นมรดกโลก

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้เขียนบทความและหนังสือไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่นเรื่อง นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ช้าง กระทิง เนื้อสมัน แรดไทย วัวแดง นกในเมืองไทย ความรักของแม่กวาง ควายป่า ชีวิตของฉัน ลูกกระทิง สัตว์ในวรรณคดี การสงวนพันธุ์สัตว์ป่าเมืองไทย การคุ้มครองทรัพยากรของชาติคืออะไร ตำราเกี่ยวกับนก ผีเสื้อ และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมของประเทศไทย ของนายแพทย์บุญส่ง ที่ท่านเขียนร่วมกับนักวิชาการคนอื่นๆ เช่น Bird Guide of Thailand; Mammals of Thailand; Field Guide to Butterflies of Thailand ได้รับยกย่องว่าเป็นตำราที่สมบูรณ์ที่สุดในตำราประเภทเดียวกัน นอกจากนี้ ท่านยังได้ถ่ายทอด

ความรู้ถึงประชาชนทั่วไปผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ทำให้ประชาชนมีความสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นเป็นลำดับ

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ได้รับรางวัลเหรียญทองในฐานะสมาชิกกิตติมศักดิ์จากองค์การกองทุนของโลกในการคุ้มครองสัตว์ป่า ได้รับกุญแจเมืองแซนดิเอโก สหรัฐอเมริกาเป็นเกียรติในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และได้รับรางวัลเหรียญทอง เจ พอลเก็ตตี ไวลด์ไลฟ์ คอนเซอร์เวชัน จากองค์การกองทุนของโลกในการคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นคนที่ ๔ ของโลก

นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล สมรสกับนางสาวสุภาพ อึ้งสกุล มีบุตรชาย ๕ คน ในบั้นปลายของชีวิตท่านล้มป่วยเป็นเวลาร่วม ๗ ปี จนถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ก่อนจะทันได้เห็น ***"พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา บุญส่ง เลขะกุล"*** ที่องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จัดตั้งขึ้น โดยภรรยาของท่านเป็นประธานในพิธีเปิด ในพุทธศักราช ๒๕๔๔

นายปรีชา ทรัพย์โสภา

นายปรีชา ทรัพย์โสภา ผู้ดำเนินรายการข่าวยามเช้า ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

นางอัจฉรา หัศบำเรอ

นายปรีชา ทรัพย์โสภา เกิดเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด บ้านเดิมอยู่ที่แขวงบางมด เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรคนที่สองของนายช่วง และนางประหยัด ทรัพย์โสภา มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๔ คน นายปรีชา ทรัพย์โสภา สมรสกับนางขวัญใจ มีบุตรธิดาด้วยกัน ๓ คน

นายปรีชาจบการศึกษาชั้นต้นจากโรงเรียนวุฒิศึกษา และโรงเรียนไพศาลศิลป์ จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนอำนวยศิลป์ ธนบุรี นายปรีชาเป็นคนที่มีนิสัยสนุกสนานชอบแสดงออก ระหว่างเรียนหนังสือได้ร่วมทำกิจกรรมของโรงเรียนหลายอย่าง เช่น เล่นดนตรี แสดงละคร เล่นโขน แสดงเป็นตัวหนุมานหน้าพระที่นั่ง ฯลฯ จนได้รับทุนการศึกษาของโรงเรียนเนื่องจากเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้ทางโรงเรียน

หลังจากจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว นายปรีชาเข้าศึกษาต่อที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนถึงชั้นปีที่ ๓ ก็จำเป็นต้องลาออกจากมหาวิทยาลัยกลางคัน เนื่องจากฐานะทางบ้านไม่อำนวย ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวเป็นการหักเหชีวิตจากนักศึกษาเข้าสู่อาชีพนักจัดรายการวิทยุเป็นครั้งแรก โดยนายปรีชาได้เข้าทำงานที่สถานีวิทยุ

ป.ช.ส.๗ (สถานีวิทยุกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน) ในตำแหน่งผู้ประกาศข่าวและจัดรายการข่าวชาวบ้าน ซึ่งขณะนั้นได้รับการอุปถัมภ์รายการจากห้างขายยาวัดสามจีน

พุทธศักราช ๒๕๐๗ นายปรีชาได้เข้าทำงานพิเศษที่บริษัทส่งเสียงตามสาย โดยทำหน้าที่จัดรายการเพลง รายการข่าวและความรู้ และละครวิทยุ ทำอยู่ประมาณ ๓ - ๔ ปี ก็ลาออกจากบริษัทส่งเสียงตามสายมาสอบเข้ารับราชการตำแหน่งพนักงานกระจายเสียงจัตวา ที่กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตการรับราชการ เริ่มจากการเป็นผู้อ่านข่าว ถ่ายทอดเสียงพระราชพิธี รัฐพิธี รวมถึงการจัดรายการวิทยุ เช่น รายการเพื่อปากท้องประชาชน รายการข่าว รายการละครเด็ก คณะมิตรดรุณ เป็นต้น

ด้วยอุปนิสัยที่ชอบแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ในช่วงแรกของการทำงาน นายปรีชาได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูแก้ว อัจฉริยะกุล ได้ร่วมแสดงละครในคณะแก้วฟ้า อยู่ประมาณ ๖ - ๗ ปี มีความสามารถพิเศษสามารถทำเลียนเสียงของสัตว์ต่าง ๆ ได้มากมาย นับเป็นการสั่งสมประสบการณ์ให้มีความคล่องตัวในการจัดรายการวิทยุได้มากขึ้น นอกจากนี้ นายปรีชาได้เข้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมที่แผนกอิสระวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคค่ำ แต่ไม่จบการศึกษา เนื่องจากภารกิจและหน้าที่การงานที่รัดตัว ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอ

พุทธศักราช ๒๕๑๕ นายปรีชาได้มีโอกาสจัดรายการประเภทข่าวชาวบ้าน ชื่อ **รายการข่าวหกโมงเช้า** ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น **รายการข่าวยามเช้า** รายการนี้แต่เดิมมีผู้จัดหลายคนสลับกันไป แต่ด้วยความกระตือรือร้นและเสียสละในหน้าที่ จึงได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชามอบหมายให้เป็นผู้จัดรายการข่าวยามเช้าแต่เพียงคนเดียว ซึ่งรายการข่าวยามเช้านี้ ถือเป็นความภูมิใจสูงสุดในชีวิตการทำงานของนายปรีชาที่มีประชาชนรับฟังรายการอยู่ทั่วประเทศในบางหมู่บ้านถึงกับเขียนไว้ที่หอกระจายข่าวว่า *"๖.๐๐ น. ฟังปรีชา ๘.๐๐ น. เคารพธงชาติ"*

ด้านการวางรูปแบบของรายการข่าวยามเช้านั้น นายปรีชาจะเน้นข่าวการพัฒนาจังหวัดในแง่มุมต่าง ๆ เป็นหลัก รวมทั้งสอดแทรกเนื้อหารายการด้วยข่าวการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชน ตลอดจนสอดแทรกเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ในรายการ เช่น วันนี้ในอดีต ปฏิทินกิจกรรมของจังหวัดต่าง ๆ และปิดท้ายด้วยข้อคิดหรือข่าวเบา ๆ ช่วยคลายเครียด

นายปรีชาจะเตรียมข้อมูลรายการข่าวยามเช้าทุกวัน ตั้งแต่เวลาประมาณ ๖ โมงเย็น เพื่อเรียบเรียงข้อมูลจากกองข่าวในประเทศ รอรับข่าวจากสายข่าวต่างจังหวัดทางโทรศัพท์และโทรสาร เตรียมเกร็ดความรู้ต่าง ๆ เช่น วันนี้ในอดีต บทกลอน ปกิณกะต่าง ๆ จากนั้นก็จัดทำบทวิทยุ (SCRIPT) และบันทึกเสียงเมื่อเวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. เป็นการทำงานนอกเวลาราชการ เพื่อให้ได้รายการข่าวที่มีคุณภาพความยาว ๔๕ นาที

นายปรีชารับราชการและได้เลื่อนตำแหน่งมาเป็นลำดับ จากพนักงานกระจายเสียงจัตวา เจ้าหน้าที่กระจายเสียง และผู้ประกาศ ทำหน้าที่จัดรายการข่าวยามเช้า จนถึงเกษียณอายุราชการ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๖ ในตำแหน่งผู้ประกาศ ระดับ ๗ งานกระจายเสียง ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จึงได้ยุติการจัดรายการเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการอย่างอบอุ่นและใกล้ชิดครอบครัว

บนเส้นทางการทำงานด้านวิทยุกระจายเสียงนานกว่า ๓๐ ปี นายปรีชาได้รับเกียรติบัตรและโล่เกียรติยศในฐานะผู้ปฏิบัติงานดีเด่นทางด้านการประชาสัมพันธ์ระดับชาติทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ รางวัลกิตติคุณสังข์เงิน รางวัลสายฟ้าทองคำ รางวัลนักวิทยุดีเด่น รางวัลนักประชาสัมพันธ์ดีเด่น รางวัลอาเซียนสาขาสื่อสารมวลชน ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขานันทนาการ โล่เกียรติยศและเกียรติบัตรจากสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ กว่า ๑๕๐ โล่ และปริญญากิตติมศักดิ์วิชาการประชาสัมพันธ์ จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา)

จากความผูกพันกับงานที่ทำ ประกอบกับได้รับการพิจารณาจากหน่วยงานต้นสังกัด คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ว่าจ้างให้เป็นผู้ชำนาญการจัดรายการข่าวชาวบ้าน ของฝ่ายกระจายเสียงในประเทศเป็นรายปี นายปรีชาจึงยังคงทุ่มเทเวลาจัดทำรายการข่าวยามเช้าเรื่อยมา จนถึงวันที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นการจัดรายการวันสุดท้าย จากนั้นนายปรีชาได้เข้ารับการตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เนื่องจากมีอาการอ่อนเพลียมาก ผลการตรวจสุขภาพ แพทย์ลงความเห็นว่ามีการติดเชื้อในช่องท้อง และตับอักเสบกำเริบ นายปรีชาได้เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ จนถึงวันที่ ๑๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ รวมเวลา ๒๕ วัน จึงถึงแก่กรรมอย่างสงบ ด้วยสาเหตุตับวาย สิริอายุ ๖๒ ปี ๙ เดือน ๑๐ วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

พระราชทานน้ำหลวงอาบศพและหีบทองลายสลักเป็นเกียรติยศประดับศพ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ นายปรีชา ทรัพย์โสภา เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙

นายปรีชา ทรัพย์โสภา เป็นผู้มีประสบการณ์ มีความสามารถเฉพาะตัว และมีความตั้งใจจริงในการทำหน้าที่อย่างเพียบพร้อม ผลงานการจัดรายการข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะรายการข่าวยามเช้ามีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้การประชาสัมพันธ์ของรัฐบรรลุเป้าหมาย นายปรีชา ทรัพย์โสภา จึงเป็นทรัพยากรบุคคลของวงการวิทยุกระจายเสียงไทยที่สำคัญท่านหนึ่ง สมดังคำกลอนที่ นางวาสนา ภาษิต อดีตข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ ได้ประพันธ์ไว้ เนื่องในวันเกษียณอายุข้าราชการและลูกจ้างของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๖ ว่า

"สวัสดีครับท่านผู้ฟัง" ดังระเบิด
ช่วยชูเชิดกรมประชาฯ จะหาไหน
ข่าวยามเช้าเข้าไปปลุกทุกบ้านไป
ทั้งใกล้ไกลจ่อจิตเหมือนติดยา
ต่ออายุราชการนานนานหน่อย
เอาแค่ร้อยขอไปได้ไหมหนา
คุณปรีชามีค่านับทรัพย์โสภา
เป็นทรัพย์ของกรมประชาฯ โดยแน่แท้

นายพูน เกษจำรัส

นายพูน เกษจำรัส

นางสิริพร ทองคำวงศ์

ครอบครัว เกษจำรัส เป็นชาวเพชรบุรี เมืองแห่งศิลปะการช่างแกะสลัก นายพูน เกษจำรัส เป็นบุตรของนายดี และ นางเนื่อง เกษจำรัส เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่บ้านฉาง ตำบลหนองโสน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ครอบครัวมีอาชีพทำนา มารดาของท่านนอกจากช่วยครอบครัวในการทำนาแล้วยังเป็นผู้ที่ชอบศิลปะด้านการร้องรำทำเพลงแบบพื้นบ้านโดยเฉพาะหุ่นกระบอก อีกทั้งวงญาติก็มีฝีมือด้านการช่างและศิลปะหลายแขนง โดยเฉพาะลุงเป็นช่างแกะสลักไม้ฝีมือดี เหตุนี้ชีวิตในช่วงปฐมวัยจึงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติสวยงาม ได้เห็นผลงานศิลปะและการช่างหลายประเภท นอกจากจะได้เห็นการทำงานด้านช่างศิลปะจากลุงแล้ว ยังมีโอกาสได้เห็นผลงานของช่างฝีมือเยี่ยมในการแทงหยวกและเขียนลายไทยจังหวัดเพชรบุรี คือ ปู่แป้ว และหลวงปู่เป้า ซึ่งสืบทอดผลงานศิลปะเก่าแก่ของบรรพบุรุษมาตั้งแต่สมัยอยุธยาอีกด้วย

งานศิลปะที่สวยงามประณีตวิจิตรของเมืองเพชรบุรี ทั้งงานด้านลวดลายประดับโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ งานแกะสลักของวัดวาอาราม ตลอดจนหุ่นกระบอก หนังตะลุงหนังใหญ่ ที่นายพูนได้เห็นมาแต่เล็กนั้น ทำให้เกิดความประทับใจและชื่นชอบงานศิลปะอย่างเต็ม

ชีวิตจิตใจ เหตุจูงใจที่ทำให้ทุ่มเทชีวิตศึกษาเล่าเรียนทางด้านศิลปะ คือ การที่ได้ไปดูงานแสดงศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่าง ครั้งนั้นนายพูนมีอายุเพียง ๑๒ ปี ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยพักอยู่ที่วัดโพธินิมิตรฯ ตลาดพลู ฝั่งธนบุรี วันหนึ่งมีโอกาสเดินข้ามสะพานพระพุทธยอดฟ้า ไปทางฝั่งพระนครผ่านโรงเรียนสวนกุหลาบ ถึงโรงเรียนเพาะช่าง ซึ่งมีห้องแสดงผลงานศิลปะเป็นฝากระจกใหญ่น่าสมัยมาก ที่มองเห็นได้ชัด คือ ภาพเขียนสีน้ำมันจากวรรณคดีเรื่องพระลอ ตอนตามไก่ภาพหนึ่ง และตอนเสี่ยงน้ำอีกภาพหนึ่ง ฝีมืออาจารย์ขุนศรี (สมนึก สิทธิเพียร) ถึงแม้ตอนนั้นจะยังมีอายุน้อยและตัวเล็กมาก แต่ก็เกาะรั้วมองอย่างจับจิตจับใจ นอกจากภาพเขียนก็ยังมีภาพแกะสลักลายลงรักปิดทอง ลายเครื่องรัก เครื่องถม ยิ่งมองก็ยิ่งซึ้ง ทำให้เกิดความรักอยากเป็นนักศิลปะมากขึ้นอีก ตั้งใจปรารถนาว่าชาตินี้ถ้าบุญมีคงจะมีโอกาสเข้าเรียนที่โรงเรียนเพาะช่างกับเขาบ้าง

หลังจากจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากโรงเรียนประจำจังหวัดเพชรบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๒ แล้ว ได้เข้าเรียนวิชาศิลปะและการช่างอื่น ๆ ที่โรงเรียนเพาะช่าง สมตามความปรารถนาที่ได้ตั้งใจไว้

โรงเรียนเพาะช่างเป็นโรงเรียนเก่าแก่และมีชื่อเสียงมากที่สุดในทางการศึกษาวิชาศิลปะในขณะนั้น มีการสอนวิชาศิลปะและช่างศิลปะหลายวิชาทั้งแบบประเพณีและแบบใหม่ โดยมุ่งผลิตครูเพื่อสอนศิลปะและหัตถกรรม นายพูน เกษจำรัส ได้ศึกษากับอาจารย์ที่มีฝีมือและความรู้ดีหลายคน เช่น อาจารย์ขุนศรี (สมนึก สิทธิเพียร) ซึ่งเป็นอาจารย์ทางการเขียนภาพไทยและลายไทยและภาพสีน้ำ มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ และอาจารย์รุ่นเก่าอีกหลายคน เช่น อาจารย์กัน สรลภ อาจารย์โพธิ์ ใจอ่อนน้อม และอาจารย์รุ่นใหม่ คือ อาจารย์เฉลิม นาคีรักษ์ อาจารย์แสวง ประพันธ์ อาจารย์จรินทร์ จิตรวิทย์ อาจารย์ชม พลอยแก้ว และอาจารย์ชาวญี่ปุ่น คืออาจารย์นิโร โยโกตา สอนวิชาจิตรกรรม อาจารย์ไวซาเซ สอนการปั้นแบบสมัยใหม่ นับว่านายพูนได้ศึกษาศิลปะทั้งวิชาศิลปะแบบประเพณีและศิลปะแบบใหม่ มีพื้นฐานทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติทั้งงานศิลปะและงานช่าง นายพูนจบการศึกษาโรงเรียนเพาะช่างเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ โดยจบหลักสูตรประโยคครูประถมการช่าง (ปปช.) และสามารถสอบวิชาชุดประโยคครูวาดเขียนโท (วท.) ได้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาระดับสูงสุดของวิชาครูวาดเขียนในสมัยนั้น

ด้วยใจรักงานด้านศิลปะและความตั้งใจที่จะศึกษาทางด้านนี้ประกอบกับโชคช่วย เพราะเมื่อจบจากโรงเรียนเพาะช่างเป็นเวลาเดียวกับที่มหาวิทยาลัยศิลปากร เดิมคือโรงเรียนศิลปากร ได้ยกวิทยฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยและเปิดสอนระดับมหาวิทยาลัยเป็นปีแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๖ นายพูนได้สมัครเข้าเป็นนักศึกษารุ่นแรก คือเป็นรุ่นที่ ๑ ของคณะจิตรกรรมและประติมากรรม เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ศิลป พีระศรี (ซี.เฟโรจี ชาวอิตาลี) และอาจารย์อื่นอีกหลายคน เช่น อาจารย์พระยาอนุมานราชธน ซึ่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากรในสมัยนั้น สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ศิลปวัฒนธรรมและประเทศตะวันออก อาจารย์ ม.จ.ยาใจ จิตรพงศ์ อาจารย์เขียน ยิ้มศิริ และอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงอีกหลายคน

เมื่อจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว นายพูนได้สมัครเป็นครูที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน สอนนักเรียนระดับประถมและมัธยม แทนความตั้งใจเดิมที่จะประกอบอาชีพในทางศิลปะโดยตรง แต่ก็สอนอยู่ไม่นาน เพราะงานสอนวิชาวาดเขียนสำหรับเด็กนั้น แม้จะตั้งใจสอนเป็นอย่างดี แต่ไม่ได้ใช้วิชาความรู้อย่างเต็มที่ รู้สึกเหงามือและเบาสมองเกินไป จึงสอบเข้ารับราชการ เป็นครูตรีประจำโรงเรียนเพาะช่าง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๐ ณ ที่นี้ นายพูนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้ร่ำเรียนมาถ่ายทอดวิชาศิลปะให้ลูกศิษย์ด้วยความตั้งใจ ระหว่างที่สอนอยู่ที่โรงเรียนเพาะช่างนี้เอง นายพูนได้สนใจเรื่องการถ่ายภาพ ค้นคว้าด้วยตนเอง จากตำราทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จนมีความรู้ความชำนาญ เมื่อวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพเปิดสอนแผนกช่างภาพ จึงได้ย้ายไปรับราชการที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๗ รับราชการ ณ ที่นี้โดยตลอด จนดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะวิชาช่างภาพและช่างพิมพ์ จนเกษียนอายุราชการเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ ทำความเจริญให้แก่คณะวิชาเป็นอย่างมาก

นายพูน เกษจำรัส ได้ศึกษาวิชาศิลปะและการช่างศิลปะจากโรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นเวลาเกือบสิบปี รวมทั้งสอนงานด้านนี้แก่นักศึกษาหลายร้อยหลายพันคน เป็นเวลาถึง ๔๑ ปี ได้เห็นฝีไม้ลายมืองานด้านศิลปะของคนรุ่นหลังมากมาย แต่นายพูนก็ยังให้แง่คิดถึงงานศิลปะรุ่นหลังว่า *"ต่างเป็นที่รู้กันแล้วว่า ผลงานช่างไทยสมัยโบราณนั้น ท่านได้อุทิศจิตใจและฝีมือให้แก่การทำงานศิลปะจนสุดชีวิตของท่านก็ว่าได้ ผลงานที่มีค่าสุดยอดของเมืองไทยที่เห็นได้นั้นมีอยู่มาก เป็นต้นว่าพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน หรือสุโขทัย ลายสลักไม้*

หรือปูนปั้นสมัยอยุธยา ลายรดน้ำตู้พระธรรมวัดเชิงหวายเหล่านี้ ใครเห็นต้องซึ้งถึงใจในคุณค่า แต่พอถึงช่างไทยสมัยปัจจุบันจะทำเท่าใดก็ดีได้ไม่เทียบเท่า เป็นเพราะอะไรเรื่องนี้ จึงเป็นปัญหาที่น่าคิดสำหรับศิลปินไทยสมัยนี้"

ถึงแม้จะเป็นครูสอนวิชาศิลปะแต่ก็ทำงานศิลปะควบคู่กันไปด้วยตลอดเวลา มีผลงานปรากฏตามที่ต่าง ๆ ทั้งใน และนอกประเทศ เช่น ภาพสีน้ำมันพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครึ่งพระองค์ขนาดใหญ่กว่าพระองค์จริง ประดิษฐานที่สถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส รวมทั้งผลงานแกะสลักและภาพตกแต่งอีกมากมายที่มิได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน แต่ผลงานที่ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป คือ ผลงานด้านภาพถ่ายที่ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนสามารถสอนและปฏิบัติการถ่ายภาพได้อย่างจริงจัง มีผลงานทั้งที่เป็นงานบันทึกภาพและงานที่เป็นศิลปะไว้มากมาย มีการนำไปใช้และเผยแพร่ในนิทรรศการและสื่อมวลชนตลอดจนการตีพิมพ์ในหนังสือหลายฉบับ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป รวมทั้งได้เขียนหนังสือตำราเกี่ยวกับภาพถ่าย รวมทั้งเทคนิคต่าง ๆ ในการถ่ายภาพลงในนิตยสารต่าง ๆ หลายเล่ม และที่นับว่าเป็นตำราด้านการถ่ายภาพสำหรับผู้รักการถ่ายภาพทั้งในและนอกระบบการศึกษา คือ หนังสือชื่อ *"ถ่ายภาพเรียนเร็ว"* ซึ่งเป็นหนังสือที่ใช้ได้จนปัจจุบัน

ในขณะที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพนั้น ได้ร่วมงานกับสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อยู่เสมอ ๆ และที่ทำให้มีความปลื้มปีติอย่างล้นพ้น คือ การได้มีโอกาสถวายคำบรรยายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานนิทรรศการภาพถ่าย เฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๒ นายพูนได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งแรกในงานแสดงภาพถ่ายของสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่ศาลาสันติธรรม หลังจากวันนั้นเป็นต้นมา นายพูนจะกล่าวปรารภเสมอ ถึงความรู้สึกปลื้มปีติ ความยกย่องเทิดทูนอย่างยิ่งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

งานที่นายพูน เกษจำรัส ถือว่าสำคัญที่สุดในชีวิต ซึ่ง คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง ได้เขียนไว้ในคำไว้อาลัยจากหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ นายพูน เกษจำรัส คือ การเขียนคำบรรยายภาพถ่ายฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่รวมพิมพ์เป็นเล่มในโอกาสที่ทรงเจริญ

พระชนพรรษา ๖๐ พรรษา รัชมังคลาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๒ คำบรรยายได้ถ่ายทอดพระราชอรรถาธิบาย ถึงเทคนิคการถ่ายภาพ และข้อคติที่ควรคิดจากภาพ อันทำให้ตระหนักในพระปรีชาสามารถขององค์อัครศิลปินอย่างแจ้งชัด

ผลงานภาพถ่ายของนายพูน เป็นที่ยกย่องยอมรับในวงการศิลปะและสื่อมวลชนมาตลอด จนได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาภาพถ่าย และได้รับการคัดเลือกให้เป็น *"บุคคลดีเด่นของชาติ"* สาขาพัฒนาสังคม (ด้านศิลปะภาพถ่าย) จากคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยเข้ารับโล่พระราชทานจากพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้แทนพระองค์ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๓๔

นายพูน เกษจำรัส ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐ สิริอายุได้ ๗๖ ปี

นายพูน เกษจำรัส มีความเป็นศิลปิน มีความสามารถตามธรรมชาติ เห็นความงดงาม และได้แสดงออกทางผลงานของท่านซึ่งมีมากมายจนเป็นที่ยอมรับโดยสากล สมดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๗ ใจความว่า *"ความเป็นศิลปินหมายถึงความสามารถตามธรรมชาติที่จะเห็นความงามและคิดถึงความงาม เมื่อเกิดความคิดแล้ว ก็จะต้องอาศัยวิชาความรู้หรือเทคนิค เช่นวิชาช่างเป็นต้น จึงแสดงออกมาเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม หรือศิลปกรรมในลักษณะอื่น ๆ ได้ "*

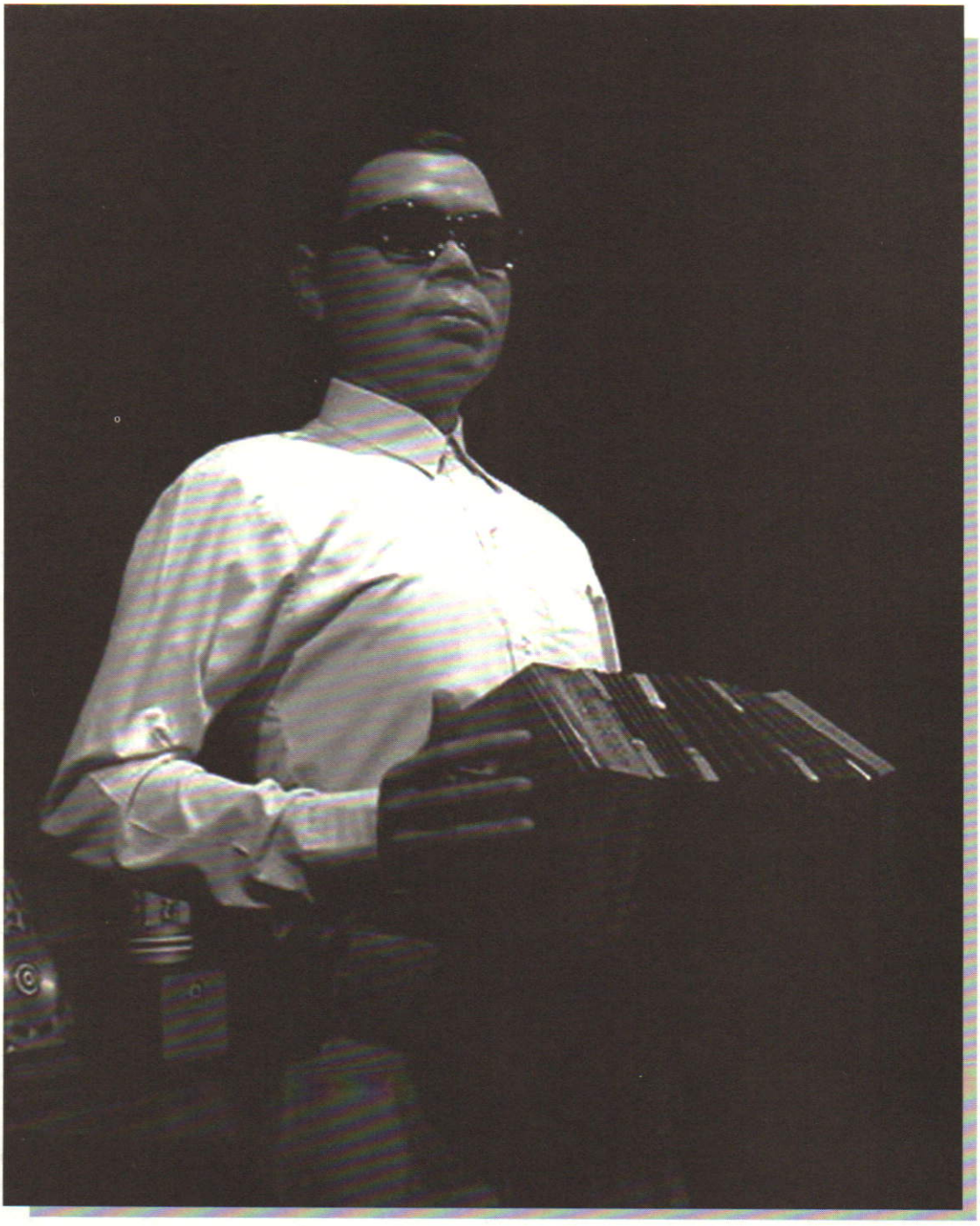

นายไพบูลย์ ประณีต
(ไพบูลย์ บุตรขัน)

นายไพบูลย์ ประณีต
ครูเพลงนาม " ไพบูลย์ บุตรขัน"

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

"หอมเอยหอมดอกกระถิน รวยระรินเคล้ากลิ่นกองฟาง
เห็ดตับเต่าขึ้นอยู่ริมเถาย่านาง มองเห็นบัวสล้างลอยปริ่มริมบึง
อยากจะเด็ดมาดอมหอมหน่อย ลองเอื้อมมือค่อย ๆ ก็เอื้อมไม่ถึง
อยากจะแปลงร่างเป็นแมลงภู่ผึ้ง แปลงได้จะบินไปคลึงเคล้าเจ้าบัวตูมบัวบาน...

บทเพลงไพเราะ *"มนต์รักลูกทุ่ง"* เพลงนี้ เป็นผลงานเพลงอมตะที่ส่งให้ไพรวัลย์ ลูกเพชร เป็นนักร้องลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงโด่งดัง แต่น้อยคนนักที่จะทราบว่า ผู้แต่งเนื้อร้องและทำนองเพลงมนต์รักลูกทุ่ง คือ นายไพบูลย์ ประณีต หรือครูเพลงนามว่า ไพบูลย์ บุตรขัน

ไพบูลย์ ประณีต เป็นบุตรชายคนโตในจำนวน ๓ คน ของนายบุตรและนางพร้อม ประณีต เกิดเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๑ ที่หมู่บ้านท้องคุ้ง ตำบลเชียงรากใหญ่ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี อายุ ๗ - ๘ ปี บิดาถึงแก่กรรม นายเจนผู้เป็นอาซึ่งรับราชการอยู่ที่กรมรถไฟ ได้รับครอบครัวทั้งหมดมาอยู่ด้วยกันที่บ้านย่านปทุมวัน กรุงเทพฯ ต่อมานายเจนผู้เป็นอาได้เปลี่ยนนามสกุลใหม่ โดยนำชื่อ ขัน ของบิดา และชื่อ บุตร ของพี่ชาย มาตั้งนามสกุลใหม่ว่า *"บุตรขัน"* ไพบูลย์ ประณีต ได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล บุตรขัน ตั้งแต่นั้นมา ไพบูลย์ บุตรขัน มีภรรยา ชื่อนางจันทิมา แต่ไม่มีบุตรธิดา

ไพบูลย์ บุตรขัน เริ่มเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนปทุมวิไล ตำบลบ้านกระแชง อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และที่โรงเรียนสตรีปทุมวัน ย่านพญาไท กรุงเทพฯ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๘ จากโรงเรียนสวัสดิ์อำนวยเวทย์ กรุงเทพฯ เมื่อจบการศึกษาแล้วได้เป็นครูสอนภาษาไทยที่โรงเรียนกว่องสิว กรุงเทพฯ จากนั้นเปลี่ยนไปทำงานเป็นช่างไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าสามเสน ต่อมาลาออกจากโรงไฟฟ้าสามเสนไปเป็นผู้แต่งเพลงและบทละครร่วมกับคณะละครแม่แก้วและคณะละครจันทโรภาส

ช่วงต้นพุทธศักราช ๒๔๘๕ ไพบูลย์ บุตรขัน เริ่มป่วยและพักรักษาตัวอยู่ตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ หารายได้เลี้ยงชีพด้วยการแต่งหนังสือนิทานสำหรับเด็กออกจำหน่าย พุทธศักราช ๒๔๙๐ ผลงานเพลงที่บันทึกลงแผ่นเสียงเริ่มออกสู่ตลาด พุทธศักราช ๒๔๙๓ ไพบูลย์ บุตรขัน ได้รับรางวัลที่ ๑ จากการประกวดบทประพันธ์นาฏดนตรี (ลิเก) ครั้งที่ ๑ ของกรมโฆษณาการ (ปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์) เรื่อง *"ตัวตายดีกว่าชาติตาย"* ใช้นามปากกาว่า *"ตรีบูลย์"* พุทธศักราช ๒๔๙๔ ได้รับรางวัลที่ ๒ จากการประกวดนาฏดนตรี (ลิเก) ครั้งที่ ๒ ของกรมโฆษณาการ เรื่อง *"น้ำพระทัยพ่อขุนรามคำแหง"*

พุทธศักราช ๒๕๐๐ ผลงานประพันธ์ของไพบูลย์ บุตรขัน ทั้งละครวิทยุ นาฏดนตรี (ลิเก) และบทเพลงต่าง ๆ ได้เผยแพร่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ โดยเฉพาะผลงานด้านการแต่งเพลงของไพบูลย์ บุตรขัน ซึ่งมีจำนวนมาก จนได้รับสมญานามว่า *"ราชานักแต่งเพลงลูกทุ่งไทย"* ซึ่งไพบูลย์ บุตรขัน ได้เคยบอกเล่าความรู้สึกว่า *"ผมเป็นนักแต่งเพลงโดยเฉพาะ ใครไม่รู้มาให้ฉายาเสียด้วยว่าเป็น "ราชาเพลงลูกทุ่ง" ก็มี "หัวโจกลูกทุ่ง" ก็มี บางท่านตั้งเสียงามไปเลย เป็นถึงขั้น "ปรมาจารย์เพลงลูกทุ่ง" ยังครับยังไม่ถึงขั้นนั้นหรอก เพราะปรมาจารย์แท้ ๆ ที่สอนผมท่านยังอยู่ ท่านคือปรมาจารย์พรานบูรณ์"*

การแต่งเพลงของไพบูลย์ บุตรขัน แต่ละเพลง จะศึกษาบุคลิก น้ำเสียง และความเหมาะสมของนักร้องแต่ละคนก่อน แล้วจึงแต่งเพลงหรือมอบเพลงที่แต่งเตรียมไว้ให้นักร้องคนนั้นไปร้อง บทเพลงที่ไพบูลย์ บุตรขันแต่งและเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ เพลงมนต์เมืองเหนือ ขับร้องโดยสมยศ ทัศนพันธ์ และทูล ทองใจ เพลงค่าน้ำนม เพลงสามหัวใจ เพลงแม่ศรีเรือน และเพลงกลิ่นโคลนสาบควาย ขับร้องโดยชาญ เย็นแข เพลงชายสามโบสถ์ เพลงตาสีกำสรวล และเพลงผู้แทนเมืองไทย ขับร้องโดยคำรณ สัมปุณณานนท์ เพลงโลกนี้คือละครและเพลงลิเกชีวิต ขับร้องโดยปรีชา บุณยเกียรติ เพลงมัศยาหลงเหยื่อ ขับร้องโดยลัดดา ศรีวรนันท์ เพลงยมบาลเจ้าขา

ขับร้องโดยบุปผา สายชล เพลงฝนเดือนหก ขับร้องโดยรุ่งเพชร แหลมสิงห์ เพลงบุพเพสันนิวาสและเพลงน้ำท่วม ขับร้องโดยศรคีรี ศรีประจวบ เพลงแว่วเสียงซึง ขับร้องโดยเรียม ดาราน้อย เพลงมนต์รักลูกทุ่งและเพลงเบ้าหลอมดวงใจ ขับร้องโดยไพรวัลย์ ลูกเพชร ฯลฯ

เนื่องจากสุขภาพร่างกายของไพบูลย์ บุตรขัน ไม่แข็งแรง ด้วยความทุกข์ทรมานจากโรคที่เป็นอยู่ จนต้องบรรเทาด้วยยาเสพติด ด้วยความห่วงใยของเพื่อน ๆ จึงนำตัวไปรักษาที่วัดถ้ำกระบอก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เมื่อประมาณพุทธศักราช ๒๕๐๒ จนหายเป็นปกติและกลับไปพักฟื้นที่บ้านจังหวัดปทุมธานี จากนั้นได้แต่งเพลงให้นักร้องหลายคนร้องบันทึกลงแผ่นเสียงอย่างต่อเนื่อง พุทธศักราช ๒๕๑๑ ไพบูลย์ บุตรขัน ป่วยด้วยโรคลำไส้ เข้ารับการรักษาตัวจนหายเป็นปกติ ในช่วงเวลานี้เพลงที่แต่งโดยไพบูลย์ บุตรขัน ได้รับความนิยมมากจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๔ ไพบูลย์ บุตรขันได้รับรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้แก่

- รางวัลเนื้อร้องชนะเลิศเพลงไทยสากลประเภท ข. จากเพลงโลกนี้คือละคร
- รางวัลเนื้อร้องชนะเลิศเพลงลูกทุ่งประเภท ก. จากเพลงเบ้าหลอมดวงใจ
- รางวัลทำนองชนะเลิศ จากเพลงฝนเดือนหก
- รางวัลเนื้อร้องและทำนองชนะเลิศ จากเพลงมนต์รักลูกทุ่งและเพลงยมบาลเจ้าขา

ไพบูลย์ บุตรขัน ได้ล้มป่วยอีกครั้งด้วยโรคลำไส้ใหญ่ และเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ สิริอายุ ๕๔ ปี แม้จะเสียชีวิตแล้ว แต่ผลงานเพลงที่ไพบูลย์ บุตรขัน แต่งไว้ยังได้รับรางวัลอีกหลายครั้ง

วันที่ ๑๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ ผลงานเพลงของไพบูลย์ บุตรขัน ได้รับรางวัลพระราชทานแต่งเพลงดีเด่นจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐ รางวัล ดังนี้

๑. เพลงชายสามโบสถ์ คำรณ สัมปุณณานนท์ ขับร้อง
๒. เพลงน้ำตาเทียน ทูล ทองใจ ขับร้อง
๓. เพลงบ้านไร่นารัก ชินกร ไกรลาศ ขับร้อง
๔. เพลงเพชรร่วงในสลัม ชินกร ไกรลาศ ขับร้อง
๕. เพลงฝนซาฟ้าใส ยุพิน แพรทอง ขับร้อง

๖. เพลงฝนเดือนหก รุ่งเพชร แหลมสิงห์ ขับร้อง

๗. เพลงบุพเพสันนิวาส ศรคีรี ศรีประจวบ ขับร้อง.

๘. เพลงมนต์รักแม่กลอง ศรคีรี ศรีประจวบ ขับร้อง

๙. เพลงมนต์รักลูกทุ่ง ไพรวัลย์ ลูกเพชร ขับร้อง และ

๑๐. เพลงยมบาลเจ้าขา บุปผา สายชล ขับร้อง

วันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ เพลงที่แต่งโดยไพบูลย์ บุตรขัน ได้รับคัดเลือกเป็นเพลงลูกทุ่งดีเด่นส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ได้แก่

๑. เพลงเบ้าหลอมดวงใจ ไพรวัลย์ ลูกเพชร ขับร้อง.

๒. เพลงแม่ศรีเรือน ชาญ เย็นแข ขับร้อง

๓. เพลงแม่ค้าตาคม ศรคีรี ศรีประจวบ ขับร้อง

๔. เพลงค่าน้ำนม ชาญ เย็นแข ขับร้อง

๕. เพลงน้องนางบ้านนา ปอง ปรีดา ขับร้อง และ

๖. เพลงมนต์รักเมืองเหนือ สมยศ ทัศนพันธ์ ขับร้อง

บทเพลงไพเราะที่ไพบูลย์ บุตรขัน แต่งไว้ ยังคงเป็นเพลงอมตะที่นักฟังเพลงยังคงประทับใจในเนื้อร้องและทำนองจนถึงปัจจุบัน

เสวกโท จมื่นมานิตย์นเรศร์

(เฉลิม เศวตนันท์)

เสวกโท จมื่นมานิตย์นเรศร์ (เฉลิม เศวตนันท์) โฆษกและผู้อ่านข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยยุคแรก

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

จมื่นมานิตย์นเรศร์ นามเดิมว่า เฉลิม เศวตนันท์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒ ตรงกับวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน เป็นบุตรพระยาอภิชิตชาญยุทธ (เจริญ เศวตนันท์) และนางกลิ่น เศวตนันท์ สมรสกับ นางลมุน มีบุตรธิดา รวม ๗ คน

จมื่นมานิตย์นเรศร์ สำเร็จชั้นประโยคมูล ที่วัดพระยาทำ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๗ สำเร็จชั้นประโยคประถม จากโรงเรียนทวีธาภิเศก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๐ สำเร็จชั้นมัธยมพิเศษ จากโรงเรียนสวนกุหลาบ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๓ สำเร็จชั้นมัธยมบริบูรณ์ จากโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๖ จากนั้นพุทธศักราช ๒๔๖๒ เข้ารับการศึกษานักธรรมตรี ที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร

จมื่นมานิตย์นเรศร์ เข้ารับราชการในตำแหน่งมหาดเล็กที่กรมมหาดเล็กหลวง กระทรวงวัง ได้เลื่อนยศมาเป็นลำดับ จนมีการยุบเลิกและเปลี่ยนแปลงกรมมหาดเล็กหลวงเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๙ หลังจากนั้นพุทธศักราช ๒๔๗๓ ได้เข้ารับราชการที่กรมไปรษณีย์โทรเลข ในตำแหน่งพนักงานวิทยุและนักกระจายเสียง ต่อมาได้โอนกิจการวิทยุกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลข มาเป็นของกรมโฆษณาการ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๑

จมื่นมานิตย์นเรศร์ ได้ย้ายไปปฏิบัติราชการที่กรมโฆษณาการโดยดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกโปรแกรม และเลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้าแผนกจัดรายการ กองการกระจายเสียง กรมโฆษณาการเมื่อ

พุทธศักราช ๒๔๘๔ จากนั้นระหว่างพุทธศักราช ๒๔๘๕ - ๒๔๘๖ จมื่นมานิตย์นเรศร์ได้ไปช่วยปฏิบัติราชการที่กรมศิลปากร ในตำแหน่งหัวหน้ากองการสังคีต ต่อมาพุทธศักราช ๒๔๘๘ ได้กลับมาปฏิบัติราชการที่กรมโฆษณาการอีกครั้ง โดยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการกระจายเสียงและหัวหน้ากองหนังสือพิมพ์

ในช่วงที่จมื่นมานิตย์นเรศร์รับราชการอยู่ที่กรมโฆษณาการนั้นเป็นช่วงที่บ้านเมืองกำลังเตรียมรับสงคราม รัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากการเตรียมรับสถานการณ์ทางฝ่ายทหารตามแผนยุทธศาสตร์แล้ว ยังได้เตรียมปลุกใจประชาชนคนไทยทั้งชายหญิงและเยาวชนให้รับรู้หน้าที่ในการร่วมกันป้องกันประเทศ จมื่นมานิตย์-นเรศร์ได้แต่งคำประพันธ์เพลงปลุกใจ โดยเลือกอัญเชิญพระราชนิพนธ์อันไพเราะซาบซึ้งในทางปลุกใจเร้าใจ ซึ่งพระมหาธีรราชเจ้า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ นำมาแต่งเป็นบทเพลงปลุกใจประชาชนคนไทยทั้งชายหญิงและเยาวชน ให้ตื่นตัว ตื่นใจรับรู้หน้าที่ เร้าใจให้มีความกล้าหาญ และปลอบใจให้มีความเชื่อมั่น ปราศจากความเกรงกลัวศัตรู มิใช่แต่ทหารเท่านั้นที่ไปปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันประเทศชาติ ประชาชนคนไทยก็ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กรมโฆษณาการได้ปลุกใจผ่านทางวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะคำประพันธ์เพลงปลุกใจนั้น จมื่นมานิตย์นเรศร์ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเสริมสร้างให้คนไทยมีความรักชาติ เพลงปลุกใจที่จมื่นมานิตย์นเรศร์ได้แต่งไว้ เช่น เพลงไทยช่วยไทย เพลงรักสงบ เพลงยามอรุณ ฯลฯ และยังเป็นผู้หนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เชิญตัวมาที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อให้มารับนโยบายในการทำงานอยู่เสมอ

การปลุกใจให้ประชาชนคนไทยมีความรักชาติรักความเป็นเอกราชอธิปไตย การเร้าใจคนไทยให้กล้าหาญ การยกเอาความกล้าหาญ การพลีชีพเพื่อชาติของบรรพบุรุษมาเป็นแบบอย่าง ตลอดจนการปลอบขวัญประชาชนคนไทยนั้น กรมโฆษณาการได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง

นอกจากนั้น จมื่นมานิตย์นเรศร์ ยังได้ปฏิบัติหน้าที่โฆษกวิทยุ และผู้อ่านข่าววิทยุกระจายเสียง ทางสถานีวิทยุที่ศาลาแดง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยปฏิบัติหน้าที่คู่กับนายเขียน ธีมากร ซึ่งทั้งสองท่านนี้ นับเป็นโฆษกและผู้อ่านข่าวสารความเคลื่อนไหวของทางราชการ ผ่านทางวิทยุกระจายเสียงในยุคแรกของไทย

นอกจากการทำหน้าที่โฆษกและอ่านข่าวทางวิทยุกระจายเสียงแล้ว จมื่นมานิตย์-นเรศร์ ยังมีความสามารถในการใช้เสียงแสดงอารมณ์ ความรู้สึกในรายการตอบปัญหาชีวิตทางสถานีวิทยุอีกด้วย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๐ ได้มีการจัดรายการตอบปัญหาชีวิตทางสถานีวิทยุขึ้นในรูปแบบของละครวิทยุ โดยมีตัวละครชื่อขุนลีลาศาสตร์สุนทร ซึ่งแสดงโดย จมื่นมานิตย์นเรศร์ เป็นตัวละครเอกในการแก้ปัญหาและตอบปัญหา เป็นรายการวิทยุที่ได้รับความนิยมมาก เรียกกันติดปากว่า "ละครวิทยุขุนลีลา" ขุนลีลาศาสตร์สุนทร เรียกร้องความสนใจของผู้ฟังทั่วประเทศในขณะนั้น ด้วยเสียงของจมื่นมานิตย์นเรศร์ นับได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการบุกเบิกละครวิทยุยุคแรกของไทย

จมื่นมานิตย์นเรศร์ เป็นผู้มีความสามารถหลายด้าน ทั้งด้านการประพันธ์ ด้านการพูด การแสดง รวมทั้งได้ปฏิบัติงานด้านวิทยุกระจายเสียงด้วยความรอบรู้ และสันทัดจัดเจนเป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นผู้มีอุปนิสัยร่าเริงสนุกสนาน ไม่แสดงความไม่สบายใจหรือวิตกกังวลให้เพื่อนและผู้ร่วมงานเห็น แม้ว่าจะปฏิบัติราชการด้วยความเคร่งเครียดเพียงใด เมื่อเพื่อนฝูงทักทายปราศรัยก็จะยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองในทันที

จมื่นมานิตย์นเรศร์ รับราชการที่กรมโฆษณาการ จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๔๙๒ จึงลาออกจากราชการ เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ได้รับคือ ตริตราภรณ์มงกุฎไทย ต่อมาพุทธศักราช ๒๔๙๔ ได้ไปทำงานที่ธนาคารออมสินในตำแหน่งหัวหน้าแผนกปาฐกถาและกระจายเสียง และเป็นผู้วางรากฐานการโฆษณาของธนาคารออมสิน ซึ่งต่อมาได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านโฆษณาของธนาคารมาจนถึงทุกวันนี้ จมื่นมานิตย์นเรศร์ ลาออกจากธนาคารออมสิน เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๖ และอุปสมบทที่วัดบวรนิเวศวิหาร จนถึงพุทธศักราช ๒๕๐๘ จึงลาสิกขาบท เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพ เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ด้วยอาการปอดบวมจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตเมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐ สิริอายุ ๖๘ ปี ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานหีบกุดั่นทองบรรจุศพ และพระราชทานเพลิงศพเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

จมื่นมานิตย์นเรศร์ ได้ปฏิบัติราชการ และถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะคำประพันธ์เพลงปลุกใจ ด้านการอ่านข่าว ตลอดจนการใช้เสียงในการแสดงละครวิทยุ ไว้เป็นความรู้แก่ชนรุ่นหลัง กล่าวได้ว่าจมื่นมานิตย์นเรศร์เป็นเอตทัคคะในวงการวิทยุกระจายเสียงของไทยท่านหนึ่ง

นายเมธา หมู่เย็น

นายเมธา หมู่เย็น
นักระนาดเอกแห่งกรมประชาสัมพันธ์

นางสาวสุมาวลี หงษ์ทอง

นายเมธา หมู่เย็น ชื่อเดิมว่า สม เกิดเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ที่ตำบลบางเตยนอก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นบุตรของนายมานพ และนางวงษ์ หมู่เย็น ครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๔ คน นายเมธา เป็นบุตรคนโต มีน้องชาย ๑ คนและน้องสาว ๒ คน ได้เข้าเรียนหนังสือจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่โรงเรียนประชาบาลวัดบางเตยนอก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘

เมื่อยังเป็นเด็กชอบวิ่งเล่นซุกซนที่วัดบางเตยนอก ครั้นมีวงปี่พาทย์มาบรรเลงที่วัดก็จะวิ่งไปดูด้วยความสนใจ และนั่งอยู่ได้เป็นเวลานาน ๆ โดยไม่เบื่อ ตามความคิดในวัยเด็กเมื่อกลับบ้านก็ตัดไม้ไผ่มาวางเรียงกันสมมุติว่าเป็นระนาด ใช้กะลามะพร้าวคว่ำลงตีเป็นกลองเป็นฆ้องบ้าง ปากก็ทำเสียงเพลงด้วยความรู้สึกเพลิดเพลินสนุกสนานตามลำพังเพียงคนเดียวตามประสาเด็กจนกระทั่งวันหนึ่งนายเก็บ รอบคอบ ครูในวงปี่พาทย์สังเกตเห็นเด็กชายสมมีความสนใจ จึงชักชวนให้ไปหัดปี่พาทย์และอาศัยอยู่ที่บ้านของครูเก็บซึ่งไม่ไกลจากวัดบางเตยนอก ครูเก็บให้เริ่มหัดตีเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่งไปก่อน พออายุ ๖ ขวบ ครูเก็บให้เริ่มหัดตีฆ้องวงใหญ่เริ่มต่อเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงโหมโรง เพลงเถา เพลงสามชั้น ระหว่างนั้นครูเก็บก็ให้ไปช่วยบรรเลงปี่พาทย์ตามงานต่างๆ อยู่เสมอ ครั้นอายุได้ ๘ ขวบครูเก็บเห็นว่าเป็นเด็กที่มีปฏิภาณดีมีความจำแม่นยำ จึงให้เริ่ม

หัดระนาดเอกอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นมา โดยทุกวันเวลาเช้ามืดจะต้องตื่นมาไล่ระนาดตั้งแต่ตี ๔ จนถึง ๗ โมงเช้า จนกระทั่งได้ตีระนาดประจำวงปี่พาทย์ของครูเก็บตั้งแต่ยังอยู่ในวัยรุ่น งานบรรเลงปี่พาทย์ของวงครูเก็บมีทั้งงานบวช งานศพ รวมทั้งการบรรเลงให้กับคณะต่าง ๆ เช่น คณะโขน คณะลิเก คณะละคร การที่มีงานบรรเลงของวงปี่พาทย์มากนี้เอง ทำให้ได้สะสมความรู้ในเรื่องเพลงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นทีละน้อย มีทักษะเพิ่มขึ้นจนจัดว่าเป็นระนาดเอกฝีมือดีตั้งแต่วัยหนุ่ม และได้สั่งสมประสบการณ์ไว้มากขึ้นทุกที ต่อมานายเมธาได้เข้าเรียนเพลงเพิ่มเติมที่กรุงเทพฯ กับครูสาลี่ มาลัยมาลย์ ซึ่งเป็นนักดนตรีมีฝีมือจากวังบางขุนพรหม นายเมธาจึงมีพื้นฐานด้านดนตรีที่ดีมาจากครูเก็บ รอบคอบเป็นเบื้องต้น และได้ความรู้เพิ่มเติมจากครูสาลี่ มาลัยมาลย์อีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งยังได้ออกไปร่วมบรรเลงกับวงอื่นจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ในช่วงวัยหนุ่มนี้มีผู้เห็นฝีไม้ลายมือด้านระนาดเอกของนายเมธาว่าผิดกับฝีมือของผู้อื่นอย่างชัดเจนมากขึ้น

พุทธศักราช ๒๕๐๖ นายเมธาได้เข้ามาทำงานบรรเลงเพลงไทยในโอกาสต่าง ๆ ที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ได้ร่วมงานกับนักดนตรีและนักร้องของคณะดุริยประณีต เช่น สุดจิตต์ ดุริยประณีต สุรางค์ ดุริยประณีต นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์ สุพจน์ โตสง่า เป็นต้น การมาทำงานด้านดนตรีที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหมนี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้นายเมธาได้เรียนรู้เพลงที่ใช้กับการระบำรำฟ้อน เพลงไทยสำหรับการแสดงละครชนิดต่าง ๆ การบรรเลงดนตรีสดสำหรับการขับร้องทางโทรทัศน์ ซึ่งไม่มีการบันทึกเทปและแก้ไขได้สะดวกอย่างเช่นทุกวันนี้

พุทธศักราช ๒๕๐๗ กรมประชาสัมพันธ์เปิดรับสมัครนักดนตรีตำแหน่งระนาดเอกประจำวงดนตรีไทย ๑ ตำแหน่ง นายเมธาได้มาสมัครสอบและสอบได้เป็นที่ ๑ จากผู้สมัครสอบจำนวน ๓๐ คน จึงได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตำแหน่งศิลปินจัตวา ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๗ นายเมธาได้รับคำแนะนำและเรียนรู้เรื่องการตีระนาดไม้นวม ระนาดมโหรีจากครูอาวุโสในวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์หลายท่านเช่น ครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ ครูคงศักดิ์ คำศิริ ครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต ครูระตี วิเศษสุรการ เป็นต้น

พุทธศักราช ๒๕๐๘ มีการประชันวงดนตรีไทย ณ สังคีตศาลา กรมศิลปากร นายเมธาได้ปฏิบัติหน้าที่นักระนาดเอกของวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ได้อย่างดียิ่ง และได้รับคำชมเชยมาก นับแต่นั้นมาชื่อเสียงของนายเมธาก็เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพราะการได้เข้าไปประชันฝีมือระนาดเอกที่สังคีตศาลากรมศิลปากรนั้น นับว่าเป็นการก้าวเข้าไปในแวดวงของผู้มี

ฝีมือทางปี่พาทย์อย่างเต็มตัวพร้อมกับชีวิตครอบครัวก็ได้เริ่มต้นขึ้น นายเมธาได้สมรสกับ น.ส.ผ่องศรี คุณาภรณ์ นักร้องเพลงไทยสากลสมัครเล่นที่มาร้องเพลงกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ มีบุตรชายรวม ๔ คน นายเมธาเป็นคนรักครอบครัว มีความอดทนและทำงานหนักเพื่อครอบครัว ถ้ามีเวลาว่างจะไม่ปฏิเสธงานเลย อีกทั้งเป็นคนใจดี มองคนในแง่ดี เป็นครูที่ใจดีต่อศิษย์

ตลอดเวลาที่รับราชการอยู่ในกรมประชาสัมพันธ์ ได้ทำหน้าที่นักดนตรีได้อย่างคล่องตัว ยิ่งสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีไทยแทบทุกชิ้น ทั้งระนาดเอกไม้แข็ง ไม้นวม ฆ้องวงใหญ่ วงเล็ก กลองแขก กลองสองหน้า โทน รำมะนา และฉิ่ง ต่อมามีการปรับวงมโหรีให้บรรเลง *"เพลงผสม"* คือ ใช้วงมโหรีบรรเลงไปพร้อม ๆ กับวงดนตรีสากลขนาดใหญ่ (BIGBAND) ซึ่งต่อมาเรียกเพลงผสมนี้ว่า *"เพลงสังคีตสัมพันธ์"* นายเมธาจะทำหน้าที่ตีระนาดเอกเป็นประจำ นายเอื้อ สุนทรสนาน เป็นผู้ควบคุมการบรรเลง เพลงสังคีตสัมพันธ์นี้ล้วนเป็นเพลงไพเราะและได้รับการบันทึกลงแผ่นเสียงไว้จำนวนหนึ่ง นอกจากการบรรเลงดนตรีไทยในกรมประชาสัมพันธ์แล้ว งานบรรเลงดนตรีนอกสถานที่ เช่น งานบรรเลงดนตรีที่สังคีตศาลาของกรมศิลปากร ซึ่งเป็นการแสดงดนตรีสำหรับประชาชน นายเมธาได้แสดงฝีมือทางระนาดเอก จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลในแวดวงดนตรีไทย และประชาชนทั่วไปในฐานะนักระนาดฝีมือเอกของกรมประชาสัมพันธ์

ไม่เพียงแต่ความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยเท่านั้น นายเมธายังสามารถประพันธ์เนื้อร้องเพลงไทยให้วงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้บรรเลงในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสถาปนากรมประชาสัมพันธ์ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น รวมทั้งประพันธ์คำร้องและทำนองเพลงให้แก่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทยเป็นประจำ เช่น งานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดสงขลา การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออก ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน จังหวัดชลบุรี เป็นต้น

หลังจากทำงานที่วงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ได้ไม่นาน ก็ได้รับมอบหมายให้ช่วยต่อเพลงให้แก่ผู้ที่มาติดต่อขอเรียนดนตรีไทยหรือต่อเพลงที่แผนกดนตรีไทย ต่อมามีหนังสือเชิญให้ไปช่วยสอนดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๔ ได้รับเชิญให้ไปสอนที่ชมรมดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยครูสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยมหิดล โรงเรียนนายเรืออากาศ เป็นต้น โดยเฉพาะการสอนดนตรีไทยที่ชมรมดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหา-

วิทยาลัยนั้น นายเมธามีความปลาบปลื้มใจมากที่สุด คือได้มีโอกาสถวายการสอนระนาดเอกแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในคณะอักษรศาสตร์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๖ เป็นต้นมา โดยเสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีที่ชมรมอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ทรงศึกษาในระดับปริญญาตรีจนทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท นายเมธาได้ถวายงานดนตรีอยู่เสมอ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระเมตตาแก่นายเมธาและครอบครัว มาโดยตลอด

นอกจากความชำนาญในการบรรเลงดนตรีไทย การถ่ายทอดความรู้ เป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีไทยแล้ว นายเมธายังได้รวบรวมโน้ตเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบละครนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ เพื่อให้นักศึกษาที่เรียนวิชาดนตรีใช้เป็นตำราเรียน อีกทั้งได้รวบรวมโน้ตเพลงและบทความ ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยให้แก่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ผลงานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและได้รับพระราชทานปริญญาครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑

นายเมธาได้ปฏิบัติราชการที่กรมประชาสัมพันธ์ ด้วยความก้าวหน้ามาโดยลำดับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๗ ในตำแหน่ง ศิลปินจัตวา ตำแหน่งดุริยางคศิลปิน จนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารศิลปิน ๗ หัวหน้าฝ่ายดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ นายเมธาเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริง เอาใจใส่ในการงาน ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงเป็นที่รักและนับถือของผู้ร่วมงานและลูกศิษย์ตลอดมา

ปลายปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ นายเมธา มีปัญหาด้านสุขภาพ จนเกิดอาการหัวใจล้มเหลว ศิษย์เก่าชมรมดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงรับไว้เป็นคนไข้ในพระราชานุเคราะห์ และกลับมาปฏิบัติหน้าที่ราชการได้เป็นปกติ จนกระทั่งวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ หลังจากอาบน้ำรับประทานอาหารเย็นแล้ว นั่งดูทีวีอยู่พักหนึ่งก็เข้านอน และหลับไปโดยไม่ตื่นขึ้นมาอีกเลย สิริอายุได้ ๕๔ ปี ๔ เดือน ๒๗ วัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพ นายเมธา หมู่เย็น ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพิมพ์หนังสืองานศพพระราชทานแก่ผู้มาร่วมงาน เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่นายเมธา หมู่เย็นด้วย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
www.identity.opm.go.th
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๕๑